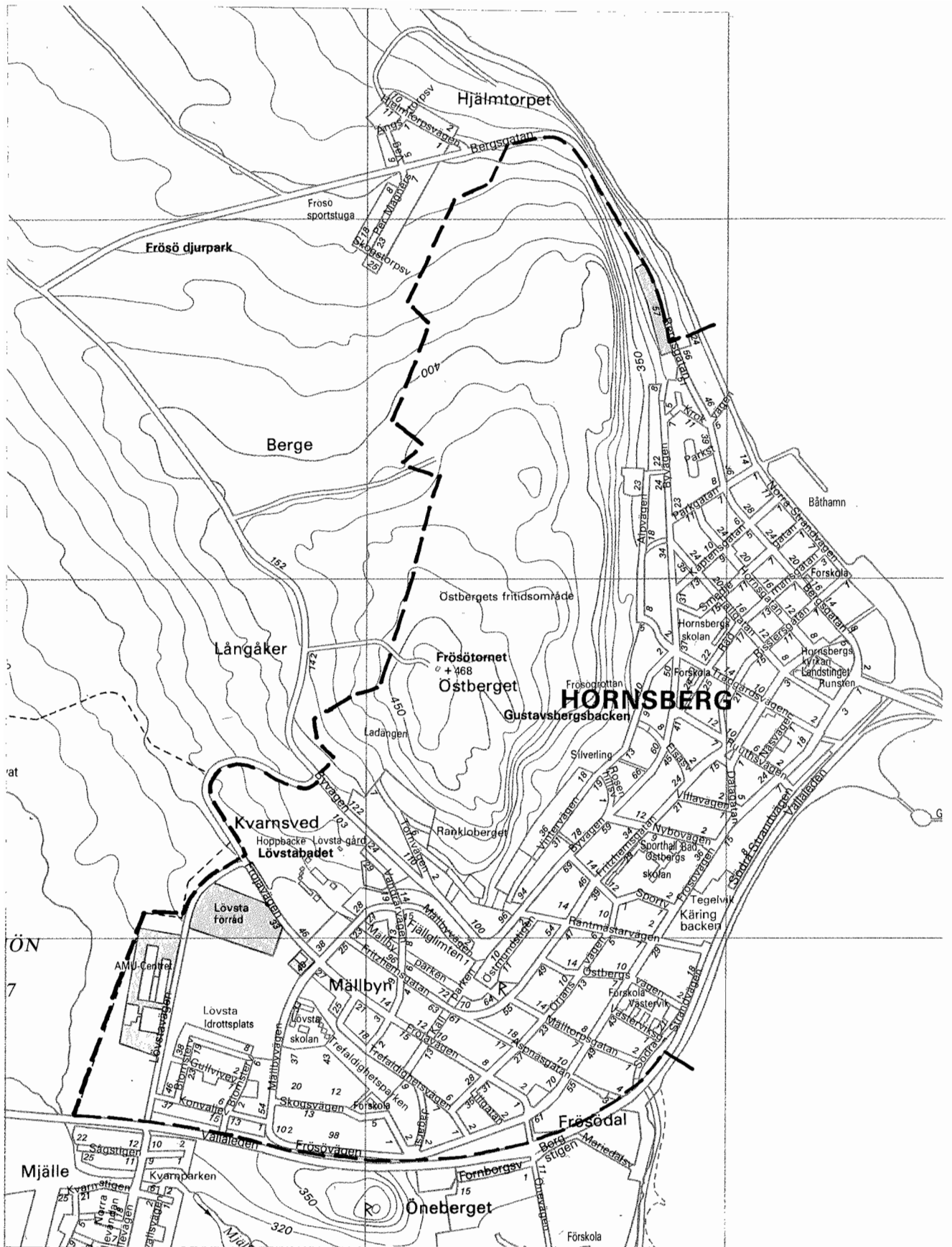

Centrala Frösön

ÖVERSIKTSPLAN

Östersunds kommun stadsbyggnadskontoret
ANTAGEN AV KOMMUNFULLMÄKTIGE DEN 25 JUNI 1998

ÖVERSIKTSPLAN FÖR CENTRALA FRÖSÖN

— planområde

Översiktsplan för centrala Frösön

Innehåll

1. INLEDNING	
Vad är en översiktsplan ?	2
Planarbetet	2
Kommentarer till mål och förslag	3
Hållbar utveckling - Agenda 21	4
2. ALLMÄNT	
Historik	6
Befolkning	10
Stadskaraktär	12
Gällande detaljplaner	22
Exploateringsstal	25
Service, verksamheter	28
Byggnader, bostäder, tillgänglighet	31
Riksintressen	35
Kulturhistoriskt värdefullt	36
Grönstruktur	43
Transporter, trafik	50
Parkering	56
Luftkvalitet, buller	59
Energi, värme	62
El	66
Vatten och avlopp	68
Dagvatten	71
Avfall - återvinning	74
3. DELOMRÅDEN	77
1. Hornsbergs norra delar	78
2. Hornsbergs centrala delar	81
3. Ovanför Byvägen	89
4. Östberg Ruuthsv - Räntmästarv	92
5. Östberg - Frösödal Räntmästarv - Aspnäsg	95
6. Krönet - Mällbyn	98
7. Fröjavägen - Frösödalstorg	101
8. Trefaldighetsparken - Mällbyvägen	104
9. Lövsta - Amu	106
10. Östberget - Lövsta - Kvarnsved	108
4. MEDVERKANDE	120
5. SAMRÅDSREDOGÖRELSE	121
6. UTLÅTANDE	129
7. SAMMANFATTNING, KONSEKVENSER	137 gula sidorna
Plankarta	141

1. INLEDNING

Vad är en översiktsplan ?

En översiktsplan ska förmedla kommunens helhetssyn och vision för framtiden. Den visar hur kommunen ser på mark- och vattenanvändningen och på hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är också en överenskommelse mellan stat och kommun om hur värden av nationellt slag bör beaktas och tas till vara. Översiktsplanen ska ge vägledning för efterföljande beslut som gäller detaljplaner, bygglov och olika tillståndsbeslut. Den är inte juridiskt bindande men är ett tungt vägande beslutsunderlag.

Genom lagändringar som trädde i kraft 1 januari 1996 har översiktsplaneringen fått utvidgade uppgifter att förvalta och utveckla natur- och kulturlandskapet och den byggda miljön så att miljöproblem förebyggs och hushållning med mark, vatten, energi och råvaror främjas.

Alla kommuner ska ha en kommuntäckande översiktsplan. Östersunds kommuntäckande översiktsplan antogs 1991. Översiktsplanen kan också fördjupas för olika delområden. Översiktsplaner finns även för t ex Centrum, Söder och Jamtli - Berners.

Avsikten med denna översiktsplan för centrala Frösön är att ange inriktning för hur stadsdelen kan utvecklas, samtidigt som karaktären värnas och livskvalitén i staden bibehålls.

Planarbetet

Detta förslag till översiktsplan för centrala Frösön har utarbetats av stadsbyggnadskontoret, på kommunstyrelsen uppdrag. Planarbetet har bedrivits i nära samråd med berörda förvaltningar inom kommunen. Bl a har en arbetsgrupp behandlat frågor om hållbar utveckling. Carina Westermarck K-konsult, Jämtland AB/ Mitthögskolan har medverkat som konsult i frågor om ekologisk planering och byggande. Förslagen till markanvändning på Östberget - Lövsta - Kvarnsved har efter samrådet vidareutvecklats tillsammans med en grupp intressenter.

Samråd, utställning, antagande

Översiktsplanarbetet har följt den planprocess som regleras i Plan och Bygglagen: *Samråd* genomfördes januari - mars 1997, se vidare samrådsredogörelsen.

Efter bearbetning av inkomna synpunkter hölls översiktsplanen *utställd* under tiden 9 februari - 5 maj 1998, se vidare utlåtande.

Efter ytterligare bearbetning *antogs* översiktsplanen av Kommunfullmäktige den 25 juni 1998.

Kommentarer till mål och förslag

På kort sikt och idéer för framtiden

Det ska påpekas att avsikten med alla förslagen i översiktsplanen inte är att allt ska göras genast. Det finns det inte samhällsresurser till. En översiktplan behandlar de långsiktiga, strategiska frågorna för markanvändning och byggande. Denna översiktsplan läggs fram samtidigt som de kommunala nämnderna är ålagda att genomföra omfattande besparingar. En del kan klaras av på kort sikt. Annat ska mer ses som idéer för framtiden med inriktning mot en hållbarare stad. Mer kostsamma åtgärder får kanske genomföras som "passa på planering". T ex passa på att ordna gång-och cykelbana samtidigt som ledningsarbete i gatan behöver göras.

Ingen kan göra allt, men alla kan göra något

I Agenda 21- sammanhang brukar det ofta påpekas att ingen kan göra allt, men alla kan göra något. En övergång till ett mer hållbart samhälle behöver ske på många nivåer om det ska få märkbar effekt. När det gäller den övergripande fysiska stadsstrukturen ligger ansvaret för genomförandet framförallt på kommunen. Annat kan främst fastighetsägare, affärsinnehavare, företag, etc påverka, eller så rör det sig om insatser som bäst kan göras av enskilda människor, av dig och mig. Detta synsätt avspeglar sig i förslag och rekommendationer i några avsnitt:

- Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå.
- Åtgärder som fastighetsägare kan göra. (Stora och små, privata och kommunala)
- Åtgärder som du och jag kan göra.

Beträffande fastighetsägare, företag och enskilda ska förslagen i första hand ses som inspiration till vad som kan göras.

LÄSANVISNING

- Till stor del går de hållbara, ekologiska, frågorna tvärs över gränserna för sektorsintressena och kan därför återkomma under flera rubriker. T ex kan energi ha med uppvärmning att göra, men också med transporter och stadsstruktur.
- Översiktsplanen är uppdelad i en allmän del och i en redovisning av geografiska delområden. Det innebär att de flesta förslag återkommer på flera ställen. T ex återfinns under rubriken Trafik, transporter samtliga förslag som berör trafik inom hela översiktsplaneområdet. Under varje delområde (1-10) återfinns de förslag som berör trafiken i det aktuella delområdet.
- En kort sammanfattning och konsekvenser av planförslaget samt plankarta finns på sista sidorna.

Hållbar utveckling- Agenda 21

Vi lever inte längre med naturen utan av den. Nuvarande resursförbrukning i industrialiserade länder ligger på en nivå som inte kan uppnås av alla nu levande människor, än mindre av kommande generationer, utan att vi ödelägger naturens resurser. Vi måste leva efter vad naturen tål, inte efter vad vi tycker att vi har rätt att kräva av naturen.

Världens länder enades om ett gemensamt uppdrag, att arbeta för en hållbar samhällsutveckling, vid FN:s konferens om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. Agenda 21 - ett handlingsprogram för nästa århundrade antogs. Runt om i världen pågår nu arbetet med att följa upp åtagandena från Riokonferensen. I Sverige har varje kommun ansvar att utarbeta en lokal Agenda, för sin bit på jorden. Det är befolkningen, vi alla, som lokalt ska formulera mål och hitta lösningar. I juni 1997 antog kommunfullmäktige en lokal Agenda för Östersunds kommun. Det är ett dokument där kommunfullmäktige med hjälp av kommunens invånare har formulerat tre visioner och ett antal delmål inom olika områden. Visionerna sträcker sig fram till år 2025. De tre visionerna handlar om hur vi ska bygga och bo, förflytta oss och hur vi ska tillverka, använda och göra oss av med varor. Vid alla beslut som fattas i kommunen ska den lokala Agendan vara vägledande.

För att arbeta mot det uthålliga samhället, där en ekologisk balans råder, måste hänsyn tas till följande villkor:

- **Vi måste spara på jordens rikedomar**
- **Vi får inte släppa ut naturliga eller främmande ämnen i sådan mängd att naturen tar skada**
- **Vi måste bevara den biologiska mångfalden och får inte utrota växter och djur**
- **Vi måste spara på resurser och dela med oss**

Vid Habitat II, FN-konferens i juni 1996, utfäste sig alla världens länder att verka för en *hållbar stadsutveckling*. Man kan säga att miljöarbetet i Agenda 21 vidgades till att även handla om människans behov som kulturvarelse. Habitatagendan kräver att:

- marken används på ett resurshushållande sätt
- bebyggelsen funktionsintegreras
- stadsläkning blir en huvudmålsättning, kretsloppet mellan stad o land fungerar.
- kollektivtrafiken prioriteras på bilens bekostnad
- den mänskliga interaktionen i staden främjas
- kulturarvet värnas
- tillgängligheten till basvaror, skolor, arbete etc förbättras även för dem som saknar bil
- estetik och rumslig mångfald genomsyrar stadens utveckling de utsatta gruppernas livkvalitet prioriteras.

Några begrepp

<p>KRETSLOPP Kretsloppspropositionen 1993, riksdagsbeslut: "Vad som utvinns i naturen ska på ett uthålligt sätt kunna användas, återan- vändas eller slutligen omhändertas med minsta möjliga resursförbrukning utan att naturen skadas".</p>	<p>EKOLOGI Läran om samspelet i naturen. Helheten eller mönstret av relationer mellan organismerna och deras miljö.</p> <p>OIKOS = hus, hushålla LOGO = lära</p>
<p>SUNDA HUS Sunda material och konstruktioner (icke skadligt) för människan.</p>	<p>BYGG-EKOLOGI Byggnaden och byggnads- processens samspel med miljön. Det ekologiskt anpassade byggandet innebär att anpassa till platsen, att hushålla med resurser, att sluta kretslopp och att bygga sunda hus.</p>

VAD ÄR BRA STAD ?????

Vad vill vi
ha för stad?

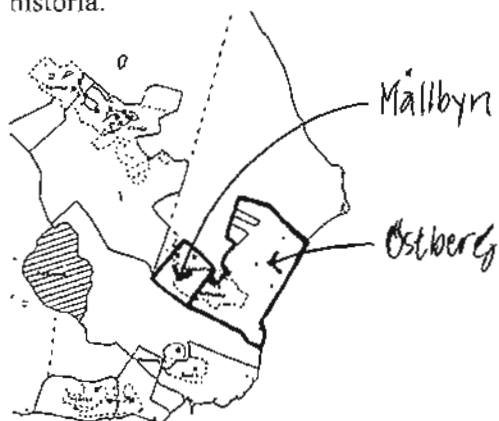

2. ALLMÄNT

Historik

Hornsbergs och Lövstas tidiga historia

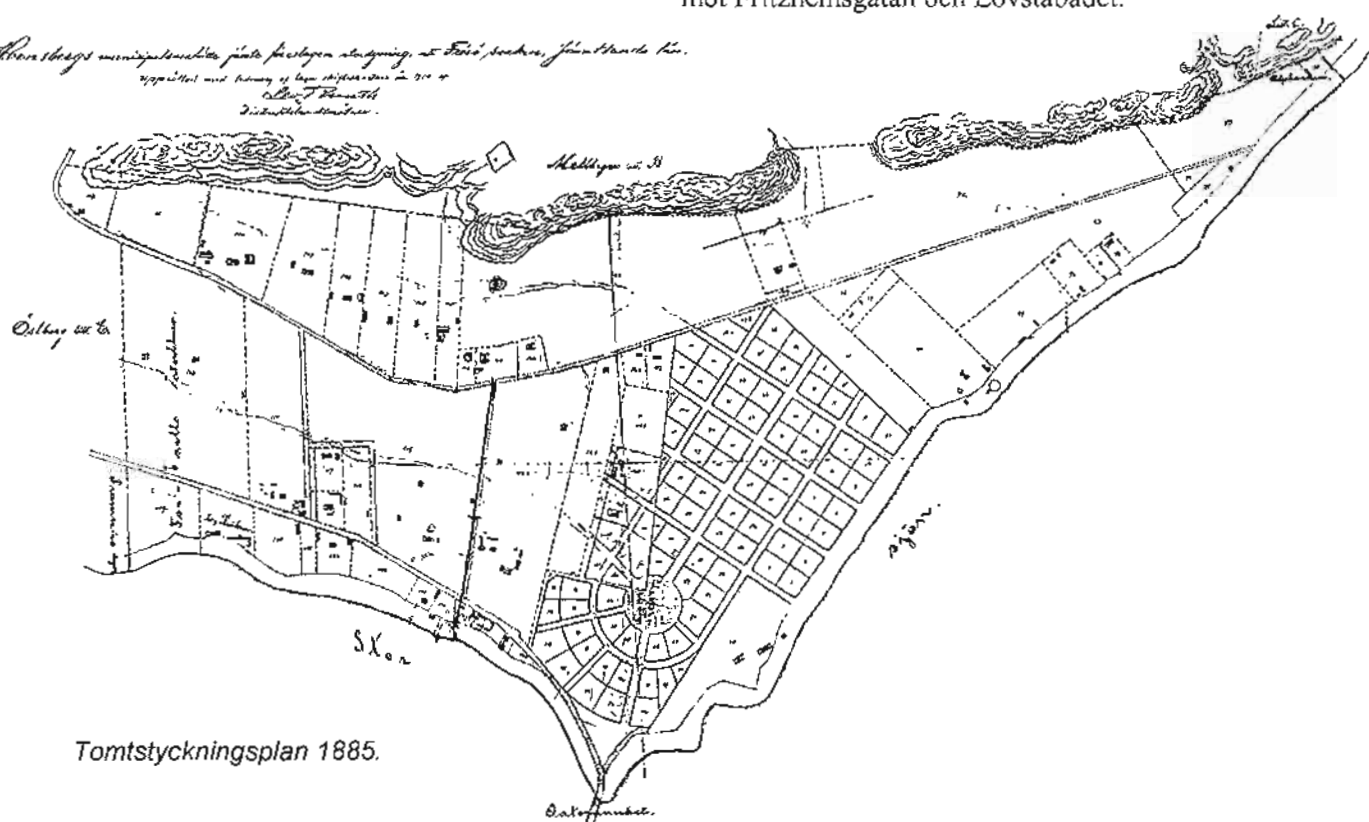
Den nuvarande tätortsbebyggelsen på centrala Frösön har utvecklats på marker som tillhört de gamla byarna Östberg och Mällbyn. Dessa byar har en drygt tusenårig historia.

Östbergs bytomt låg vid "Krönet" med gårdsbebyggelsen strax nedanför Byvägens skarpa kurva. Den stora gravhögen Östmundhögen i parkområdet alldeles nedanför är från gårdens förkristna tid. Vid mitten av 1500-talet bestod byn av fyra gårdar. De odlade markerna låg i sluttningarna nedanför bytomten och norrut, bort mot sluttningarna nedanför Gustavsbergsbacken.

Mällbyns bytomt låg ovanför Lövstabadet ungefär på den platå där Lövsta gård finns och där den ena av Mällbygårdarna idag ligger på Mällbyvägen. Gravhögar i anslutning till bytomten visar att bebyggelsen har rötter i järnåldern. I mitten av 1500-talet fanns två gårdar i byn. Mällbyn har haft sina odlingar i sluttningarna mot Fritzhemsgatan och Lövstabadet.

Skarta för Östbergs byns utmärktaste jämta förslagen utgivning, av Frösön, bebyggelse, förhållande till...
Uppgjordt med tillämpning af den af Frösön i 1885 af
Olof Thorslund
Landsmåttare.

Från landsbygd till stadsbygd

Frösön förblev landsbygd ända till slutet av 1800-talet. Först att tas i anspråk för tätare bebyggelse var området närmast bron. Här låg vid 1800-talets mitt en gård ägd av Pehr Rissler, Jämtlands förste provinsialläkare. Egendomen fick namnet Hornsberg efter hans hustru Margareta Charlotta van Hoorn. 1884 förvärvades gården av rådman Fjellman som byggde ny huvudbyggnad på Runeborg och lät anlägga en omgivande park. Gården bytte ägare flera gånger och Runeborg blev med tiden ombyggt till nöjesetablisemang.

1885 upprättades en tomtstyckningsplan över det område där Hornsbergsegendomen och ytterligare två egendomar ingick. Avsikten var att Hornsberg skulle bli en finare villaförstad till Östersund, men det kom att bli enklare folk, främst hantverkare, som byggde och bosatte sig här. De mer välbärgade valde Karlslund. Fyra stora tomtlotter lades som regel ut på varje rutnätskvarter. En central punkt var det cirkelrunda stjärnplatstorget Runda torget som utgjorde mittpunkten varifrån gatorna utstrålade radiellt. 1886 började byggandet av mindre trähus på de nya tomterna, de flesta längs Norra Strandvägen och Bergsgatan.

Det tomtstyckade området upphöjdes till municipalsamhälle 1898 under benämningen "Villastaden Hornsberg". Municipalsamhället utvidgades 1911 med mark från bl a Mellbyn och Fritzhemsgården. Husen klättrade allt längre upp på Östberget, många dåligt byggda. Hornsberg som till en början torde ha varit ett tämligen idylliskt område med stora tomtlotter i den kuperade terrängen kom efter hand att mer få karaktären av kåkstad.

1913 upprättades ett förslag till stadsplan över hela dåvarande municipalsamhället Hornsberg. Till den tidigare strikta rutnätsplanen fogades nu ett gatu- och kvartersmönster som var mer följtsamt till terrängen. Nationalromantiken, jugend och trädgårdsstadsideal började göra sig gällande i stadsbyggandet. Det är iögonfallande hur de olika planideologierna skär rakt igenom kvarter. De kvarter som 1886 påbörjades som rutnätskvarter fullföljdes nu i lite mjukare mer terränganpassade former.

Stadsplanen antogs av Hornsbergs municipalstämman 1913, men först efter vissa ändringar fastställdes den av Hans Maj:t Konungen och regeringen 1916. I denna reglerades var

Hornsberg med Runda torget och Hornsbergs folkskola från 1902, ombyggd 1929. Hornsgatan leder till Frösöbron.
Fotoca 1960.

offentliga byggnader fick byggas. Endast en huvudbyggnad per tomt tilläts och byggnadsytan var högst 2/5. Huvudbyggnad skulle uppföras i gatulinje eller i förgårdens inre begränsningslinje. Byggnadshöjderna reglerades till 2 våningar med inredd vind för byggnader vid torg, annan allmän plats eller gata med minst 18 meter mellan byggnadslinjerna. Övrig bebyggelse till bara max 2 våningar, (inredd vind räknades som våning). Begränsningarna gällde dock inte byggnader av sten som uppfördes för offentligt ändamål.

Frösön blev tidigt ett omtyckt utflyktmål för

Östersundsborna. Stadens stränga ordningsstadga bidrog till att nöjeslivet i hög grad drogs till omkringliggande områden som Lugnvik och Frösön. Här kunde dansbanor, krogar och tivolin öppnas utan att ordningsmakten ingrep. På Frösön växte det upp en rad cafeér och restauranger under åren kring sekelskiftet. Frösön var också ett populärt mål för de växande folkrörelserna. Godtemplarörelsen öppnade ett tivoli i Hornsberg 1890 och 1903 startade arbetarrörelsen en folkpark i Bergvik. Under 1940- och 50-talen återupptogs traditionen med tivoli och folkpark.

Frösödalen 1954.

Under 1920-talet växte ett fristående villa-samhälle spontant upp i Frösödal. Området inkorporerades med Hornsberg 1937 och 1948 bildades Frösö köping av Hornsberg och Frösödal Frösöns utbyggnad fortsatte sedan i snabb takt. Vid kommunsammanslagningen 1971 uppgick slutligen Frösö köping i Östersunds kommun.

Det mesta av gamla Hornsberg är rivet idag. Bara några få fastigheter finns kvar från tiden före sekelskiftet. Det nutida Hornsberg präglas istället till största delen av flerbostads-husbebyggelse från 1940-talet och framåt, med framförallt Hornsgatan som affärsgata. En allt större del av de branta sluttningarna har bebyggts med småhus.

Byggandet av Medborgarhuset och Hornsbergskyrkan 1969 och Frösöbron 1971 medförde stora förändringar. Runda torget fick ge vika för de nya byggnaderna, som är av hög arkitektonisk kvalitet, men som kom att uppföras utan anpassning till det befintliga stadsplanemönstret. Idéskisser som även innebar ett nytt centrum med omfattande

service kom aldrig att genomföras. De massiva byggnaderna riktas mot Frösöbron och Östersund och skär samtidigt av Hornsgatan, som kom att ligga i bakvattnet utan den naturliga anslutningen och samlingen i torget.

1971 byggdes de vita husen på Runeborgs-området norr om Frösöbron, den största sammanhängande flerbostadshusutbyggnaden på Hornsberg. Husens placering tar upp det tidigare radiella gatu- och kvartersmönstret och är fint inplacerade bland parkträden.

Under 1980-talet ökade bebyggelsetrycket på främre Frösön med sitt centrala natursköna läge markant. Kompletteringar med nya flerbostadshus har tillkommit på flera tomter där det tidigare varit småhus. Önskemålen att få bygga nytt har varit många, framförallt på Hornsberg, Fritzhem och Östberg men även i Frösödal. 1990-talet har hittills mest präglats av lågkonjunktur i byggandet. Tillkommande nybyggnationer har till stor del varit avsedda för äldreboende.

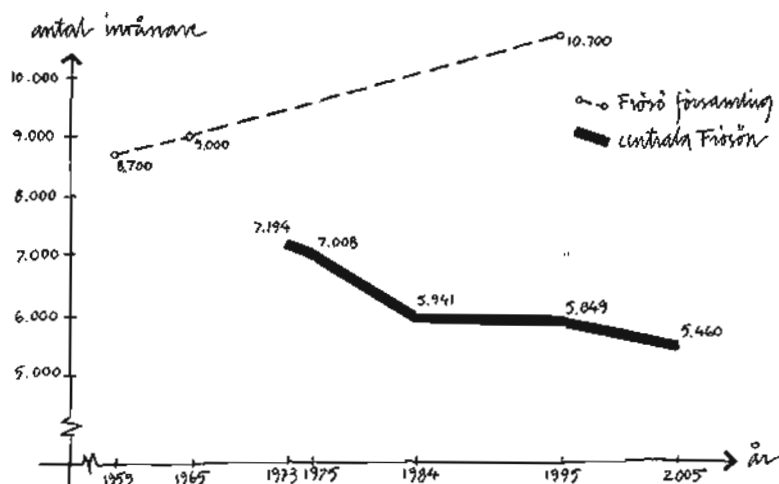

Hornsberg 1936.

Foto Oscar Olsson.

Befolkning

Antal bosatta 5.849 personer
 Totala antalet hushåll ca 3.250.
 Antal personer/ lägenhet ca 1,8.
 Antal förvärvsarbetande 2.741.
 Förvärvsfrekvens kvinnor 73%
 män 70%.

Befolkningen har minskat med drygt 1.100 personer sen 1975. Till största delen skedde minskningen fram till 1985, därefter har kurvan planat ut men prognosen är fortsatt minskning. Utglesningen i boendet är en allmän tendens som leder till att befolkningstalet i ett område minskar. I en lägenhet där det tidigare bodde en familj med flera barn bor idag ofta bara en eller två personer. De ca 250 lägenheter som tillkommit netto på centrala Frösön sen 1985 har mildrat effekterna av utglesningen och gjort att befolkningstalet i stort sett hållts uppe mellan 1985 och 1995.

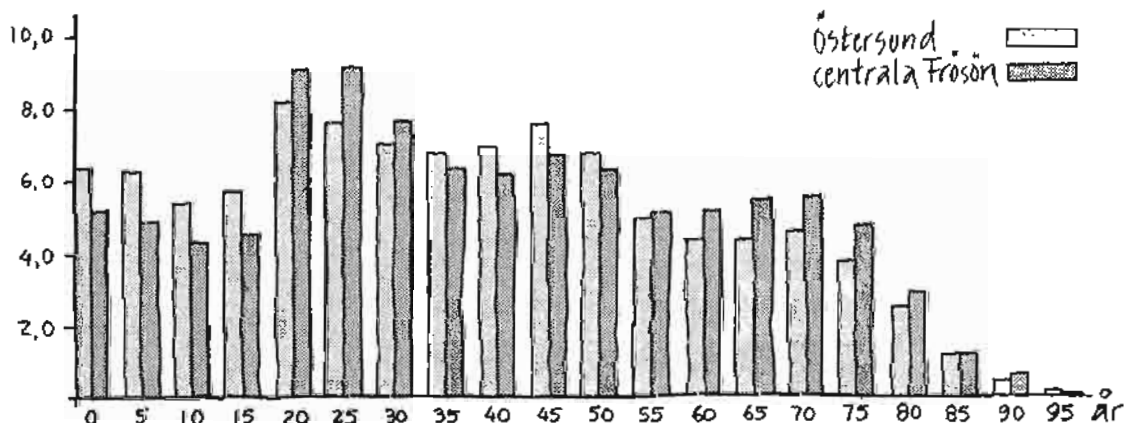
Antalet äldre är förhållandevis stort, framförallt inom de centrala delarna av Hornsberg. På Hornsberg bor också många yngre i åldrarna 20-30 år, troligen en följd av det stora antalet smålägenheter. Barn och ung-

domar i åldrarna 0 - 20 år är färre än genomsnittet i kommunen.

Det finns en tendens till att den stora andelen små lägenheter på Hornsberg leder till genomströmning i området. Barnfamiljer bor kvar så länge barnen är små, men flyttar sen till andra områden eftersom det finns relativt få större bostäder att välja på. Villorna är dyra och omflyttningen liten.

Ett bra mått på att människor trivs är att man bor kvar länge. De flesta äldre säger att de trivs i sin stadsdel och vill absolut inte flytta. Många kom till Hornsberg under utbyggnadsperioden på 1940-50 - talen och är inbodda i området och väl bekanta med grannar och vänner. Man uppskattar närheten till service, men beklagar också att utbudet minskar hela tiden när affärer, bank, apotek osv försvinner.

Befolkning 1995-12-31
 Östersunds kommun resp centrala Frösön
 Varje stapel anger 5-årsintervall.

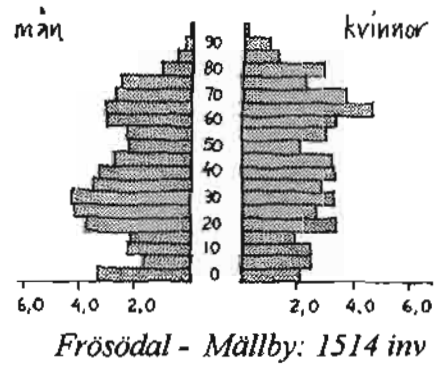
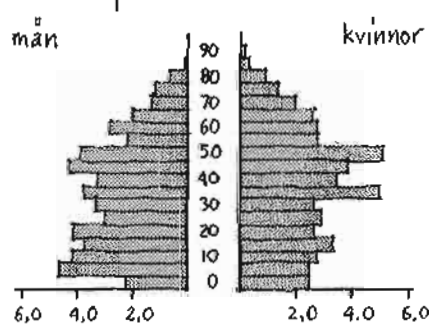
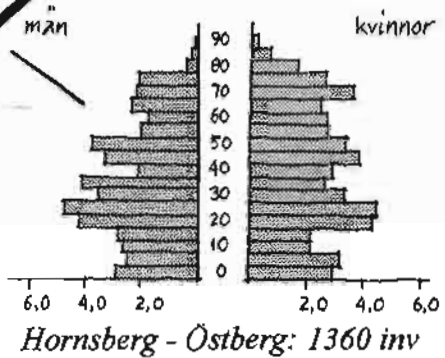
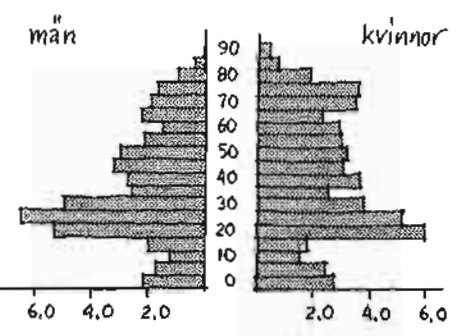
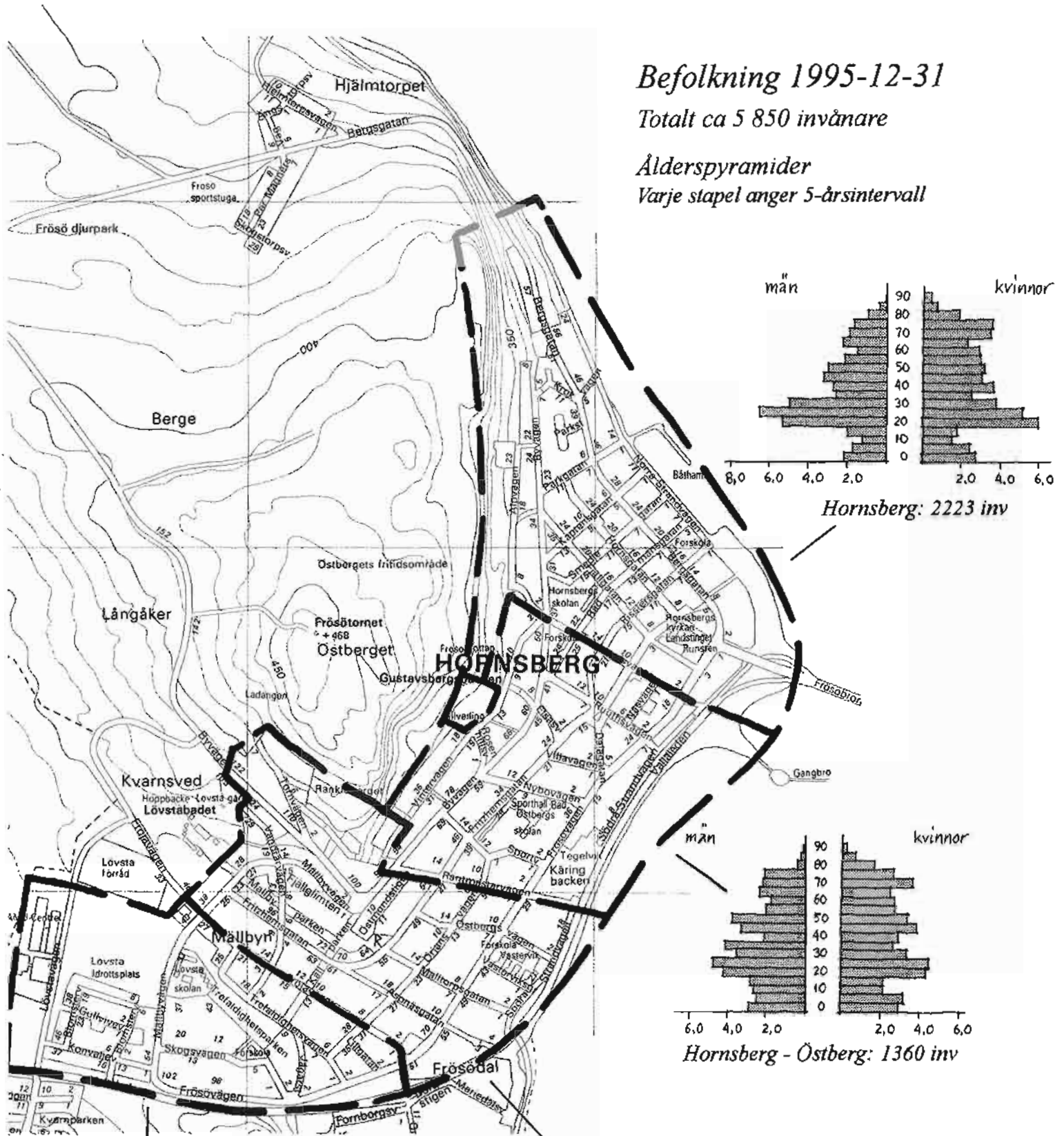
På centrala Frösön är barn och ungdomar färre, 20-30-åringarna fler, och äldre än 55 år fler, än genomsnittet i kommunen. Åldersfördelningen i Östersunds kommun är jämförbar med rikets åldersfördelning förutom gruppen 20-25 år där kommunen har en betydligt högre andel än riket. Orsaken är främst det ökade antal studenter.

Befolkning 1995-12-31

Totalt ca 5 850 invånare

Alderspyramider

Varje stapel anger 5-årsintervall

Stadskarakteristik

Sluttningen, utblickarna

Den sluttande terrängen gör att det är lätt att orientera sig. På sommaren ligger stadsdelen inbäddad i grönska med uppstickande röda och grå tak. På vintern vitklädd med slalombacken som en ljushägring under dygnets mörka timmar. Utsikten från Östbergets sluttningar över Östersund, Storsjön och fjällen är magnifik.

Traditionell stad

Stadsdelen är traditionellt uppbyggd med många gator och små kvarter. Det finns en livgivande blandning av boende, service och verksamheter, framförallt utefter Hornsgatan och Bergsgatan men även längs Frösövägen och Fröjavägen. Många har bekväma gångavstånd till lokal service.

Blandad bebyggelse, fristående hus

Bebyggelsen präglas av blandning. Enhetliga karaktärsdrag är inte så lätta att fånga men vissa gemensamma drag är ändå tydliga. Fristående husvolymmer av olika utseende och storlek klättrar uppför Östbergets sluttningar.

Tomt för tomt är utbyggd och i många kvarter finns både småhus och flerbostadshus. Bebyggelsen är alldaglig men varierad, de flesta hus är en egen individ.

Det är måttfullt och småskaligt, med högst tre våningars hushöjd plus eventuell souterräng- eller vindsvåning. De största flerbostadshusen ligger på de lägre nivåerna utefter de större gatorna, medan småhusen blir vanligare längre upp. Centrala Hornsberg är tätast bebyggt. På Östberg och Frösödal blir småhusen fler och grönskan lummigare. Vid Krönet och Mällbyn är det glesare med friliggande villor, rad- och kedjehus, mer enhetligt och mer trädgårdsstadskarakteristik. Lövstautbyggnaden präglas också av enhetlighet, det gäller både flerbostadshusen på Lillberget och Lövsta villaområde i väster.

Dominerande färgskalor på husfasaderna, totalt sett, är ljusa kulörer som vita-, beige samt gula och röda toner. Detta gäller framförallt flerbostadshusen, som är ofta är putsade i ljusa kulörer eller i rött tegel. På småhusen varierar kulörerna mycket, trä- och tegelfasader är vanligast.

Vackra milsvida utblickar mot Östersund, Storsjön och Mariebylandet från slalombacken.

Överblickbart och lättorienterat -
sjön, stranden, staden, berget.

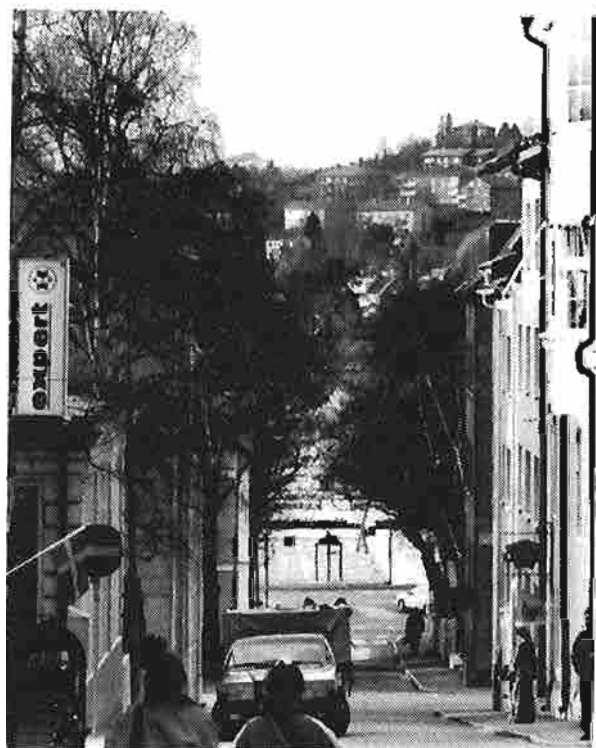

Bron ger ö-känsla. Hornsbergskyrkan
sticker upp som ett landmärke mitt i byn.

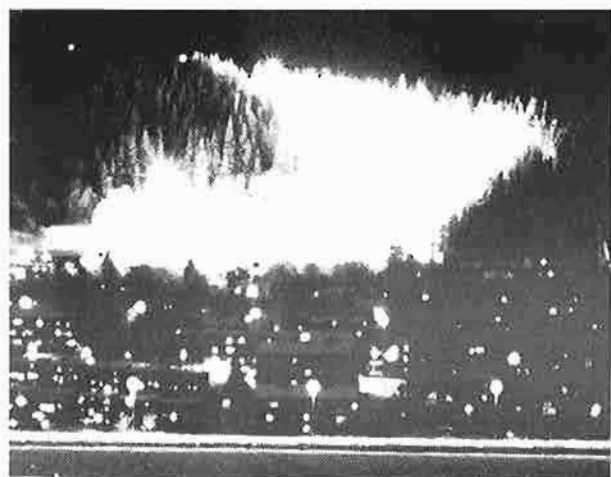
STADSKVALITETER

i korthet

- Östbergsslutningen
- Storsjön, stränderna
- Utsikten
- Överblickbart
- Traditionell stadsstruktur
 - gata-kvarter
 - bostäder o verksamheter
- Egen service
 - utspridd på flera "småcentra"
- Fristående hus blandat med grönska
- Blandad bebyggelse
- Måttfullt, högst 3 vån+ev souterräng
- Gångavstånd till mycket
- Nära till stan
- Nära till natur

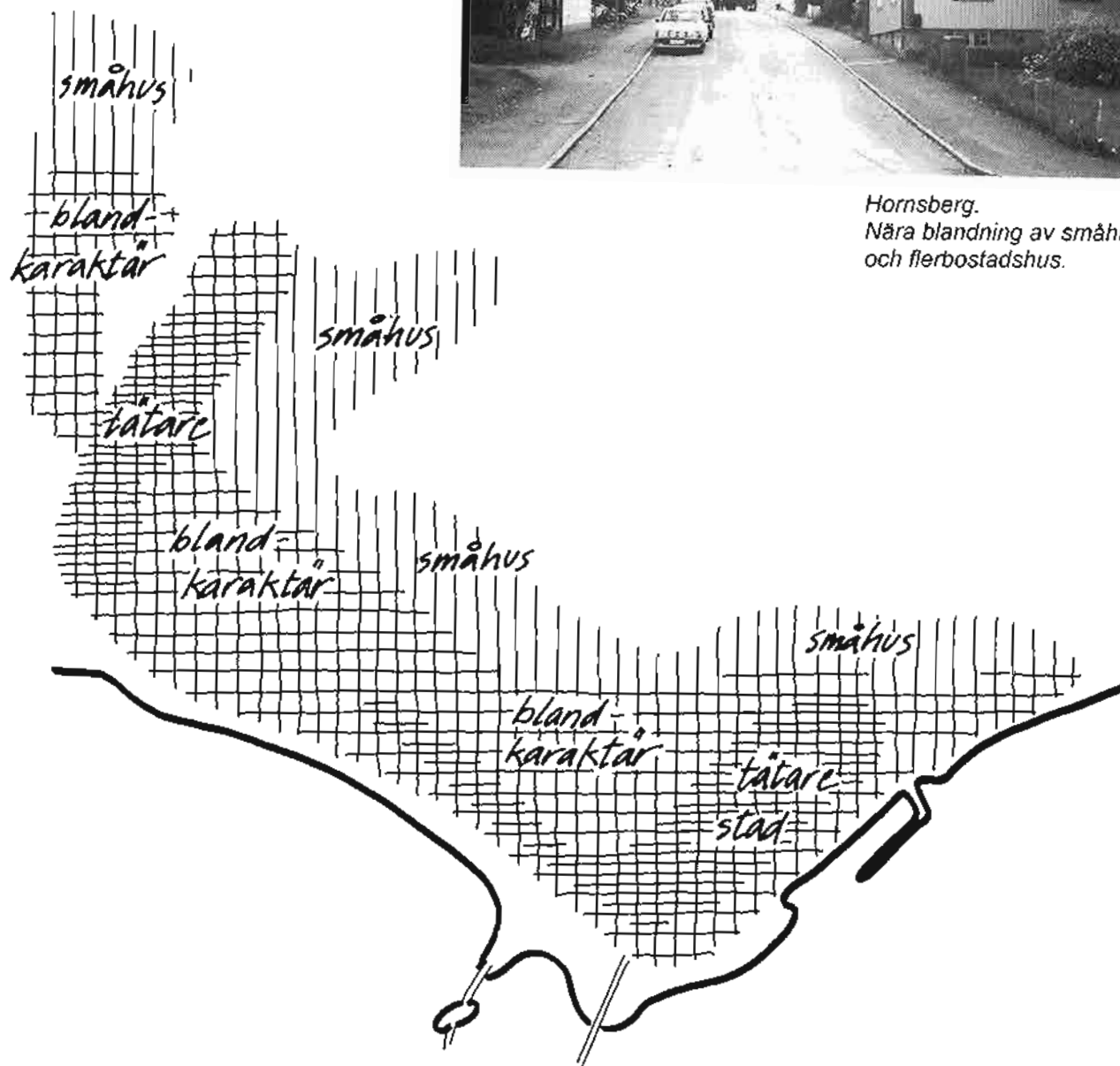
Från gränderna i centrala Östersund har man
utsikt mot Frösön. Krönet-profilen med
sina fina husvolymmer ger speciell karaktär.

Slalombacken - ett landmärke sommar
som vinter. Ljuslykta på vinterkvällarna.

Hornsberg.
Nära blandning av småhus
och flerbostadshus.

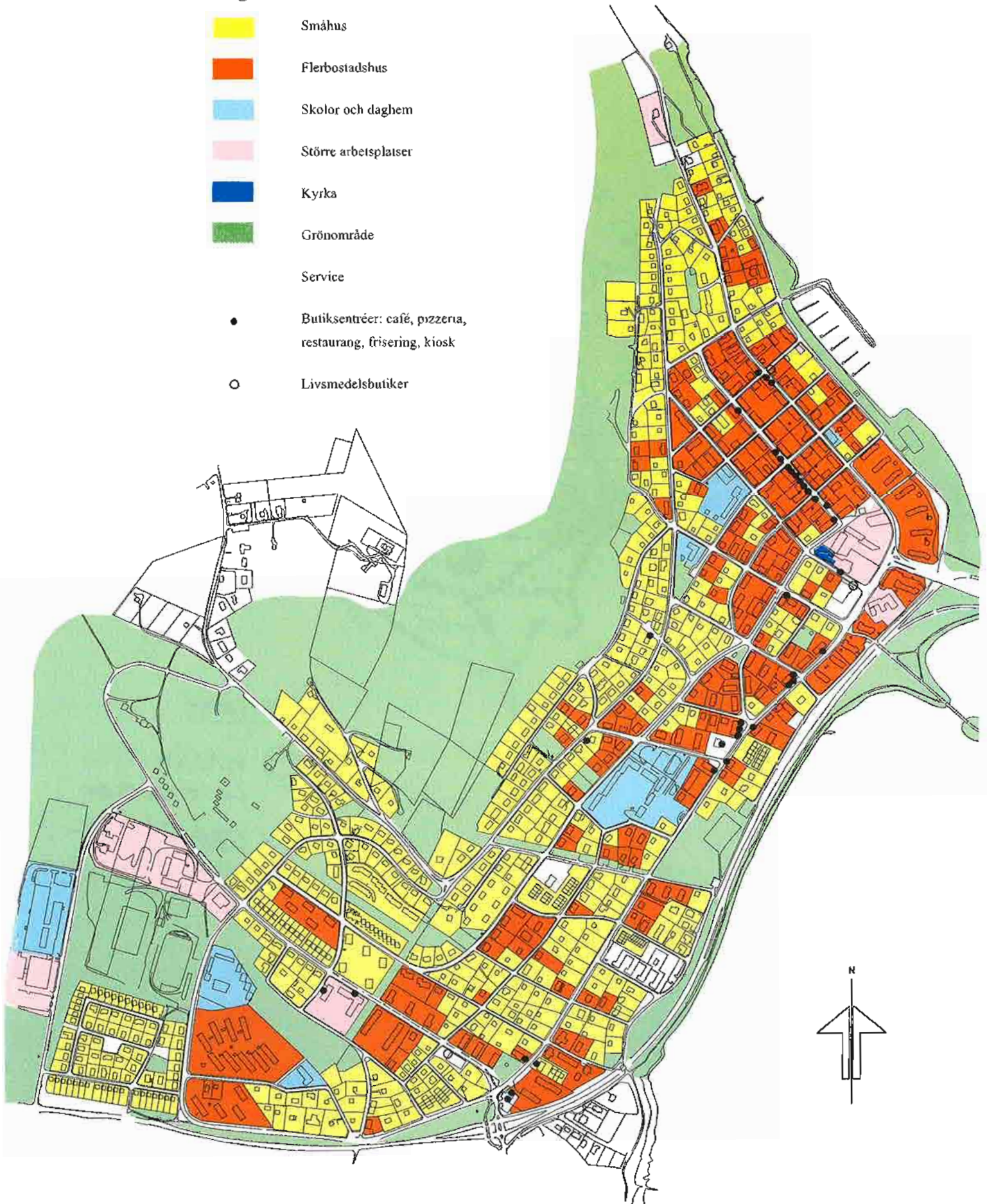
Stadskarakter.

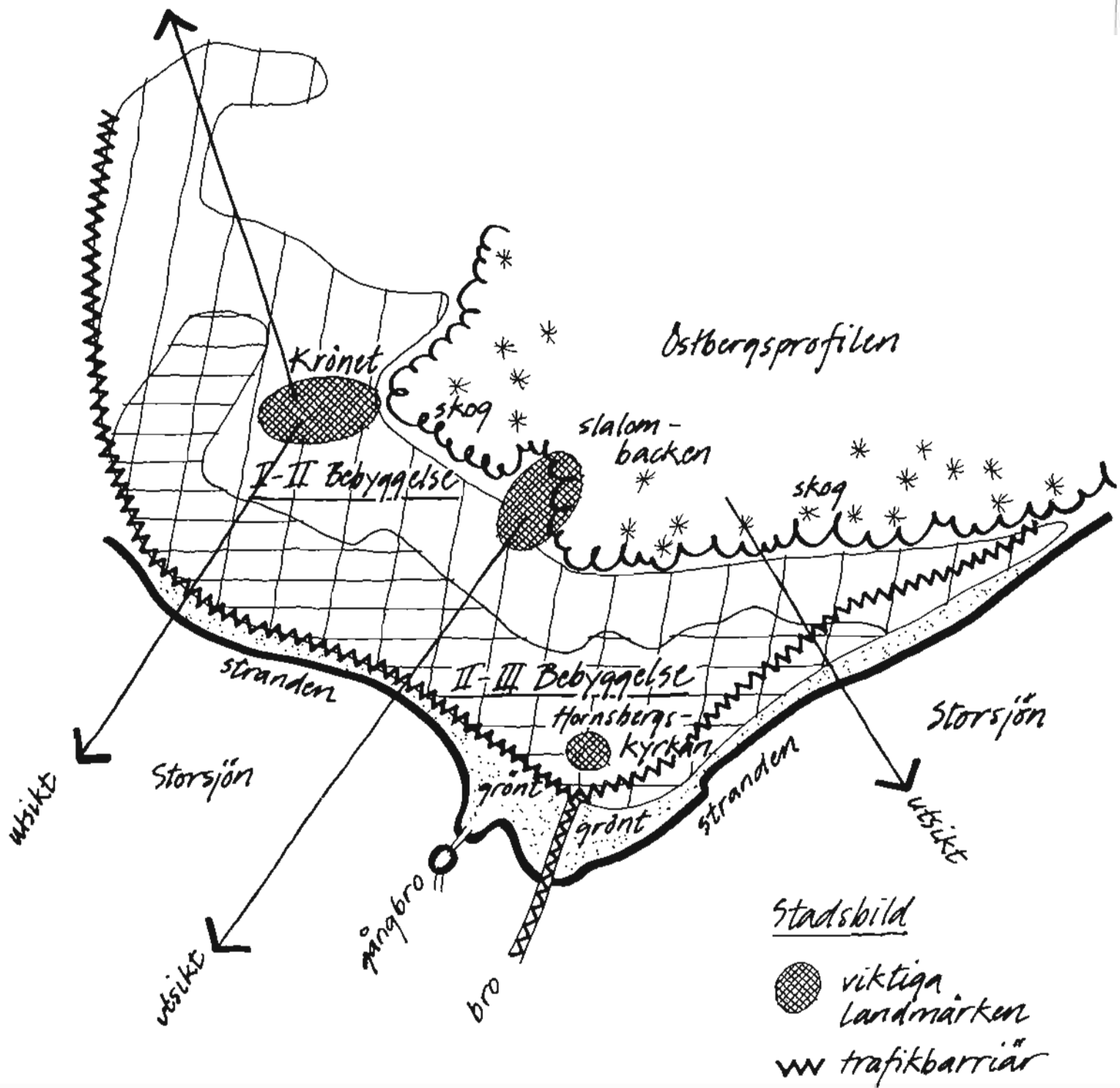
Den tätaste bebyggelsen finns på centrala Hornsberg. I övrigt är den nära blandningen av flerbostadshus och småhus är typisk. Villor och flerbostadshus i samma kvarter är inte ovanligt. Längs Frösövägens södra del glesnar bebyggelsen. Mycket grönska i trädgårdar och längs gator. Högre exploatering kring Fröjavägen. Punkthus och gavelställda byggnader mot gaturummet ger en mer öppen karakter. Blandad bebyggelse runt om. Småhus i huvudsak friliggande villor högre upp på berget och i Lövsta.

Stadsstruktur

Augusti 1996

- Småhus
- Flerbostadshus
- Skolor och daghem
- Större arbetsplatser
- Kyrka
- Grönområde
- Service
- Butikscentréer: café, pizzeria, restaurang, frisering, kiosk
- Livsmedelsbutiker

Centrala Frösös centrum finns någonstans kring Hornsgatan - Medborgarhuset - Kyrkan - Konsum. Men det är otydligt sen samlingsplatsen Runda torget försvann. Gles bebyggelse, tomma tomter, oklara samband.

Tät bebyggelse kring Hornsgatan. Traditionell affärsgata med handel i bottenvåningarna och bostäder längre upp. Trevlig blandning som ger en levande stad. Husen är placerade i gatuliv. Entreeer till affärer från gatan.

Utbyggnaden av Medborgarhuset medförde olyckligtvis att huvudgatan på centrala Frösön kom lite i bakvattnet. Det senaste året har tyvärr även viktig service försvunnit från gatan då ICA-Hornet lagts ner och Sparbanken flyttat till Fjällgatan mittemot Konsum.

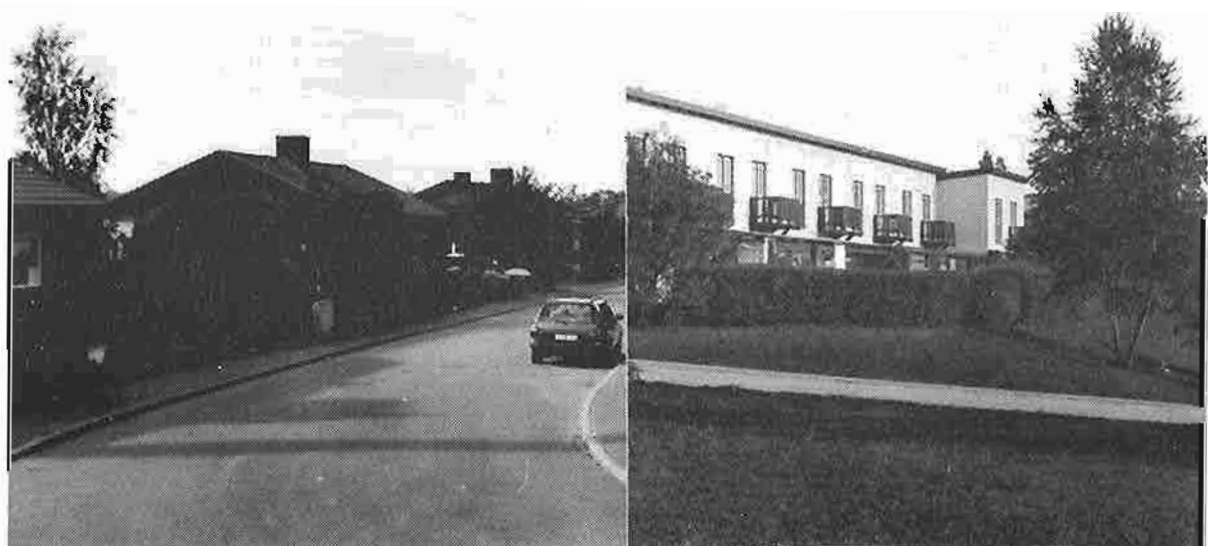
Affärslägen och småcentra finns på flera håll. Det ger bra service för många och berikar stadsmiljön.

1940-tal. Flerbostadshus på Hornsgatan och Fjällgatan. Puts, enkel utformning, tunn takfot.

1950-tal. Flerbostadshus på Fritzhemsgatan. Rött tegel, enkel omsorgsfull utformning, tunn takfot.

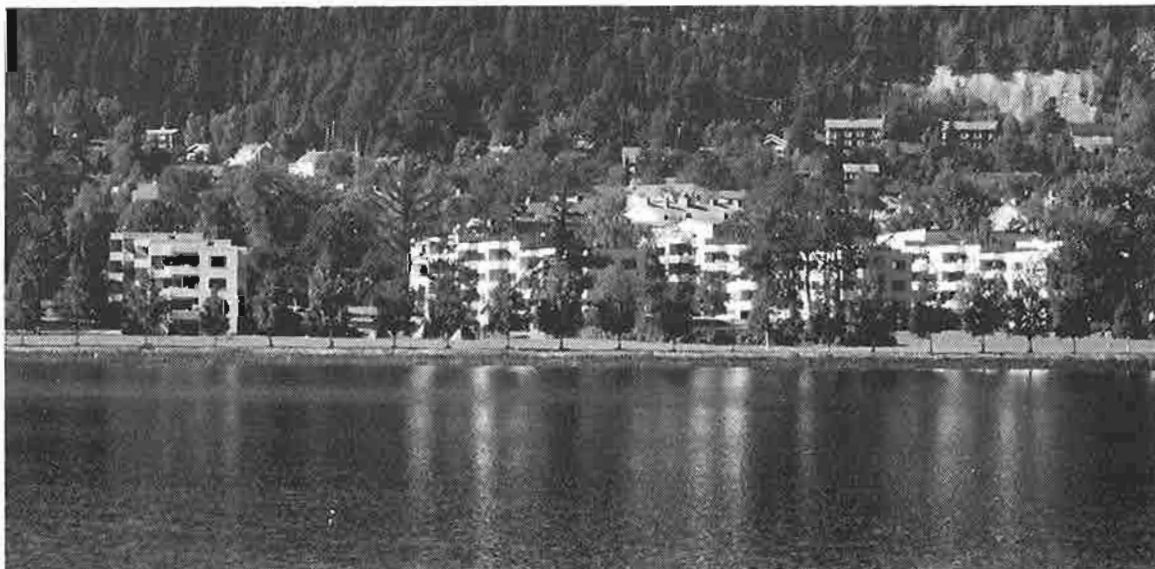
1950-tal. Villor längs Mällbyvägen. Rött tegel, enhetligt, omsorgsfullt. Trädgårdsstadskaraktär.
Radhus på Fjällglimten. Vit puts, funkis, enkelt, enhetligt. Trädgårdsstadskaraktär.

1930-tal. Funkisvilla Frösövägen.

1960-tal. Kedjehus, Lövsta villaområde.

1970-tal. Sen utbyggnad på Hornsberg, vita husen norr om bron. Vit puts, enkel, utformning. Husens placering tar upp det tidigare radiella gatumönstret och är fint inplacerade bland parkträden.

1980-tal. Kompletteringsbebyggelse vid Kåringbacken, Vitt tegel.

1990-tal. Kompletteringsbebyggelse för äldreboende vid Rådmanngatan. Putsfasad.

Principer för stadskaraktär och gestaltning

Mål: *Utformning och placering av tillkommande bebyggelse, liksom ombyggnader, ska utföras med hänsyn till befintlig stadsbild, så att värdefulla kvaliteter förstärks och identiteten bevaras.
Småstadskaraktären bevaras med måttfull, varierad bebyggelse.
Kretsloppstänkande och sunda hus eftersträvas.*

Obs! Karaktären skiljer sig i olika delar av stadsdelen, se även delområdesbeskrivningarna!

STADSDELSNIVÅ

- *Befintlig kvartersindelning, gatumönster och gatuutformning bibehålles.*
- *Utsiktspunkter tillvaratas och utsikt i gaturummens förlängning bevaras.*
- *Detaljplaner som ger möjlighet till blandade funktioner är bra, under förutsättning att verksamheter inte är störande för omgivningen.*
- *Nära blandning flerbostadshus - småhus eftersträvas.*
- *Handel är framförallt lämpligt längs Hornsgatan, omkring 'Konsumkvarteret', samt i anslutning till befintliga 'småcentra'.*
- *Företag, handel med utåtriktad verksamhet och av allmänt intresse bör orientera lokaler och entreér så att de annonseras mot angränsande gata och bidrar till att "ge gatan liv".*

KVARTERSNIVÅ

- *Befintlig tomtindelning bevaras i regel. Eventuell sammanläggning av tomter kan ske under förutsättning att karaktären med fristående hus bibehålles. Bedömning måste göras i varje enskilt fall.*
- *I rutnätskvarteren ska byggnader i regel placeras med långsidan utefter långa gator, (avvikelser förekommer även, exempelvis i kv Rörläggaren, Hornsgatan). Utmed tvärgator kan hus placeras med långsida alternativt gavel mot gatan, i första hand långsida för att skapa bra gårdsrum.*
- *I Östbergsområdet orienteras byggnader utefter långsgående gator företrädesvis med långsidan mot gatan och sjöutsikten.*
- *Byggnader mot Hornsgatan, centrala delar av Fritzhemsgatan och kring 'småcentra' vid Bergsgatan, Frösövägen och Fröjavägen utföres med entré mot gatan, genomgående till gården, för att markera gatornas värden som centrala stadsgator.*
- *Hus placeras i gatuliv utefter Hornsgatan, centrala delar av Bergsgatans västra sida. I övrigt utefter förgårdslinjen i centralt belägna kvarter.*
- *Solbelysning på gårdarnas friytor beaktas.*
- *Avgränsa gärna tomt mot gata med staket eller häck. Det ger trivsammare och vackrare och mer tydliga trädgårds- och gaturum och kan binda ihop kvarter med blandad bebyggelse. Traditionen varierar mellan områdena.*

HUSNIVÅ

- *Fristående byggnader med grönska emellan.*
- *Ta hänsyn till husens karaktär vid upprustning.*
- *Nya byggnader ges en självständig men anpassad volym och gestaltning.*
- *Ej högre hus än tre våningar, ev med souterräng eller inredd vind, annat än i undantagsfall.*
- *Sadeltak väljs i första hand vid nybyggnad.*
- *Röd eller grå taktäckning. Rött lyser upp och är fint på håll, behåll gärna tegeltaken.*
- *Flerbostadshusens fasader utföres företrädesvis putsade (putskaraktär) i ljusa kulörer; vit, beige eller gulton. Även rött och gult tegel har tradition, samt puts i röd - terra. Småhusens fasadkulörer anpassas efter omgivande bebyggelse, stora variationer finns.*
- *Utsikt beaktas, så att så många som möjligt kan ta del av den från sin bostad.*
- *Byggnader i gatuliv (nära gata) utföres med upplystat första bostadsplan för att förhindra insyn från gatan.*
- *Byggnader vid och nära gator utföres (helst) med genomgående entré.*
- *Loftgång ej lämpligt.*

Gällande detaljplaner

Hornsberg fram till Röntmästarvägen

De idag gällande detaljplanerna för Hornsberg är från 1939 och framåt.

De äldsta planerna upprättades av länsarkitekt Gösta Rollin fram till 1946, och därefter av Gösta Suwe fram till 1955. Ungefär hälften av området har gällande detaljplaner från denna tid. De finns framförallt ovanför, nordväst om, Fritzhemsgatan - Risslersgatan. Planerna utmärks av att de är enkelt och konsekvent utformade. En fristående byggnad med 4 lägenheter för bostadsändamål (där även handel- och hant-verk får medges) som får uppta max 1/6 av tomtarealen, eller 5 lägenheter och 1/4 areal gäller för de flesta tomter.

De mer centralt och nära Storsjön belägna områdena har gällande detaljplaner som tillkommit mellan omkring 1960 och 1980. Under 1989-96 har några mindre detaljplaneändringar gjorts inom befintliga kvarter.

Antalet tillåtna våningar varierar. I de centrala delarna medges bebyggelse i upp till tre våningar. Många av planerna medger både bostads- och handelsändamål. På de högre nivåerna upp mot Östberget tillåter planbestämmelserna tvåvåningsbebyggelse. Marken

ovanför bebyggelsen på Östberget är utlagt som park eller för idrottsändamål.

Röntmästarvägen - Lövsta

Söder om Röntmästarvägen är de allra flesta planerna fram till Vandravägen och Trefaldighetsparken från perioden 1944-53. Längre västerut är planerna i huvudsak från ca 1960-71. Några av detaljplanerna i området är omgjorda under 1970-80-talen, de flesta nära Röntmästarvägen.

Antalet tillåtna våningar varierar från tre våningar i de centrala delarna kring Frösödalstorget till två neråt sjön och längst uppe på berget och en våning med souterräng eller inredd vind kring Mällbyparken och på Lillberget.

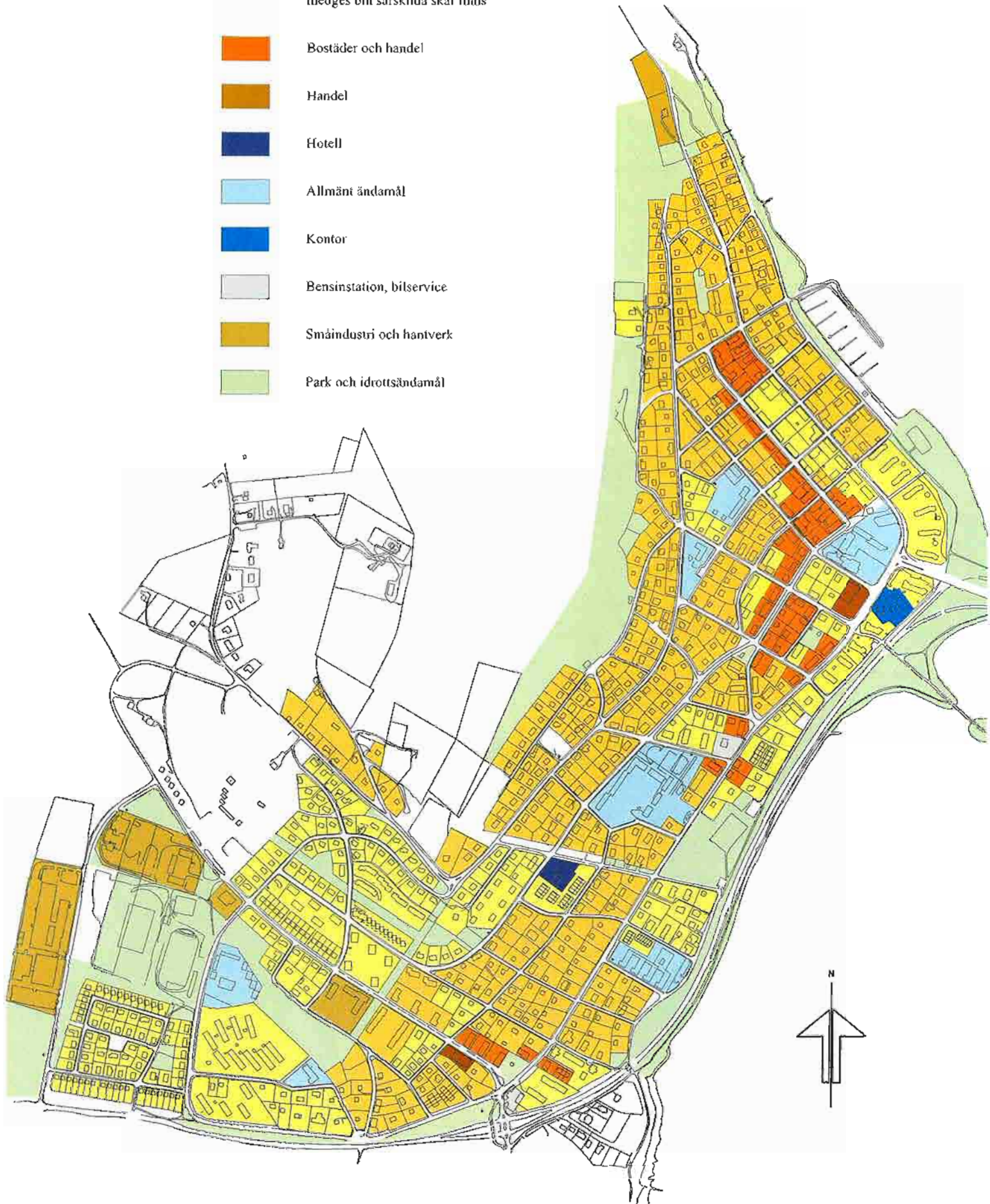
Gemensamt för planerna söder om Röntmästarvägen är att de följer det mer organiskt till terrängen följsamma mönstret som gällt övriga Hornsbergsplaner från 1913. Kvarteren är ofta något större. I de senare utgör ett kvarter en fastighet och medger större utbyggnader med radhus eller flerbostadshus.

Genomgående grönstråk är utlagda i Mällbyparken och Trefaldighetsparken.

Markanvändning

Gällande detaljplaner aug 1996

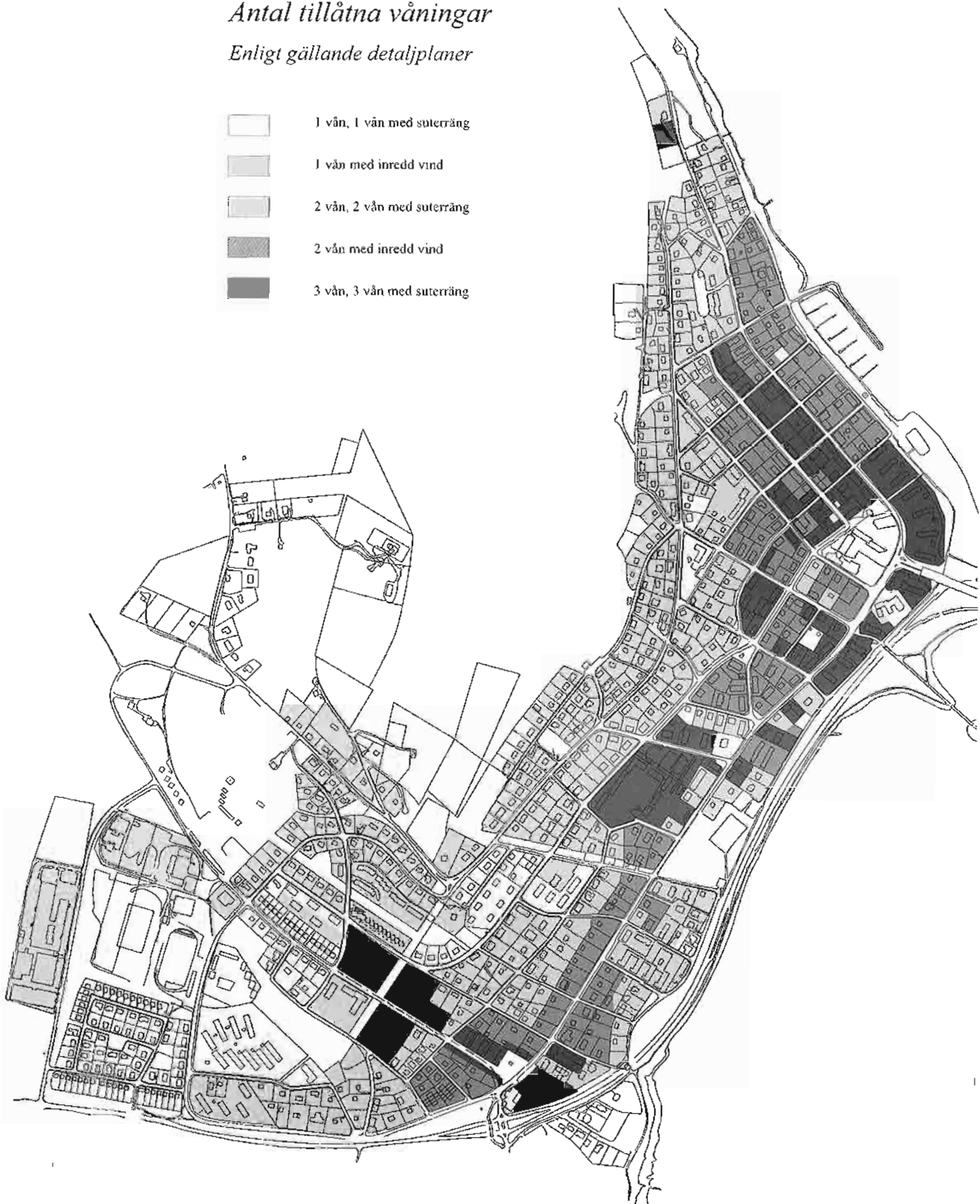
- Bostäder
- Bostäder, även handels- och hantverksändamål må medges om särskilda skäl finns
- Bostäder och handel
- Handel
- Hotell
- Allmänt ändamål
- Kontor
- Bensinstation, bilservice
- Småindustri och hantverk
- Park och idrottsändamål

Antal tillätta våningar

Enligt gällande detaljplaner

- 1 vån, 1 vån med suterräng
- 1 vån med inredd vind
- 2 vån, 2 vån med suterräng
- 2 vån med inredd vind
- 3 vån, 3 vån med suterräng

Exploatering

Bebyggelsens täthet anges ofta med ett så kallat exploateringstal. Av kartan framgår exploateringstalen för ett urval av dagens bebyggelse. Noggrannheten är ungefärlig och exploateringstalen bör ses som en av många delar i beskrivningen av Centrala Frösön.

Den tätaste bebyggelsen finns kring Hornsgatan med exploateringstal (e) på i snitt 0,9 per kvarter. Kvarter med blandad bebyggelse ligger kring 0,4 - 0,6 och kvarter med villa-

bebyggelse ca 0,2. Enstaka fastigheter kan ha exploateringstal 1,0.

Erfarenheten visar att för bostäder, med tillhörande krav på god utemiljö och parkering, går gränsen för acceptabel exploatering vid ca $e=0,5 - 0,6$. Högre exploatering medför i regel så stort intrång på friytorna att parkeringen delvis måste ordnas under mark. Vid brant terräng ökar svårigheterna att klara markparkering och friytor och exploateringen kan behöva hållas nere ytterligare.

EXPLOATERINGSTAL

Bebyggelsens täthet anges ofta som ett så kallat exploateringstal, dvs kvoten mellan bruttoarean och fastighetsarean enligt figur.

Tomt = $4a$

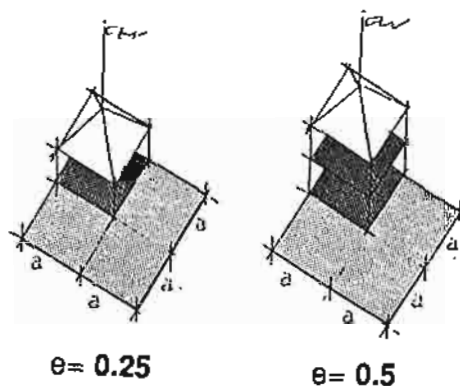
Bruttoarea = a

Nettoexploateringstal
 $= a/4a = 0,25$

Tomt = $4a$

Bruttoarea = $2a$

Nettoexploateringstal
 $= 2a/4a = 0,5$

I bruttoarean inräknas mätvärda delar av samtliga våningsplan, även källare och vind.

Exploateringstal

för dagens bebyggelse,
några exempel

Exempel

Aspnäs. $e = 1,0$. Parkering under jord.

Sjökaptenen 6. $e = 0,8$. Parkering på mark och i p-däck.

Sågen 8. $e = 0,5$. Parkering på mark.

Service, verksamheter

Service, handel, skolor, kontor, småindustri, hantverk.

I den goda staden finns en rik och varierad miljö med möjligheter till olika livs- och arbetsformer. Det innebär närhet till dagligvarubutiker, post, bank, apotek och hälsocentral etc. En blandning av boende och verksamheter av olika slag ger staden liv.

Service och handel på Frösön

Detaljplanerna tillåter handel utefter stora delar av Hornsgatan, nedre partierna av Fritzhemsgatan och delar av Frösövägen och Fröjagatan. Dessutom medger många äldre detaljplaner förutom bostäder även handel och hantverk, om byggnadsnämnden så finner lämpligt. Dvs en flexibilitet, en möjlighet, finns inbyggd i planbestämmelsen.

På centrala Frösön finns mycket av det vi förknippar med den goda staden, dvs blandning och närhet. Handel och verksamheter finns på många ställen, oftast inrymda i bostadshusens bottenvåningar. De flesta boende når en livsmedelsbutik inom 500 meter. Se även Trafik.

Äldre Frösöbor kan ändå konstatera att stora förändringar har skett under årens lopp. I det lilla lokalsamhället på Frösö köpings tid fanns ett stort antal närbutiker, caféer och samhällsservice som är borta idag. Under 1980-talet flyttade Apotek, hälsocentral, och folktandvård till Frösöklinikerna. Under 1990-talet har specialbutiker som ur- och elaffär upphört. Posten har centraliserat och lokalkontoret på Trädgårdsvägen betjänar nu hela Frösön. Tomma butiksfönster gapar på flera ställen. Lågprisbutiker för livsmedel på andra håll i staden och allmänna centraliseringstendenser i tiden är ett hot mot handel och service, liksom ett vikande befolkningsunderlag och "sämre tider".

Glädjande nog finns också en trend åt andra hållet med nya populära verksamheter i gamla lokaler som caféer, pizzerior och secondhandbutiker.

Hornsgatan

Handel och serviceetableringens tyngdpunkt ligger framförallt längs Hornsgatan och området Posten -Konsum - Landstinget. Sen Runda torget försvann är centrum mer splittarat och diffust och det kan vara svårt att uppfatta var centrum egentligen är. Hornsgatan för en vacklande tillvaro. Bara under de senaste åren har viktig närservice försvunnit i och med nedläggningen av livsmedelsbutiken ICA-Hornet och Sparbankens flytt till Landstingshuset. Gatans tyngdpunkt har förskjutits. Sjödins och Djuraffären är nu viktiga dragplåster. Positiva tillskott är secondhandbutiker och ett café. Se även delområde 2, Hornsbergs centrala delar.

"Småcentra"

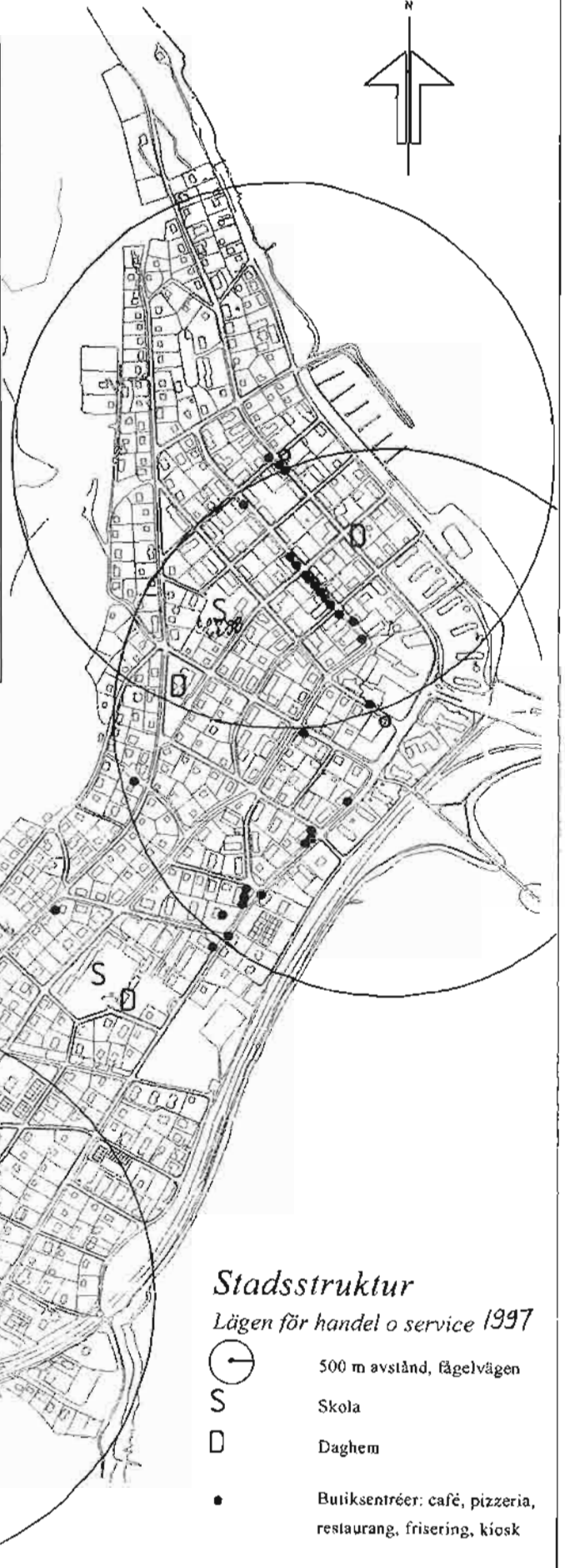
Flera mindre centra finns också. Ett i korsningen Kaptensgatan -Bergsgatan med bl a Nettolivs, Hoggars krog och Frösöhästen. Längs Frösövägen finns flera affärslägen, med koncentration till Tages, Frösö-Färg och Statoil. Längre ut, nära Frösödalsstorg finns Frösöhallen, Frösö sport, pizzeria mm. Dessutom finns det en del butiker och verksamheter i övrigt utspritt bland bebyggelsen.

Kontor, småindustri, hantverk

Inom stadsdelen finns ca 175 företag (inkl handel), de flesta är småföretag med spridning över stadsdelen. Småindustri är belägen längst ut på Bergsgatan, längs Fröjavägen och i Lövsta. Nya kontor inom databranschen har nyligen etablerats anslutning till Amu. Dessutom har SAS nya bokningskontor tillkommit vid Lövstavägen.

**500 m-avstånd omräknat
med hänsyn till nivåskillnader**

500 meter känns olika långt
beroende på om man går på plan
mark eller i sluttning, särskilt om
man bär på tunga kassar

Stadsstruktur

Lägen för handel o service 1997

- 500 m avstånd, fågelvägen
- S** Skola
- D** Daghem
- Butikscentréer: café, pizzeria, restaurang, frisering, kiosk
- Livsmedelsbutiker

Skolor

1997 finns tre skolor i området, Hornsbergsskolan för årskurs 1-3, Östbergsskolan för åk 1-9 och Lövstaskolan för åk 1-5. Därtill kommer 6-års verksamhet.

När det gäller skolutvecklingen på centrala Frösön har sedan några år pågått utredningar och diskussioner om behovet av skolor i förhållande till elevutveckling och lokalöverskott. Skolorna har lokalöverskott idag och från och med höstterminen 1998 läggs Hornsbergsskolan och Lövstaskolan ner. Östbergs-

skolan blir en 1-9 skola med ett större upptagningsområde. Vallaskolan kommer att ta emot en del barn från Lövsta.

Det finns 4 förskolor. Dessa är Berget, Rådmansparken, Östberget och Fröja. Även Frösödals dagis betjänar boende inom området.

Mitthögskolan bedriver en del av sin undervisning i Lövsta, i delar av Amu:s gamla lokaler. Bl a håller Ekoteknik-linjen till här.

Rekommendationer för handel, service, verksamheter

- *Öppna Fritzhemsgatan mot Bergsgatan, för förbättrad tillgänglighet till Hornsbergs centrum. Se skisser delområde 2, Hornsbergs centrala delar.*
- *Handel och serviceetableringar är framförallt lämpliga längs Hornsgatan + 'Konsumkvarteret' (kv Snickaren) + Landstingskvarteret, samt i anslutning till befintliga 'småcentra' nära Frösödalsstorg, Frösövägen med Tages etc, och Bergsgatans korsning med Kaptensgatan. Spridning av livsmedelshandeln är av väsentlig betydelse, så att det inte blir för långt till affären med dagligvaror.*
- *I tider med ett minskande serviceutbud är Hornsgatan-Landstingskvarteret-Konsum samt Frösödal viktigast att värna.*
- *Blandning boende/verksamheter är positiv och ger staden liv. Verksamheter, som ej är störande för omgivningen eller kräver stor parkering, är lämpliga i husens bottenvåningar, kan även vara tänkbara i villaområden. Utvecklingen inom datatekniken påverkar utvecklingen inom servicestruktur och arbetsplatser och möjliggör t ex att fler arbetsplatser förläggs i bostadens närhet.*
- *Företag, handel med utåtriktad verksamhet och av allmänt intresse bör orientera lokaler och entreér så att de annonseras mot angränsande gata och bidrar till att "ge gatan liv".*
- *Mer störande verksamheter eller med stort parkeringsbehov kan i regel inte inrymmas annat än i de perifera lägen där viss småindustri redan finns.*

Byggnader

Bostäder

Siffror från FOB 1991

Antal hus: ca 800, varav ca 400 småhus och ca 400 flerbostadshus

Antal lägenheter: ca 3.260, varav 20 % i småhus (1-2 bostadshus) + ca 100 lgh (1992-95)

Ålder

Bebyggelsen på centrala Frösön är från den senaste hundraårsperioden. Från tiden före 1930 finns endast ett fåtal hus. Den stora utbyggnadsperioden var mellan 1940 till ca 1975. Hornsberg hade en byggnadstopp på 1940-talet, Östberg på 1950-talet, Frösödal, Mällbyn och Lövsta på 1960-talet.

Under perioden 1985 - 1995 var nettotillskottet ca 250 lägenheter, ungefär 100 av dessa avsedda för senior- och äldreboende.

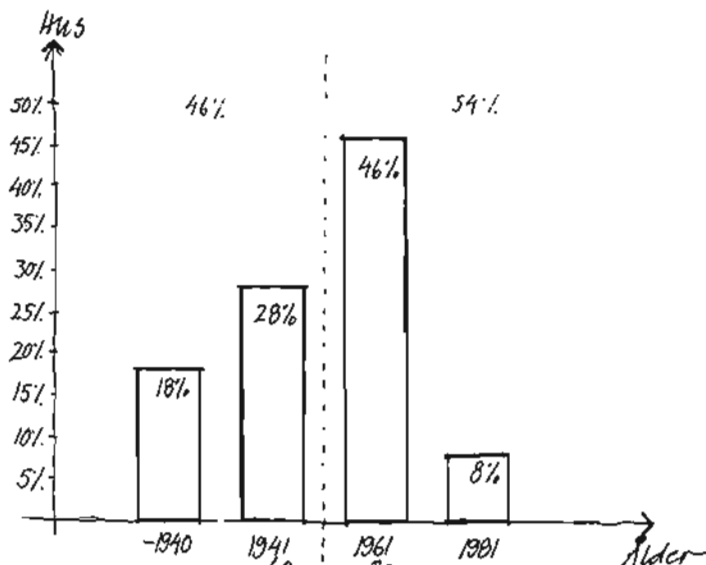
Lägenhetsfördelning

Andelen smålägenheter är stor. Lägenheter på 1-2 rum och kök utgör 39 %. På Hornsberg är andelen betydligt högre, 50%. (Jfr Östersunds kommun 41%, hela riket 34% ettor och tvåor.)

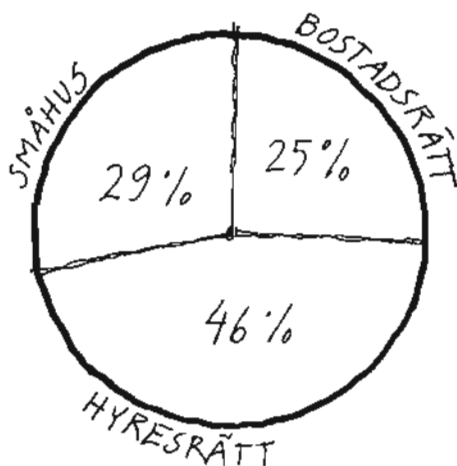
20% av lägenheterna finns i småhus. Andelen varierar mycket mellan Hornsberg, 13 % och Trefaldighetsparken/ Lövsta, 41%. (Jfr Östersunds kommun 34%, hela riket 46% lägenheter i småhus.)

Byggnadsmaterial och sunda hus

Under första hälften av 1900-talet användes ett fåtal material och materialkombinationer. Trä, tegel, spån- och träullsisolering, linoleum, klinker och parkett var vanligt. Byggnaderna var säsongsanpassade. Virke valdes med omsorg till dörrar och fönster, för lång hållbarhet. Linolja- och kalkfärger användes. Självdragsventilation tillämpades. I hus byggda före 1960 är det få problem med sjuka

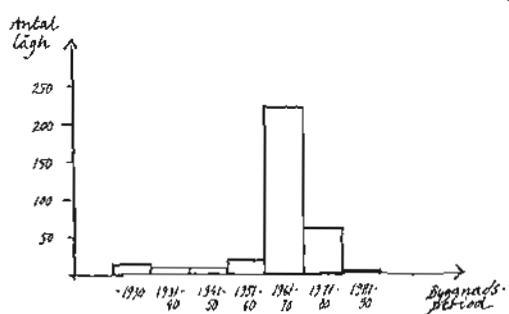
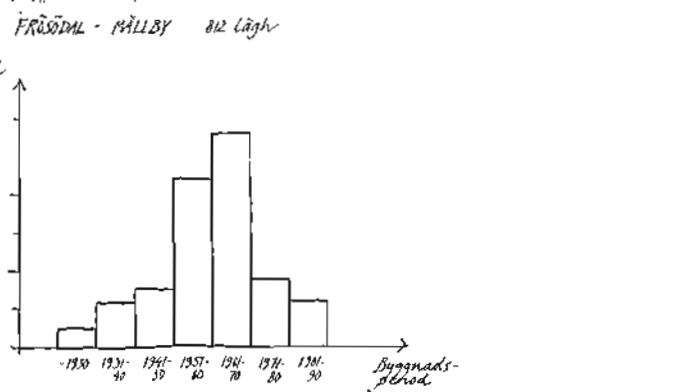
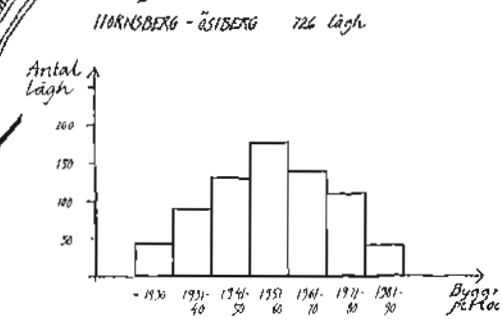
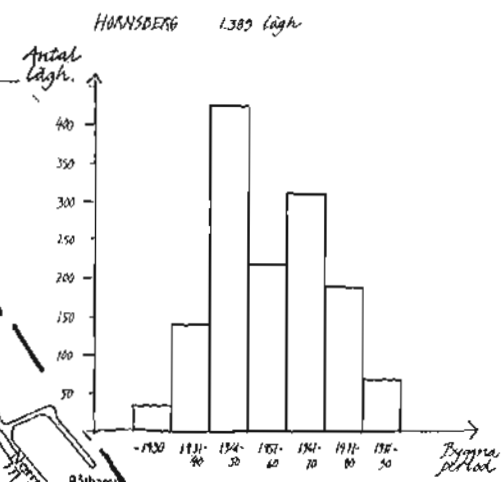
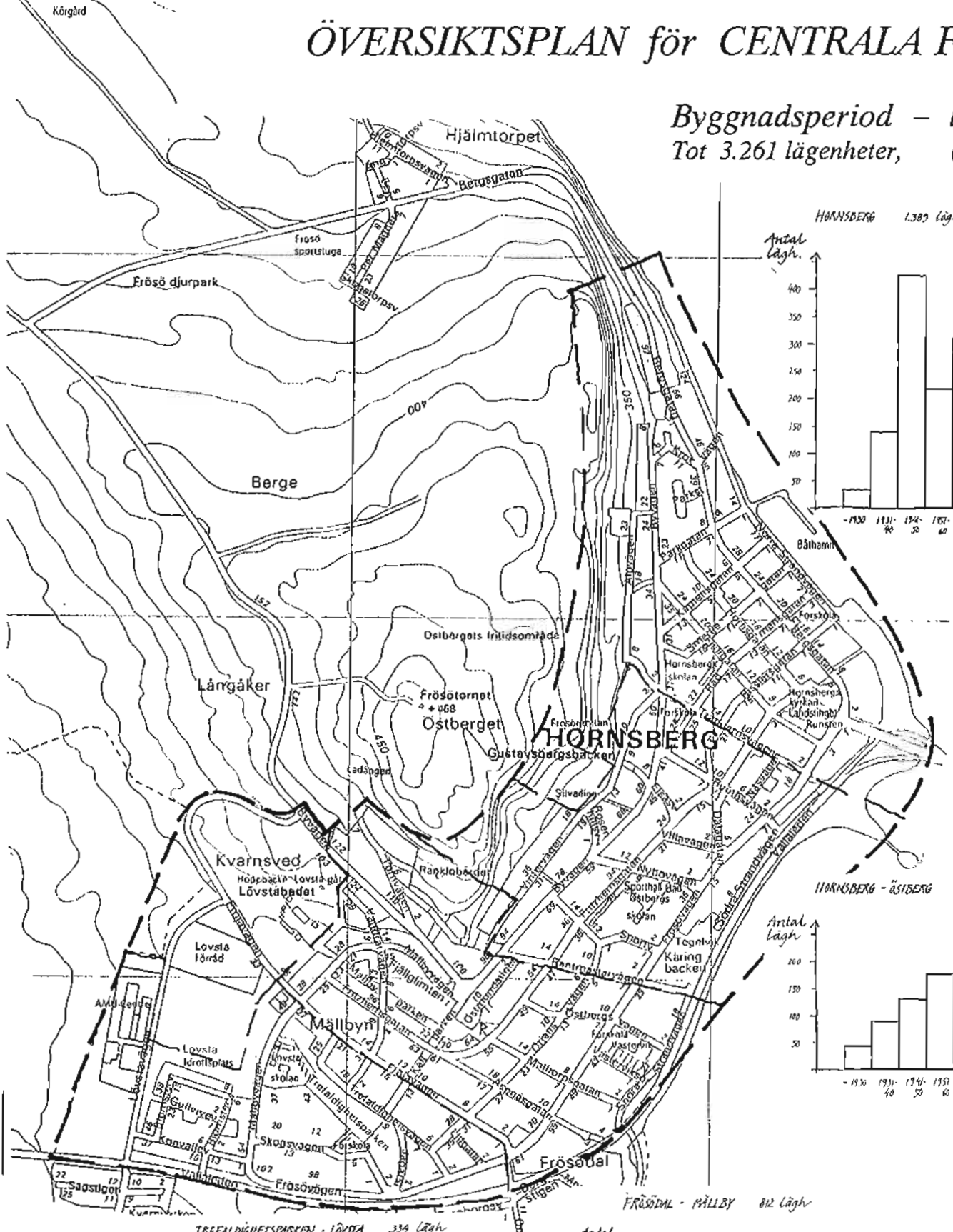
Hus och ålder, centrala Frösön. Ungefär hälften av husen är från 1930-1960, hälften är byggda efter 1960. SCB statistik 1991-12-31.

Nästan en tredjedel av befolkningen på centrala Frösön bor i småhus, drygt två tredjedelar i flerbostadshus.

ÖVERSIKTSPLAN för CENTRALA FRÖSÖN

Byggnadsperiod – lägenheter
 Tot 3.261 lägenheter, (1991-12-18)

hus. Efter 1960 stiger kurvan brant över antalet material som används inom byggandet. Ventilationssystemen förändras från självdragsventilation till mekaniska system med till- och frånluftsfläktar. Generellt gäller att problemen ökar i samma takt som antalet material i bygget blir fler. Därmed inte sagt att alla hus efter 1960 skulle vara sämre. Före 1970-talet är husen t ex i regel dåligt isolerade. Efter energikrisen har isoleringen i husen ökat och i Sverige finns stor erfarenhet av energisnålt byggande.

Inte bara husen byggs antorlunda. Vi har också förändrat våra vanor, t ex duschar ofta. Det är svårt att veta de exakta orsakerna till att hus klassas som sjuka annat än att fukt, skadliga emissioner från oprövade material, dålig ventilation, grundförhållan-

den mm spelar stor roll. Allergier och astma har ökat i oroande omfattning. Orsakerna är ännu inte helt klarlagda, men bostäderna spelar stor roll. I Norrland är antalet allergifall högre än söderut. Det är en självklarhet att man inte ska behöva bli sjuk av att bo. Många initiativ tas nu för att utveckla system för miljövärdering och miljödeklaration av byggnader och byggnadsmaterial.

I Östersunds kommun utarbetas ett program för sunt, resurshushållande och kretsloppsanpassat byggande som ska följas när kommunen bygger nytt och bygger om. Miljö- och hälsoskyddskontoret har gjort radonmätningar, 1981, för husen på centrala Frösön, samt åtgärdsprogram. Många hus som är byggda med blåbetong har förhöjda värden.

	<i>Hornsberg</i>	<i>Hornsberg-Östberg</i>	<i>Frösödal-Mällby</i>	<i>Trefaldighetsparken</i>	<i>TOTALT</i>
<i>Småhus</i>	121	144	255	137	657 lgh 20%
<i>Övriga hus</i>	1 268	582	557	197	2 604 lgh 80%
<i>1 rok</i>	20%	20%	22%	7%	17%
<i>2 rok</i>	30%	20%	22%	17%	22%
<i>3 rok</i>	32%	29%	21%	29%	28%
<i>4 rok</i>	13%	14%	20%	28%	19%
<i>5 rok</i>	3%	8%	9%	11%	8%
<i>6 rok</i>	2%	9%	6%	8%	6%

Lägenhetsfördelning centrala Frösön.

1991-12-18

Rekommendationer för byggnader

Se även principer för Stadskaraktär och gestaltning sid 20, samt Sammanfattning lokala mål för en hållbar stad, sista sidorna.

- *Eftersträva en allsidig lägenhetssammansättning.*
- *Utforma bostadsmiljön och lägenhetsstorlekar så att barnfamiljers behov tillgodoses. Innebär bl a fler stora lägenheter och bra grönytor.*
- *Viktigt att äldre människor kan bo kvar i den miljö de trivs. Ställer framförallt krav på tillgängliga bostäder.*
- *Bygg kretsloppsanpassat, med sunda material och hushålla med resurser. Var varsam med bra och sunda material i befintliga byggnader. Byt inte i onödan.*

Tillgänglighet

1992 gjordes en kartläggning av boende- och levnadsvillkoren för äldre och handikappade på centrala Frösön och Berge. Avsikten var att få klarhet i brister i boendemiljön, både i bostaden och i det närmaste grannskapet.

Undersökningen som omfattar 237 pensionärshushåll visar bland annat att pensionärerna på centrala Frösön har ett ur många synpunkter bra boende, trots att många bor i hus som är 40-50 år eller mer. Av de tillfrågade uppger 88 % att de har en bra bostad. Som regel trivs man. Många äldre har bott hela sitt vuxna liv i samma område, och skulle känna sig mycket vilsna, om de tvingades flytta till någon annan del av kommunen.

Siffrorna på andel hiss är något osäkra. Centrala Frösön domineras av bebyggelse som saknar hiss. Dessutom är det ofta en halvtrappa upp till första våningen vilket försvårar tillgängligheten även dit.

Enligt den bostadssociala inventeringen -92 har ca 7 % av flerbostadshusen hiss i Hornsbergsområdet (fram till Trädgårdsvägen). I en del hus börjar hissen en halvtrappa upp, vilket gör den otillgänglig för rullstolsbundna. Även utanför porten finns det ofta en plåtå med ett eller två trappsteg. Från Trädgårdsvägen och söderut saknade nästan samtliga hus hiss. Kring Fröjavägen har dock många hus lägre sockel och man når första våning utan trappa.

Enligt Folk och bostadsräkningen - 91 är andelen lägenheter med hiss i flerbostadshusen på centrala Frösön 12% (en del svar saknar uppgift om hiss).

Hygienrummen i bostäderna är ofta små och kan vara svåra att klara vid rörelsehinder. Endast 14 % uppger att det går att komma in på toaletten med rullstol.

Trots att området är tätbefolkat upplever många äldre att de har långt till för dem viktig service. Variationerna är dock stora mellan olika typer av service. Se även avsnittet om Service.

I den bostadssociala undersökningen föreslås en rad åtgärder. Hiss bör installeras om möjligt, eventuella trappsteg utanför porten avfasas och porten förses med automatisk dörröppnare. I många fastigheter finns dock inte utrymme för installation av hiss och andra lösningar måste till. Kan man inte bo kvar i sitt ursprungliga hem bör man åtminstone få vara kvar i den omgivning man känner sig hemma och har vänner. Kommunen bör satsa på mindre enheter för äldreboende i området. Den kuperade terrängen är en del av områdets charm, men gör också att människor med funktionshinder har svårigheter att förflytta sig utomhus. För omgivningen föreslås att trottoarer avfasas vid gatukorsningarna, att vilbänkar placeras ut i varje kvarter, att Hornsgatan görs till promenadstråk med viloplats och serveringar, att en 0-linje införs även på Frösön samt tätare turer kvällstid på de ordinarie linjerna.

Sen 1992 har det byggts specialbostäder för äldre på Aspås, Fjällgatan, Fritzhemsgatan och Rådmansgatan, totalt ca 100 lägenheter. För närvarande är behovet av mindre enheter för särskilda boendeformer täckt.

Förslag och rekommendationer för bättre tillgänglighet

- Nya flerbostadshus byggs med god tillgänglighet och hiss.
- Avfasade trottoarer i gatukorsningar.
- Tillgänglighet förbättras i äldre hus.
- Vilbänkar.
- Ledstång i brantaste och halaste partiet ner till Konsum.
- 0-linje samt tätare bussturer kvällstid.
- Livsmedelsbutik på Hornsgatan där det är mindre brant mark.

Riksintressen

Allmänt

Planområdet berörs av riksintressen för kulturminnesvården och tangeras av område av riksintresse för rörligt friluftsliv. Enligt Naturresurslagen (2 kap. 6§) ska områden som är av riksintresse för naturvården, kulturminnesvården eller friluftslivet skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada natur- eller kulturmiljön.

Förslag till vilka områden som är av riksintresse läggs av de statliga centrala förvaltningsmyndigheterna. Kommunens uppgift är att i dialog med länsstyrelsen pröva innebörden, precisera dessa områden geografiskt och ta ställning till deras skyddsbehov och möjligheter. Kommunens ställningstagande ska redovisas i kommunens översiktsplan.

I den gällande översiktsplanen för Östersund har ingen förändring föreslagits beträffande de riksintressen som lagts fram av staten.

Riksintresse för kulturminnesvården

Hela Frösön, liksom hela Storsjöbygden, är av riksintresse för kulturminnesvården. Riksintresset beaktas i denna översiktsplan på följande sätt: Den befintliga stadsstrukturen samt stadsdelens mått och skala är kvaliteter som föreslås behållas även i framtiden. Planförslaget ger utrymme för förnyelse och förbättringar på stadsdelens egna villkor. Förslaget innebär att fornminnen, de kulturhistoriskt värdefulla miljöerna och bebyggelsen uppmärksammas. Bevarandevärd bebyggelse bör ges skydds- eller varsamhetsbestämmelser. Runstenen, Krönet, Trefaldighetskällan och Östberget lyfts fram som värdefulla sevärdheter.

Friluftslivet

Enligt Länsstyrelsen är Storsjöns vatten och omgivande bygder av riksintresse för friluftslivet. Hela Frösön omfattas utom Centrala Frösön, Östberget, Berge och Hjelmtorpet. Kommunen har ifrågasatt den gällande gränsdragningen. Den är inte helt konsekvent i förhållande till målet att det är Storsjön och omgivande bygd som är riksintressant. Gränsdragningen för riksintresset bör diskuteras i samband med översynen av den kommuntäckande översiktsplanen.

Riksdagen beslöt 1994 att införa ett skydd för nationalstadsparker- dvs områden i landets städer som inrymmer unika natur-, kultur- och rekreationsvärden. Alla länsstyrelser fick förfrågan om vilka områden som skulle kunna vara aktuella. Länsarkitekten i Jämtlands län föreslog Östberget på Frösön, som dock inte togs med bland de fåtalet områden som blev nationalstadsparker. Se även delområde 10, Östberget.

Kulturhistoriskt värdefullt

Fornminnen

Östmundhögen strax nedanför Krönet är en del av ett gravfält från vikingatid, cirka 1000 år gammalt. Förutom Östmundhögen finns ytterligare en förmodad gravhög i parkområdet, och tidigare gjorda fynd visar att det funnits ytterligare två gravhögar. Gårdsbebyggelsen på Östbergs bytomt låg omedelbart nord eller nordväst om gravarna. Gravhögarna och omgivande område skyddas enligt Kulturminneslagen. Se även delområde 6 och Historik.

I slutningen öster om Lövsta friluftsbad finns ett fornlämningsområde med två gravhögar från järnålder, 1000 - 1500 år gamla. Nära gravhögarna ligger ett antal odlingsrösen som kan vara av samma ålder. Odlingsrösen är exempel på hur stora delar av kulturlandskapet på Frösön sett ut från den tid då de första bönderna blev bofasta på Frösön för ca 1600 år sedan.

Runstenen. Sveriges nordligaste runsten från 1000-talet, står nu på Landstingets gård.

Trefaldighetskällan vid Trefaldighetsparken. Trefaldighetskällorna kännetecknas av att vattnet rinner mot norr. Se även delområde 8 samt dagvatten (Vatten och avlopp).

Rekommendationer för fornminnen

- Bättre skyltning av runstenen.
- Gör iordning utsiktsplats vid Krönet.
- Gör iordning Trefaldighetskällan.

Bevarandevärda miljöer och byggnader

Bevarande och PBL

Bevarad bebyggelse från olika tider ger oss möjlighet att se hur staden vuxit fram, hur husen sett ut, vilka material de varit byggda av osv. Äldre hus och stadsmönster ger en dimension av tid och förankring i tillvaron och har mycket att berätta om sin tids idéer, om boende och samhällsbyggande.

Lagändringar i Plan och bygglagen, PBL 1996, poängterar betydelsen av hänsyn och aktsamhet med kulturvärden. Det innebär förstärkta krav på kommunernas planeringsunderlag som ska redovisa vilka värden och kvaliteter som finns, och hur den byggda miljön ska bevaras och utvecklas på ett hänsynsfullt sätt.

Bevarande Centrala Frösön

Det mesta av den allra äldsta bebyggelsen på centrala Frösön är borta idag. Det finns bara enstaka byggnader kvar från tiden före stadslandläggningen 1885 och från den tidigaste utbyggnadsperioden 1885-1910. Endast en handfull är välbevarade. Däremot är den ursprungliga kvarterstrukturen och tomtindelningen i huvudsak kvar.

Länsmuseet har på uppdrag av byggnadsnämnden inventerat bebyggelsen i Östersunds yttre stadsdelar och föreslagit riktlinjer för bevarande. Se kartan på nästa uppslag som redovisar både kulturhistoriskt värdefulla miljöer och enskilda byggnader av kulturhistoriskt intresse. Den utvalda bebyggelsen representerar olika tidsskikt fram till ca 1960. Urvalskri-

terierna är t ex välbevarad, typisk, karaktäristisk, unik och konstnärligt-arkitekturhistoriskt värde. Byggnaderna är uppdelade i två bevarandeklasser, grupp A och grupp B. Ingen av dessa utvalda byggnader eller miljöer har idag något bevarandeskydd i gällande detaljplaner. Se även delområdesbeskrivningarna.

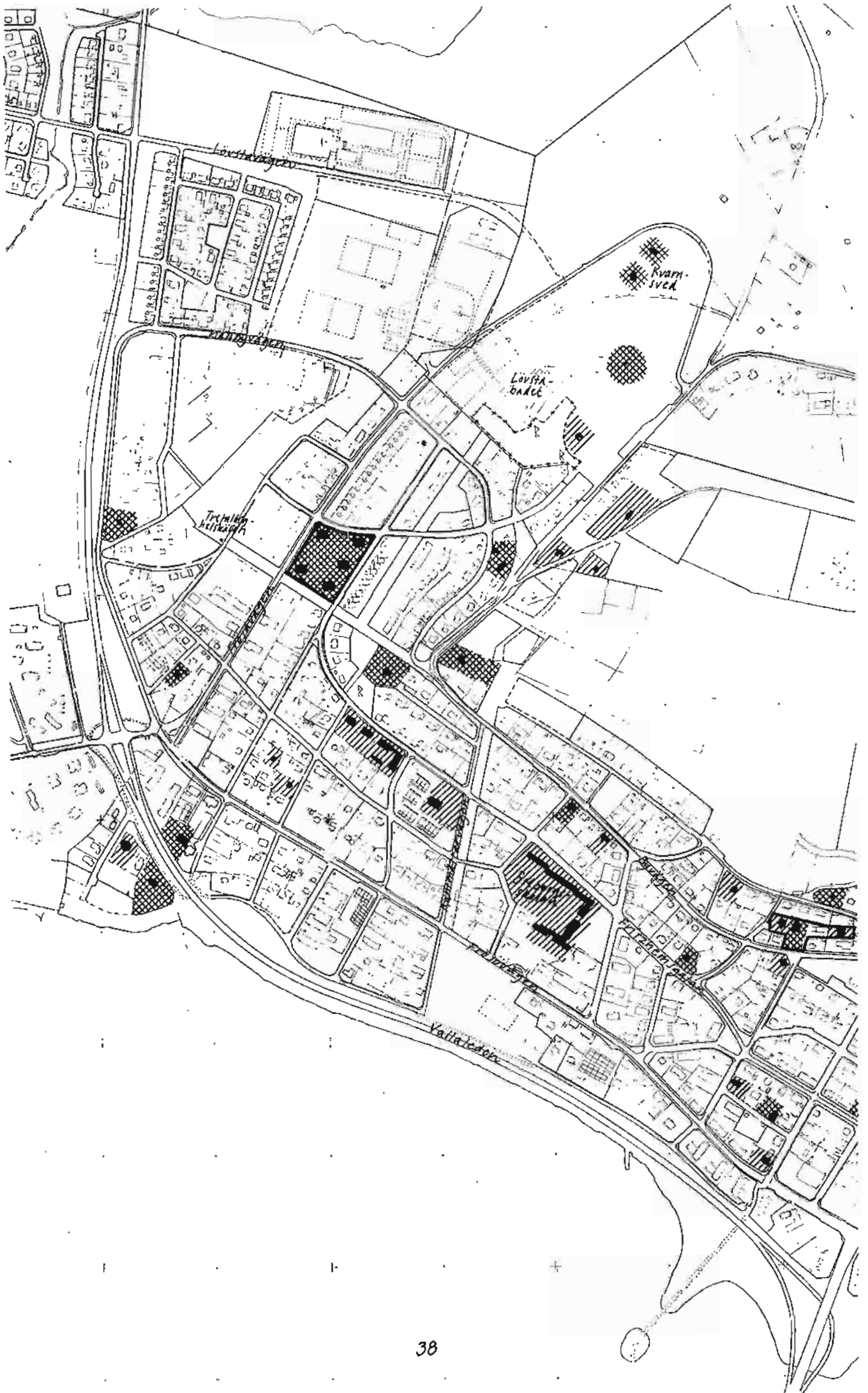
Ombyggnader och varsamhet

Det är inte ovanligt att ombyggnader görs utan att hänsyn tas till husens befintliga värden. De flesta hus på centrala Frösön är byggda kring mitten av 1900-talet och senare, med ett enkelt formspråk med få dekorativa element. Takfoten är tunn, inte inbyggd, entréerna har en enkel omfattning. Putsfasader i ljusa kulörer dominerar på flerbostadshusen. Många hus har tilläggsisolerats utvändigt vilket resulterat i varmare och mer energisnåla hus, men ofta också ett klumpigare utseende. Byggnaderna är känsliga för förändringar även i detaljer som takfot, fönster och dörrbyten, omputsning mm. Allmogestildetaljer passar t ex inte så bra till denna bebyggelse. Förmånliga lanevillkor har också uppmuntrat till att t ex hela köksinredningar av utmärkt träkvalitet rivits ut och körts på tippen i samband med ombyggnader.

Förutom den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen bör följande bebyggelse uppmärksammas för sina *miljömässiga* och *arkitektoniska* värden: Vithuset kring Frösöbron och bebyggelsen som omringas av Fröjavägen, Mällbyvägen och Källparken. Se även delområdesbeskrivningarna.

Rekommendationer för kulturhistorisk bebyggelse

- Skydda värdefull bebyggelse i detaljplaner.
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns-
museet vid förändringar av byggnadernas utseende.

Kulturhistoriskt värdefulla miljöer och byggnader

Underlag: Östersunds yttre stadsdelar - bevarandevärd bebyggelse. Kulturhistorisk utredning nr 39, Jämtlands läns museum, 1989.

Miljöer Ombyggnad av exteriör eller annan byggnadslovpliktig åtgärd skall ta hänsyn till byggnadens egen och grannskapets nuvarande eller ursprungliga utseende, så att karaktär, material och form bibehålls. Samråd med läns museet bör vara regel.

För varje stadsdel redovisas också enskilda byggnader av kulturhistoriskt och arkitekturhistoriskt intresse. Läns museet har valt att gradera dem i två grupper och föreslår att följande bör gälla:

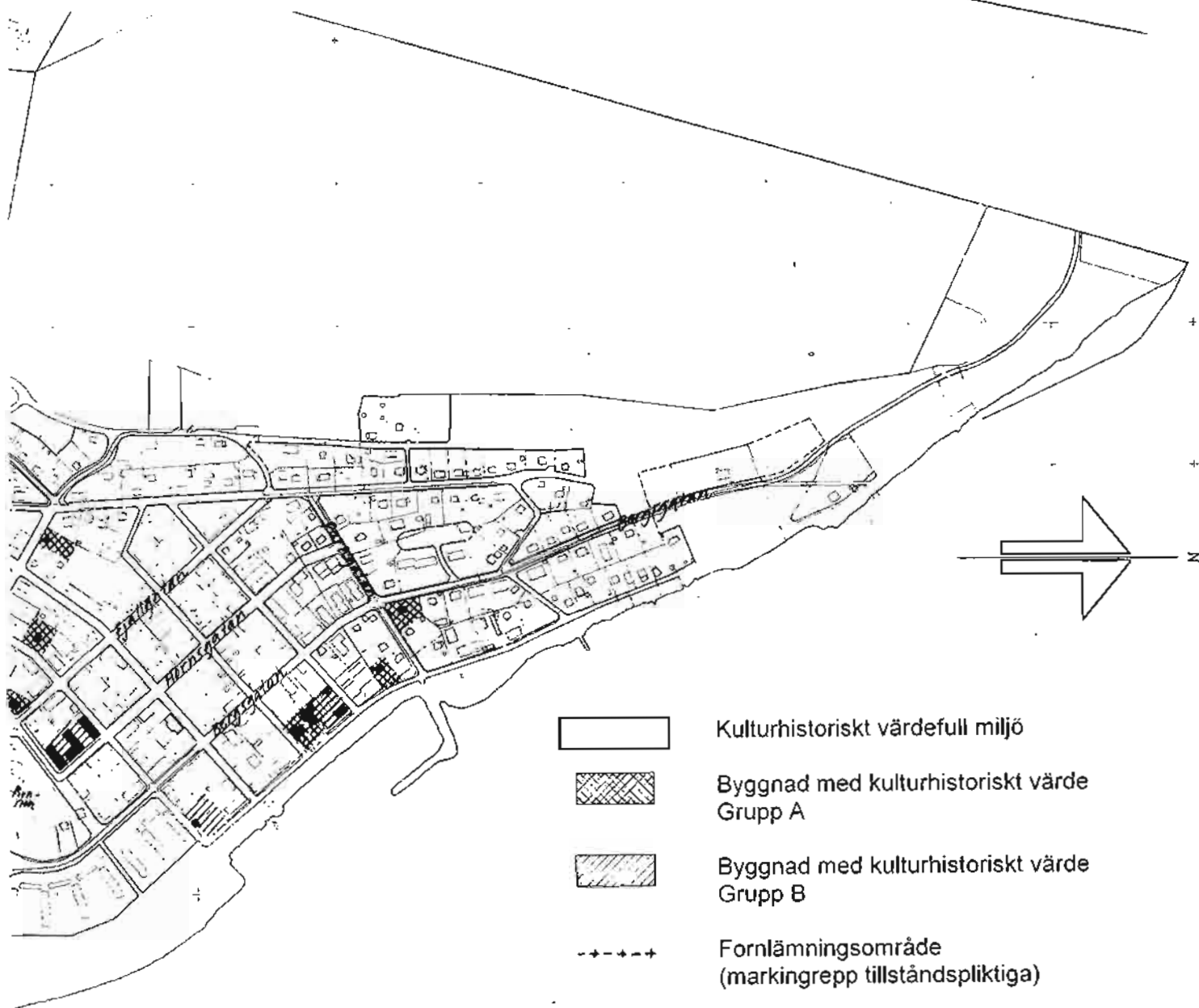
Grupp A Ombyggnad av exteriör skall göras så att nuvarande eller ursprungliga utseende bibehålls i material och form. Samråd med läns museet bör vara regel.

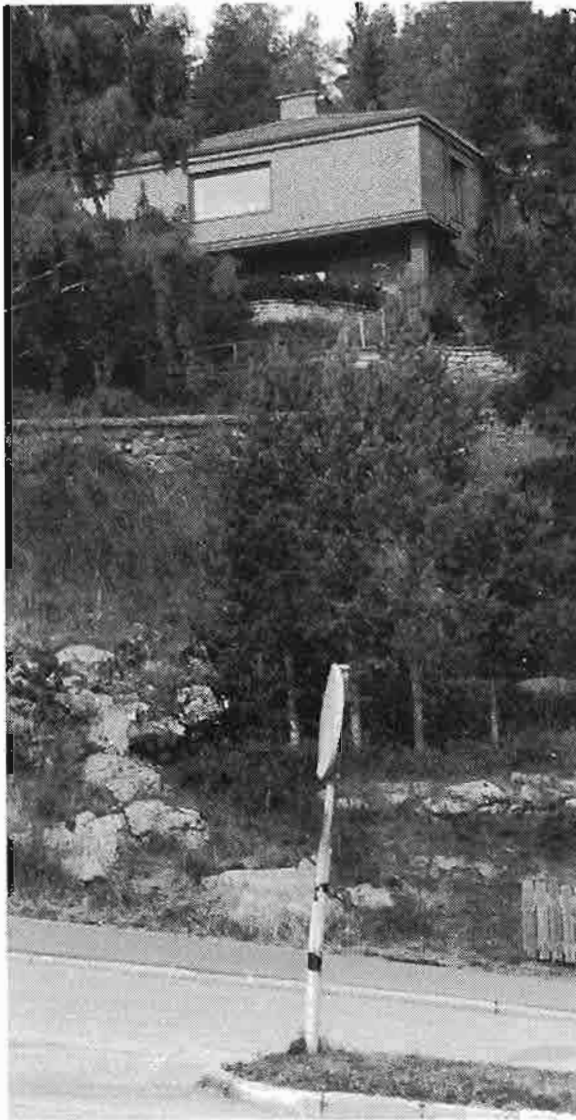
Grupp B Ombyggnad av exteriör skall ta hänsyn till byggnadens karaktär. Samråd med läns museet rekommenderas.

ÖSTERSUNDS YTTRE STADSDELAR
- bevarandevärd bebyggelse

Kulturhistorisk utredning nr 39
JÄMTLANDS LÄNS MUSEUM
NOM 1:100000-4801
0701 BILAGA

Två praktfulla tegelvillor med röda tälttak, markerar bergsprofilen på Östbergets sydligaste utsprång. Krönet 1, på högsta terrassen byggdes 1936. Runan 1 nedanför Byvägen uppfördes 1939, på platsen för den äldsta gårdsbebyggelsen. Villorna är kulturhistoriskt värdefulla, grupp A.

Äldre gårdsbebyggelse vid Mällbyvägen. Boningshus och bryggstuga från 1800-talet, nu fastigheten Berghem 10. Husen är kulturhistoriskt värdefulla, grupp A.

Kulturhistoriskt värdefull miljö. Kvarteret Lantmätaren vid Byvägen. I kvarterets centrala delar finns en samlad miljö med villor från Frösöns tidigaste utbyggnadsskede, sekelskiftet 1900. Byggnaderna är kulturhistoriskt värdefulla grupp A och B.

Kulturhistoriskt värdefull miljö. Kvarteret Fiolen vid Fröjavägen. Kvarteret är bebyggt med låga punkthus från 1957, i välbevarat skick och tidstypiskt utseende. Området är ett av kommunens få punkthusområden. Byggnaderna är kulturhistoriskt värdefulla grupp A.

Muraren 3, Norra Strandvägen. Bostadshus och uthus från 1900-talets början, kulturhistoriskt värdefulla, grupp A. Exempel på den tidigaste bebyggelsen som uppfördes på Hornsberg. Idag finns bara ett fåtal byggnader kvar från denna tid. Staketet har dubbelbågiga spjälor, s k Östersundsstaket, en av de vanligaste tidiga staketyperna i Östersund. Ett smäckert, dekorativt staket som står i vacker kontrast till grönskan på tomten. Målas traditionellt med linoljefärg.

Ett staket kan få de mest skiftande hus att bindas samman och höra ihop. Det förekommer längre norrut på Norra Strandvägen kring nybyggda flerfamiljshus och passar med sin enkelhet bra även till vår tids bebyggelse.

Enkelt utformade detaljer på 1950-tals husen. Entréomfattning i sten med klotlampa som belysning, enkla smidesdetaljer på räcken, burspråk på husgaveln, tunn takfot, karakteriserar. Var rädd om detaljerna och behåll tidsuttrycket vid ombyggnad. Cykelstället med korrugerad plåt är också typiskt femtiotal.

Grönstruktur

Allmänt.

Naturens och parkernas betydelse i staden.

Ny forskning visar på grönskans positiva värden. Med tillgång till parker och natur blir vi t ex mindre stressade, och barns lekar blir mer kreativa och varierade. Vackra utsikter kan till och med påskynda läkeprocessen efter en operation. 1996 beslutades om ändringar i Plan och bygglagen (PBL) som innebär att grönfrågorna ska ges större vikt i den kommunala planeringen.

Till den gröna strukturen räknas allt som har växtlighet dvs parker, promenadområden, naturmark, villaträdgårdar, bostadsgårdar, trafikgrönytor, trädplanteringar, sjöar, vattendrag m m. Sammanhängande gröna strukturer ger förutsättningar för att förstärka och bibehålla ett rikt växt och djurliv i staden. Var parkerna finns och hur de ser ut har stor betydelse för hur människor upplever och använder dem.

VÄXTERNAS VÄRDEN i det hållbara kretslopps- samhället

Mällbyparken
grönt stråk

Grönstrukturen på centrala Frösön

Centrala Frösön har en rad grönkvaliteter. Det är nära till naturmark, landsbygd och vatten, något som Östersundsborna brukar värdesätta högt. Populära vintersporter och aktiviteter kan utövas inom eller i stadsdelens omedelbara närhet. Stranden är en värdefull tillgång, för kommunikation, rekreation, och som sammanhängande grönt stråk.

Det är dock ganska parkfattigt i den norra äldre stadsdelen. Det är också torftigt och glest med grönska på många bostadsgårdar och längs en del gator och grönytor. Många träd inne på gårdarna har tagits ner utan att återplantering skett. Östbergsskolan har en del stora vackra träd och gräsytor, men också en av stadsdelens största sammanhängande asfaltytor. I de södra yngre partierna av stadsdelen är de allmänna grönytorerna generösare och villaträdgårdarna fler. Odlingslotter saknas inom stadsdelen, de närmaste finns i Valla.

Gröna korridorer/stråk - sammanhängande gröna ytor - är värdefulla för att bevara den biologiska mångfalden. På Frösön är det framförallt de större korridorerna, befintliga större naturpartier, som bör värnas med hänsyn till biologisk mångfald. Viktiga naturtyper att bevara är Stranden, Östberget, Öneberget, Mjällebäcken, Åndsjöns reservatsområde och ängarna nordost om Åndsjön. Gröna stråk inne i stadsbebyggelsen är ur mångfaldsaspect framförallt viktiga för det interna växt- och djurlivet i staden och som indelare av stadsmiljön.

För skolor och dagis är närheten till Trefaldighetsparken, Åndsjön, Kvarnsved, Östberget, Lövsta idrottsplats, Lövstabadet, Kä-

ringbacken, fotbollsplanerna, isbanorna och Storsjön mycket uppskattade tillgångar för undervisning, lek, utflykter och idrott. Skidleken i Lövsta är ett spännande pedagogiskt initiativ som uppskattas av många. Se vidare analys och bedömning på kartan över grönstrukturen.

Många har påpekat hur önskvärt det är att Storsjöns stränder blir mer tillgängliga. I anslutning till nya Vallsundsbron planeras sandstränder, både på ön och på fastlandet. Hornsbergsparken fick en fast badbrygga under sommaren 1997. Förbättringar så att stranden på norra Hornsberg blir mer tillgänglig kommer att övervägas i mån av medel.

Klimat

Klimatförhållandena varierar efter vilken sida av Östberget man befinner sig. I söder och västersluttningarna är förhållandena mycket goda, och här finns trädgårdar med rik växtlighet och ädla lövträd som lind, lönn och ek. På Östberg finns en ek och två lindar som är skyddade naturminnen. Mot öster ger Östberget en betydande skuggverkan under den senare delen av dagen. De mest förekommande trädslagen är björk, tall, rönn och hägg.

Vindförhållandena är inte dokumenterade lokalt för centrala Frösön. Statistik över fördelning av markvind finns från F4 flygplats. De dominerande vindriktningarna kommer från nordväst och syd. Vindfördelningen vid nederbörd är framförallt nordväst- och sydostlig. Nederbörd som snö kommer föredömsvis från sydost, öster och nordost.

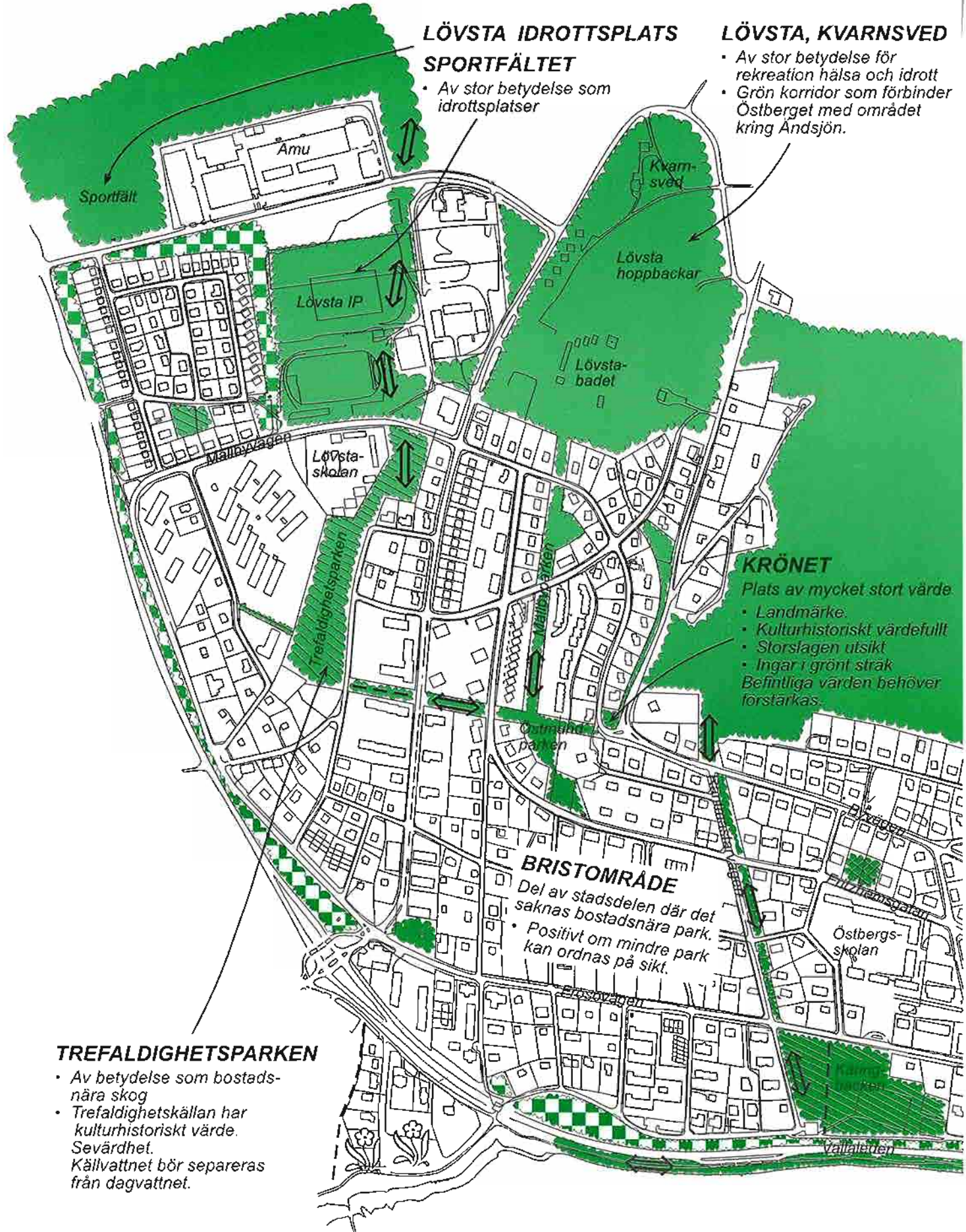
Stranden är en stor tillgång även om Vallaleden utgör en barriär. Ett grönt stråk löper utefter hela stranden på centrala Frösön. Den smala remsan utefter Vallaleden är upprustad, liksom Hamnparken på Hornsbergssidan.

Rådmansparken, bör göras till parkmark i detaljplan och rustas upp till park, ingår i Grönplanens förslag.

Bilar, hus och frytor trängs på gårdarna på Hornsberg. Detta är ett av många exempel.

**LÖVSTA IDROTTSPLATS
SPORTFÄLTET**

- Av stor betydelse som idrottsplatser

**LÖVSTA, KVARN
SVED**

- Av stor betydelse för rekreation hälsa och idrott
- Grön korridor som förbinder Östberget med området kring Andsjön.

KRÖNET

- Plats av mycket stort värde
- Landmärke
 - Kulturhistoriskt värdefullt
 - Storslagen utsikt
 - Ingar i grönt stråk
- Befintliga värden behöver förstärkas.

BRISTOMRÅDE

- Del av stadsdelen där det saknas bostadsnära park.
- Positivt om mindre park kan ordnas på sikt.

TREFALDIGHETSPARKEN

- Av betydelse som bostadsnära skog
- Trefaldighetskällan har kulturhistoriskt värde. Sevärdhet. Källvattnet bör separeras från dagvattnet.

GRÖNA STRÅK

- Värdefulla sammanhängande gröna stråk.
- Av betydelse som gångstråk
 - Av betydelse för indelning av staden. (Räntmästarvägen gammal ägogräns).
 - Av betydelse som sammanbindare mellan omgivande naturområden och stadens parker och trädgårdar.

GRÖNT OMRÅDE

där det är möjligt att låta dagvatten rinna öppet, ev i kombination med damm eller våtmark.

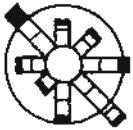

PLATS FÖR ODLINGSLOTTER

Möjligt område för odlingslotter

GRÖNSTRUKTUR - ANALYS BEDÖMNING

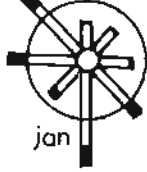
Underlag bl a Grönplan 1994 och Trädplan 1985.

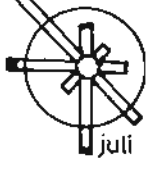
vind/regn

vind/snö

jan

juli

Vindrosor som visar vindfördelningen. Cirkeln anger 1 % av tiden under året.

Vindrosor för januari och juli. Staplarnas längd visar frekvensen i olika hastighetsintervall. Cirkeln anger 10% av tiden under månaden.

PARKER, SMÅ GRÖNYTOR

• Av stor betydelse som bostadsnära parker. Bevaras som parkmark.

SMÅ GRÖNYTOR

• Mindre grönytor av stort värde. Bör bevaras och planläggas som parkmark, innehåll förbättras.

TRAFIKGRÖNYTOR

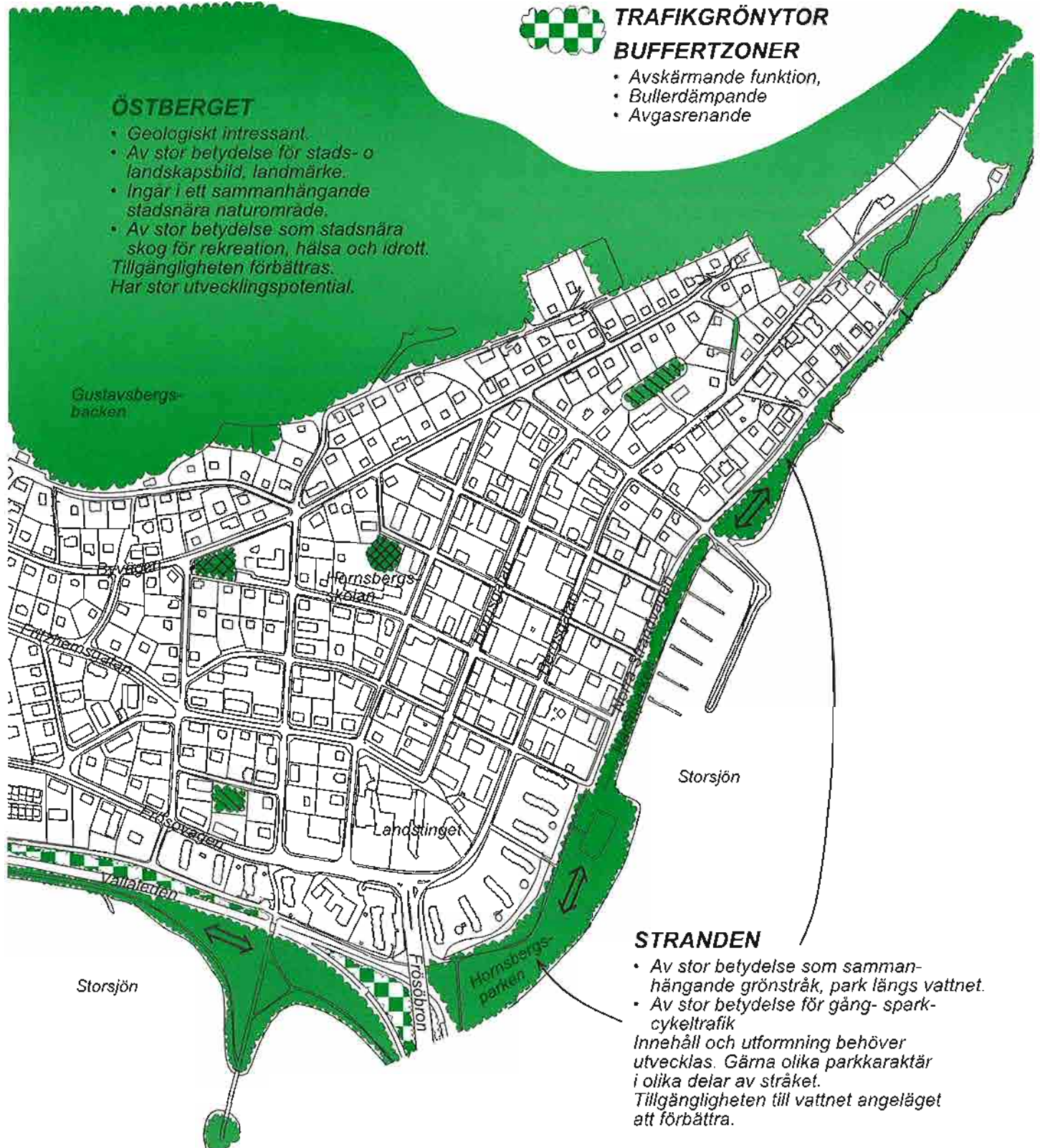
BUFFERTZONER

• Avskärmade funktion,
• Bullerdämpande
• Avgasrenande

ÖSTBERGET

- Geologiskt intressant.
- Av stor betydelse för stads- o landskapsbild, landmärke.
- Ingar i ett sammanhängande stadsnära naturområde.
- Av stor betydelse som stadsnära skog för rekreation, hälsa och idrott. Tillgängligheten förbättras. Har stor utvecklingspotential.

Gustavsbergsbacken

STRANDEN

- Av stor betydelse som sammanhängande grönstråk, park längs vattnet.
 - Av stor betydelse för gång- spark- cykeltrafik
- Innehåll och utformning behöver utvecklas. Gärna olika parkkaraktär i olika delar av stråket. Tillgängligheten till vattnet angeläget att förbättra.

Fritzhemsgatan, vackert gaturum med planterade björkrader. Längs andra gator står björkrader inne på tomterna. I tomtgräns är häckar eller buskar vanligare än staket.

	Täthetstal	Gröntal park/person
Hornsberg	200 m ² /p	20 m ² /p
Östberg	300 m ² /p	50 m ² /p
Mällbyn Frösöd.	300 m ² /p	20 m ² /p
Lövsta	400 m ² /p	40 m ² /p
Östersund i snitt		54 m ² /p

Tabell. Täthetstalet anger hur tätt vi bor, hur mycket markyta som finns i genomsnitt per person. All markyta i stadsdelen ingår. Gröntalet anger hur mycket allmänt tillgänglig planlagd parkmark som finns per person. Naturmarken på Östberget ingår inte.

Tidigare planeringsbeslut. Trädplan och Grönplan.

Trädplanen för Östersund antogs 1985. Trädplanen behandlar trädplanteringar på gatumark. Den följs kontinuerligt upp, bl a har Hornsgatan och Fröjavägen trädplanterats.

Grönplanen för Östersund antogs 1994 och behandlar i huvudsak grönytor som är fastställda i detaljplaner. För centrala Frösön betonar Grönplanen att de bostadsnära parkerna är för få och att de parkytor som finns borde göras mer innehållsrika och attraktiva. Strandstråket utefter Storsjön är viktigt att utveckla. Som mål anges även att inspirera fastighetsägare till grönare gårdar. Enligt Grönplanens förslag utökas antalet bostadsnära parker så att nästan alla boende kommer att ha en bostadsnära park inom 300-400 meters avstånd. 400 meter är en kritisk gräns för när människor,

speciellt äldre och barn, upplever att avståndet till en park är för långt för att kännas nära bostaden.

Förbättringar enligt Grönplanen påbörjades sommaren 1995. I kvarteret Ombudsmannen har tillgängligheten förbättrats. Odlingslotterna i parken får vara kvar. En del kortklippta gräsmattor i stadsdelen har fått övergå till blomsterängar, ex Käringbacken. Sommaren 1996 genomfördes en upprustning av Hamnparken vid båthamnen med plantering av trädkvarter längs vattnet, blomsterrundlar, pollarbelysning och sittplatser. Fortsatt upprustning av Hornsbergsparken ingår i Grönplanen, se förslag delområde 2, Hornsbergs centrala delar.

Förslag och rekommendationer för grönstrukturen

Mål: *Alla ska ha tillgång till bostadsnära parker, promenad och strövområden av god kvalitet inom acceptabla avstånd. (Se även Grönplanen för Östersund)
Bevara karaktären av grönska blandad med bebyggelse.
Bevara de gröna korridorerna.
Ta tillvara och utveckla stränderna. Förbättra tillgängligheten till vattnet.
Ta tillvara Frösöns attraktioner, Östberget, Trefaldighetskällan, Krönet.
För varje träd som tas ner, plantera ett nytt.*

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

(Obs! Finansiering och genomförandetid av alla åtgärderna nedan är ej klar. Åtgärderna anges i två grupper=prioritet)

1.

- Beakta behovet av grönytor vid förtätning av bebyggelse
- Ta tillvara attraktionen Krönet. Ordna bättre utsiktsplats tillsammans med parkeringen. Se skiss, Trafik/ parkering.
- Ge möjlighet till odlingslotter nära, till exempel i Mariedal, (påbörjat sommaren 1998).
- Bevara möjligheterna att kunna promenera, åka skridskor och spark på isen. När Vallsundsbron är klar försvinner isvägen. Det finns behov av upplogade banor, bl a mellan Frösön och stan.
- Lagg fast markanvändningen Naturmark för rekreations- och idrottsändamål på Östberget. Se vidare delområde 10. Östberget - Lövsta.
- Fortsätt genomförandet av Trädplanen och Grönplanen i enlighet med tidigare beslut. Förbättring av Hornsbergsparken, se skissförslag Delområde 2, centrala Hornsberg.
- Rikare strand och parkinnehåll. Ingår delvis i Grönplanen.
I kort sammanfattning är det önskvärt med: rikare växtlighet, fler sittmöjligheter, bättre bad- och fiskemöjligheter, grillplatser, att kunna sola skyddat både på vårvintern och sommartid.
- Säker passage över Frösöbron. Inga täta buskage. Belysning anpassad till gångtrafik, + brobelysning.

2.

- Förbättra stranden norr om hamnen.
- Stimulera till trädplantering på bostadsgårdar. Ev tillhandahålla trädplant.
- Planlägg grönstråket längs Räntmästarvägen som parkmark - grön korridor.
- Pröva färbete 'ekologiska gräsklippare' i slalombacken sommartid.
- Utsmyckning med konstverk i Hornsbergsparken i Fritzhemsgatans förlängning.
- Återställ Trefaldighetskällan. Se vidare Vatten o avlopp, dagvatten.

Önskvärda åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

- Upprätthåll traditionen med lövträd inne på tomterna. Gronare bostadsgårdar.
- Minska asfaltytor där det går. Ersätt med plattsättning, hårdgjort grus eller vattengenomsläpplig asfalt. Se vidare förslag Dagvatten.
- Använd grästak, sedumtak på platta tak och garagetak. Se vidare förslag Dagvatten.
- Avgränsa tomtmark med staket eller häck mot gatan, följ traditionen i kvarteret.

Trafik, transporter

Allmänt

Under efterkrigstiden har bilanvändningen och bilinnehavet ökat oerhört. Bilen värdesätts högt och har satt sin prägel på stora delar av samhällsmiljön. Den som inte har tillgång till bil får ibland se sin rörelsefrihet beskuren. Barn, äldre och kvinnor hör till de grupper som är mer utsatta än andra i detta avseende.

Ett alltför stort bilberoende medför både stor energiåtgång och sårbarhet inför energipris-höjningar och energikriser, och är inte långsiktigt hållbart. Förbränningen av kol, olja och andra fossila bränslen ökar växthuseffekten, ger klimatförändringar och skapar oordning i ekosystemen. Luftförorening och försurning är allvarliga miljöproblem. Transporter av varor står för en mycket större energi-användning än vi många gånger har riktigt klart för oss. Se även Energi.

Mer hållbar utveckling ?

Vilka lokala mål kan då påverka trafiken och transporterna i "rätt" riktning ur hållbarhets-synpunkt ? Till en del kan den fysiska planeringen påverka, t ex i frågor som rör stadens uppbyggnad. Annat har mer med komplexa varuproduktions- och transportsystem att göra och det kan man snarare påverka som enskild konsument, genom de varor man väljer att köpa.

En mer hållbar utveckling får vi med åtgärder som minskar bilanvändningen, behovet av varutransporter, användning av fossila bränslen och istället främjar kollektivtrafik och gångtrafik/cykeltrafik, miljövänliga bränslen, blandad stad, närhet och lokal produktion.

Strikta rutnätskvarter på Hornsberg. Utsikt ner mot sjön från tvärgatorna.

Mer organisk terränganpassad stadsplan vid Östberg. Många gator är mycket branta.

Trafik och transporter på centrala Frösön

Gatunätet

Gatusystemet är traditionellt uppbyggt. I de äldsta delarna på Hornsberg utgör det ett strikt rutnätssystem. Längre söderut mot Östberg och Mällbyn, Lövsta är gatunätet mer organiskt och terränganpassat. Gatorna är utformade med trottoarer. Några har trädplantering, se även Stadskaraktär och Grönstruktur

Till stadsdelens karaktärsdrag hör den sluttande terrängen nedför Östberget. Se karta över lutningar. Exempel är höjdskillnaden mellan Frösövägen och Byvägen i ett snitt vid Trädgårdsvägen ca 35 meter. Enstaka gator har en lutning på 20-25%. Vintertid kan det vara problematiskt att ta sig fram med bil och buss. Även för gångtrafikanter och cyklande innebär givetvis lutningarna speciella förutsättningar, det går tungt uppför och vägen känns mycket längre än om det var plan mark.

Rutnätssystemet hör till stadsdelens särdrag och charm, men gör också att det kan vara trångt med dagens livliga biltrafik. Det finns en del problematiska korsningar, smala huvudgator där gång, cykel och bil ska samsas, trångt för parkering mm. Sedan nya Frösöbron och Medborgarhuset kom till finns det inte längre något självklart bra sätt att ta sig till affärsgatan Hornsgatan.

Under samrådtiden har tunnlar efterfrågats, under Frösövägen nedanför Östbergsskolan och under Vallaleden. För gång- och cykeltrafikanter utgör Vallaleden givetvis en barriär och minskar möjligheterna att enkelt komma ner till vattnet, eftersom leden är utformad för att vara en väg med relativt höga hastigheter och planskilda korsningar. Tunnlar är dyra att bygga (1,5-2 milj). Praktisk erfarenhet visar också att terrängförhållandena måste vara sådana att det upplevs naturligt att gå genom tunneln, annars går man hellre ovanpå. Nedanför Östbergsskolan

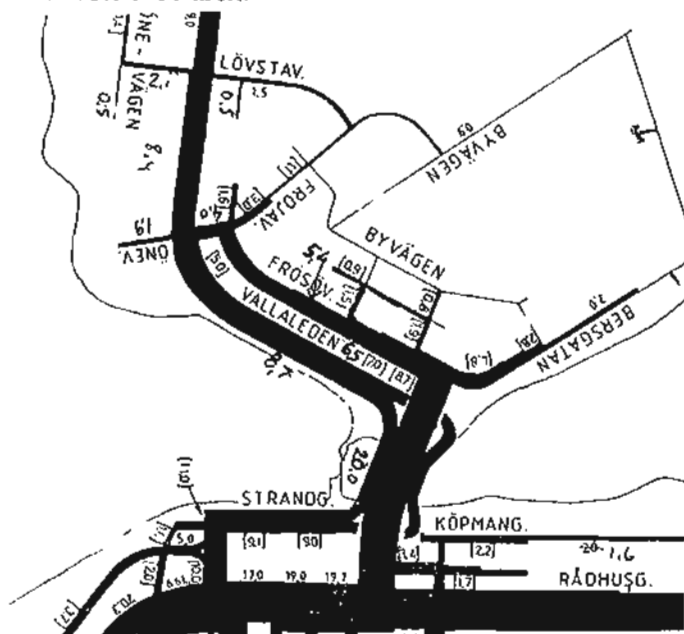
Trafikflödeskarta baserad på trafikräkning för år 1995. Trafikmängderna är angivna i tusental
1 0,01 anger trafikmängder från tidigare år.

skulle en tunnel orsaka stora sår i marken på översidan tunneln. Erfarenheten från Valla och Torvalla visar också att barnen inte alltid använder tunneln utan hellre går ovanpå. När det gäller tunnlar under Vallaleden är det inte tekniskt möjligt att anlägga en tunnel nedanför Kåringbacken eftersom tunneln skulle mynna nära vattennivån. Vid Ruuthsvägen finns det en tunnel inom rimligt avstånd. En gångbro över Vallaleden skulle rent tekniskt vara möjlig, men kostsam, och det är tveksamt om den skulle användas.

Transporter, biltrafik

I genomsnitt gör varje hushåll 4,5 resor per dag. På Frösöbron passerar ca 20.000 bilar/dygn. Drygt hälften kommer från eller går till centrala Frösön, resten passerar på Vallaleden. Konjunkturen avspeglas i trafiksisiffrorna, 1988 var det 21.500 bilar/dygn på Frösöbron. De mest belastade gatorna är Frösövägen, Bergsgatan och Fröjavägen. Vid Östbergsskolan har hastigheten sänkts till 30 km/h och vägbulor har byggts på Frösövägen.

Regeringen har antagit (dec 97) den sk 0- visionen som bl a innebär att skadorna i trafiken ska minska kraftigt. Ambitionerna i 0- visionen kan komma att innebära radikala förändringar i trafiken, bl a kan 30 km/h införas på lokalgator i tätbebyggt område. Förändringar i trafiken är alltså att vänta inom de närmaste 5-10 åren.

Kollektivtrafik

Fem busslinjer passerar stadsdelen. Se busskarta. Turtätheten är god på de lägre nivåerna kring Frösövägen. Även Fritzhemsgatan har god turtäthet under högttrafik. De flesta boende har en busshållplats inom 300-400 meter. Busslinjerna har dock 1-timmestrafik efter kl 19, samma som för staden i övrigt. Sista turen avgår från centrum kl 22.15.

Gång- cykel spark

Gatorna har i regel bra trottoarer men man kan ändå känna sig oskyddad längs de mest biltrafikerade gatorna, särskilt när gatan ska korsas. Vintertid kan halkan vara besvärande på de lutande gatorna och trottoarer som inte är snöröjda försvårar för gående. Kommunen prioriterar röjning av huvudgator och skolvägar. Det åligger fastighetsägare att sanda de gångbanor runt fastigheten som kommunen snöröjer. Gångbanor i villa och flerbostadsområden ingår inte i kommunens snöröjning och det finns ingen skyldighet för fastighetsägare att snöröja dessa, utan de används som snöupplag.

Östersunds kommuns cykelkarta visar gator med separat cykelbana och vilka gator man

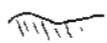
lämpligen cyklar på. Det finns separat cykelbana längs delar av Fritzhemsgatan och Fröjavägen genom Hornsbergsparken (nedanför vithusen norr om bron). Lämpliga cykelgator i övrigt är Fritzhemsgatan i sin helhet och längs stranden. På Frösövägen och Bergsgatan är det trångt och mycket trafik. Gång- och cykelbron till centrala staden upplevs ibland som otrygg, speciellt kvällstid.

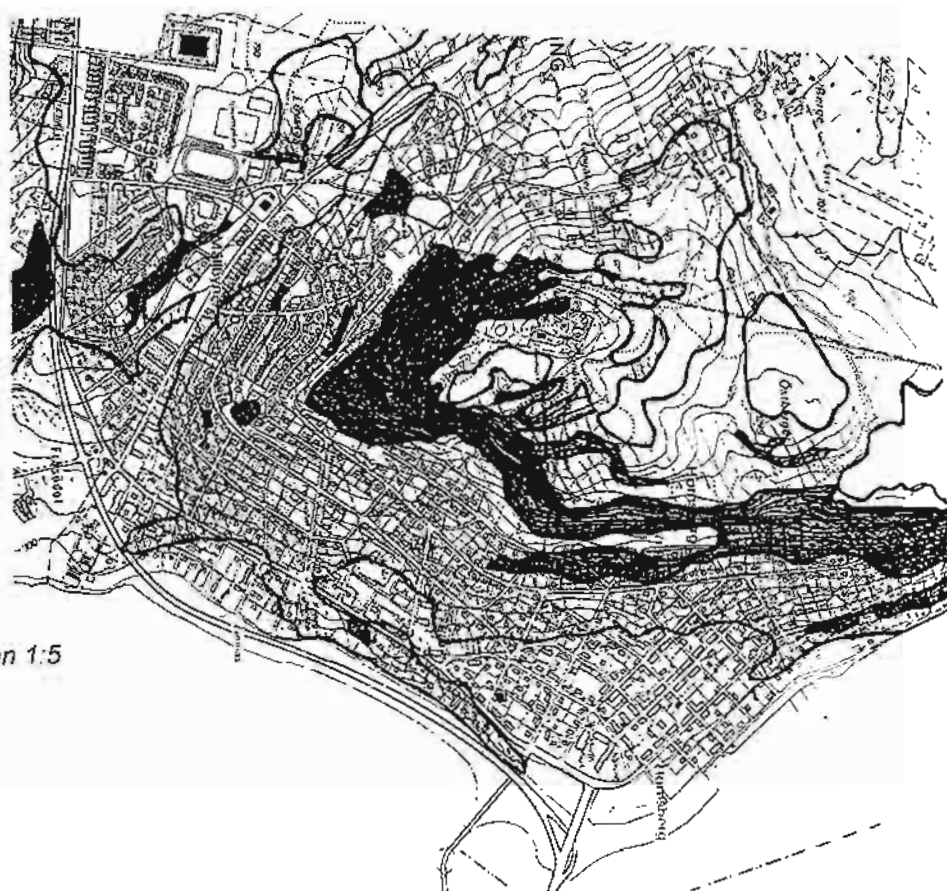
För att inbjuda till sparkåkning sandas gång- och cykelvägar bara på halva bredden. Vintertid går många över isen till stan om det inte är för mycket snö, någon upplogad isväg finns inte.

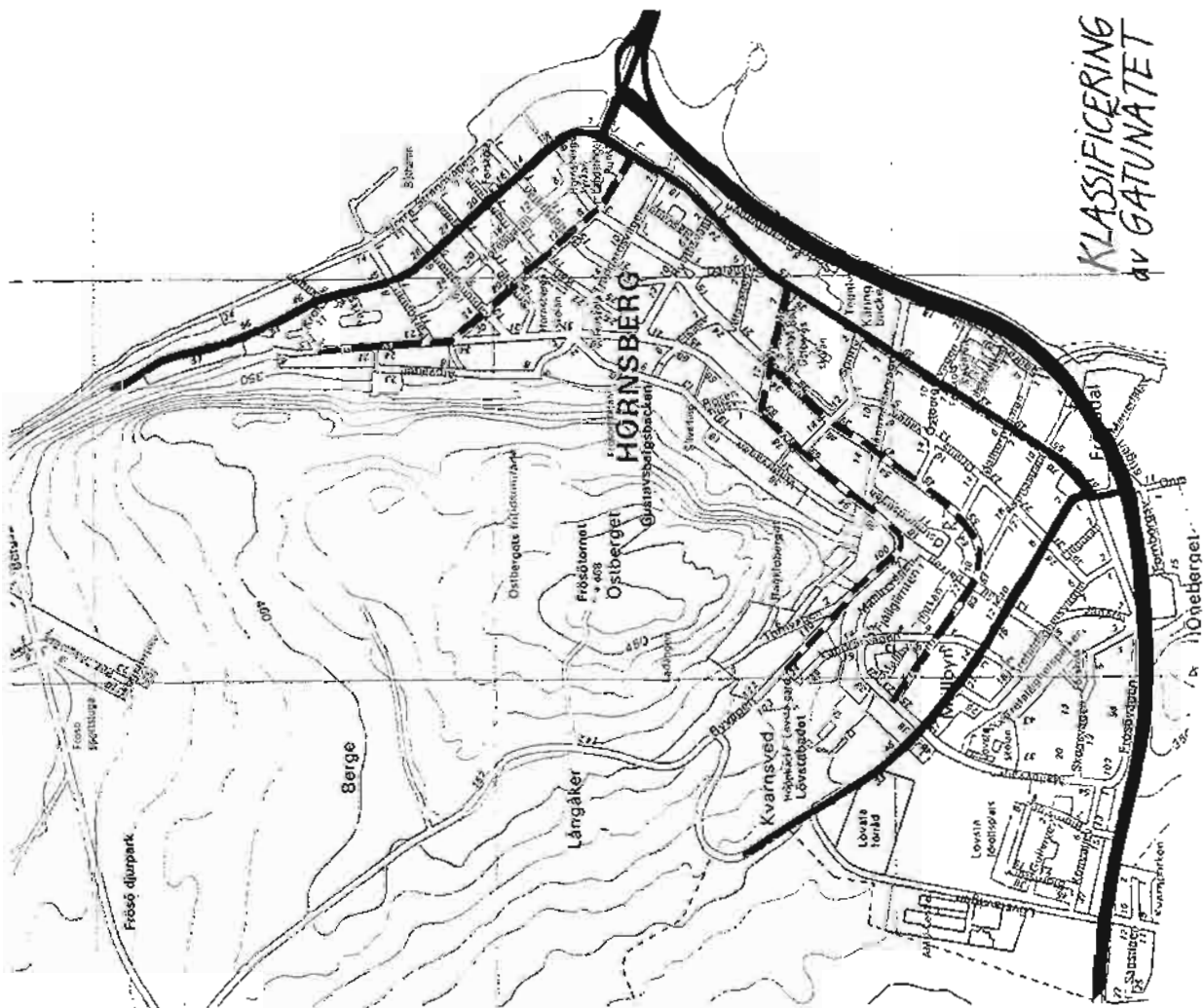
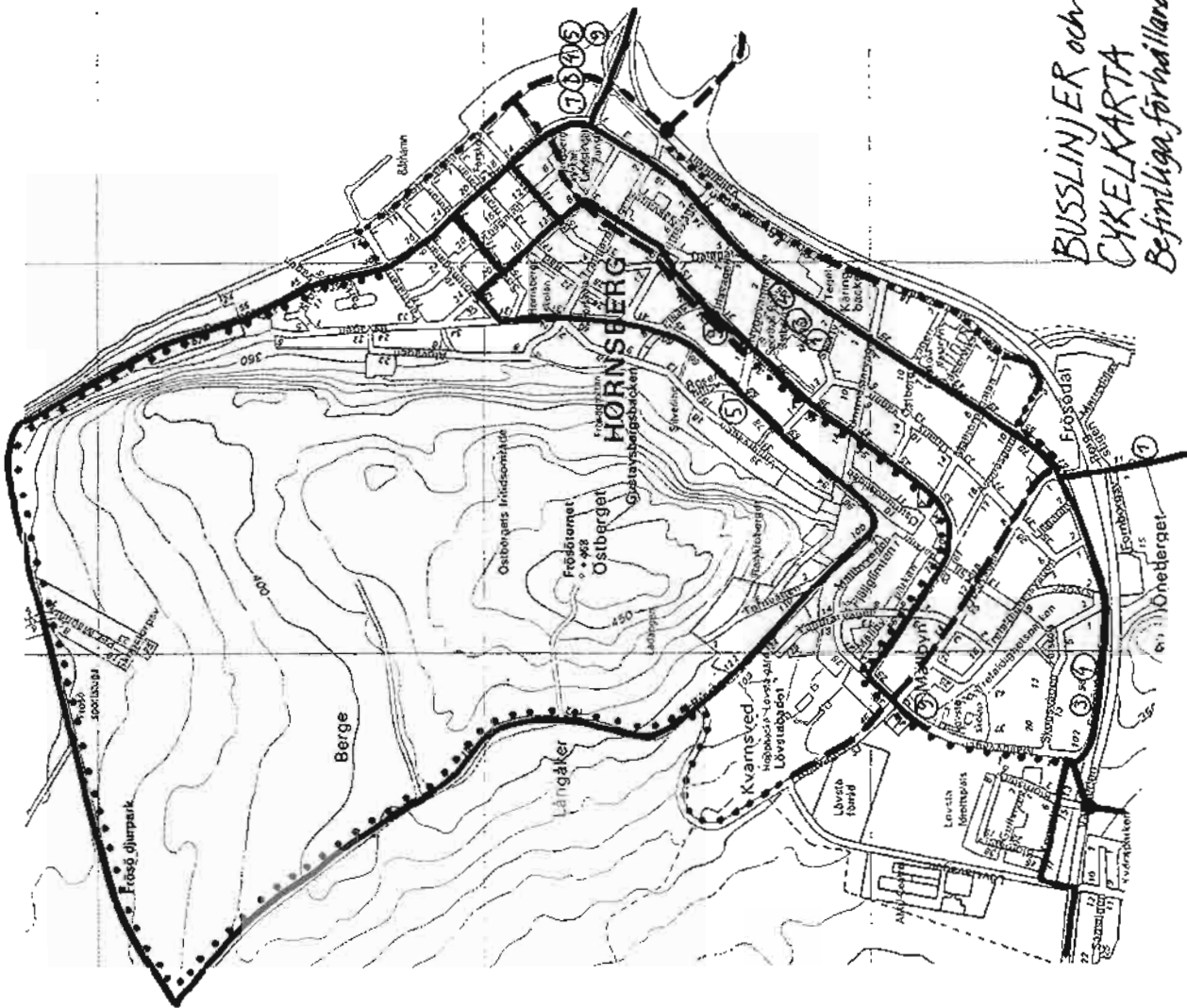
I sin nya bok om den måttfulla staden (t ex Östersund) skriver Boverket att "Säkra skolvägar är måttfullt. En säker skolväg höjer livskvaliteten och ger ett bättre vardagsliv för alla". Trafikmiljön kring barnens skolvägar är viktig. Bra gång- och cykelvägsförbindelser bör eftersträvas. Skolvägarna i området är förhållandevis bra med väl utbyggt gångbanesystem. Problem uppstår främst när gator ska korsas.

Lutningar.

 brantare än 1:5

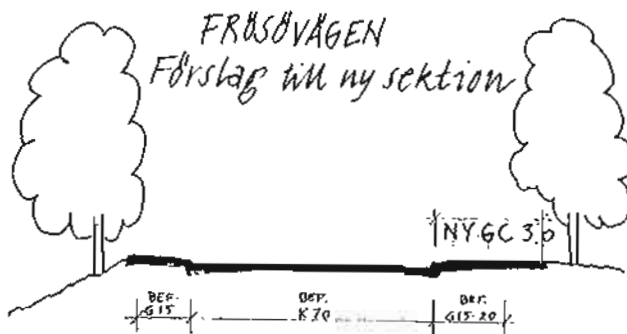
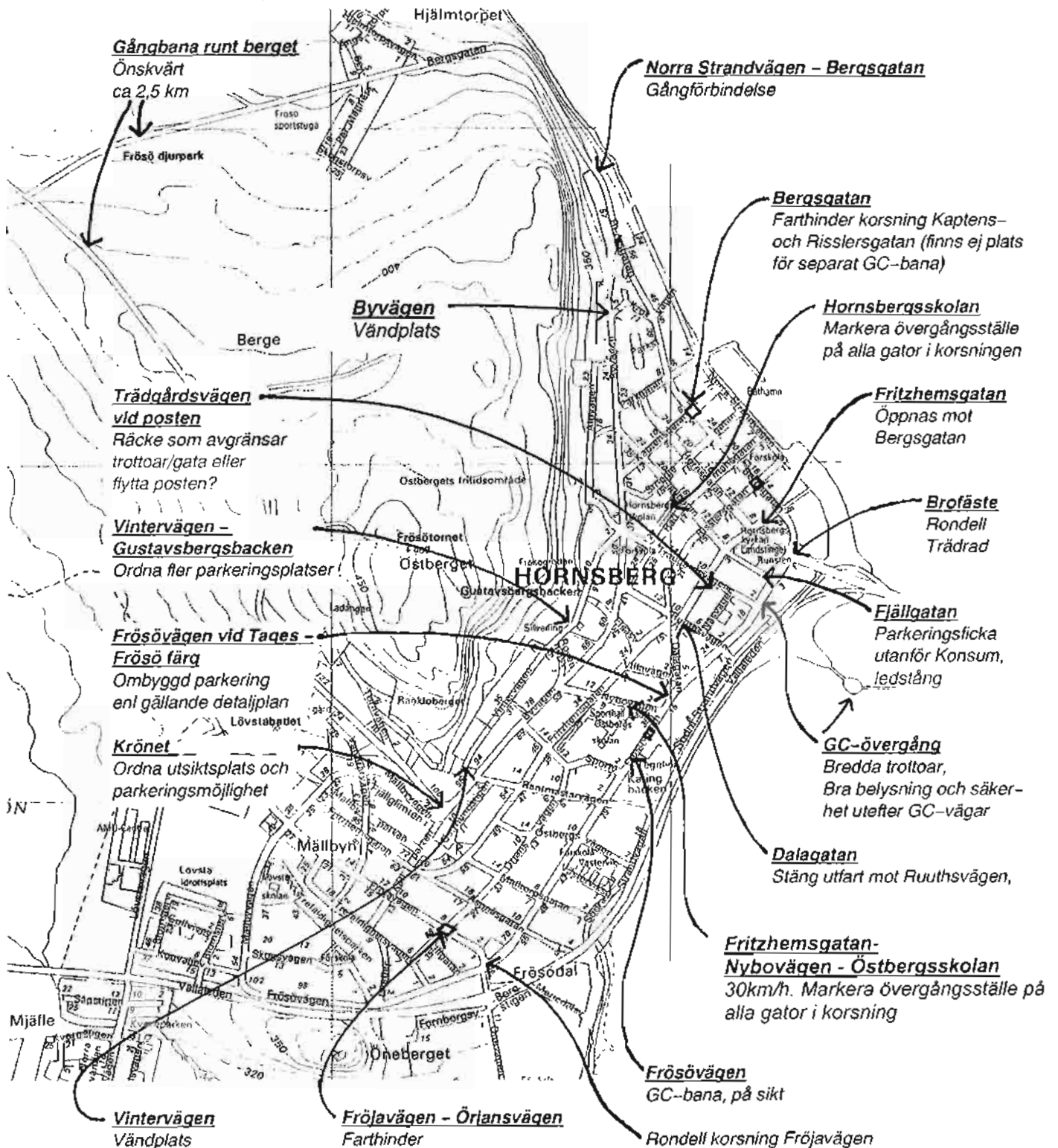
 1:5 - 1:10

GATOR och TRAFIK

Förslag till åtgärder

FÖRSLAG.

Gång- och cykelbana, GC, på ovsidan Frösövägen, 3 meter bred.
Högst 1 meters intrång på fastighet, (11 tomter berörs).
Stödmurar krävs längs del av 4 kvarter, totalt ca 180 meter.
Vid kvarteret Odlaren går bara att göra 2,5 m bredd pga värdefulla träd i tomtgräns.
Körbanan och trottoaren på nersidan vägen behålls lika som idag.

Förslag och rekommendationer för transporter och trafik

- Mål:** *Att resor/ transporter sker miljövänligt och med god trafiksäkerhet.
Miljövänliga och förnyelsebara bränslen och energisnåla fordon.
Befrämja gång- cykel- och sparkstaden.
Goda kollektiva förbindelser.
Behåll blandstaden, dvs boende, service och verksamheter nära varandra.
Stöd lokal odling, mat- och varuproduktion- distribution.*

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

- *Behåll befintliga gatusektioner med trottoar o kantsten, försänkt vid övergångsställe.*
- *Säkra trafikmiljöer kring skolor och längs skolvägar*

(Obs! Finansiering och genomförandetid av åtgärderna nedan är ej klar. Åtgärderna anges i tre grupper=prioritet)

1.

- *Ploga upp gång-/ sparkväg mellan Frösön och centrala stan vintertid.*
- *Farthinder på Bergsgatan vid korsningarna med Kaptensgatan och Risslersgatan.*
- *Sänk hastigheten till 30 km/h på Nybovägen vid Östbergsskolan, samt på Skogsvägen.*
- *Öppna Fritzhemsgatan mot Bergsgatan för bättre tillgänglighet till centrum, (medges i gällande detaljplan). Se skiss delområde 2, Hornsbergs centrala delar.*
- *Breda vilplanet där GC-vägen från stan korsar Frösövägen nedanför Trädgårdsv.*
- *Bra belysning och säkerhet utefter GC-vägar, gäller framförallt över Frösöbron där inga alternativa vägar finns, (föreslås även i Grönplanen).*
- *Gång- och cykelbana utefter Frösövägen.*

2.

- *Rondell korsning Frösöbron - Bergsgatan. Trädplantering nedanför Landstinget.*
- *Stäng Dalagatans utfart mot Ruuthsvägen.*
- *Rondell korsning Frösövägen - Fröjavägen.*

3.

- *Miljövänligt bränsle till bussar o kommunens bilar. (Merkostn bussar 2milj+drift1,9milj/år)*
- *Gångbana runt hela Östberget, på sikt. (2,3 milj)*
- *Gör vändplan på Vintervägen, söderut.*
- *Gör vändplan på Byvägen, norrut.*
- *Komplettera busstrafiken med servicelinje, 0-linje. (Årlig kostnad 300.000 kr)*
- *Tätare turer kvällstid på de ordinarie busslinjerna. (Årlig kostnad 690.000 kr)*

Åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

- *Sanda gångbanor vintertid (gäller redan enligt föreskrifter för gångbanerenshållning).*
- *Bra cykel- och sparkförråd*
- *Ge möjlighet till god förvaring av livsmedel. Ge möjlighet till odling på gården.*

Åtgärder som du och jag kan göra:

- *Gå, cykla och åk spark oftare. Ta bussen hellre än bilen.*
- *Köp lokalt producerade varor.*
- *Välj energisnåla fordon och tanka så miljövänligt som möjligt.*

Parkering

I Plan och Bygglagen anges att när en tomt tas i anspråk för bebyggelse ska lämpligt utrymme för parkering anordnas, på tomten eller i närheten av denna. Dessutom föreskrivs att friytor för lek och utevistelse ska prioriteras framför utrymme för uppställning av fordon. Parkeringen i Östersund regleras enligt kommunens Riktlinjer för beräkning av bilplatsbehov (1997). Parkeringsriktlinjen för t ex bostäder är 13 platser/ 1000 m² bruttoarea.

Parkeringsituationen på Frösön

De flesta kvarter på centrala Frösön byggdes när bilen ännu inte var så vanlig. Fastigheterna hade till en början generösa friytor kring husen. Allteftersom fler och fler skaffat bil har det blivit konkurrens om utrymmet, det märks både på gator och gårdar. Biltätheten i kommunen är idag 430 personbilar per tusen invånare. Det är något fler än medeltalet för landet som är 393 bilar per tusen invånare. Bilnehavet har ökat marginellt i kommunen trots lågkonjunkturen.

Parkeringsituationen löses idag genom en kombination av gårdsparkering och gatuparkering. Där nyexploateringar skett under senare tid märks en ökad gatuparkering, t ex på Kaptensgatan, Villavägen, Räntmästarvägen vid Käringbacken, och Mälltorpsgatan. Parkeringsriktlinjen för bostäder har tillämpats, dock något i underkant.

Det är uppenbart att den exploatering staden tål är nära kopplad till kraven på utrymme för bilar och på fungerande friytor. För att behålla en måttfull stad är det av yttersta vikt att riktlinjerna för parkering följs vid nyexploatering. Marklutning spelar också stor roll för hur tomten kan utnyttjas. Se även Exploateringstal.

Tabell. Riktlinjer för parkeringsberäkning

LOKALTYP	BILPLATSER/1000m ² BTA
Bostäder	13
Industri,hantverk	15, alt särskild utredning
Kontor	20-30
Handel	40, alt särskild utredning

Några speciellt utsatta platser

- *Gustavsbergsbacken - Vintervägen* Vintertid är parkeringssituationen vid Gustavsbergsbacken mer eller mindre kaotisk. Det är inte ovanligt med 40-60 bilar en vanlig vardagkväll, på ett 25-tal iordningställda p-platser, resten trängs på Vintervägen, som blir närmast oframkomlig. Uppenbart behövs en bättre lösning. Tänkbara alternativ är att utöka nuvarande parkering längs Vintervägen med ca 40 p-platser, förutsätter stödmur. Se skiss. Vid större evenemang kan Östbergsskolans skolgård användas som extraresurs. En annan mer kostbar lösning är parkering ingrävd i backen. Ytterligare alternativ är att ordna parkering nedanför Ladängen, Se även delområde 10 Östberget-Lövsta.
- *Frösövägen.* Parkeringen utanför Tages och Frösö färgeri, med backning ut mot Frösövägen är knappast tidsenlig. Enligt gällande detaljplan råder utfartsförbud från del av nuvarande parkering och möjlighet finns att ordna parkeringen på ett bättre sätt.
- *Trädgårdsvägen.* Posten på Trädgårdsvägen är välbesökt och betjänar nu hela Frösön sen postkontoret i Valla stängdes. Även här är det tidvis trångt med fullbelagda parkeringsplatser. Korttidsparkering och handikapplats har införts 1997.
- *Hornsgatan* är nyligen ombyggd med en något bredare och trädplanterad trottoar längs västra sidan. Tidvis är det trångt och fullt med parkerade bilar på båda sidor om gatan, framförallt vardagkvällar och lördagförmiddagar då många besöker affärerna.
- *Krönet.* Utsikten är beundrad av många och en attraktion. Men för bussar och bilar saknas iordninggjord parkering.

Förslag och rekommendationer för parkering

Mål: Parkering ska ske med hänsyn till den befintliga staden.
Friyta på gårdar ska tillgodoses.

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

- Kommunens riktlinjer för beräkning av bilplatsbehov tillämpas vid bygglovprövning.
- Erforderlig friyta ska tillgodoses. Erfarenhetsmässigt är exploateringsgränsen max $e = 0,5 - 0,6$, för acceptabel gårdsparkering, i lutande terräng lägre. Högre exploatering medför i regel att parkeringen helt eller delvis måste anordnas under mark.
- Kantstensparkering accepteras i enlighet med skyltning.

(Obs! Finansiering och genomförandetid av åtgärderna nedan är ej klar. Åtgärderna anges i två grupper = prioritet)

1.

- Vintervägen- Gustavsbergsbacken. Bättre lösning på parkeringsproblemet. Se skiss sid 58.
- Krönet. Förbättra utsiktsplatsen och ordna parkering. Se skiss sid 58.
- Hornsgatan. Fler parkeringar i närheten skulle kunna tillskapas om Fritzhemsgatan öppnas och kompletterande utbyggnad för service t ex post eller affär byggs i hörnet Bergsgatan-Fritzhemsgatan. Även Fritzhemsgatan förses med en del gatuparkeringar. Se sid 84.
- Fjällgatan. Parkeringsficka utanför K-marknaden, i samarbete med fastighetsägaren

2.

- Trädgårdsvägen, Posten. Sätt upp räcke som skiljer gata o trottoar, om det blir fortsatt problem med parkering på trottoaren (alt flytta posten).
- Frösövägen vid Tages - Frösö färg. Skyddsmur mellan GC-bana och parkering.

Busssticka.

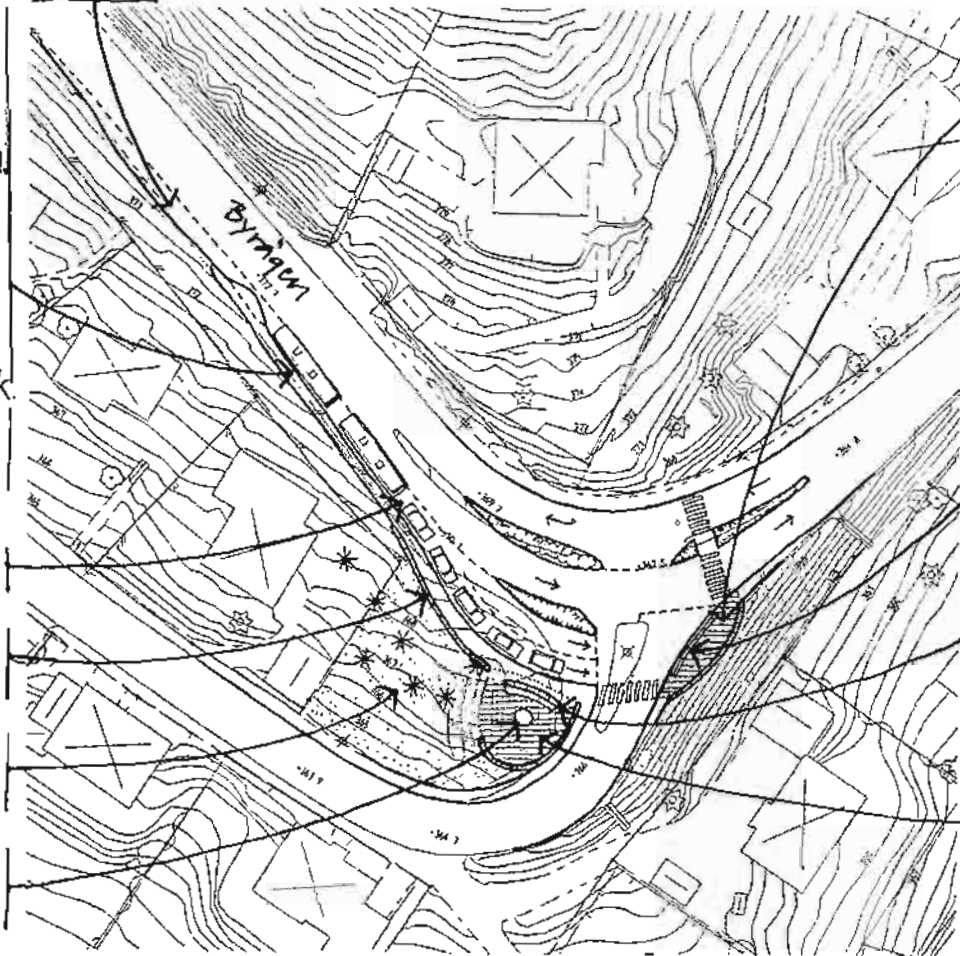
Gångbana vid P-fickan - 1,5 m bred, breddas mot utsiktsplatsen. Asfaltbotaplattor. Kantsten av granit, kalkstensmur i sitt höjd mot bomt/parkmark. Bef vägräcke tas bort.

P-ficka

Kalkstensmur i sitt höjd.

Bef tallunge i park.

Konstverk - max höjd 2 m.

Utsiktsplats - grus eller gatsten. Max höjd över nedanförliggande mark 1,4 m. Bef vägräcke tas bort, men behålls på ömse sidor om utsiktsplatsen.

45 cm hög, 45 cm bred stenmur.

90 cm hög kalkstensmur med parkbank.

Utsiktsplats - grus eller gatsten. Max höjd över nedanförliggande mark 1,0 m.

FÖRSLAG. Nya utsiktsplatser på Krönet samt parkeringsficka för bussar och bilar. Befintliga gatuhöjder behålls.

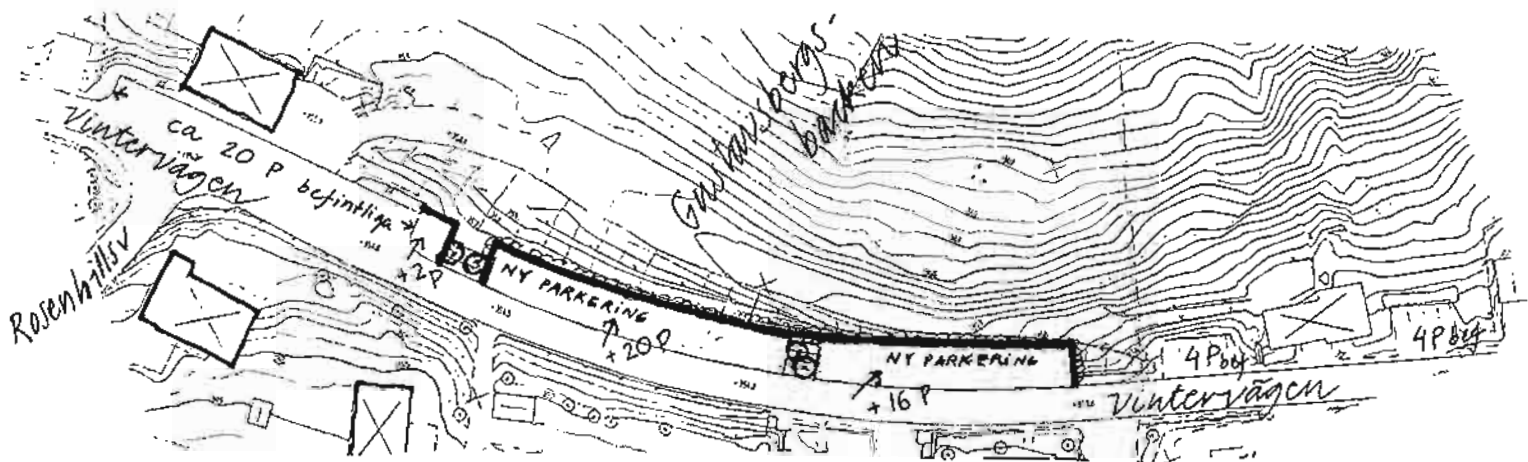
Stenmurar runt utsiktsplatserna kallmuras med jämtlandskalksten. Avslutas upptill med en långsgående lejdare i matt svart stål. Vackra belysningsstolpar tillkommer (ej markerade).

Trafikföreskrifter:

- väjningsplikt från Mällbyvägen.
- Stopplikt vid utfart från P-fickan mot Mällbyvägen (eventuellt)
- hastighetsbegränsning till 30 km/h (eventuellt)

långsgående lejdare
matt, svart stål

kalkstensmur

FÖRSLAG.

Komplettering med 35 - 40 parkeringsplatser samt stödmur utefter Vintervägen för att klara vardagsbehovet under skidsäsongen. Obs att konsekvenserna av en standardhöjning/förlängning av backen bör klargöras före beslut fattas i parkeringsfrågan.

Luftkvalitet och buller

Luftens kvalitet

Stadsbebyggelsen på centrala Frösön ligger som en relativt smal remsa mellan sjö och skog och tillförseln av friskluft i staden är god. Inga förorenande industrier finns i närheten.

Källa till förorening är framförallt fordons- trafik. Beräkning av koloxid och kväve-oxidhalter utefter de mest trafikerade gatorna, Bergsgatan, Frösövägen, Fröjavägen och Vallaleden visar dock att halterna klart understiger Naturvårdsverkets gränsvärden. Koloxidvärdena ligger mycket under gränsvärdet och kväveoxidhalterna på i medeltal halva gränsvärdet. Mätbara luftföroreningar som flyget ger upphov till lokalt, begränsas till ett område runt landningsbanorna.

Frågan om utsläpp av kvävedioxid och luk- tande ämnen från flygfotogen har behandlats av Miljö- och hälsoskyddsnämnden under hösten 1997. I remissvar till koncessions- nämnden för miljöskydd sägs bl a att i avvaktan på den tekniska utvecklingen kan provi- soriska utsläppsvillkor fastställas till år 2004.

Buller

Biltrafik

Målsättningen enligt kommunens Trafik- bullersaneringsprogram är:
(uttryckt i ekvivalent ljudnivå i dB(A) för dygn):

Befintlig miljö:

- * 40 dB(A) inomhus
- * 70 dB(A) utomhus

Vid ny- och ombyggnad i befintlig miljö:

- * 30 - 40 dB(A) inomhus
- * 70 (55) dB(A) utomhus
- * Inga enkelsidiga lägenbeter mot trafikled bör byggas. Utomhusvärdet 55 dB(A) ska uppfyllas utanför minst ett bostadsrum, undantag bör ges för specialbostäder.

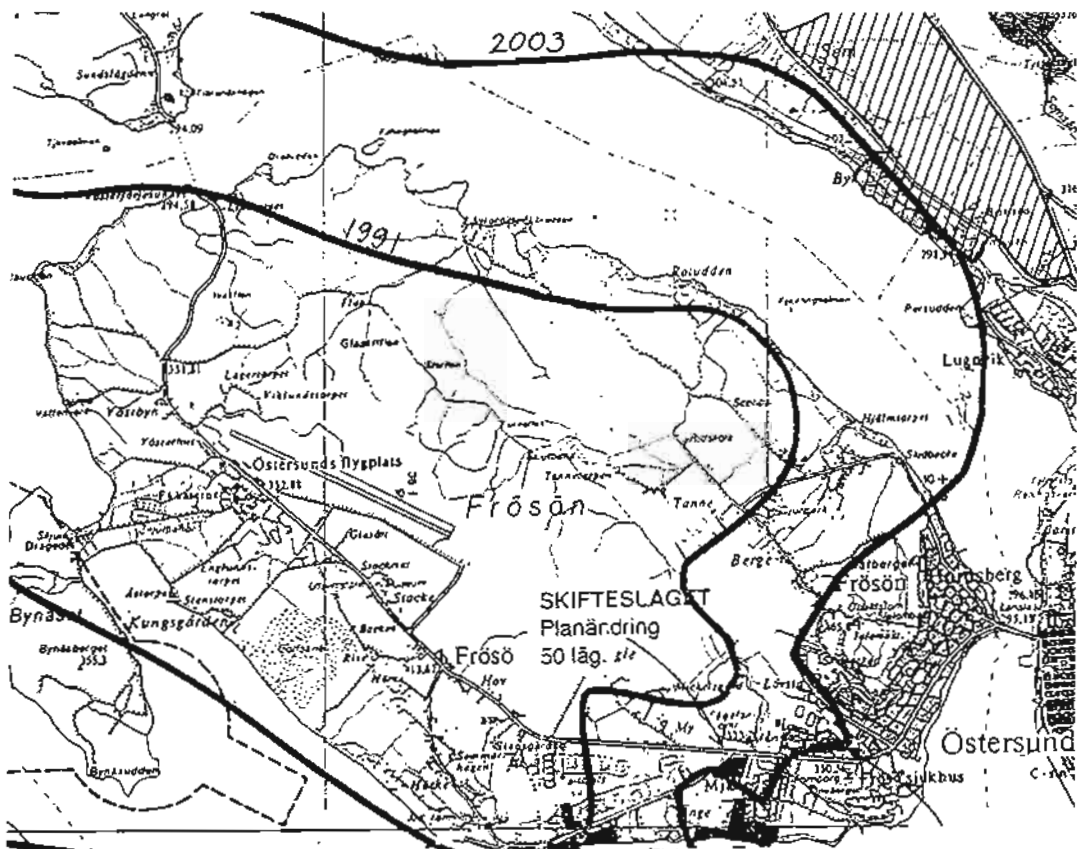
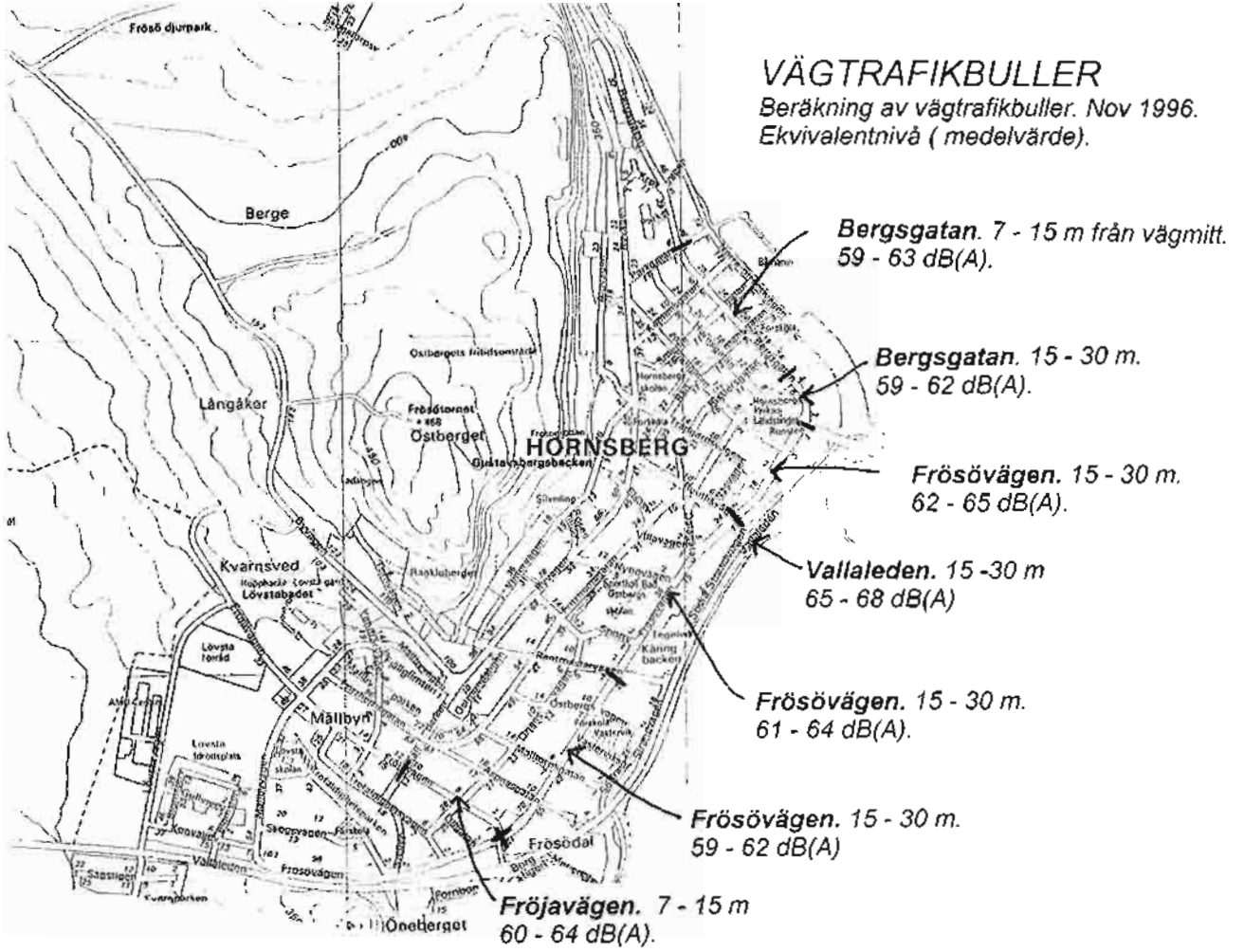
I Trafikplan centrum preciseras kraven ytterligare:

- * Ingen boende i Östersund ska efter 2005 i sin bostad utsättas för buller från trafik överstigande 35 dB (A).

Höga bullernivåer förekommer på de mest trafikerade gatorna. Vallaleden alstrar 65-68 dB(A) på 15-30 meters avstånd. Längs Frösö- vägen och de mest centrala delarna av Bergs- gatan och Fröjavägen pendlar nivåerna mellan 59 - 65 dB(A). Mest bullerstörd är bebyggelsen nära brofästet mellan Vallaleden och Frösövägen där höga bullernivåer träffar byggnadernas fasader från fler än ett håll. Det är tänkbart att riktvärdena inomhus över- skrids idag, utefter de mest trafikerade gatorna. De inomhusmätningar som gjorts visar dock på nivåer under 40 dB(A). Utbyte till 3- glasfönster kan ge mycket goda förbättringar, så att riktvärdena klaras. Ett 2-glas fönster dämpar ca 25 dB(A), ett 3-glas 30dB(A) eller mer. Inom ramen för kommunens buller- saneringsprogram har fastigheter utefter de mest bullerstörda gatuavsnitten längs Frösö- vägen erbjudits bidrag för utbyte till mer bullerdämpande fönster. Ingen fastighetsäga- re visade intresse.

Boende utefter Vallaleden har under samrå- det påpekat att de upplever trafikbullret som störande. Trafikbullret överstiger dock inte gällande riktvärden. I samband med att nya Vallsundsbron tas i bruk är det föreslaget en hastighetsminskning till 50 km/ h vid broan- slutningen. Detta skulle innebära en viss minskning av bullernivån, från nuvarande 65- 68 dB(A) till 62-65 dB(A) (räknat på ett avstånd av 15-30 m).

Givetvis framstår en successiv övergång till miljövänligare bränslen och mer tystgående fordon som det enda riktigt effektiva och hållbara sättet att nå en bra miljö. För detta krävs insatser både lokalt och framförallt på riks- och global nivå.

Flygbullernivå FBN för verksamheten under 1991 och år 2003 (med militär JAS 39),
Gräns för 55 dB(A)

Flyget

Som grundvärde vid nybebyggelse gäller FBN (flygbullernivå) 55 dB(A) utomhus.

Idag är ingen bebyggelse i översiktsplaneområdet utsatt för bullernivåer över 55dB(A), mätt i ekvivalentnivå (= medelvärde under en viss given period). Uppgiften är hämtad från Fortifikationsförvaltningens tillståndsansökan för flygplatsen. Enligt kartmaterialet i tillståndsansökan innebär planerad verksamhet under 2003, med militär (JAS 39) och civil flygtrafik, att Hornsberg och Östberg inte blir utsatta för flygbuller över 55 dB(A). Gränsen, som är grovt skissad, går någonstans nedanför Lövstabadet och vidare genom Trefaldighetsparken och Lillberget. Områdena väster om denna linje, t ex Lövsta villaområde beräknas bli utsatta för bullernivåer över 55 dB(A), se karta.

Enligt beslut av koncessionsnämnden 1998 så har Fortifikationsförvaltningen blivit ålagda att vidta bullerbegränsande åtgärder vid befintliga bostäder för permanentboende där

ljudnivåerna utomhus momentant överstiger 100 dB(A). Målet är att där få ner nivåerna inomhus till max 60 dB(A). Motsvarande siffror för civilflyget är att om ljudnivåerna utomhus överstiger 80 dB(A) (nattvärde) är målet max 45 dB(A) inomhus. Enligt Fortifikationsförvaltningens redovisningar så berörs inte översiktsplaneområdet av ovan nämnda höga ljudnivåer.

Under samrådet har en del boende på Frösön påpekat att man upplever flygbullret som problem. Den politiska inställningen är att flyget är mycket viktigt för Östersund och att flygplatsen ska vara kvar. Östersunds kommun har också ställt sig bakom en utbyggnad av flygplatsen. Taxibanan kommer att hjälpa till att minska buller över tätbebyggda områden. Bullret från civilflyget beräknas minska på nya flygplanstyper. Militärflygbuller ökar, det är mest avancerade flygövningar som ger problem. Det går säkert att ta mer hänsyn. Kommunen framför synpunkterna vid överläggningar med flyget.

Förslag och rekommendationer beträffande luftkvalitet och buller

Mål: Ang buller se ovan, mål Trafikbullersaneringsprogram och Trafikplan centrum. Energisnåla, tystare fordon och miljövänliga och förnyelsebara bränslen. Tystare och bränslesnålare flyg.

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå

- *Kommunen framför synpunkter om flygbuller vid överläggningar med flyget.*
- *Befrämja övergång till miljövänligare och förnyelsebara bränslen.*

Åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

- *Sätt in fönster med bra bullerdämpning.*
- *Sätt upp motorvärmare(eller annan teknik).*

Åtgärder som du och jag kan göra:

- *Gå, cykla och åk spark oftare.*
- *Välj energisnåla fordon och tanka så miljövänligt som möjligt.*
- *Använd motorvärmare eller annan teknik för att undvika kallstarter, framförallt kan utsläppen från katalysatorbilar minskas då. En stor del av de skadliga bilavgaserna bildas vid kallstart.*

Energi

Allmänt

Vad är hållbar utveckling ?

All vår energi kommer ursprungligen från solen. Vi utnyttjar den i form av vattnets eller vindens rörelser, bunden i biologisk materia, lagrad i jordskorpan i fossila organiska ämnen eller kemiskt bunden i oorganisk materia.

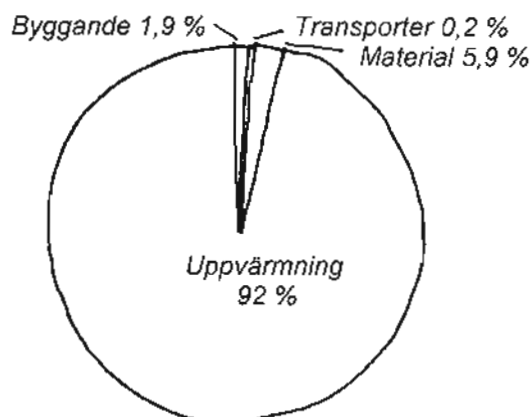
Ett hållbart samhälle måste bygga på flödande eller förnybar energi, låg föroreningsgrad, hushållning och sparande av energi. Vid energisparåtgärder bör man se till den samlade effekten. Elektricitet, som är en högre energiform än värmeenergi, bör användas främst till belysning och drift av vissa maskiner. Endast om det inte finns alternativ används el till uppvärmning och då så effektivt som möjligt.

Det här kapitlet berör i första hand den energi som går åt till uppvärmning och drift av våra byggnader. Men energiåtgången totalt påverkas av ett flertal andra faktorer som är knutna till den fysiska planeringen. Så till exempel påverkas vårt beteende, våra resvanor och transporterna starkt av hur servicen och arbetsplatserna är lokaliserade och med vilka transportmedel vi kan nå dessa punkter. Bilanvändningen påverkar i sin tur service- och arbetsplatsstrukturen. Ett alltför stort bilberoende ger både en stor energiåtgång och en sårbarhet inför energiprishöjningar och energikriser. Lokal livsmedelsproduktion och ökad konsumtion av lokala produkter kan ge betydande minskning av transporterna. Lokal närservice inom praktiska gångavstånd, goda kollektiva förbindelser och bra gång- spark- och cykelleder kan också påverka transporterna i rätt riktning ur hållbarhetssynpunkt. Det finns beräkningar som påvisar att nästan hälften av den energi en familj använder går åt till maten, om man räknar alla led från produktion till matbordet. Uppvärmning av bostaden kräver inte alls lika mycket energiåtgång; mindre än hälften så mycket som till maten. Se även Trafik och Stadskaraktär.

Värme

Uppvärmning och drift av byggnader

Hur väl våra byggnader är isolerade, hur vi använder dem och vilken utrustning de har spelar stor roll för energianvändningen. 40 % av den totala energianvändningen i Sverige används till att värma våra byggnader och förse dem med el. Om vi ser till en enskild byggnads hela livslängd är det framförallt driften av huset som slukar energi, 92% av energianvändningen. Studier av energibalanser visar att det idag är möjligt att bygga hus med ett energibehov som bara är en fjärdedel av de hus som byggdes för 30 år sen. Annat som påverkar energiåtgången handlar om husens form, gruppering, nyttjande av passiv solvärme, vinddämpande växtlighet etc.

Totala energiförbrukningen under en byggnads livslängd.

Värme på centrala Frösön

För femton år sen var fjärrvärmens i Östersund helt uppbyggd på oljeförbränning. Idag kommer fjärrvärmens till 95% från jämtländska bränslen. Föroreningsgraden är låg och utsläppen är koncentrerade till få punkter. Ur hållbarhetssynpunkt är fjärrvärme från förnybara inhemska biobränslen ett bra energialternativ för tät stadsbebyggelse.

Täckningen med fjärrvärme inom översiktsplaneområdet är 85% av de hus som hittills varit möjliga att ansluta. 90% av de större fastigheterna med fler än 10 lägenheter och de större institutionerna är anslutna. Jämtkraft planerar en utbyggnad av fjärrvärmens på centrala Frösön under de närmaste åren. Så gott som alla fastigheter ska vara möjliga att ansluta, t ex även längs Byvägen och Mällbyvägen.

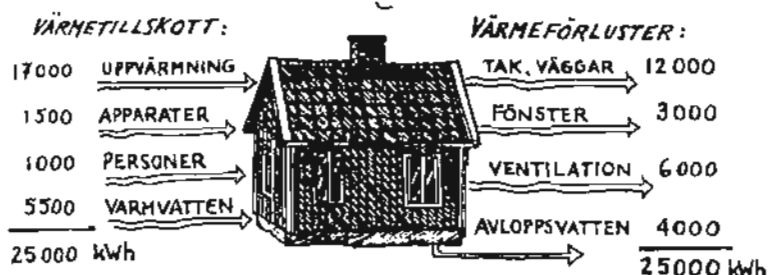
Energiförsörjningen för de fastigheter som inte är anslutna till fjärrvärme, till största delen småhus, bygger på lite olika värmesystem. Enligt siffror från 1991 är en mindre andel helt oljeberoende. De flesta har vattenburen el, direktverkande el eller en kombination av olja + el + fasta bränslen.

Majoriteten av husen på centrala Frösön är byggda före energisparvågen på 1970-talet. Det betyder att de i huvudsak är byggda med sunda material, men inte är särskilt väl isolerade.

Hur minska energibehov i byggnaderna ?

Det finns en rad möjligheter att minska energibehovet i byggnaderna. De direkta åtgärderna handlar om att ha ett bra värmesystem, bra isolering, energisnåla apparater och vitvaror. Med behovsanpassad ventilation både över säsonger och efter när vi vistas i lokalerna kan mycket energi sparas. Säsongsanpassning av ventilation låter sig lättast göras i nya byggnader, i äldre beroende på förutsättningarna. I hus byggda före 1960 finns ofta goda förutsättningar för detta. Annat som kan påverka indirekt är konstruktionen på taxor och medvetenhet om energiförbrukningen. Fördelningen mellan fasta och rörliga avgifter kan stimulera eller motverka el- och energianvändningen och intresset för att pröva alternativa energikällor som t ex solfångare.

För de hus som inte är möjliga att ansluta till fjärrvärme kan ett kombinerat system med ackumulatortank med elpatron tillsammans med antingen solfångare, pellets eller värmepumpar vara en lösning. Fördelen med solfångare till tappvarmvatten är att det sommartid kan vara tillräcklig energitillförsel. Även i flerbostadshus är solfångare till tappvarmvatten intressant ur hållbarhetssynpunkt men intresset för tekniken beror mycket på prisutvecklingen. Värmepump ger generellt bättre utnyttjande av använd el. Jordvärme eller andra förnyelsebara energislager kan också rekommenderas.

Energibalans för ett vanligt småhus. Siffrorna kan variera för olika hus. Energiåtgången i ett nytt välisolerat hus med extremt energisnåla installationer kan ligga så lågt som 8.000 kWh.

Förslag och rekommendationer för energi - värme

- Mål:** *Huvuddelen av den energi som används ska komma från förnyelsebara energislag.
Energianvändningen ska minska genom att alla sparar samt genom teknisk utveckling.
Fjärrvärmenätet ska byggas ut så långt det är tekniskt och ekonomiskt möjligt.*

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

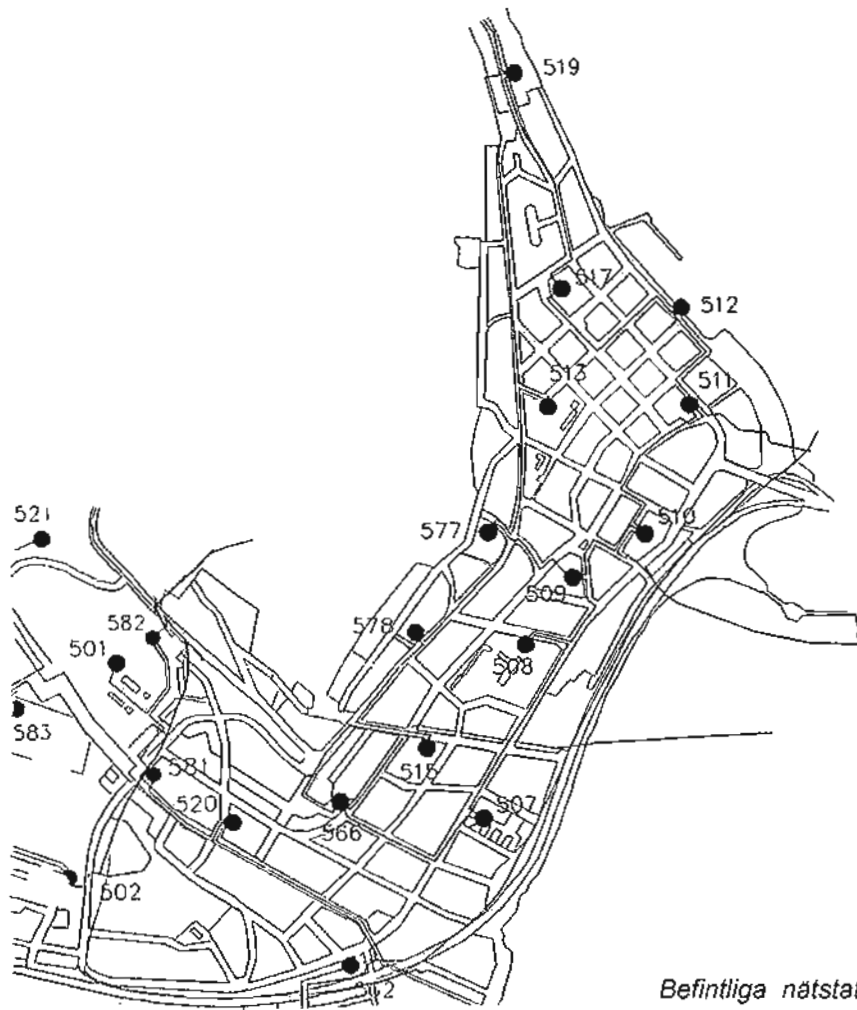
- *Samtliga hus som är möjliga bör på sikt anslutas till fjärrvärme.*
- *Främja energisnålt sunt byggande.*
- *Lätt avläsbara el-, värme- och vattenmätare. Lätt begripliga fakturor. Taxor som uppmuntrar till sparande (hushållning).*
- *Solfångare som bygger på solens flödande energi är bra ur hållbarhetssynpunkt.*
- *Undersök möjligheterna att t ex koppla solvärme till Östbergs- och Lövstabadet.*

Åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

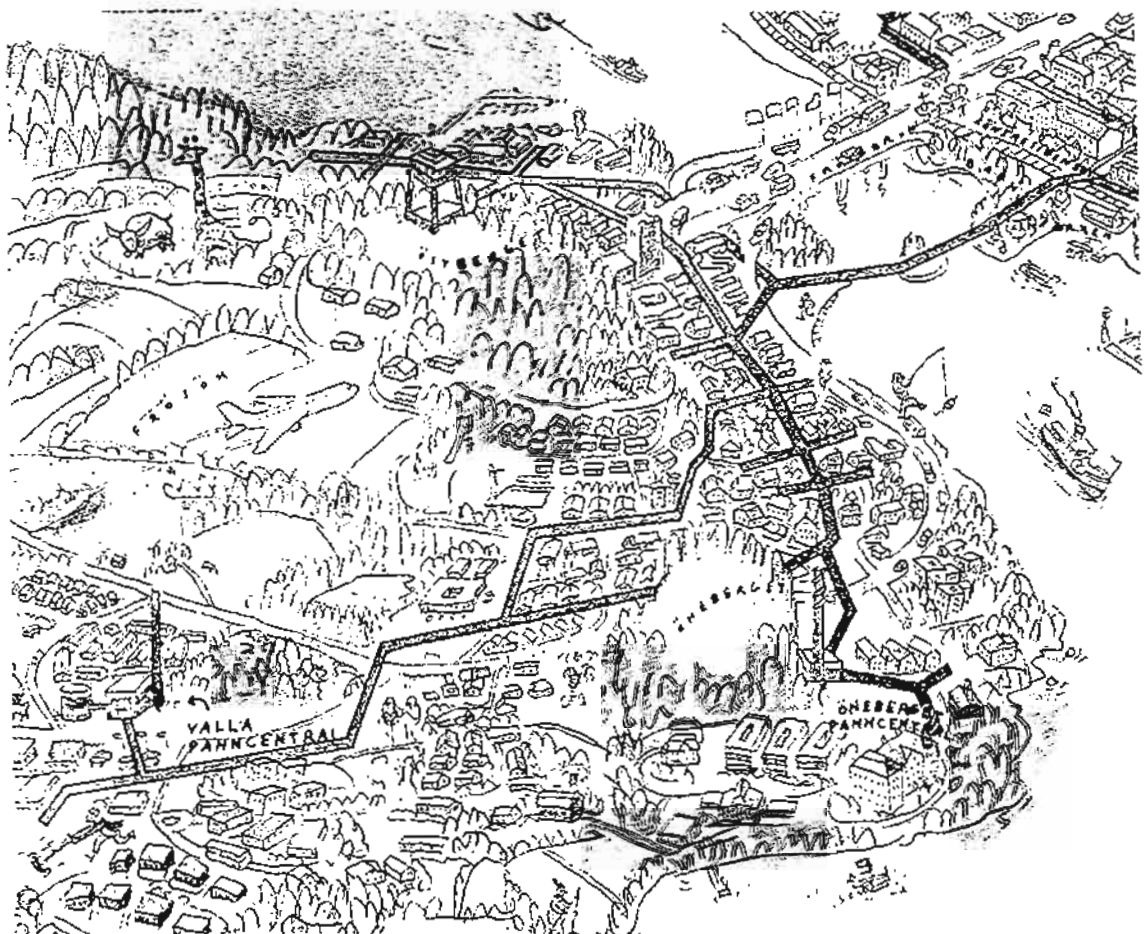
- *Samtliga hus som är möjliga bör på sikt anslutas till fjärrvärme.*
- *Bra alternativ till uppvärmningssystem där fjärrvärme inte är möjligt:
Jordvärme eller andra förnyelsebara energislag.
I nya byggnader t ex pelletspanna+ackumulatortank+solångare. I befintliga byggnader: solångare, fastbränsle eller värmepump kombinerat med ackumulatortank.*
- *Bygg nya hus sunda och energisnåla.*
- *Kolla befintliga byggnaders energiförbrukning.
Energibalansberäkningar och energibesiktning med värmekamera kan ge besked.
Vidta de billigaste åtgärderna först, t ex injustering av värme, isolering av vindbjälklag, källartak och fönster.*
- *Behovsanpassa uppvärmning. Säsongsanpassa ventilationen om det går med hänsyn till luftkvalitet och ventilationssystem.*
- *Välj alltid energisnål utrustning (kylskåp, spis, frys etc)*

Åtgärder som du och jag kan göra:

- *Sänk inomhustemperaturen. Vi mår bäst vid temperaturer kring 18-22 grader.*
- *En grads höjning ökar energiförbrukningen ca 5%.*
- *Välj alltid energisnål utrustning (hushållsapparater, trädgårdsmaskiner mm)*
- *Behovsanpassa uppvärmning (ex lägre temperatur i sovrummet på natten eller när man reser bort)*
- *Säsongsanpassa ventilationen (minskad ventilation på vintern) om det går med hänsyn till luftkvalitet och ventilationssystem.*
- *Ordna solvärmekurs. Bygg din egen solångare.*

Befintliga nätstationer

Fjärrvärmenätet i Östersund. Ur Jämtkrafts informationsbroschyr. Teckning Anders Sunesson, 1995. Utbyggnad av nätet planeras de närmaste åren.

El

Hela vårt boende är uppbyggt kring el.
Vi behöver el till:

- Uppvärmning
- Belysning
- Vattenpumpar
- Avloppsvattenpumpar
- Livsmedelsförvaring
- Matlagning
- Ventilation
- Hissar
- Datorer
- Butiker mm

I stort sett inom all verksamhet i samhället är vi elberoende. Det visar att el är en mycket användbar energikälla. Men vi kan också bli akut drabbade om eldistributionen inte fungerar. I jämförelse med andra länder har vi en stor andel hus som är direkt elvärmda, en följd av att tillgången på el varit god med låga priser.

Det svenska elnätet är uppbyggt som 4-ledarsystem, till skillnad från nästan alla andra Europeiska länder som har 5-ledarsystem. 4-ledarsystemet har den nackdelen att det kan ge upphov till vagabonderande strömmar, dvs strömmar som går andra vägar än de är tänkta att gå, t ex följer vattenledningar, fjärrvärme mm. Dessa strömmar kan i sin tur bli oönskade källor till bl a magnetiska fält.

Att människor kan bli elöverkänsliga är ett problem som uppmärksammats på senaste tiden. Vi omger oss alltmer med utrustning som innehåller elektronik både på arbetsplatserna och i hemmen. Hälsoriskerna är ännu inte tillräckligt klarlagda men man manar till försiktighet. Det behövs mer forskningsinsatser inom området.

Elförsörjningen på centrala Frösön

Elnätet är uppbyggt som ett 4-ledarsystem. Nätstationer finns på ca 300 meters avstånd från varandra. Alla utom en är placerade utomhus. Jämtkraft står för eldistributionen på Centrala Frösön. Från årsskiftet 95/96 är den svenska elmarknaden avreglerad och konsumenterna ska kunna välja elproducent.

Vad är hållbart i framtiden?

På sikt är det önskvärt att elnätet byts ut till 5-ledarsystem för att undvika risker med vagabonderande strömmar. Ett 5-ledarsystem kräver något tätare placering av nätstationer. Eftersom elektricitet är en högre energiform än värmeenergi är det angeläget att el används där det är rätt alternativ, dvs till belysning, drift av maskiner apparater etc. Effektivare elutnyttjande är nödvändigt liksom åtgärder för att minska magnetiska fält. Vår beredskap för elavbrott kan ökas lokalt genom centralpunkter där det finns reserver för värme, matlagning, vatten mm. Skolor och dagis kan vara lämpliga platser.

	Sverige	Danmark	Tyskland
Elpris, öre/kWh	50	150	130
Procent direktel	40 %	4 %	4 %

Elpriset och antalet direkt elvärmda hushåll i Sverige, Danmark och Tyskland.

Förslag och rekommendationer för el

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå (distribution och elkänslighet)

- Alla nätstationer placeras utomhus.
- Reservera fler platser för nätstationer (behövs vid övergång till 5-ledarsystem)
Placering 10-12 m från uppehållsplats rekommenderas.
- Placera kabelskåp 2-3m från uppehållsplats (försiktighetsprincip)
- Flytta kraftkabel från trottoar till gata vid omläggningar inom gatumark.
(försiktighetsprincip)
- Avisolera metalliska ledningar, som vattenledningar och fjärrvärme,
före ingång i hus (tar bort risk för vagabonderande strömmar.)

- Bygg om kabelnätet med nätstationer till 5-ledarsystem.
- Gör en samlingslokal så långt möjligt störningsfri för elkänsliga.
- Elsanera allmänna lokaler på sikt (som handikappkrav).
- Bygg upp centralpunkter där det finns reserver vid elavbrott för värme, matlagning,
övernattnig, vatten mm

Åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

- Inför 5-ledarteknik i alla nya byggnader och vid renovering av elsystem.
(försiktighetsprincip med hänsyn till magnetisk påverkan)
- Ersätt eluppvärmning med annat där det går.
- Gör sparinsatser i hus med elvärme.
- Uteluftventilerat skafferi spar el, liksom jordkällare. (Uteventilerat skafferi förutsätter isolering av skafferiets väggar mot lägenheten)
- Jordning av elnätet på rätt sätt.
- Installera elsnåla apparater och vitvaror vid nybyggnad och utbyte.
- Gör Västervik möjligt att självförsörja på det nödvändigaste.
- Installera braskamin med kokplatta på dagis.

Åtgärder som du och jag kan göra

- Anpassa belysning, ventilation och värme efter när vi är i rummen.
- Använd elsnål utrustning.
- Välj "kapslade och jordade" armaturer.

Vatten och Avlopp

Vatten

Allmänt

Vattenkonsumtionen per person och dag är i genomsnitt ca 220 liter. Konsumtionen beror mycket på den teknik som används. Nu använder vi samma vattenkvalitet till både dryck, tvätt och toalettpolning osv. Allt renas i vattenverket i en energikrävande behandling. Ur energi- och framtida investeringssynpunkt har en minskad konsumtion betydelse. Vattenkonsumtionen kan minskas till hälften med vattenbesparande åtgärder, som snålpolande duschar, toaletter, vattensnåla disk o tvättmaskiner etc. Minskning av förbrukningen skulle också kunna ske t ex genom att regnvattnet (på taket) utnyttjas eller genom att använda BDT-vattnet (bad-disk- och tvätt) för toalettpolning.

Lokalt antagna mål i Östersunds kommun är att vatten ska skyddas så att ett långsiktigt

utnyttjande av vatten som naturresurs är möjligt. Speciellt bör yt- och grundvatten för dricksvattenförsörjningen skyddas.

Vattnet på centrala Frösön

Bebyggelsen på Frösön är ansluten till kommunalt vatten. Det tas via reningsverket från Storsjön, som håller en mycket hög vattenkvalité. Vattnet är på många ställen drickbart direkt ur sjön. Något problem med vattentillgången kan inte anses föreligga. Men vi bör vara medvetna om det ovanligt fina vatten vi har och inte smutsa ner det i onödan. Vattensnål teknik bör införas vid utbyte eller nyinstallationer. Att utnyttja regnvatten eller BDT-vatten till spolning är en fråga som kan övervägas för varje enskild byggnad.

Beräkning av lokal potentiell näringsresurs från ett samhälle:

	N kväve	P fosfor	K kalium	Kg/ person och år organiskt material torrsubstans
URIN enbart	5,6	0,4	1,0	
URIN och FEKALIER	6	0,7	1,5	50
HUSHÅLLS- AVFALL	1	0,2	0,4	50
STORKÖKS- AVFALL	0,2	0,03	0,06	8
LIVSMEDELS- HANDEL	0,4	0,05	0,1	10
VEDASKA	0	0,2	2	60
	7,6	1,18	4,06	178

Alltså: På centrala Frösön (5.793 personer) produceras varje år: 44 ton kväve, 5,6 ton fosfor, 12 ton kalium.

Entydiga uppgifter om spillvattenavloppets näringsinnehåll saknas ännu, men som exempel kan nämnas att urinen från varje människa (ca 500 l/år) innehåller ca 5,6 kg kväve, 0,4 kg fosfor och 1 kg kalium. Till resurserna räknas också biologiska substanser, värme och vatten.

Avloppsvatten

Allmänt

Med avloppsvatten menas alla sorters förorenat vatten. Det delas upp i spillvatten, dagvatten och dräneringsvatten. Spillvattnet kommer från hushållens vattenanvändning. Dagvattnet är det ytliga regn och smältvattnet. Dräneringsvattnet är det vatten som avleds från husgrunder.

Dagens avloppssystem är linjära system som inte sluter kretsloppen. Pådrivande i diskussionen om framtidens avloppshantering är övergödningproblemet, framförallt i kustvattnen, och riksdagens antagna mål att de vattenburna kväveutsläppen ska minskas. Ur kretsloppssynpunkt är en viktig invändning att vi inte tar tillvara värdefulla mängder när-salter, bl a kväve och fosfor. Ett annat problem är de långa ledningsnäten som kommer att kräva stora upprustningskostnader inom de närmaste årtiondena.

I ett kretsloppsanpassat system återvinns näringsämnen, organiskt material och energi utnyttjas. I Jämtlands län finns ett livsmedelspolitiskt program (Länsstyrelsen) som säger att nyttjandet av konstgödsel och bekämpningsmedel ska minska och att ekologisk och lokal produktion ska öka.

Spillvatten

Allmänt

Spillvattnet från hushållen består av bad-disk-tvätt-vatten (BDT-vatten eller gråvatten) och vatten från vattenklosett (KL-vatten eller svartvatten).

Spillvattnet innehåller föroreningar som måste tas bort, men det innehåller också resurser som kan tas tillvara. Resurserna är näringsämnen som kväve, fosfor och kalium.

Dagens avloppsreningsverk är bra på att rena fosfor, men ca 85% av kvävet rinner rakt igenom. Ca 230 ton kväve från reningsverket i Göviken släpps varje år ut i Storsjön. Slammet från Göviken, som innehåller 40 ton fosfor, 45 ton kväve och 2 ton kalium per år, körs till Gräfsåsens avfallsupplag. Något problem med övergödning finns inte i Storsjön och reningsverket i Göviken har inget krav på kväverening. Slammet ses dock som en resurs och arbetet pågår för att det ska hålla hög renhet. Idag uppfyller det LRF:s krav (men rekommenderas ändå inte av NNP till användning för mjölkbönder). Målet är att slammet ska uppfylla KRAV-krav, idag ligger värdena för högt vad gäller nonylfenoler.

I den pågående diskussionen i Sverige om kretsloppsanpassad avloppshantering framförs olika lösningar. En är att urin ska separeras ur avloppet, en annan att svartvatten (urin + fekalier + spolvatten) ska separeras. Även inom Östersunds kommun pågår diskussionen om sorterande avloppssystem för att bättre kunna ta tillvara resurserna och skapa kretslopp. Urinseparering innebär att den näringsrika urinen separeras i en källseparerande toalett. Urinen används sedan som gödselmedel och ersätter användningen av konstgödsel.

Spillvattnet på centrala Frösön

Spillvattnet från toaletter och BDT-vatten är anslutet till det kommunala reningsverket i Göviken. Inom översiktsplaneområdet bor ca 5.800 personer. En teoretisk beräkning av näringsresursinnehållet i spillvattnet ger ca 35 ton kväve, ca 4 ton fosfor och ca 9 ton kalium.

urinseparering?

Förslag och rekommendationer för vatten och avlopp

Mål: Var rädd om den mycket fina vattenresurs som Storsjön är.

Mål: Öka kretsloppsanpassningen i avloppssystemen.

Ta hand om resurserna i spillvattnet så att närsalter och biomassa går tillbaka till jordbruket och ändliga resurser som t ex fosfor tas tillvara.

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

- *Fortsatt utredning av lämpliga avloppsseparerande system för Östersunds kommun. Prova praktiskt och utvärdera systemen i mindre skala först. Förutsättningarna på platsen bestämmer vilka system som kan vara lämpliga.*
- *Hårdare krav på att industrier behandlar sitt eget spillvatten och minskar kemikalieanvändningen.*

Åtgärder som fastighetsägare (även kommunala) kan göra:

- *Vid ombyggnad/ nybyggnad sätt in vattensnål utrustning*
- *Vid ombyggnad/ nybyggnad installera separerande toalettsystem (enligt kommunens utredningsförslag, se ovan).*
- *Industrier bli bättre på slutna processer.*

Åtgärder som du och jag kan göra:

- *Släng inte kemikalier och andra föroreningar i avloppet.*
- *Slösa inte med vattnet i onödan.*
- *Påverka handeln så att kunder har större möjlighet att göra bra miljöval.*

Dagvatten (regnvatten)

Allmänt

Målet i den moderna staden har varit att så snabbt som möjligt bli av med regn och smältvatten från stadens ytor. Nästan allt regnvatten transporteras nu bort och leds i separata dagvattenledningar eller kopplas direkt på spillvattenledningarna som går till reningsverket med vårt avloppsvatten. Till dagvattenledningarna är även dräneringsvattnet kring husen normalt kopplade.

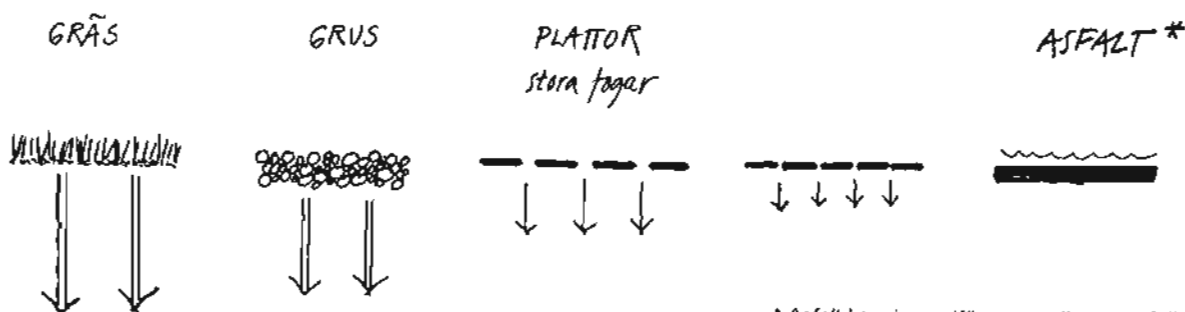
Avledning av dagvatten innebär flera nackdelar. Den naturliga vattenbalansen i marken blir störd när vattnet leds bort istället för att långsamt infiltrera som normalt sker i naturen. Vid intensiv nederbörd kan spillvattenledningarna bli överbelastade, med översvämningar och utsläpp av orenat avloppsvatten som följd. Dagvattnet innehåller varierande mängder föroreningar beroende på vilka ytor det passerar på sin väg över tak och mark. De separata dagvattenledningarna går vanligen direkt ut i sjöar och vattendrag utan föregående rening.

I diskussionerna om bättre kretsloppsanpassning av dagvattenhanteringen i våra städer, framförs att målsättningen bör vara att ta hand om dagvattnet så nära källan som möjligt. Både för att rena vattnet och för att minska och utjämna flödena efter regn. Mark och växter har ofta stor kapacitet att ta hand om och rena dagvatten. Dagvattnet blir t ex myck-

et renare om det får infiltrera i marken än om det genomgår rening i reningsverk. Metoderna för att lokalt ta hand om dagvattnet är att låta vattnet infiltrera i marken överallt där detta är möjligt och att använda olika typer av utjämningsmagasin, dammar osv. Markundersökningar behövs i varje enskilt fall för att bedöma markens möjligheter att infiltrera dagvattnet. I de tätare delarna av staden kan det vara svårt att finna plats för öppna vattenytor, infiltrations och utjämningsmagasin.

Dagvattnet på centrala Frösön

Dagvattnet på centrala Frösön avleds i huvudsak i separata dagvattenledningar. Delvis är det kopplat till spillvattenledningarna med de risker för överbelastningar som det innebär. De separata dagvattenledningarna har direkt utlopp i Storsjön. Vad vattnet innehåller när det går ut i Storsjön finns inga aktuella analyser av. Schablonberäkningar på Frösön visar att varken landsbygden eller stadsbygden förorenar dagvattnet i högre grad. Minst andel föroreningar innehåller sannolikt det vatten som passerat kvarter med bostadsbebyggelse. Dagvatten från verksamhetskvarter, bensinstationer och fastigheter med omfattande biluppställning t ex vid Amu kan däremot innehålla höga halter föroreningar.

Olika markbeläggningar har olika förmåga att låta regnvattnet rinna ner (infiltrera) i marken.

Framtiden

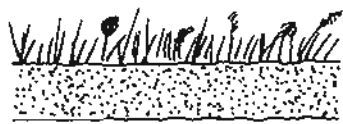
Vilka är då förutsättningarna för ett mer lokalt omhändertagande av regnvattnet på centrala Frösön? I Jämtland liksom på Frösön är jordarna ofta täta och kan vara svåra att infiltrera i. Nederbördstopparna kommer under sommaren. Till de speciella förutsättningarna på Frösön hör även den branta terrängen som ger risk för issvalning och forcerad snösmältning. Dessutom är den befintliga bebyggelsen planerad efter förutsättningarna att regnvatten leds bort.

Vilka åtgärder som kan vidtas måste bedömas från fall till fall. Dagvattnet bör dock inte vara anslutet till spillvattnet. Generellt är det bra med stor andel växtyta och liten andel hårdgjorda ytor. Det minskar belastningarna och ökar reningen. Växtlighet bromsar upp regnet, ökar avdunstningen och luckrar upp jorden så att den kan ta emot mer regn. Mätningar av dagvattnets innehåll bör göras och det får i sin tur styra åtgärderna. Bensinstationer o liknande bör ha en lokal rening och an-

slutas till spillvattnet. På några ställen, i Mariedal och Kåringbacken finns förutsättningar för att låta dagvattnet rinna öppet en längre sträcka än idag eventuellt i kombination med uppsamlingsdamm för att öka reningseffekten. Utsläppen till Mjällebäcken bör kontrolleras och åtgärder vidtas så att föroreningar avskiljs innan vattnet rinner ut i bäcken. Mjällebäcken utgör ett viktigt vatten för reproduktion av storsjööring och harr.

Trefaldighetskällan ligger vid Trefaldighetsvägen. Trefaldighetskällorna kännetecknas av att vattnet rinner mot norr. Traditionen kring källan levde ännu på 1950-talet, vattnet ansågs ha särskilt hälsobringande förmåga natten före eller torsdagsnatten före Trefaldighetssöndagen. Idag är Trefaldighetskällans vatten ihopkopplat med dagvattnet, ev även spillvatten. Källvattnet är inte åtkomligt för provtagning. En förutsättning för att göra iordning källan är att prover visar att vattnet är av bra kvalitet.

* * *

TORVTAK 300 kg/m²

SEDUMTAK 30 - 80 kg/m²

Sedumtaket består av fyra skikt:
vegetation
jord
rotgenomträngningsskydd
dräneringsskikt

Gröna tak är ett sätt att bidra till friskare stadsmiljöer. I Sverige har vi lång tradition att lägga torvtak på landsbygdens hus. Ett modernt alternativ är sedumtak, som har fördelen att det är ett lätt tak där endast ett tunt jordskikt krävs för att sedumväxterna ska klara sig. Försök i Jämtland pågår.

Förslag och rekommendationer för dagvatten

Mål: *Ta hand om dagvattnet så nära källan som möjligt
- för att minska och utjämna flödena och för att rena från föroreningar*

Åtgärder på översiktlig/kommunal nivå

- *Dagvattennätet behålles.
Ett helt lokalt omhändertagande av dagvatten är inte möjligt, med hänsyn till de täta jordarna och befintlig bebyggelsestruktur. Om dagvattenmängderna på sikt minskar kan eventuellt klenare dimensioner användas vid omläggningar/ renovering av nätet, eller ledningssträckningar uteslutas helt i glesare bebyggda delar av tätorten.*
- *Ställ krav på att lokal rening ska ske vid nedsmutsande verksamhet, innan vattnet släpps ut på dagvattennätet, ex bensinstationer och stora biluppställningsplatser.*
- *Minska andelen asfalterade markytor där det är lämpligt. Bättre alternativ på gångvägar är öppen asfalt, plattor eller hårdgjort grus (lösgrus är ej lämpligt med tanke på rörelsehindrade).*
- *Analysera dagvattenkvaliteten och vattenkvaliteten i det dagvatten som går ut i Mjällerbäcken och "Mariedalsbäcken" (länsstyrelsen har tillsynen).*
- *Utnyttja vattnet som attraktion och estetiskt tillskott i staden samtidigt som det renas. Vid renoveringsbehov undersök möjligheterna att låta vattnet rinna öppet istället. Låt t ex dagvattnet rinna öppet i Käringbacken och i Mariedal ev i kombination med damm.*
- *Gör iordning Trefaldighetskällan så att vattnet från källflödet kommer fram i dagen, nu är det helt ihopkopplat med dagvattnet. Vattnet bör sedan kunna ledas i öppen bäckfåra till Fröjavägen. Vattenkvaliteten i källan kontrolleras först.*

Åtgärder som fastighetsägare kan göra

- *Anslut som regel inte dagvatten till spillvattenledningarna.
Risken för överbräddning i avlopps nätet och utsläpp av förorenat vatten minskar därmed.*
- *Minska andelen asfalterade markytor där det är lämpligt.
Använd hellre gräs, hårdgjort grus, plattor, armerat gräs eller öppen vattengenomsläpplig asfalt.
Vid ombyggnad/ nybyggnad pröva alltid lokala lösningar på den egna fastigheten först. (Dräneringen får inte äventyras)*
- *Använd växttak, sedumtak, för att öka grönytan.
Stora platta tak och tak på uthus, carportar, garage etc kan med fördel förses med växtbeläggning.*

Åtgärder som du och jag kan göra

- *Tvätta inte bilen på gatan så att rengöringsmedel och oljerester går direkt i dagvattenbrunnarna.*

Litteraturtips: PLATS FÖR REGN, (om lokalt omhändertagande av dagvatten.) MOVIUM, VAV - VA-FORSK. Stad och land nr 86.

Avfall - återvinning

Allmänt

Vårt moderna samhälle ger upphov till stora mängder avfall. Än så länge har andelen återbruk och återanvändning varit låg, men en förändring pågår. Produkter ger inte bara upphov till avfall, utsläpp och föroreningar vid användning, utan det förbrukas också stora mängder energi vid framställning och transport.

Riksdagen har beslutat om riktlinjer för en kretsloppsanpassad samhällsutveckling. Producentansvar innebär att producenten ska ta totalt ansvar för en vara, även när den har tjänat ut och blivit avfall. Idag gäller producentansvar på förpackningar av papper, glas, plast, metall, samt på däck, batterier och tidningspapper. Elektriska produkter, byggvaror, och textilier är på gång. För batterier och bilar gäller nya regler från 1998-01-01. Det övergripande målet är att avfallens volym och farlighet ska begränsas och behandlingen förbättras. En stor andel av allt avfall är bygg- och industriavfall. Enligt nya bestämmelser från 1 januari 1996 i PBL (Plan och bygglagen) ska rivningsplan finnas vid rivning av byggnader.

Östersund. Från avfall till resurs.

Östersunds kommun har antagit en avfallsplan och har det övergripande ansvaret för

hushållsavfall. 17.000 ton hushållsavfall samlas in per år i kommunen, varav ca hälften är komposterbart. Målet är att deponeringen på tipp ska minska kraftigt.

Under 1997 har det införts ett nytt hämtningssystem för avfall i kommunen. Det innebär att hushållen får flera avfallslag hämtade vid fastigheten bl a brännbart, komposterbart och övrigt. Förpackningar mm sorteras ut och lämnas vid återvinningsstationerna. Runt om i kommunen finns ett 40-tal återvinningsstationer. Två är bemannade centraler, en i Odenskog och en i Gräfsåsen. Insamlingen av det miljöfarliga avfallet har intensifierats.

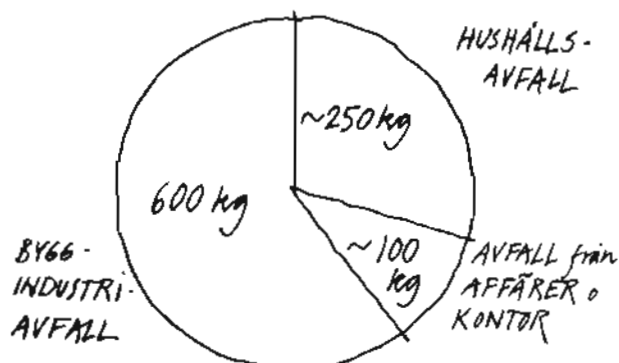
Kommunal kompostering har också påbörjats i stor skala. Kommunen planerar även för utvinning av energi ur det organiska avfallet.

Hemkompostering av allt organiskt hushållsavfall kommer att uppmuntras även i fortsättningen. Att kompostera trädgårdsavfall är fritt fram i hela kommunen. Vill man kompostera allt hushållsavfall krävs en varmkompost och inom tätortsområden krävs tillstånd.

INTE BARA NÄRINGSÄMNETEN

1 kg matavfall ger vid rötning:

- 1,2 kWh
- 0,5 kg jord

Våra sopor totalt sett väger ca 1 ton per person och år. Hushållsavfallens andel är en knapp tredjedel.

Avfall på centrala Frösön

De boende på centrala Frösön bidrog 1996 med ca 1.700 ton hushållsavfall till sopberget varje år. Det motsvarar ca 280 kg per person och år. Ca hälften utgörs av organiskt material.

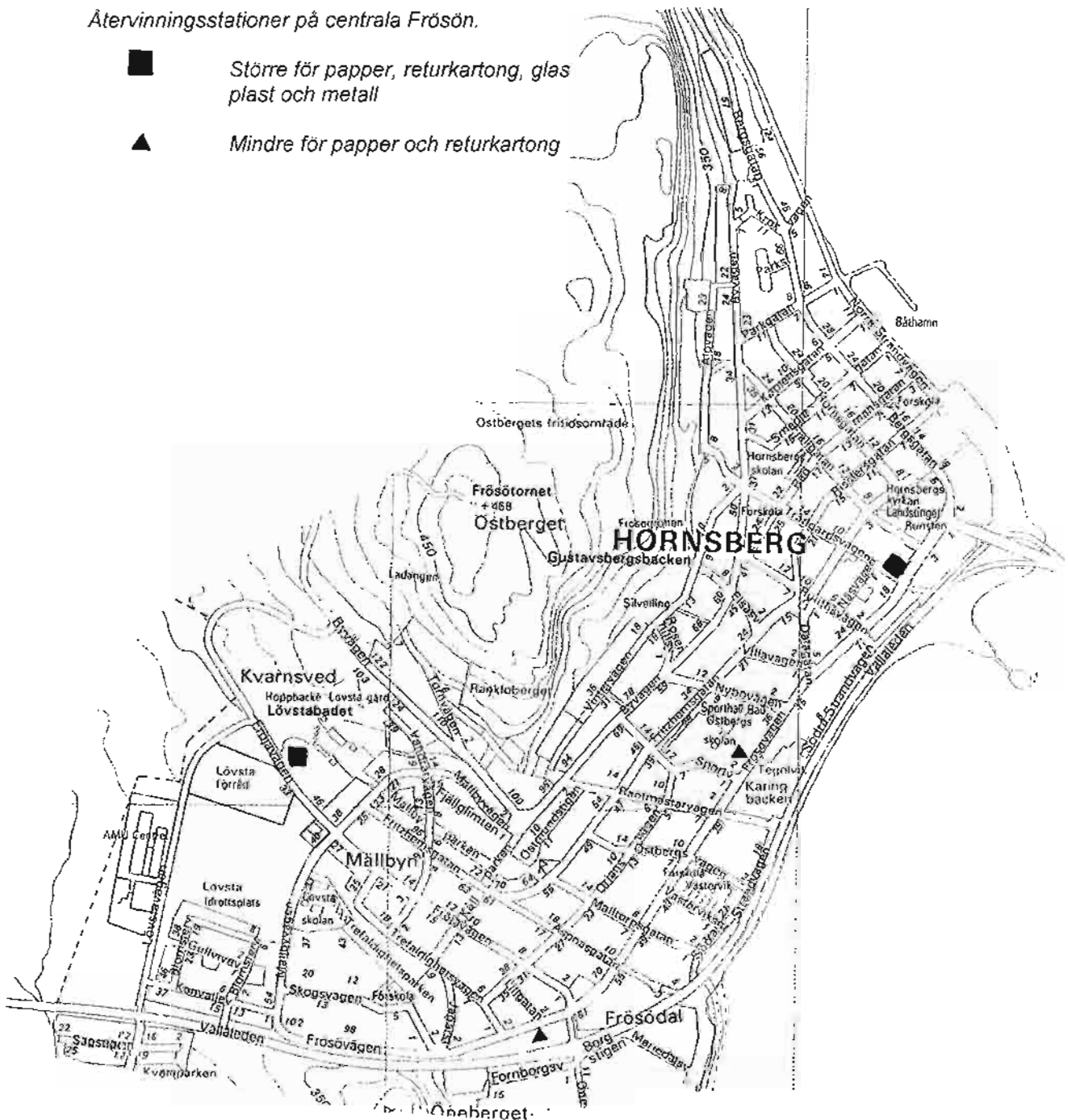
Insamling av miljöfarligt avfall sker via röda lådor i fastigheterna.

Återvinningsstationerna innebär att man själv får transportera avfallet dit. Problem uppstår

för dem som har svårt att bära långt eller inte har tillgång till bil. Och det kan bli mycket bilkörning. I enskilda bostadsrättsföreningar eller flerbostadshusområden sker en del uppsamling på fastigheterna. Befintliga förvaringsutrymmen är inte alltid anpassade till det nya systemet och nya utrymmen kan behövas. Tyvärr ser återvinningsstationerna än så länge skräpiga och tillfälliga ut.

Återvinningsstationer på centrala Frösön.

- Större för papper, returkartong, glas, plast och metall
- ▲ Mindre för papper och returkartong

Förslag och rekommendationer för avfall

Mål: Enligt vår lokala Agenda 21 får mängden hushållsavfall som går till tipp högst uppgå till 2000 ton/år år 2005. Samma mängd, 2000 ton/år, gäller för bygg- och industriavfall.

Invånare och företag ska på ett enkelt och bekvämt sätt kunna lämna ifrån sig utsorterat material i vackra återvinningsstationer utan att transportererna ökar.

Biogas ska utvinnas ur allt organiskt avfall som kommunen samlar in.

Alla invånare ska känna till vad som är farligt avfall och hur det ska tas omhand.

Åtgärder på översiktlig/ kommunal nivå:

- *Så lite avfall som möjligt till tipp.*
- *Informera invånare och företag om avfallshanteringen i kommunen.*

Åtgärder som fastighetsägare kan göra:

- *Underlätta för boende att sortera sitt avfall.*
- *Anlägg trädgårdskompost för trädgårdsavfall.*
Kompostera trädgårdsavfall borde alla med egen liten täppa göra.
Både renhållningsverket och miljö- och hälsoskyddskontoret kan ge tips och goda råd.
- *Skaffa varmkompost för hushållsavfall.*
Renhållningsverket och miljö- och hälsoskyddskontoret kan ge tips och goda råd

Åtgärder som du och jag kan göra:

- *Sortera avfall, lämna till återvinningsstationer.*
- *Återanvänd*
- *Kompostera*
- *Sortera ut miljöfarligt avfall.*
- *Välj varor med så lite förpackningsmaterial som möjligt.*

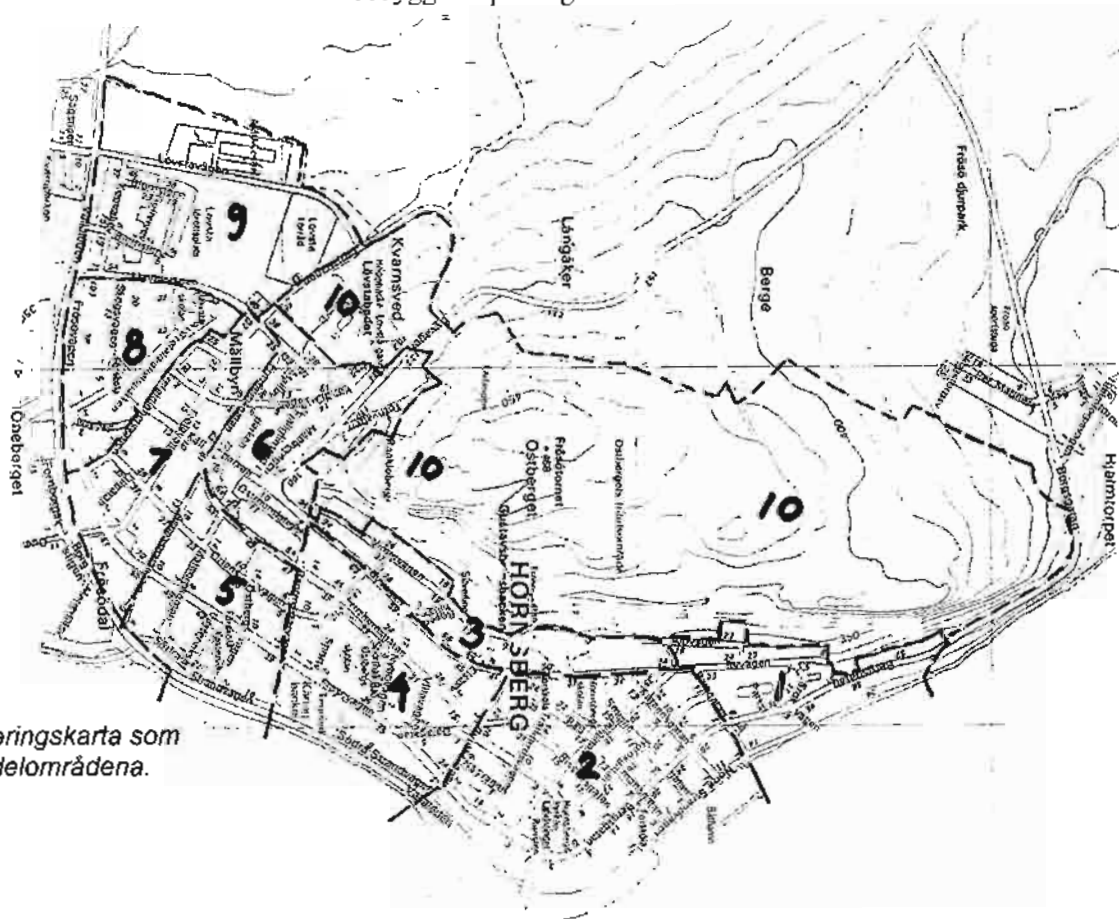
3. DELOMRÅDEN 1 -10

Beskrivning och rekommendationer för markanvändning och bebyggelse.

För att mer detaljerat kunna behandla översiktsplaneområdet har vi delat upp Centrala Frösön i 10 delområden. För varje delområde finns beskrivning och rekommendationer. På en plankarta sammanfattas de riktlinjer som föreslås gälla för varje delområde.

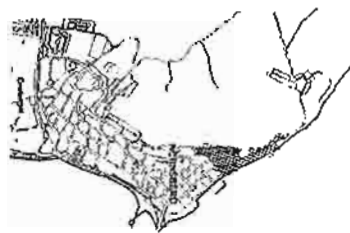
Riktlinjer för bebyggelsekaraktären anges i fyra kategorier på plankartorna:

- **FRISTÅENDE VILLOR** Villa med högst två lägenheter. I undantagsfall på stor fastighet kan det avse en större villa med fler än två lägenheter. En fristående huvudbyggnad på fastigheten.
- **SMÅHUS** Fristående villa / radhus / kedjehus.
- **BLANDAD BEBYGGELSE** Småhus och flervåningshus blandat. Enskilda fastigheter kan vara för små eller terrängen för brant för att rymma ett flervåningshus.
- **FLERVÅNINGSHUS** Byggnad med två till tre våningar och flera lägenheter samt ev lokaler i bottenvåningen. Kvarter där flervåningshus är lämpligt. Idag kan det finnas fastigheter med småhus i dessa kvarter som kan komma att stå i många decennier än. Beteckningen anger i dessa fall tänkbar bebyggelse på lång sikt.

Orienteringskarta som visar delområdena.

1. Hornsbergs norra delar

Bebyggelsen består av bostadsbebyggelse, förutom kvarteret Bergmästaren längst ut på Bergsgatan med småindustri och kontor. Områdets karaktär präglas starkt av Östbergets branta sluttning. Högst upp ligger småhus. På de lägre nivåerna kring Bergsgatan ökar inblandningen av flerbostadshus och radhus. Tomt för tomt är utbyggd. Många hus är från 1940-50-talen med tidstypiska enkla fasader. Flerbostadshusen är oftast i ljus puts eller rött tegel. Småhusen har vanligen puts eller träfasader i varierande kulörer från ljusa till gult, rött, grönt och brunt. Sadeltak med röd taktäckning är vanligast på flerbostadshusen, i övrigt dominerar röda eller grå sadeltak. Tomterna är små, i regel inte större än en ordinär villatomt på ca 1.000 m²- 1.500 m², med 25-30 meter mot gatan.

Gällande detaljplaner är från 1945-1954. Marken får användas för bostadsändamål och om särskilda skäl finns även för handel, hantverk och garage. Byggnader får uppföras i två våningar eller två våningar med inredd vind och innehålla fyra alternativt fem lägenheter. Maximal taklutning är 30 grader. Fastigheterna är ofta alltför små för att kunna rymma den byggrätt som detaljplanerna medger. Dessutom gör den branta terrängen att det är svårt eller rent av omöjligt på många tomter att få plats med ett flerbostadshus med tillhörande parkering och utemiljö-trädgård.

Kulturrehistoriskt. På Bergvik 1 finns en byggnad med kulturrehistoriskt värde, grupp A, en funkisvilla från 1941.

Gatorna präglas av den branta terrängen. Krokvägen är inte utbyggd, så som en gång planerades, eftersom det är för brant. Bergsgatan är trafikerad och smal med en bitvis trång trottoar som bara löper utefter ena sidan. Separerad bana för cyklist saknas och man känner sig utsatt som cyklist särskilt om ingen alternativ sträckning finns. Byvägen saknar vändplats.

Grönstrukturen domineras av grönskan i småhusträdgårdarna och av Östbergets skogsbranter. Närheten till Storsjöns strand och vattnet är en stor kvalitet. Östberget ger en betydande skuggverkan under den senare delen av dagen på norra Hornsberg, se även kapitlet om Grönstruktur, avsnitt Östberget. Upprustning enligt Grönplanen påbörjades sommaren 1995. I kvarteret Ombudsmannen förbättrades tillgängligheten med en gångstig, Parkstigen, så att man lättare uppfattar att det är en allmän park. Parken kompletterades med lekutrustning och bänkar. Odlingsslottorna i parken får vara kvar. Genomgångsstråket Krokvägen på ovansidan Bergsgatan upp till Byvägen ska ges förbättrad framkomlighet. Även en gångstig som förbinder strandpromenaden med Bergsgatan norrut ingår i Grönplanens förslag. En liten gräsmatta utefter stranden norr om båtbyggarna har tillkommit på de kringboendes initiativ.

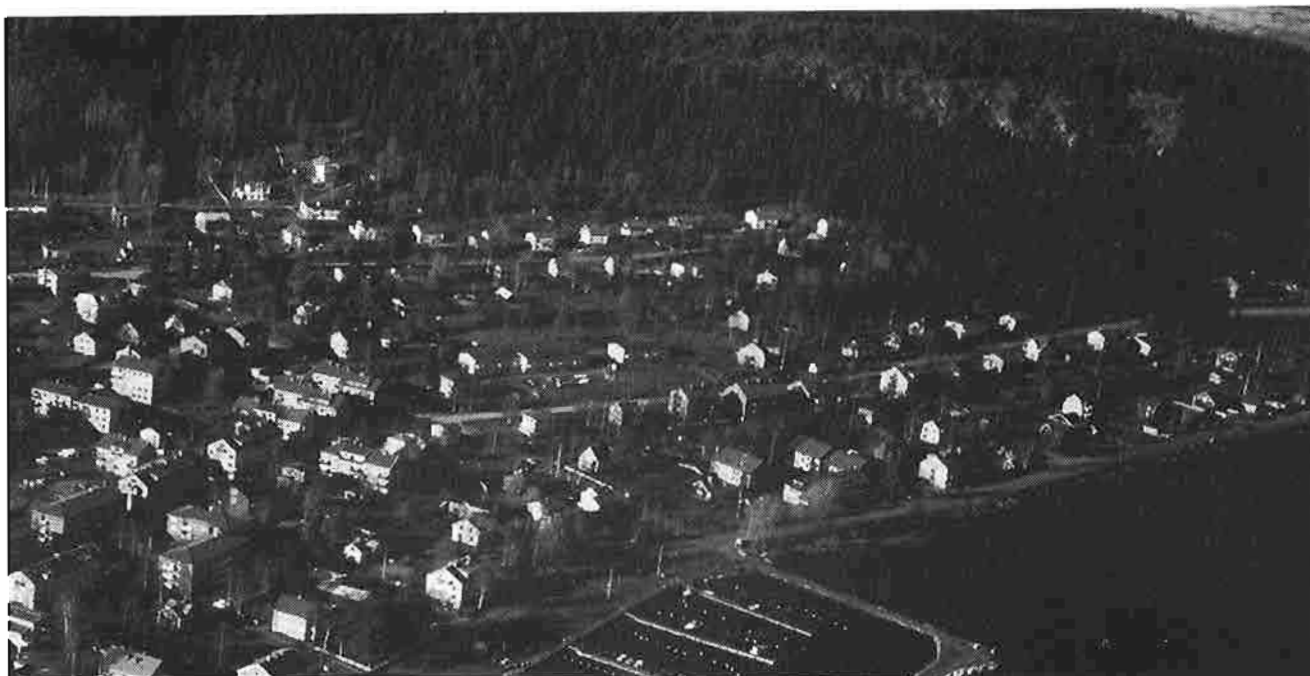
Östbergets stupande branter mot norra Hornsberg.

Rekommendationer för Hornsbergs norra delar

- Bebyggelse**
- Behåll Hornsbergskaraktären, dvs blandning av olika fristående hustyper och möjlighet till blandad användning.
 - Behåll nuvarande markanvändning (bostäder inklusive viss möjlighet till handel och hantverk).
 - Anpassa byggrätterna efter terrängförhållandena och tomtstorlekar. Dvs vid kommande byggprojekt/ detaljplaneändringar: se över byggrätterna på alltför branta och små tomter där det bör vara småhus även i fortsättningen.
 - Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende.
 - Ljusa putsfasader eller röda tegel/ putsfasader rekommenderas på flerbostadshusen. Röd (bevara gärna det röda takteglet) eller grå taktäckning.
- Trafik**
- Krokvägen nedanför Bergsgatan är gatumark i detaljplan som ej är möjlig att ansluta till Bergsgatan pga lutning. Låt dock kvarstå som gatumark i detaljplan.
 - Gör vändplats längst norrut på Byvägen.
- Grönt**
- Bevara den planlagda parkmarken.
 - Fortsätt genomförandet av Grönplanens förslag: Gångstigsförbindelse norrut mellan Norra Strandvägen och Bergsgatan. Förbättrad framkomlighet Krokvägen ovanför Bergsg.
 - Förbättra stranden norr om hamnen.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

Hornsbergs norra delar karakteriseras av närheten till Östbergets branter och till Storsjöns strand. Småhus högst upp och längst norrut. Blandning flerbostadshus och småhus på de lägre nivåerna.

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

1. Hornsbergs norra delar

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller
1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus.
Fristående byggnader
BOSTÄDER. Max 2 vån eller
2 vån+vind eller souterräng.

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl härtill. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

TECKENFÖRKLARING

- — — — — Delområdesgräns
- - - - - Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- ☁ Parkmark
- ○ ○ ○ ○ Gångväg

Skala 1:4000

2. Hornsbergs centrala delar

Stadsbyggnad, bebyggelse, centrum.

Centrala Hornsberg karakteriseras av en traditionell stadsuppbbyggnad, med blandning av bostäder, handel och verksamheter. Det är en levande stad som är viktig att värna. Hornsberg är framförallt uppbyggt kring Hornsgatan och Bergsgatan. Den ursprungliga rutnätsplanen från 1885 sätter ännu sin prägel. Kvarteren är med viss variation fyrkanter på ca 85 x 85 meter. De flesta har kvar uppdelningen i fyra tomter per kvarter. Från gränderna har man utsikt mot Storsjön. På 1940-talet var byggverksamheten livlig och många flerbostadshus uppfördes. En stor stadsomvandling skedde kring 1971 då nya Frösöbron byggdes, Medborgarhuset och kyrkan uppfördes på platsen för Runda torget och 'vithusen' tillkom på Runeborg. Runda torget var tidigare en sammmanbindande central plats som bland annat Hornsgatan passerade.

Mycket service har upphört eller flyttat under årens lopp. Framförallt lever Hornsgatan kvar som affärgata även om den har drabbats av butiksnedläggningar. Men också nyetableringar t ex café och second hand butiker som öppnat under 90-talet. Till viktig service på centrala Hornsberg hör också Posten, Konsum och Sparbanken kring kvarteret Snickaren (Konsum-kvarteret). Dessutom finns affärer och restaurang i korsningen Smedjegatan-Bergsgatan. Hornsbergsskolan är nedlagd fr o m höstterminen 1998. Se även Service.

Flerbostadshusen dominerar i de mest centrala kvarteren, många med affärer och verksamheter i bottenvåningarna. I ytterkanterna finns även småhus. Många flerbostadshus är från 1940-50-talen med tidstypiska enkla fasader, vanligen i ljus puts men också rött/gult tegel. Även grön puts kom under mitten av seklet. Putsen är utförd som slätputs, kvastad puts och spritputs. Både längs Bergsgatan och Hornsgatan dominerar ljusa-beige-, gula- fasader med inslag av rött tegel. Längs Fjällgatan dominerar ljusa-beige, vit- putsade fasader. Röda sadeltak karakteriserar husen på Hornsberg, ur-

sprungligen röda lertegeltak som nu ofta bytts ut mot andra material. Husdetaljerna som fönster och entréer är enkelt utformade och taksprången tunna. En del tilläggsisoleringsringar har resulterat i plåtfasader och djupt liggande fönster och ett betydligt mindre smäckert utseende än ursprunget.

Även om Landstingsbyggnaderna ur stadsbyggnadssynpunkt är mindre lyckade ansluter de väl till det enkla formspråket med sina sparsmakat gestaltade tegelmurar. Vithusen präglas av samma enkla formspråk och ger speciell karaktär kring brofästet.

Exploatering - bebyggelsestryck. Detta område är tätast bebyggt på centrala Frösön, med exploateringstal på upp till 0,9 per kvarter. Bebyggelsestrycket har tidvis varit stort med önskemål om höga exploateringar på de små tomterna. Eftersom friytor och bilparkeringar också ska tillgodoses leder det ofta till svåra ställningstaganden

Gällande detaljplaner är i huvudsak från 1940- och 1960-talen. Några mindre detaljplaner har gjorts på 1990-talet. Marken får användas för bostadsändamål. På ett stort antal tomter med äldre detaljplaner medges även handel, hantverk, ibland med förbehållet om särskilda skäl finns. Tillåtna hushöjder är i huvudsak två våningar med inredd vind eller tre våningar.

Strandpartiet är parkmark förutom en mindre sträcka mellan Smedjegatan och Risslersgatan som inte är planlagd. Näsparken är parkmark.

En del tomter kan vara för små för att kunna rymma den byggrätt detaljplanerna medger eller ställer krav på att parkering vid nybyggnad löses under mark.

Grönstruktur. På många flerbostadshusgårdar är det torftigt och grönskan trängs med biluppställningar, garage och asfalterade ytor. Många träd inne på gårdarna har tagits ner utan att återplantering skett. En stor tillgång är grönstråket som sträcker sig utefter stranden. Grönplanen för centrala Frösön betonar att de

bostadsnära parkerna är för få och att de park-tyor som finns borde göras mer innehållsrika och attraktiva. Rådmansparken föreslås utvecklas till park och övre delen av Hornsbergsskolans skolgård bör säkerställas som parkmark i detaljplan. Stranden utefter Storsjön är viktig att utveckla. Hamnparken har nyligen försetts med trädkvarter, rosenrabatter och pollarbelysning i tvärgatornas förlängning. Även upprustning av resten av Hornsbergsparken (strandpartiet nedanför vithusen) ingår i Grönplanen. En badbrygga tillkom under sommaren 1997. De stensatta strandkanterna gör det svårt att nå vattnet och det finns ett uttalat önskemål om badstrand och att kunna komma ner till vattnet. Se även Grönstruktur.

Gator. Idag känns det oklart hur man tar sig med bil till Hornsgatan. Situationen skulle kunna förbättras om Fritzhemsgatan öppnas ända ner till Bergsgatan. Bergsgatan är smal och relativt hårt trafikerad, separerad bana för cyklister saknas. Även Frösövägen saknar separerad bana för cyklister. Vid övergångsstället på Frösövägen, där GC-vägen från stan kommer upp, är det trångt på vilplanet.

Parkering. Kvarteren på centrala Frösön planerades före bilens tid. Parkeringen löses idag genom en kombination av gårdsparkering och gatuparkering. Där nyexploaterar skett under senare tid märks en ökad gatuparkering, t ex på Kaptensgatan. Se även avsnitt Trafik, parkering.

Hornsgatan är nyligen ombyggd med en något bredare och trädplanterad trottoar längs västra sidan. Tidvis är det fullt med parkerade bilar på båda sidor om gatan, framförallt vardagkvällar och lördagförmiddagar då många besöker affärerna. Utanför Posten på Trädgårdsgatan är det fullbelagda parkeringsplatser vissa tider. Utanför Konsum och Sparbankens uttag-sautomat på Fjällgatan är det också trångt och svårframkomligt under öppettid när bilar står på båda sidor om gatan.

Kulturhistoriskt värdefulla är ett antal mindre bostadshus från den tidigaste utbyggnaden kring sekelskiftet 1900, bara ett fåtal byggnader finns kvar från denna tid. Dessutom finns några värdefulla hyreshus från 1900-talets mitt, se tabell nedan.

Byggnader med kulturhistoriskt värde (enligt Jämtlands läns museum, 1989):

Grupp A

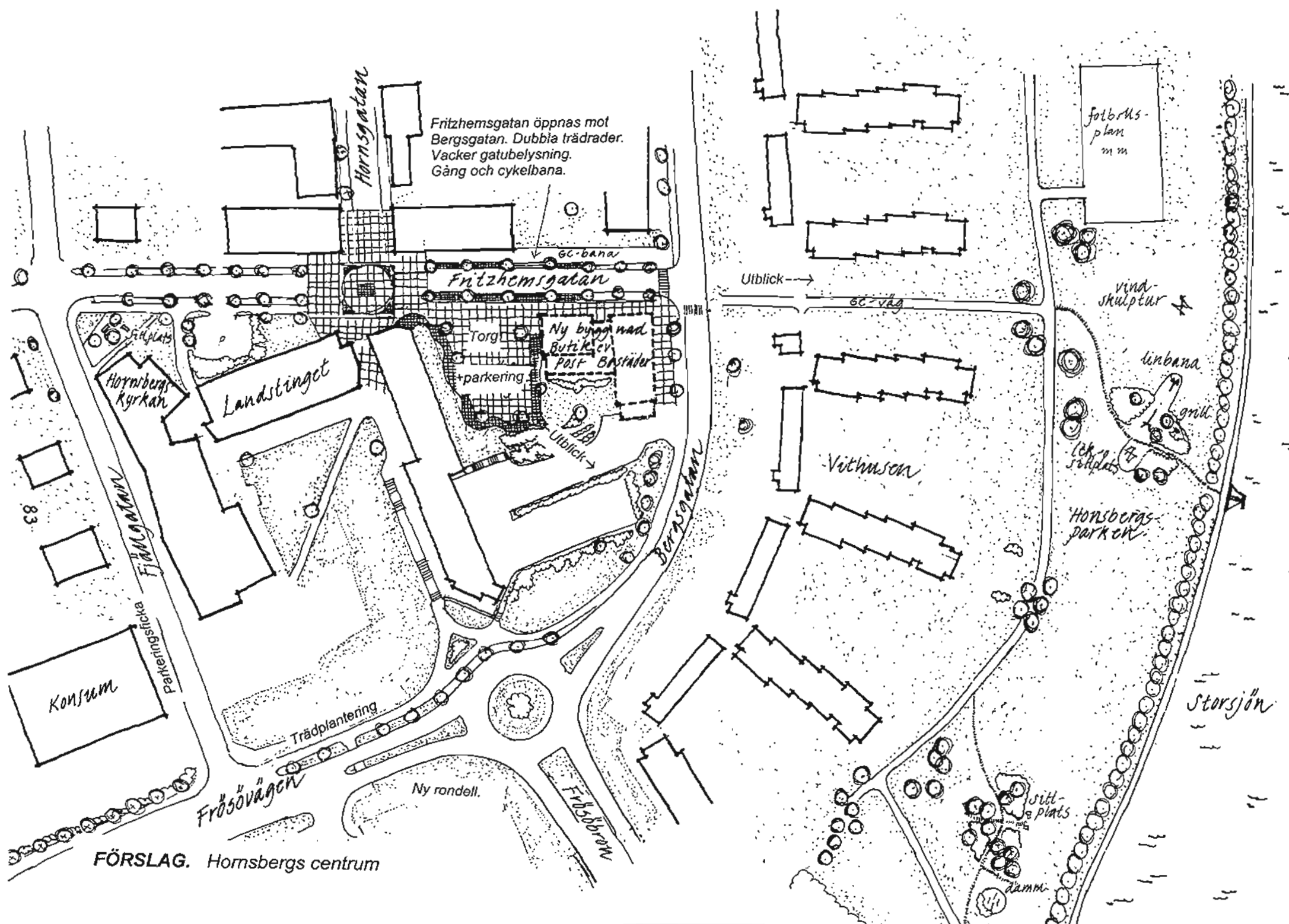
Fiskalen 7	Mindre hyreshus i tegel från 1938, enligt ritningar av A Persson.
Fritzhem 14	Trävilla med snickarglädje från 1880.
Kaptenen 5	Tvåfamiljshus från 1938, monteringsfärdigt s k Norrlandshus.
Landssekreteraren 11	Större bostadshus i trä och i jugendstil från sekelskiftet 1900.
Muraren 2	Äldre bostadshus med f d stall från 1890-talet.
Muraren 3	Bostadshus och uthus från 1900-talets början.
Trädgårdsmästaren 7	Monteringsfärdigt bostadshus i trä, funkisstil 1942.

Grupp B

Domaren 2	Bostadshus från början av 1900-talet.
Fritzhem 2	Villa från 1900-talets början.
Landskamreraren 6	Villa 1914, senare tillbyggd.
Muraren 2	Mindre hyreshus från 1940-50-talet
Rörläggaren 10	Hyreshus från 1946 med bevarandevärda putsarbeten.

Byggnader med miljömässigt, arkitektoniskt värde:

Vithusen	Kvarteren Förvaltaren 2 och Doktorn 5, 1969 - 1971. Arkitekt: Örjan Hellgren, K-konsult. Husen är uppförda i tre våningar och vitputsade med detaljer i mörkt trä. Området är karaktéristiskt för sin tid i val av material och utformning. De modernistiska fasaderna är släta och enhetliga men varierar med balkonger och förskjutningar i byggnadskropparna. Byggnaderna tar upp det tidigare radiella gatumönstret som utgick från runda torget. Detta är en bebyggelse från senare tid som uppskattas av många.
----------	--

Fritzhemsgatan öppnas mot Bergsgatan. Dubbla trädtrader. Vacker gatubelysning. Gång och cykelbana.

Fritzhemsgatan

Ny byggnad
Butik
Post
Bastäder

Landstinget

Hornsbergs kyrkan

Vithuset

Hornsbergs parken

Fotbollsplan

linbana

vindskulptur

grill

lekplats

sittplats

damme

Storsjön

Ny randell.

Trädplantering

Frösövägen

Fritsöbron

Utblick

GC-väg

GC-bana

Torg

parkering

Utblick

Konsum

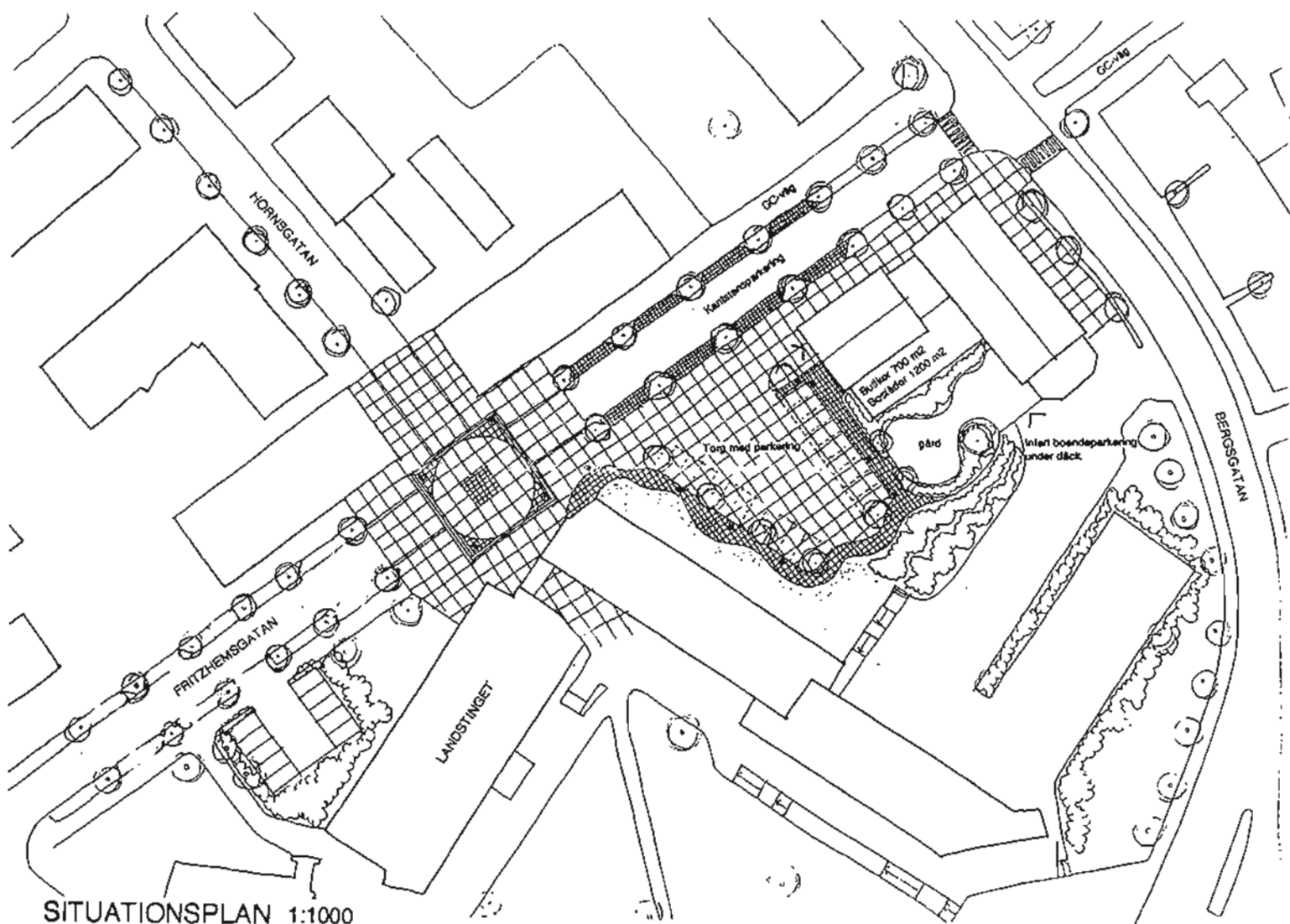
Bakverkensskicka

FÖRSLAG. Hornsbergs centrum

83

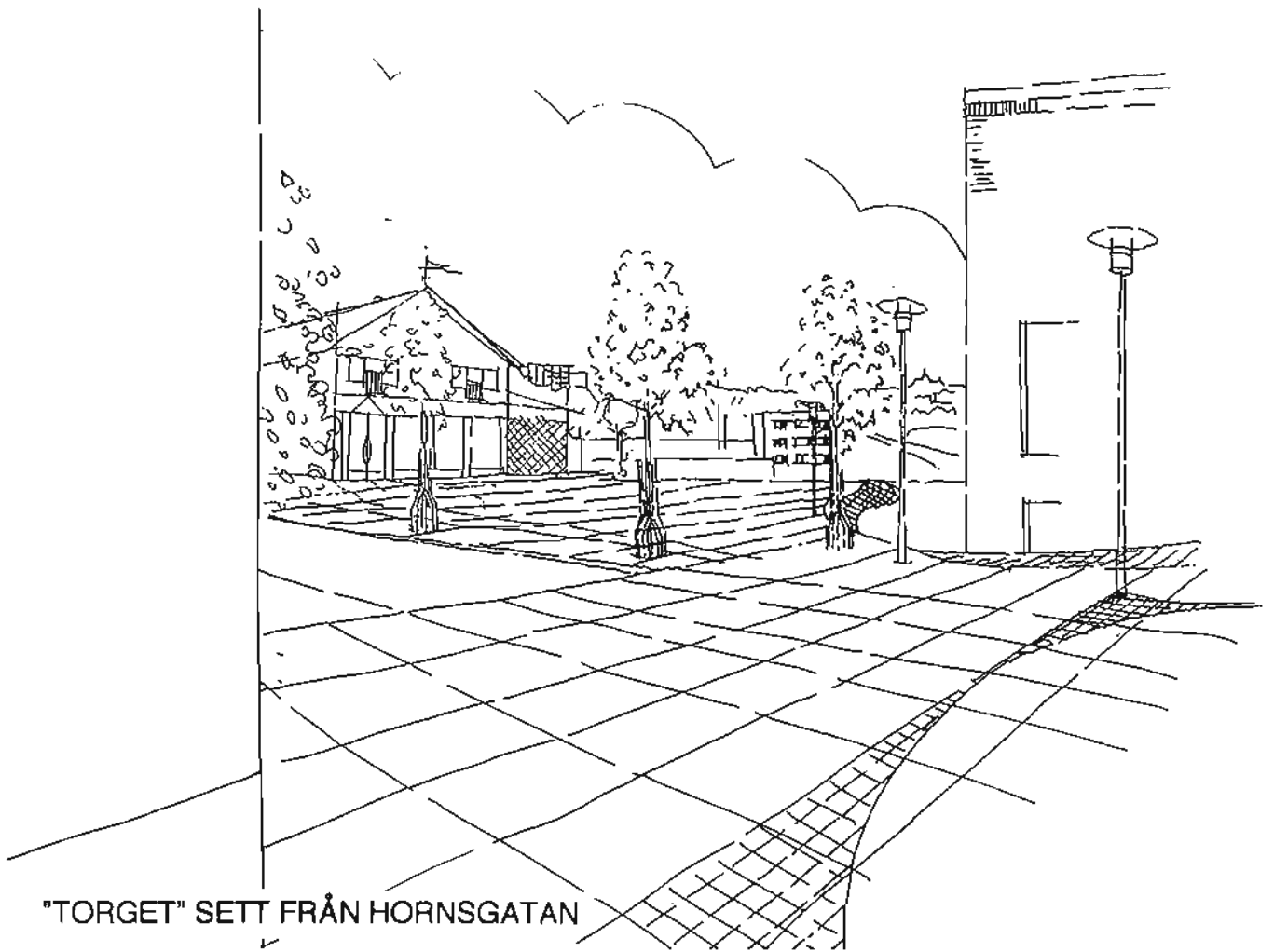

FRTZHEMSGATAN MOT BERGSGATAN

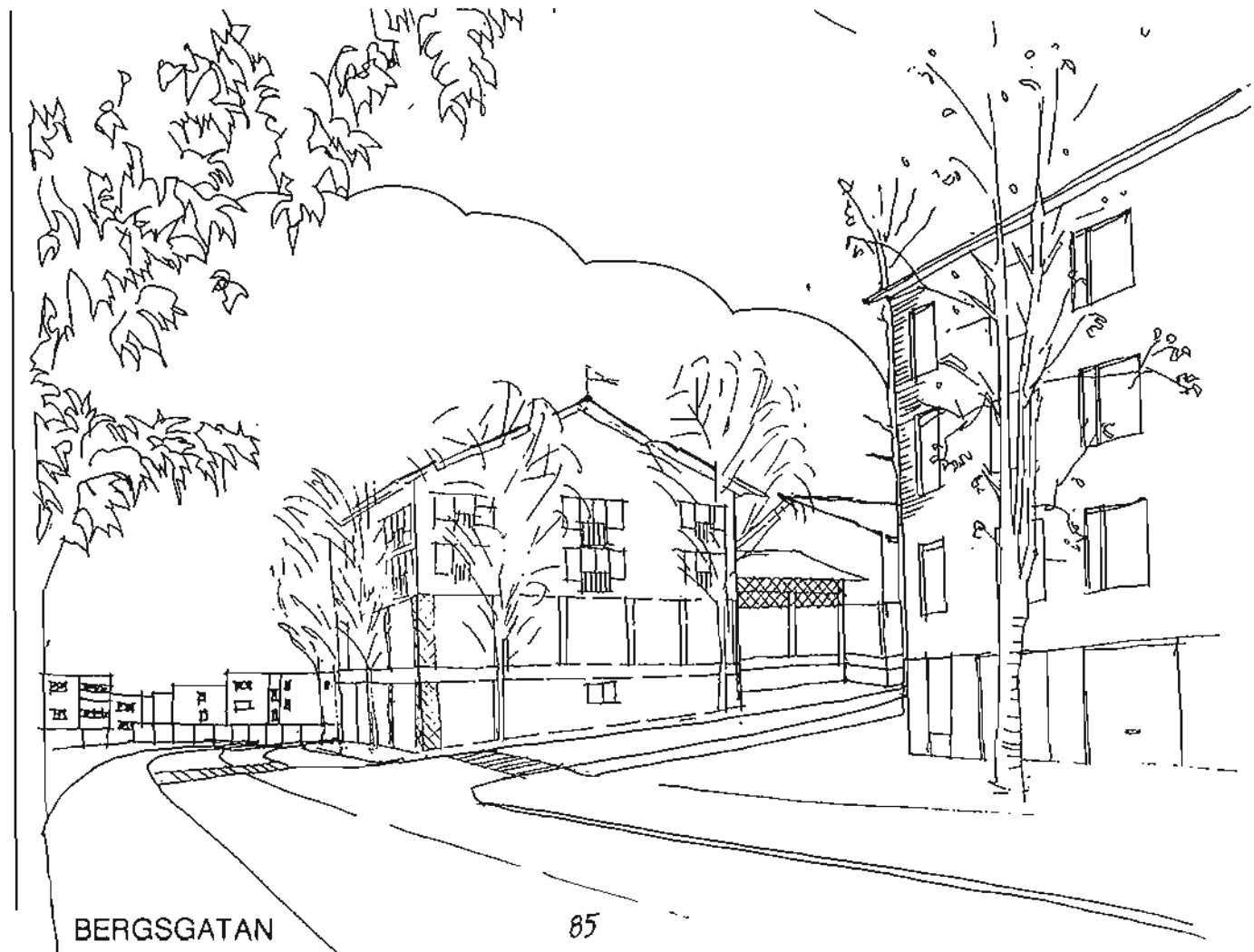

SITUATIONSPLAN 1:1000

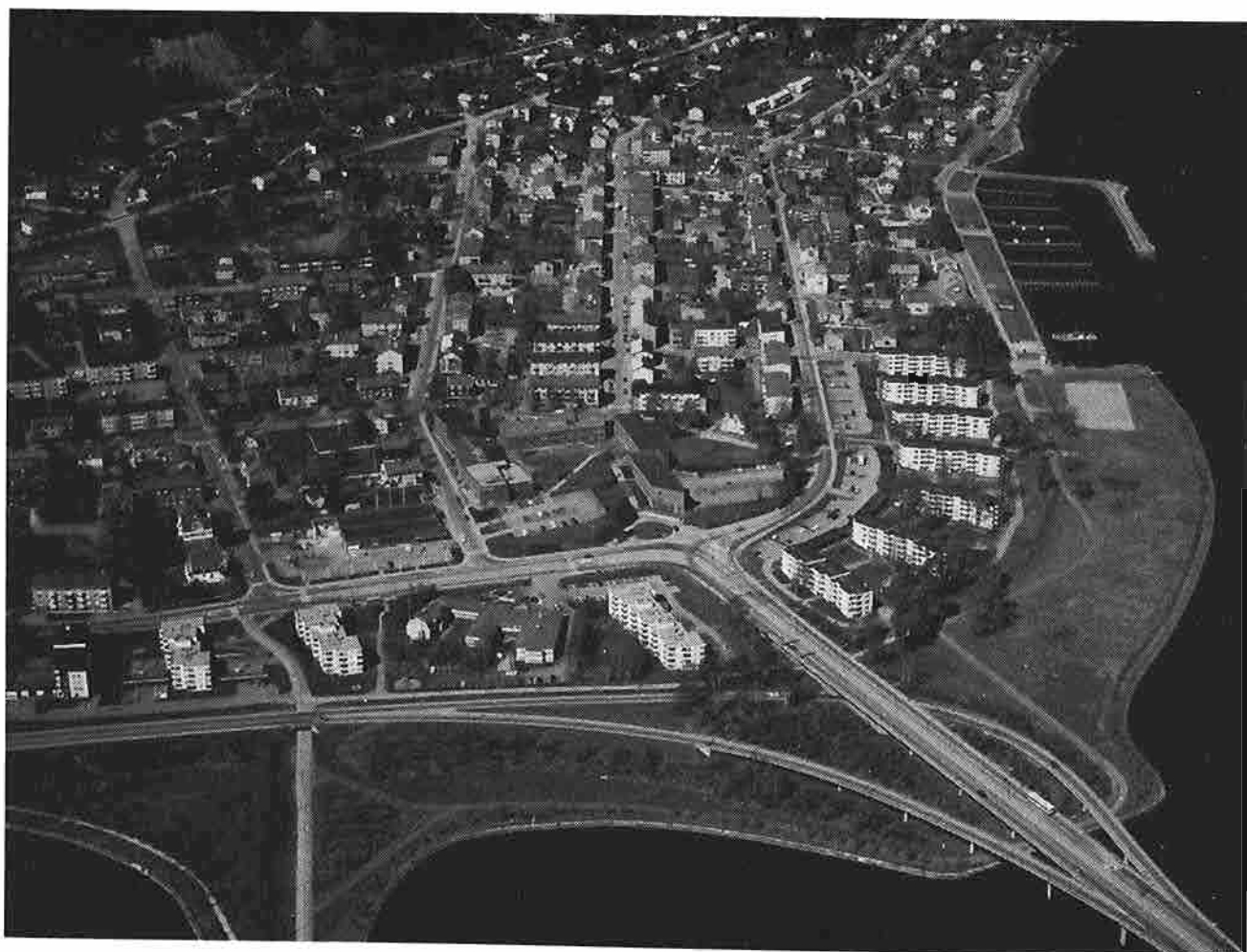
IDÉSKISSER. Hornsbergs centrum. Skisserna visar hur det skulle kunna se ut om Fritzhemsgatan öppnas mot Bergsgatan. Ny byggnad i hörnet Fritzhemsgatan/ Bergsgatan med bostäder och butiker/ ev post. Butiksentré från den nya torgplatsen. Vacker markbeläggning knyter ihop Hornsgatan, Landstingsbyggnaderna och nya torget. Parkering tillåts på torget och utefter Fritzhemsgatan. Vid speciella tillfällen t ex marknadsdagar kan parkeringen på torget utgå.
/Skisser Kjell Gisterå Arkitektkontor, december, 1997.

"TORGET" SETT FRÅN HORNSGATAN

BERGSGATAN

Rekommendationer för Hornsbergs centrala delar

Bebyggelse

- *Behåll Hornsbergskaraktären, dvs blandning av olika fristående hustyper och möjlighet till blandad användning. Verksamheter av olika slag som ej är störande för omgivningen är lämpliga i husens bottenvåningar.*
- *Handel och serviceetableringar är framförallt lämpliga utefter Hornsgatan, 'Konsum'-kvarteret (kv Snickaren), Landstingskvarteret samt delar av Bergsgatan t ex vid korsning Kaptensgatan.*
- *Ge kvarteren kring Landstinget ökad stadsmässighet (bebyggelse, gator, trädplantering, belysning), för att understryka att här är det mest centralt. Se skiss.*
- *Tänkbar framtida markanvändning på Hornsbergsskolans fastighet är skola, bostäder, vård, kontor, hantverk. Max 2 vån + vind eller souterräng.*
- *Nya byggnader mot Hornsgatan, centrala delar av Fritzhemsgatan och kring 'småcentra' ska utföras med entré mot gatan, för att markera gatornas värden som centrala stadsgator. I övrigt rekom-*

menderas att alla byggnader vid och nära gator utföres med genomgående entré, dvs ett mer stadsmässigt byggande.

- I rutnätskvarteren ska byggnader i regel placeras med långsidan utefter långa gator, (avvikelser förekommer idag exempelvis i kv Rörläggaren, Hornsgatan). Utmed tvärgator kan hus placeras med långsida alternativt gavel mot gatan, i första hand långsida för att skapa bra gårdsrum.
- Hus placeras i gatuliv utefter Hornsgatan och centrala delar av Bergsgatans västra sida. I övrigt utefter förgårdslinjen i centralt belägna kvarter.
- Byggnader i gatuliv (nära gata) utföres med upplyftat första bostadsplan för att förhindra insyn från gatan.
- Erforderlig friyta ska tillgodoses vid exploateringar.
- Sadeltak väljs i första hand vid nybyggnad.
- Röd eller grå taktäckning. Rött lyser upp och är fint på håll, behåll gärna tegeltaken.
- Flerbostadshusens fasader utföres företrädesvis putsade (putskaraktär) i ljusa kulörer; vit, beige eller gul-ton. Även rött och gult tegel har tradition, samt puts i tegelröd ton.
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende

Trafik

- Farthinder på Bergsgatan vid korsningarna med Kaptensgatan och Risslersgatan.
- Öppna Fritzhemsgatan mot Bergsgatan för bättre tillgänglighet till centrum. Se skiss.
- Rondell korsning Frösöbron - Bergsgatan. Se skiss.
- Grönremsa med träd nedanför Landstinget-Konsum.
- Hornsgatan: Fler parkeringar i närheten skulle kunna tillskapas om Fritzhemsgatan öppnas och kompletterande utbyggnad för service t ex post eller affär byggs i hörnet Bergsgatan-Fritzhemsgatan. Även Fritzhemsgatan skulle kunna förses med en del gatuparkeringar.
- Fjällgatan utanför Konsum: Gör parkeringsficka. Se även Trafik.
- Trädgårdsvägen, Posten. Sätt upp räcke som skiljer gata och trottoar (alt flytta posten) om problem fortgår.

Grönt

- Planlägg även strandsträckan mellan Smedjegatan och Risslersgatan som parkmark.
- Fortsätt genomförandet av Trädplanen och Grönplanen i enlighet med tidigare beslut. Förbättra Hornsbergsparken. Önskvärt med rikare växtlighet, fler sittmöjligheter, bättre badmöjligheter, grillplatser, att kunna sola skyddat både på vår-vintern och sommartid. Utsmyckning med konstverk. Se skissförslag
- Beakta behovet av grönytor vid förtätning av bebyggelse. Viktigt att upprätthålla traditionerna med lövträd inne på tomtarna. För varje träd som tas ne, plantera ett nytt.
- Grönare gårdar.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

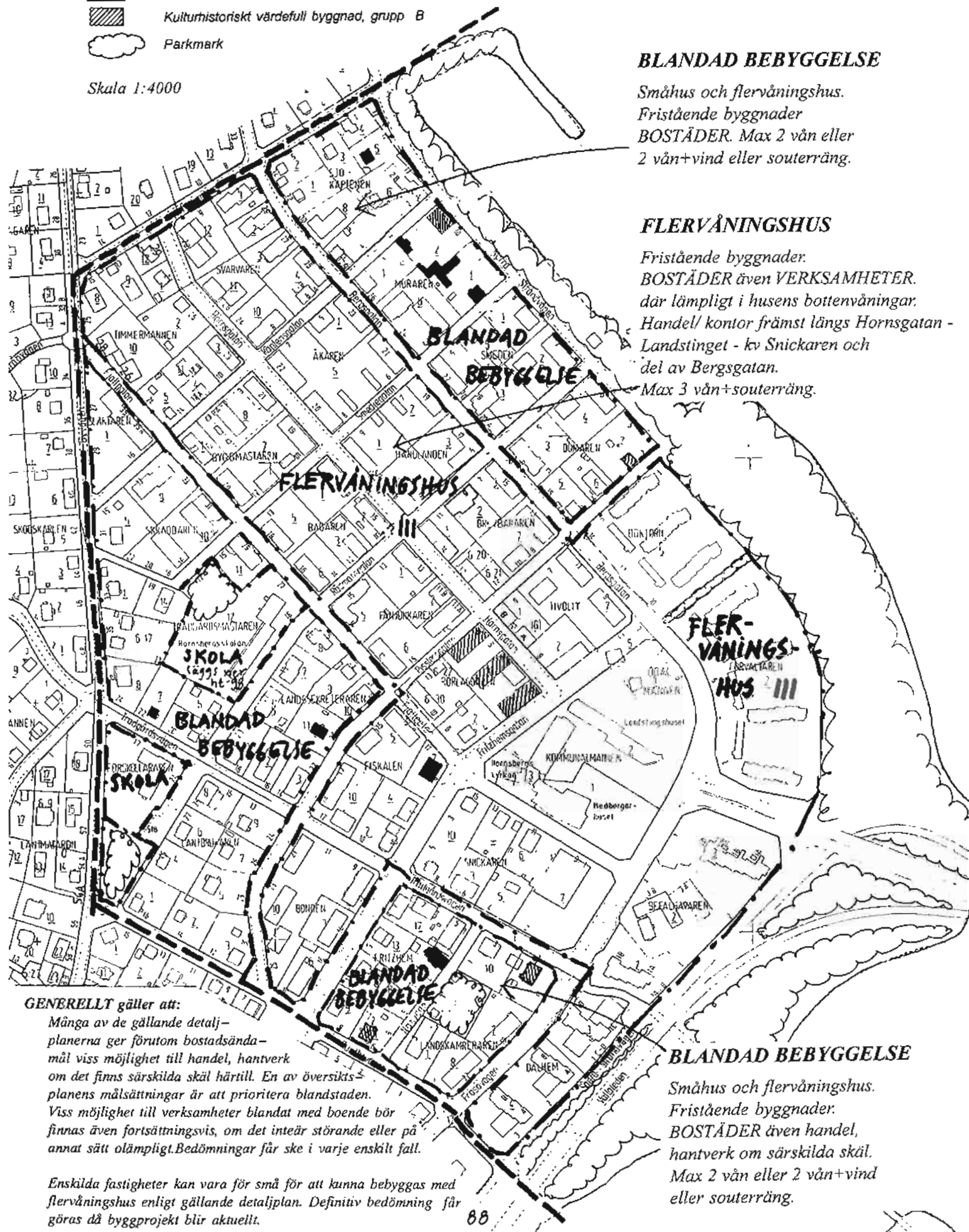
TECKENFÖRKLARING

- Delområdesgräns
- Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- Parkmark

Skala 1:4000

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning
2. Hornsbergs centrala delar

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus.
 Fristående byggnader
 BOSTÄDER. Max 2 vån eller
 2 vån+vind eller souterräng.

FLERVÅNINGSHUS

Fristående byggnader.
 BOSTÄDER även VERKSAMHETER,
 där lämpligt i husens bottenvåningar.
 Handel/ kontor främst längs Hornsgatan -
 Landstinget - kv Snickaren och
 del av Bergsgatan.
 Max 3 vån+souterräng.

**FLER-
VÅNINGS-
HUS**

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus.
 Fristående byggnader.
 BOSTÄDER även handel,
 hantverk om särskilda skäl.
 Max 2 vån eller 2 vån+vind
 eller souterräng.

GENERELLT gäller att:

Många av de gällande detalj-
 planerna ger förutom bostadsändamål
 viss möjlighet till handel, hantverk
 om det finns särskilda skäl härtill. En av
 översiktsplanens målsättningar är att
 prioritera blandstaden. Viss möjlighet
 till verksamheter blandat med boende
 bör finnas även fortsättningsvis, om det
 inte är störande eller på annat sätt
 olämpligt. Bedömningar får ske i varje
 enskilt fall.

Enskilda fastigheter kan vara för små
 för att kunna bebyggas med flervåningshus
 enligt gällande detaljplan. Definitiv
 bedömning får göras då byggprojekt
 blir aktuellt.

3. Ovanför Byvägen

Bebyggelsen. Högst upp på Östberget är det nästan uteslutande villor. Terrängen är mycket brant och utsikten magnifik. Gustavsbergsbacken går ända ner till Vintervägen och ger stark prägel åt området som är mycket exponerat och syns vida omkring från många håll i och utanför staden. Husens fasadmateriäl är rött tegel, mexitegel, puts och trä i varierande kulörer. Sadeltak är vanligast med röd eller grå taktäckning. De flesta tomtstorlekar varierar mellan ca 900 - 1.500 m². Exploateringstalet i kvarteren är 0,2 - 0,3.

Gällande detaljplaner är från 1939 - 1957. Marken får användas för bostadsändamål och om särskilda skäl finns även för handel, hantverk och garage. Byggnader får uppföras i två våningar och innehålla fyra lägenheter, med enstaka undantag. Taklutningen är maximerad till 30 grader. Fastigheterna är ofta alltför små för att kunna rymma den byggrätt som detaljplanerna medger, med dagens krav på parkering och utemiljö. Något som även försvåras eller omöjliggörs av den branta terrängen på många tomter.

Kulturhistoriskt. I kvarteret Lantmätaren finns tre stora trävillor från tidigt 1900-tal, sannolikt byggda före den första stadsplanen för området, en är klassad i grupp A och två i grupp B. Tillsammans utgör de en värdefull miljö. I kvarteret Soldaten finns ytterligare ett äldre trähus från sekelskiftet 1900, grupp B. I kvarteret Forstmannen finns en villa i funkisstil från 1939, grupp A.

Gatorna är så branta att de kan vara svåra att komma uppför vintertid, korsningar är särskilt kritiska punkter. Vintervägen saknar vändplats. Då slalombacken är öppen är belastningen på Vintervägen mycket stor. De iordningställda parkeringarna räcker inte till utan bilar står parkerade längs hela gatan och det är mycket trångt och svårframkomligt. Se även Trafik, parkering.

Grönstrukturen domineras av grönskan i trädgårdarna och av närheten till Östbergets skogs- och gräsklädda sluttningar.

Villor och Gustavsbergsbacken dominerar.

Rekommendationer ovanför Byvägen

Bebyggelse

- Behåll småhuskaraktären, fristående villor .
- Behåll nuvarande markanvändning, dvs bostäder inklusive viss möjlighet till handel och hantverk.
- Anpassa byggrätterna efter terrängförhållanden och tomtstorlekar. Dvs vid kommande byggprojekt/ detaljplaneändringar: se över byggrätterna på alltför branta och små tomter där det bör vara småhus även i fortsättningen
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende.
- Använd röda eller grå taktäckningsmaterial.

Trafik

- Gör vändplats längst ut(söder) på Vintervägen.
- Bättre lösning på parkeringsproblemet vid Gustavsbergbacken. Se även Trafik, parkering.

Grönt

- Bevara grönstråket Kärringbacken - Räntmästarvägen-Östberget.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

3. Ovanför Byvägen

BLANDAD BEBYGGELSE

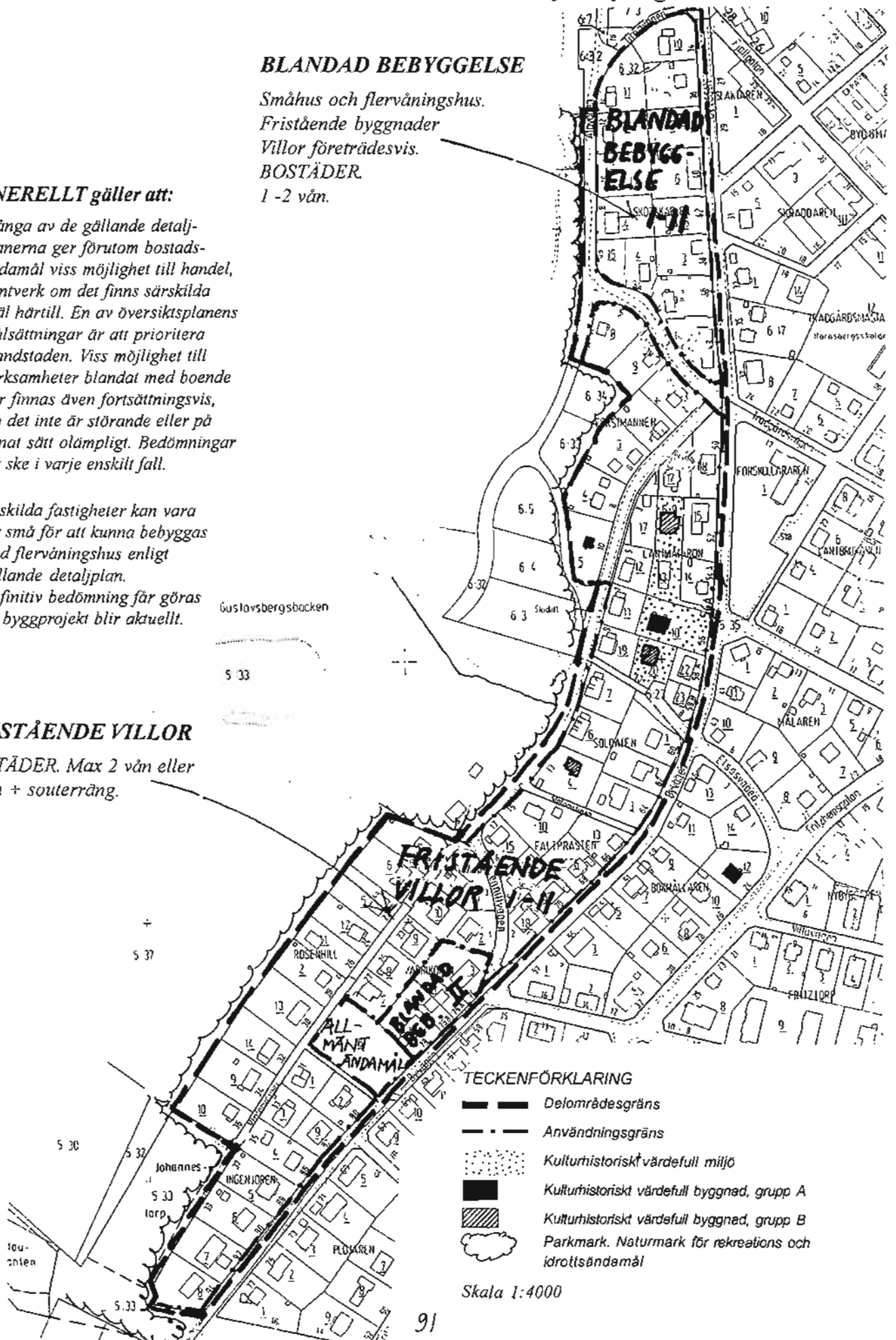
Småhus och flervåningshus.
Fristående byggnader
Villor företrädesvis.
BOSTÄDER.
1-2 vån.

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl här till. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller
1 vån + souterräng.

TECKENFÖRKLARING

- — — — Delområdesgräns
- - - - - Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull miljö
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- ▨ Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- ☁ Parkmark. Naturmark för rekreatiöns och idrottsändamål

Skala 1:4000

4. Östberg

Ruuthsvägen - Röntmästarvägen

Bebyggelsen på Östberg är blandad. Kvarteren är indelade i ett flertal tomter och i de flesta kvarter finns både småhus och flerbostadshus. På de högre nivåerna dominerar småhusen. Fasaderna varierar i material och färg. Ljusa kulörer och puts är vanligast på flerbostadshusen. Ett tydligt karaktärsdrag är rött tegel som kommer med 1940- och 50-tals bebyggelsen. Vanligast är sadeltak med röd eller grå taktäckning. Tomtstorlekarna är i regel ca 1.200 m², men en del flerbostadshustomter är betydligt större. I de tätast bebyggda kvarteren med mest flerbostadshusbebyggelse ligger exploateringstalet på ca 0,6-07.

Längs Frösövägen finns ett litet affärscentra med bl a Tages, Frösö färg och Statoil som ger området liv och viktig service. Strax intill ligger Östbergsskolan och Östbergsbadet.

Gällande detaljplaner är från 1939 - 1991. Marken får användas för bostadsändamål. På de flesta tomter medger detaljplanen även handel och hantverk, oftast med förbehållet om särskilda skäl finns, eller där så är lämpligt. Trevåningshus tillåts på de lägre nivåerna, tvåvåningshus högre upp. Käringbacken är planlagd som parkmark, liksom trekanten vid Dalagatan/ Fritzhemsgatan. Grönremsa utefter Röntmästarvägen är delvis parkmark, delvis gatemark.

Många fastigheter har en utformning och branhet som gör att de är olämpliga att rymma gällande bygggrätt, med dagens krav på parkering och utemiljö.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader är Bokhållaren 12, jugendvilla från 1910-talet grupp A. I kvarteret Åkermannen finns några

fina tegelvillor i rött tegel byggda i början av 1950-talet: Villa från 1951, Åkermannen 9, grupp A, och villa från 1950-talet, Åkermannen 12, grupp B. Östbergsskolan är en tidstypisk 1950-tals skola i rött tegel, grupp B. På Målaren 1 ingår en villa från ca 1930 i grupp B.

Gatorna präglas av den branta terrängen, tvärgatorna kan vara svårframkomliga vintertid. Frösövägen är mycket trafikerad och saknar separerad bana för cyklister. Trafiken vid Östbergsskolan är livlig på Frösö- och Nybovägen. För barn på väg till och från skolan kan det vara besvärligt att korsa gatorna och ta sig fram på ett trafiksäkert sätt. Förbättringar har gjorts under 1997 med vägbulor på Frösövägen och hastighetsbegränsning till 30 km/h. Flergatukorsningen Dalagatan - Fritzhemsgatan - Ruuthsvägen är problematisk. Parkeringen utanför Tages och Frösö Färg innebär backning rakt mot Frösövägens trottoar och gata. Se även Trafik.

Grönstrukturen. Käringbacken, en av de största parkerna, är mycket uppskattad både sommar och vintertid. Här låg förr Tegelviks tegelbruk och spåren syns ännu i branten i norr. För övrigt är det ont om bostadsnära parker. I grönplanen ingår förslag att göra tomterna Åkermannen 6 och 7 till park. Det är framförallt villatrådgårdarna som bidrar till ett grönt intryck. Fritzhemsgatan är bitvis trädplanterad. Kring Östbergsskolan är det trädfattigt och delar av skolgårdsområdet saknar helt grönska. Röntmästarvägen med grönremsa är trädplanterad och ett viktigt sammanbindande grönstråk mellan Östberget och Käringbacken.

Rekommendationer för Östberg. *Ruuthsvägen - Röntmästarvägen.*

- Bebyggelse**
- Behåll blandkaraktären, dvs blandning av olika fristående hustyper och möjlighet till blandad användning..
 - Behåll nuvarande markanvändning, dvs bostäder inklusive varierande möjligheter till handel, hantverk.

- *Anpassa byggrätterna efter terrängförhållanden och tomtstorlekar. Dvs vid kommande byggprojekt/ detaljplaneändringar: se över byggrätterna på alltför branta och små tomter där det bör vara småhus även i fortsättningen.*
- *Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med länsmuseet vid förändringar av byggnadernas utseende.*
- *Var rädd om de röda tegelbyggnaderna. Ljusa putsfasader eller röda tegelfasader rekommenderas på flerbostadshusen. Använd röda eller grå takäckningsmaterial.*

Trafik

- *Fortsätt förbättra trafikmiljön/ säkerheten vid Östbergsskolan. Övergångsställe markeras på alla gator i korsningarna runt skolan. Sänk hastigheten till 30 km/h på Nybovägen.*
- *GC-bana längs Frösövägen.*
- *Kalkstensmur som avskiljer parkering vid Tages - Frösö Färg och planerad gång- och cykelbana utefter Frösövägen.*
- *Stäng Dalagatans utfart mot Ruuthsvägen.*

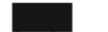

Grönt

- *Bevara den planlagda parkmarken.*
- *Käringbacken: Utbyte av lekutrustning (ingår i Grönplanen).*
- *Gör park av Åkermannen 6 och 7, förses med sittmöjligheter och lekplats (ingår i Grönplanen).*
- *Trädplantering längs gatorna, bl a kompletteringar utefter Fritzhemsgatan, Nybovägen. Käringbacken, Räntmästarvägen, Frösövägen, Vallaleden (pågår i enlighet med Trädplanen).*
- *Planteringsinsatser runt Östbergsskolan(ingår i Grönplanen).*
- *Gör parkmark i detaljplan längs hela Räntmästarvägen.*
- *Gör parkmark av strandremsan utanför Vallaleden, (gatumark idag)*

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

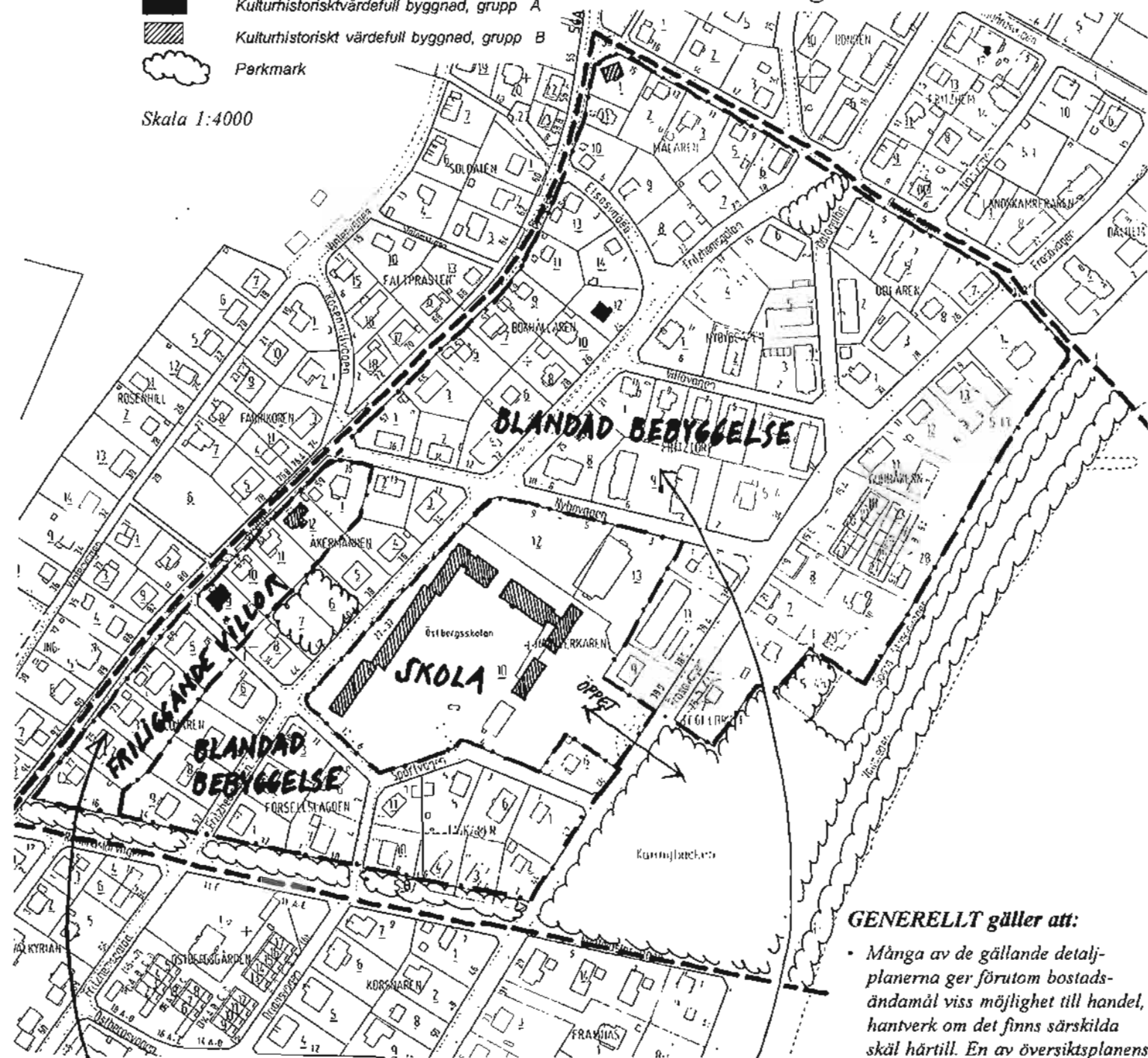
TECKENFÖRKLARING

- Delområdesgräns
- Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- Perkmark

Skala 1:4000

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning 4. Östberget

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller
1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

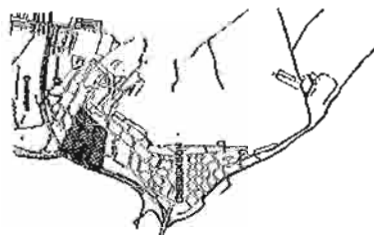
Småhus och flervåningshus.
Fristående byggnader i regel.
Villor företrädesvis på högre
nivåer utefter Byvägen, 1-2 vån.
Flervåningshus i första hand på
lägre nivåer kring Frösövägen,
max 3 vån + ev souterräng.
BOSTÄDER. Verksamheter
framförallt handel lämpligt
i bottenvåningar utefter
Frösövägen, med koncentration
kring 'småcentrat' Tages-Frösö färg.

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl härtill. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

5. Östberg - Frösödal

Räntmästarvägen - Aspnäsgatan

Bebyggelsen. Karaktären övergår i mer lummig "trädgårdsstad", en klar skillnad från det mer tätbebyggda Hornsberg. Bebyggelsen är blandad med småhus och flerbostadshus, ofta i samma kvarter. Kvarteren Hyvlaren och Hemmansägaren präglas av småhusbebyggelse från 1920-30-40-talen. Småhusen är mest villor, men även kedjehus och radhus har byggts efter 1950. Husfasaderna har varierande material och kulör. Många flerbostadshus har ljusa putsfasader eller rött tegel, även gult tegel förekommer. Träfasader är vanligast på småhusen, och färgerna är blandade. Sadeltak med röd eller grå taktäckning är vanligast. Tomtstorlekarna är av varierande storlek och form. Exploateringsstalen per kvarter varierar kring 0,2 - 0,4.

Utöver Östbergsgården och Västerviks servicehem finns ingen service i området. Västervik ligger strax norr om där Västervikssågen låg förr.

Gällande detaljplaner är från 1944 - 92. Marken får användas för bostadsändamål. På de flesta tomter medges även handel och hantverk, oftast med förbehållet om särskilda skäl finns. Utefter Frösövägen tillåts i regel tvåvåningshus med inredd vind. Högre upp och längre ner mot vattnet gäller i allmänhet tvåvåningshus. Västervik är planlagt för allmänt ändamål och Östbergsgården för hotell. Grönremorna längs stranden och Vallaleden är parkmark.

En del fastigheter, främst mellan Mälltorps-

gatan och Aspnäsgatan, är för små eller för långsmala för att kunna rymma den bygggrätt detaljplanen medger, med dagens krav på parkering och utemiljö. Även terrängens lutning kan vara försvårande.

Kulturhistoriskt värdefulla är sju byggnader från olika tidsperioder, klassade i grupp B: Östbergsgården uppfördes 1875 och tillhör de äldsta byggnaderna. Hyvlaren 12, villa från 1920-talet och Hyvlaren 7 från 1931 byggdes i dåvarande villasamhället Frösödal. I kvarteret Majoren längs Fritzhemsgatan står tre mindre hyreshus i rött tegel från slutet av 1940-talet och 1950-talet, fina representanter för den mindre typ av flerbostadshus som är så vanliga på centrala Frösön.

Gatorna. Gränderna ner mot sjön är smala och bitvis branta. På övre delen av Aspnäsgatans norra sida har nyligen införts parkeringsförbud. Frösövägen är trafikerad och saknar separerad bana för cyklisterna. En del tomter saknar hörnavskärningar.

Grönstrukturen. Det saknas bostadsnära parker inom området, närmast är Käringbacken och Frösödalstorg. Grönskan finns framförallt i småhusträdgårdarna. Till intrycket av "trädgårdsstad" bidrar de stora trädgårdarna ner mot Frösövägen, med husen längst upp på tomterna. Mälltorpsgatan, Aspnäsgatan och Frösövägen är vackert kantade av björkrader inne på tomtmark, det ger gaturummet fin inramning och lummighet.

Rekommendationer för Östberg - Frösödal Räntmästarvägen - Aspnäsgratan.

Bebyggelse

- Behåll blandkaraktären, dvs blandning av olika hustyper och den lummiga grönskan. Utpräglade villakvarter bör bibehållas med nuvarande karaktär.
- Behåll nuvarande markanvändning, dvs bostäder inklusive viss möjlighet till handel o hantverk. (Även om det knappast finns några naturliga lägen för handel).
- Anpassa byggrätterna efter terrängförhållanden och tomtstorlekar. Dvs vid kommande byggprojekt/ detaljplaneändringar: se över byggrätterna på alltför branta och små tomter där det bör vara småhus även i fortsättningen.
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende.
- Ljusa putsfasader (tegel) eller rött tegel rekommenderas på flerbostadshusen. Använd röda eller grå taktäckningsmaterial.

Trafik

- GC-bana längs Frösövägen.
- Hörnavskärningar på tomter i hörn mot Frösövägen.
- Reglering av fastigheter där tomtmark går ut på Frösövägens trottoar.

Grönt

- Tillskapa bostadsnära park inom området på sikt, genom inlösen av tomtmark (ingår i Grönplanens förslag.)
- Behåll traditionen med träd längs gatorna. För varje träd som tas ner, plantera ett nytt. Viss trädkomplettering ingår även i Trädplanen.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

TECKENFÖRKLARING

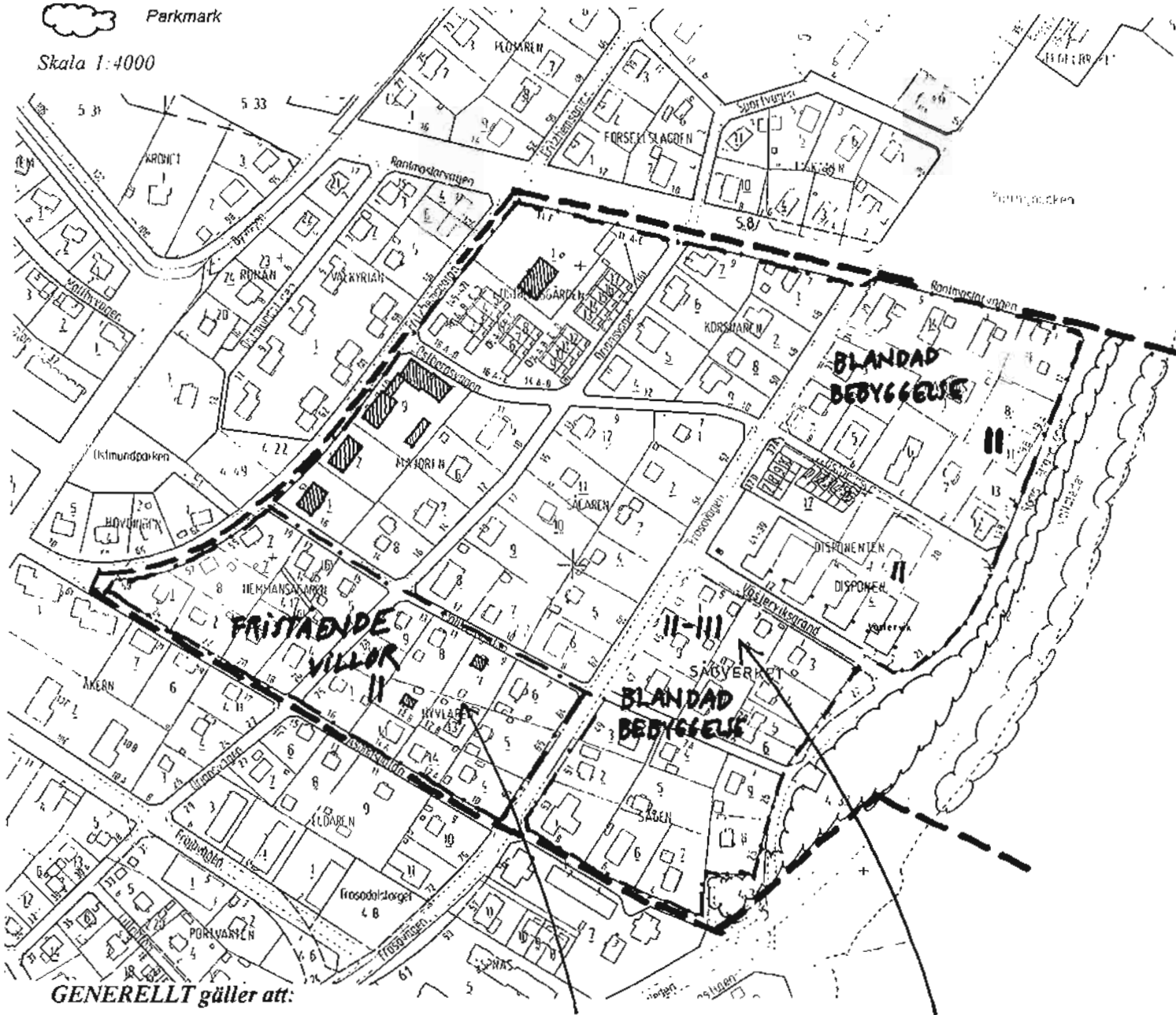
- Delområdesgräns
- Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- Parkmark

Skala 1:4000

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

5. Östberg - Frösödal

GENERELLT gäller att:

- *Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl här till. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.*
- *Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.*

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Villakarakter med fristående hus i trädgård, på fastigheter närmast ovanför Frösövägen. BOSTÄDER. Max 2-3 vån.

6. Krönet - Mällbyn

Bebyggelsen. Östbergets sydvästs lutning stadsplanerades på de marker som tillhört de gamla gardarna Östberg, Mällbyn och Lövsta gård. Bebyggelsen består nästan uteslutande av villor och en del rad/ kedjehus. Terrängen är bitvis mycket brant och utsikten vidsträckt från de översta nivåerna.

De röda tegelvillorna längs Mällbyvägen, de vitputsade radhusen i modernistisk stil på Fjällglimten, och de vita kedjehusen i mexitegel längs Fritzhemsgatan är fina exempel på 1950- och 60-talens mer enhetliga utbyggnader. Denna bebyggelse har *miljömässigt, arkitektoniskt* värde. Den kännetecknas av en ganska stram arkitektur med få dekorationer. De dekorationer som förekommer är i form av mönstermurning runt dörrar och fönster, fernissade eller lackade portar samt trapp- och balkongräcken.

Exploateringsstalet i kvarteren är ca 0,2 - 0,4. Villatomterna varierar i regel mellan ca 900 - 1.200 m². Sadeltak med röd eller grå tak-täckning är vanligast, även pulpettak förekommer.

Gällande detaljplaner är från 1944 - 63.

Marken ovanför Byvägen får användas för bostadsändamål och om särskilda skäl även för handel, hantverk och garage. Husen får uppföras i en till två våningar och innehålla två till tre lägenheter. Marken nedanför Byvägen får användas för bostadsändamål, fristående villor eller rad/kedjehus. Husen får uppföras i en våning med vind, en våning med suterräng eller i två våningar. Östmundparken, Mällbyparken, Källparken samt markpartier utefter Byvägen är parkmark.

Kulturhistoriskt är området mycket intressant med spår av en tusenårig historia som spänner över järnålder, jordbrukssamhälle och nittonhundratalets stadsutbyggnad.

Krönet, vid Byvägens skarpa kurva, är en plats av mycket stort värde ur flera aspekter. Det är ett landmärke som syns från många

håll och utsikten över Östersund och Brunflo-viken är hänförande. I Östmundparken strax nedanför Krönet finns järnåldersgravhögar. De båda praktfulla tegelvillorna med sina röda tältak, markerar Östbergets sydligaste utsprång. Krönet 1, från 1936, ligger på hösta terrassen i skydd av kalkstensmurarna mot Byvägen. Runan 1 är uppförd 1939, på platsen för den äldsta gårdsbebyggelsen. Villorna är kulturhistoriskt värdefulla, grupp A. På Mällbyn ligger en äldre gårdsbebyggelse kvar med boningshus och bryggstuga från 1800-talet, nu fastigheten Berghem 10. Husen är kulturhistoriskt värdefulla, grupp A. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader i övrigt är: Kafé Slalom, en av de kvarvarande äldre kaféerna på Frösön, grupp B. Tullvaktmästaren 7, villa från sekelskiftet 1900, och Tullvaktmästaren 5:25, villa från 1920-talet, båda grupp B. Se även Kulturhistoriskt värdefullt.

Gatorna präglas av den branta terrängen, Mällbyvägen har partier som lutar 20%. I Byvägens skarpa kurva vid Krönet vill många stanna och njuta av den hänförande utsikten, men det saknas både bra utsiktsplats och parkeringsmöjligheter.

Grönstrukturen präglas av grönskande trädgårdar i förmånlig klimatzon. Till det gröna luftiga intrycket bidrar även det gröna stråket mellan Östmundparken och Mällbyparken ut mot Lövstabadet. En viktig grön korridor, Källparken, förbinder Krönet med Trefaldighetsparken, men den är torftig vad gäller växtligheten.

Rekommendationer för Krönet - Mällbyn

Bebyggelse

- Behåll trädgårdsstadsprägel med småhuskaraktär.
- Behåll nuvarande markanvändning, dvs bostäder. Viss möjlighet till verksamheter bör finnas, om särskilda skäl.
- Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende.
- Var rädd om husens arkitektur! Ex tegelvillorna längs Mällbyvägen, vita radhusen på Fjällglimten och kedjehusen längs Fritzhemsgatan.

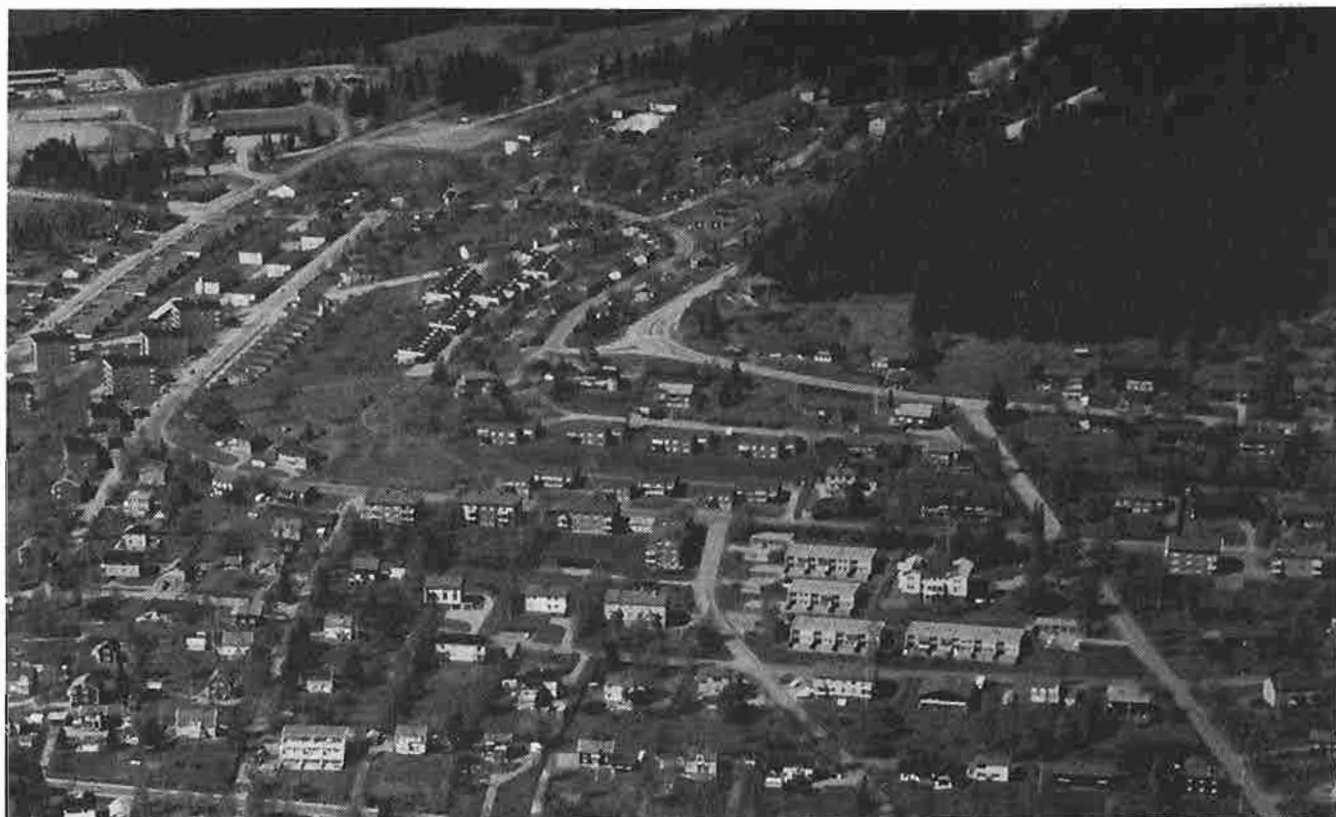
Trafik

- Ordna parkeringsmöjligheter vid Krönet. Se skiss, Trafik, parkering.

Grönt

- Bevara den planlagda parkmarken. Var rädd om de gröna stråken mellan Krönet - Lövstabadet och Krönet - Trefaldighetsparken.
- Ta tillvara attraktionen Krönet. Ordna bättre utsiktsplats tillsammans med parkeringen. Se ovan.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

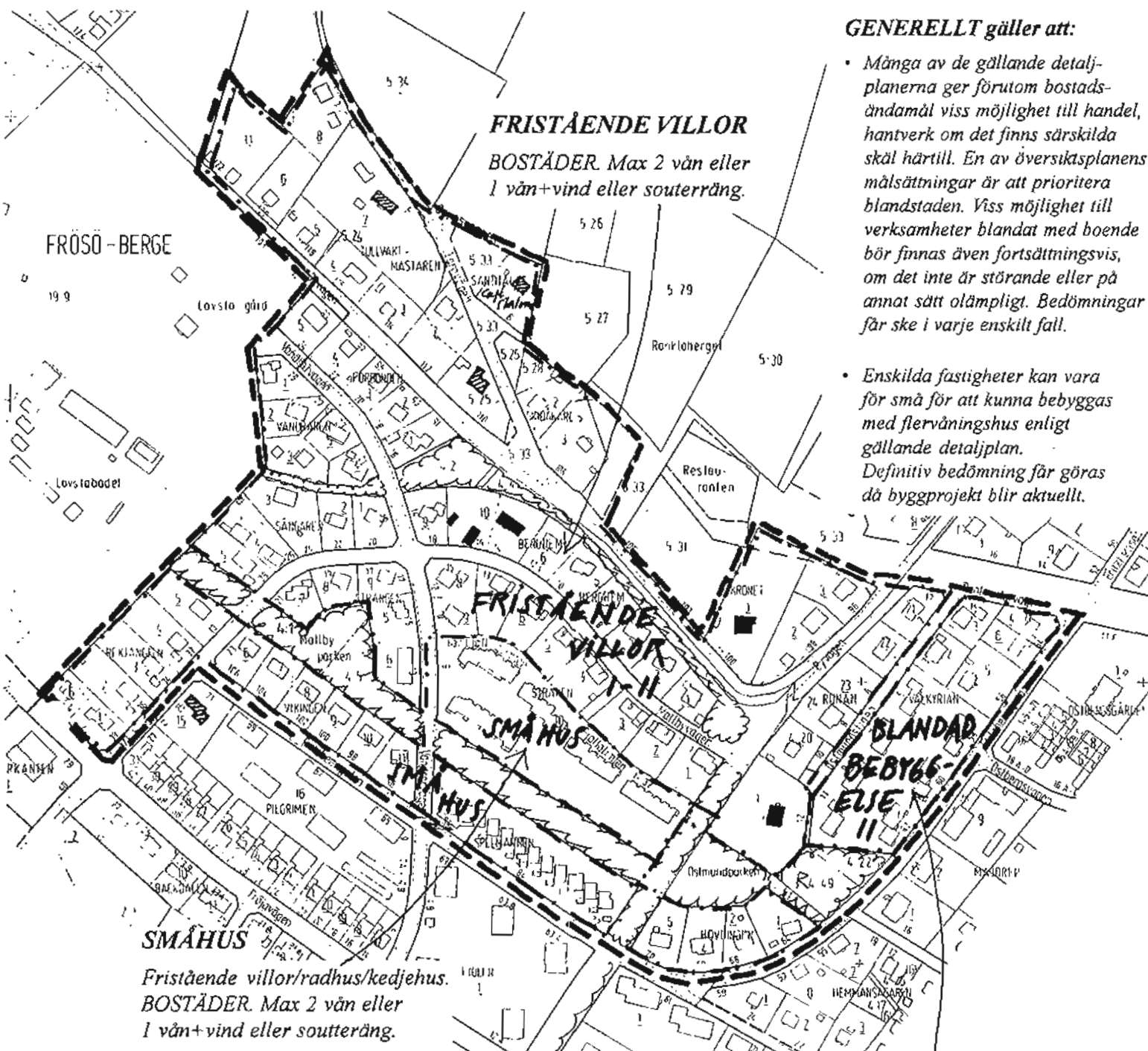
PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

6. Krönet - Mällbyn

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl härtill. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

FRISTÅENDE VILLOR
BOSTÄDER. Max 2 vån eller
1 vån+vind eller souterräng.

FRISTÅENDE VILLOR
SMÅHUS

BLANDAD BEBYGGELSE

SMÅHUS
Fristående villor/radhus/kedjehus.
BOSTÄDER. Max 2 vån eller
1 vån+vind eller souterräng.

TECKENFÖRKLARING

- — — Delområdesgräns
- - - Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- ▨ Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- ☁ Parkmark

Skala 1:4000

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus.
BOSTÄDER. Max 1 vån + souterräng.

7. Fröjavägen - Frösödalstorg

Bebyggelsen kring Fröjavägen och Frösödalstorg består av bostäder och en del verksamheter och service blandat. Nära Frösödalstorg finns äldre små bostadshus kvar från 1920-talet, då Frösödal ännu var ett fristaende villasamhälle. På 1950- och 60-talen, gjordes större utbyggnader med flerbostadshus, kedjehus och en del villor av mer enhetlig karaktär längs Fritzhemsgatan. Flerbostadshusen ställdes med gavlarna ut mot gatan eller utformades som punkthus enligt tiden ideal med luft och ljus kring husen snarare än slutna gaturrum och kringbyggda gårdar. Ljusa enkla putsfasader dominerar flerbostadshusen. Kedjehusen i vit puts med bruna gavlar bidrar till ett enhetligt intryck. I övrigt förekommer varierande färger på småhusen. Sadeltak med röd eller grå taktäckning är vanligast. Tomtstorlekarna varierar, ett kvarter kan vara uppdelat på många mindre tomter eller utgöra en enda tomt vid större utbyggnader. Exploateringsstalet per kvarter varierar upp till ca 0,7.

Viktig service ligger i kvarteren kring Frösödalstorg som Frösö-hallen, Frösö sport, Spader Dam pizzeria och Frösö Gummi. I kvarteret Kalkällan vid Fröjavägen finns ett flertal företag.

Gällande detaljplaner är från 1944 - 88. Marken får användas för bostadsändamål, och där lämpligt även handel och hantverk på tomter med de äldsta detaljplanerna. Kring nedre delen av Fröjavägen och Frösödalstorg medges bostäder och handel, hantverk på flera tomter. Den ursprungliga avsikten, enligt detaljplanen från 1944, var att skapa förutsättningar för handel och service kring hela Frösödalstorg och nedre delen av Fröjavägen, något som bara delvis kommit att förverkligas. Kvarteret Kalkällan är avsett för småindustri och hantverk och del av kvarteret Aspnäs för bensinstation, bilservice. Tvåvånings- eller trevåningshus med inredd

vind tillåts i regel kring Frösödals torg och nedre delen av Fröjavägen, envåningshus längre upp längs Fröjavägen. Frösödalstorg är planlagt som parkmark och allmän plats.

En del fastigheter med de äldsta detaljplanerna kan vara för små för att kunna rymma den byggrätt som medges, med tanke på dagens krav på bilparkering och utemiljö.

Kulturhistoriskt värdefulla är skolhuset på Aspnäs och Portvakten 4, en villa med uthus och lekstuga från 1920-talet. De välbevarade HSB-punkthusen i ljus puts, från 1957, i kvarteret Fiolen 1 är ett av kommunens få punkthusområden. Samtliga byggnader ingår i grupp A. Kvarteret Fiolen utgör dessutom en kulturhistoriskt värdefull miljö vilket innebär att särskilt stor hänsyn ska tas både till byggnadernas yttre och utemiljön, så att karaktär, material, form och detaljer bibehålls. Pilgrimen 15 är en transformator från 1940-talet, grupp B.

Gatorna. Fröjavägen och Frösövägen är huvudgator. Fröjavägen har nyligen försetts med trädplantering och separat gång- och cykelbana. Raksträckorna inbjuder ofta till för höga farter. I korsningen Örnjansvägen-Frösövägen kan det vara trångt och mycket bilar under affärstid. Korsningen Frösövägen - Fröjavägen är problematisk med mycket trafik. Frösövägen saknar gång- och cykelbana.

Grönstrukturen. Frösödalstorg är idag en lummig park, där husfasader kantar på två sidor. Ingen ytterligare grönska behöver tillföras. En viktig grön korridor är parkstråket Källparken, mellan Krönet och Trefaldighetsparken, men med torftig växtlighet än så länge. Framförallt villaträdgårdarna är lummiga, men många bostadsgårdar har ett ganska ensartat innehåll.

Rekommendationer för Fröjavägen - Frösödalstorg

Bebyggelse

- *Behåll blandkaraktären, dvs blandning av verksamheter, handel och olika hustyper för bostäder.*
- *Behåll nuvarande markanvändning. Möjligheterna att etablera mer handel kring Frösödalstorg bör kvarstå eftersom det är en naturlig knutpunkt i området.*
- *Anpassa byggrätterna efter terrängförhållanden och tomtstorlekar. Dvs vid kommande byggprojekt/ detaljplaneändringar: se över byggrätterna på alltför branta och små tomter där det bör vara småhus även i fortsättningen.*
- *Kulturhistoriskt värdefulla byggnader och miljöer får inte förvanskas. Samråd ska ske med läns museet vid förändringar av byggnadernas utseende.*
- *Ljusa fasader rekommenderas på flerbostadshusen. Behåll de släta putsfasaderna.*
- *Använd röda eller grå taktäckningsmaterial.*
- *Erforderlig friyta ska tillgodoseas*

Trafik

- *GC-bana längs Frösövägen.*
- *Rondell korsningen Frösövägen - Fröjavägen.*

Grönt

- *Bevara den planlagda parkmarken. Var rädd om Källparken, det gröna stråket mellan Krönet och Trefaldighetsparken. Plantera enligt Grönplanens förslag.*

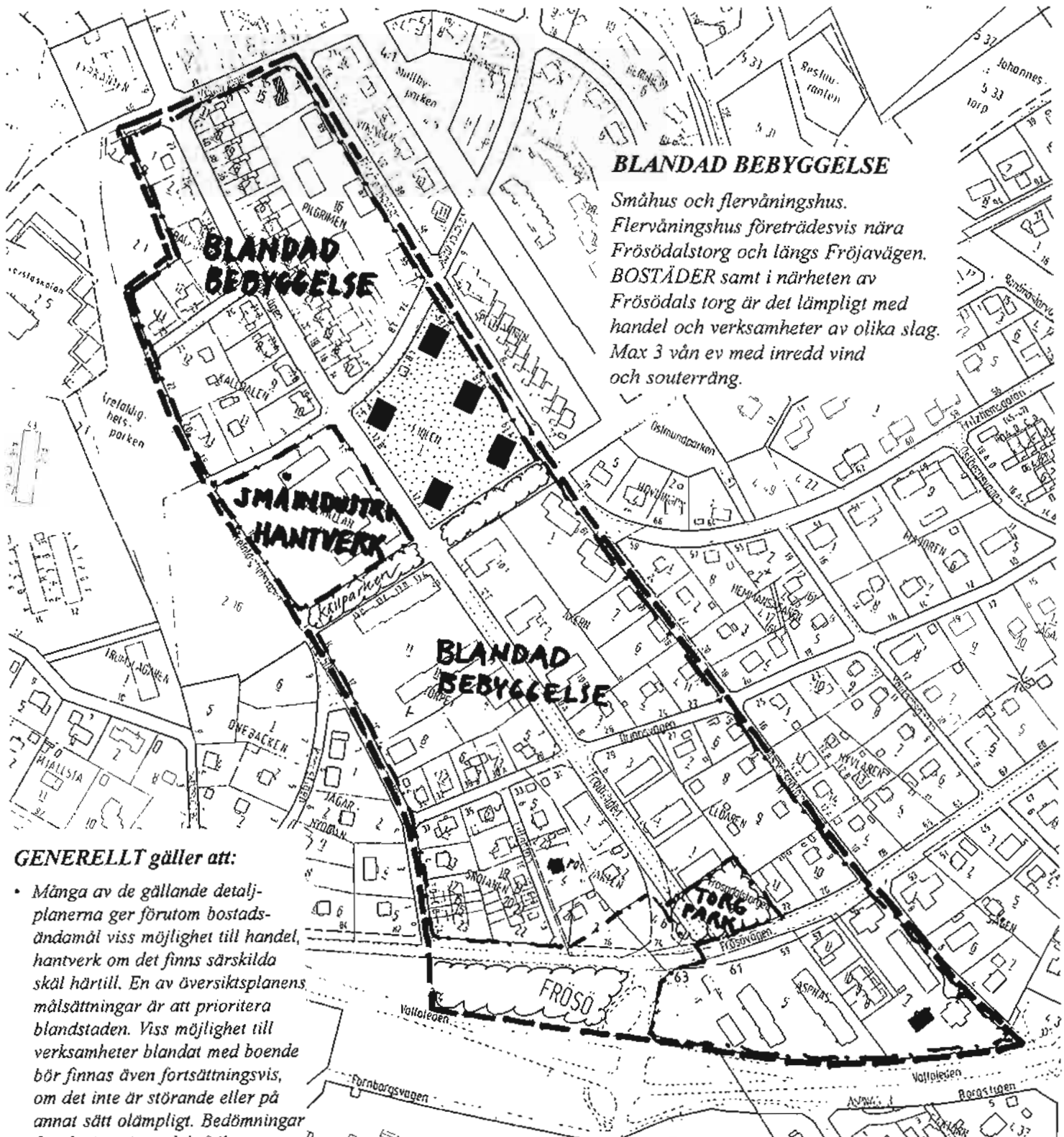
Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

7. Fröjavägen - Frösödalstorg

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus.
Flervåningshus företrädesvis nära
Frösödalstorg och längs Fröjavägen.
BOSTÄDER samt i närheten av
Frösödals torg är det lämpligt med
handel och verksamheter av olika slag.
Max 3 vån ev med inredd vind
och souterräng.

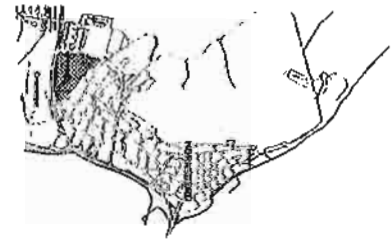
GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl härtill. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

TECKENFÖRKLARING

- — — — — Delområdesgräns
- - - - - Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull miljö
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- ▨ Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- ☁ Parkmark. Naturmark för rekreati- och idrottsändamål

8. Trefaldighetsparken - Mällbyvägen

Bebyggelsen. Vid Trefaldighetsparken höjer sig terrängen. I östslutningen ner mot Frösödal ligger mest småhus i trä, några från tiden då Frösödal var ett fristående villasamhälle. På Lillberget dominerar flerbostadshus i en våning med souterräng eller två våningar, byggda på 1960-70-talen. Husfasaderna är oftast ljusa i trä eller stenmaterial. Sadeltak är vanligast med grå eller röd taktäckning. Tomterna varierar i storlek, de äldsta kvarteren är uppdelade på många mindre tomter. Norrut ligger Lövstaskolan från 1960-talet. Skolan läggs ner efter vårterminens slut 1998. Exploateringstalet per kvarter varierar från 0,2 till 0,35.

Gällande detaljplaner är från 1944 - 71. Marken får användas för bostadsändamål och där lämpligt även handel och hantverk på tomter med de äldsta detaljplanerna närmast Frösödal. Högsta tillåtna hushöjd är två våningar. Trefaldighetsparken är planlagd som parkmark. Lövstaskolan och kv Trumslagaren är planlagda för allmänt ändamål.

Kulturhistoriskt. På fastigheten Mjällsta 9 finns en villa i nationalromantisk stil från 1923, grupp A.

Gatorna präglas av terrängens lutning. Skogsvägen är brant i de östra delarna och vintertid besvärlig med en kritisk punkt i korsningen med Frösövägen.

Grönstrukturen. Trefaldighetsparken är en bostadsnära skogspark som präglas av en vild karaktär med stora nivåskillnader, och berg som går i dagen. Parken är en del av ett sammanhängande grönstråk som fortsätter norrut i Källparken, Östrundparken och vidare mot Krönet och Östberget. Västerut har Trefaldighetsparken grön förbindelse med området kring Ändsjön via Lövsta idrottsplats.

Trefaldighetskällan ligger vid Trefaldighetsvägen. Källan ligger i kanten av parkområdets nordöstra gräns. Ett servitut på angränsande fastighet ger rätt till allmänt nyttjande av markområdet söder om källan. Se även Vatten och avlopp, dagvatten.

Rekommendationer för Trefaldighetsparken - Mällbyvägen

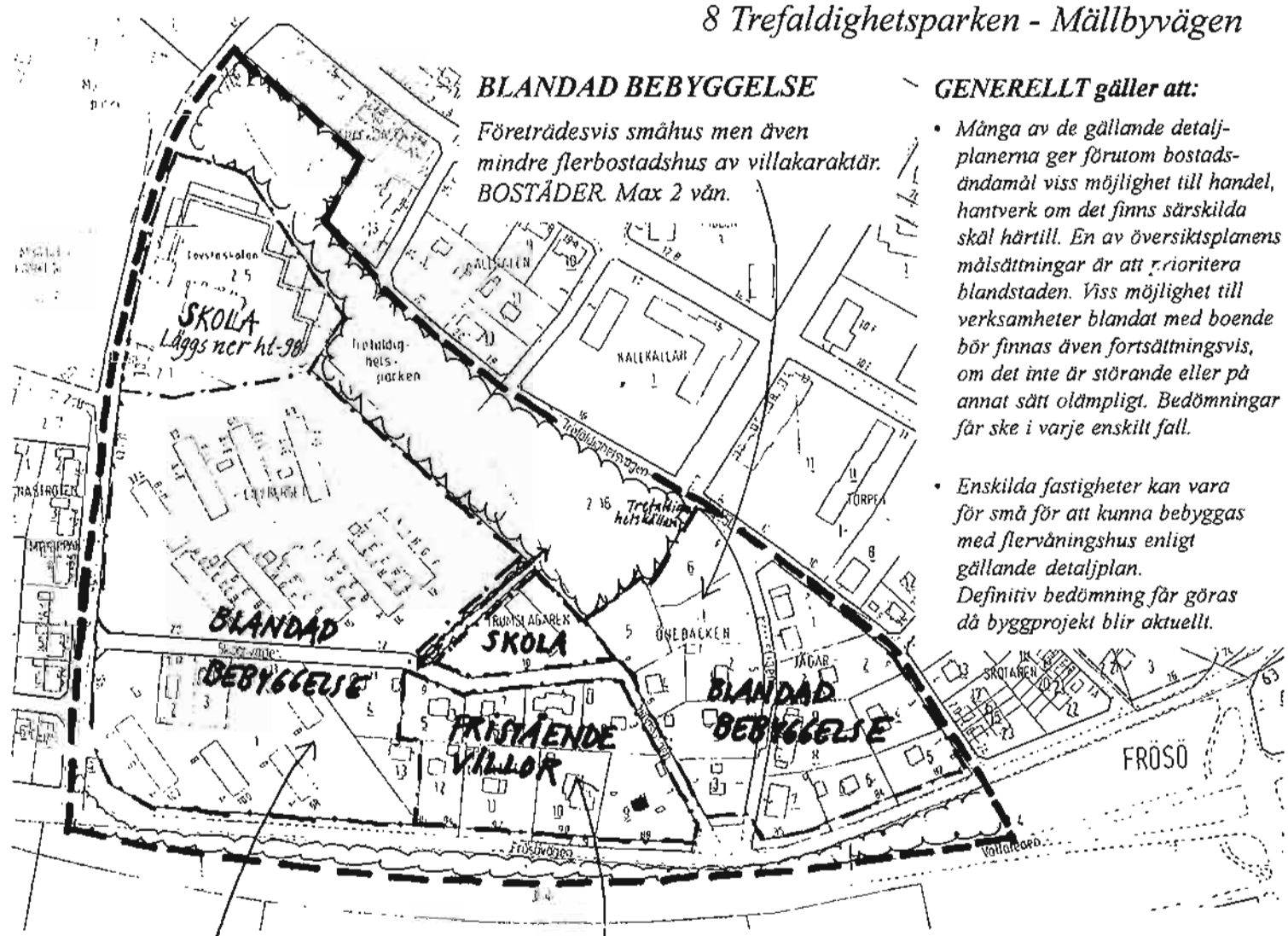
Bebyggelse	• Behåll i huvudsak nuvarande markanvändning.• Tänkbar framtida markanvändning på Lövstaskolans fastighet är skola, (nuvarande byggnader), kontor, småindustri (ej störande för omgivningen). Högst två våningar. Obs tänkbar markanvändning utreds vidare efter beslutet i koncessionsprövningen av flygplatsen. Se även buller.• Anpassa byggrätterna efter tomternas utseende och terrängförhållandena.• Kulturhistoriskt värdefulla byggnader får inte förvanskas. Samråd ska ske med länsmuseum vid förändringar av byggnadernas utseende.• Använd röda eller grå takmaterial.
Trafik	• Sänk hastigheten till 30 km/h på Skogsvägen.
Grönt	• Bevara den planlagda parkmarken. Var rädd om det gröna stråket mellan Krönet och Trefaldighetsparken.• Viktigt att bevara en grön förbindelse mellan Trefaldighetsparken och naturområdet kring Ändsjön.• Gör iordning Trefaldighetskällan. Se även Vatten o avlopp, dagvatten.

Beträffande prioriteringar se de Allmänna kapitlen.

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning 8 Trefaldighetsparken - Mällbyvägen

BLANDAD BEBYGGELSE

Företrädesvis småhus men även mindre flerbostadshus av villakarakter. BOSTÄDER. Max 2 vån.

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl härtill. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Fristående byggnader BOSTÄDER. Max 2 vån.

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + souterräng

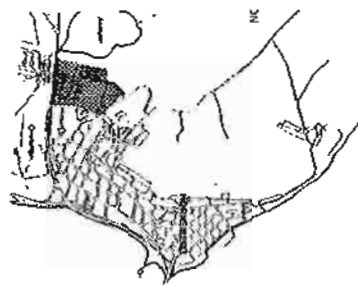
TECKENFÖRKLARING

- — — — — Delområdesgräns
- - - - - Användningsgräns
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- ☁ Parkmark

Skala 1:4000

9. Lövsta - Amu

Mällbyvägen och söderut

Bebyggelsen. Väster om Trefaldighetsparken och Lillberget byggdes Lövsta villaområde ut på 1960-talet. Det största villaområdet på centrala Frösön, typiskt för sin tids större utbyggnader. I området finns friliggande villor och kedjehus. Fasadmaterial och kulörer varierar. Rött tegel är vanligt. Träfasaderna förekommer i en mängd kulörer från ljusa pasteller, grått och gult till rött, blått, grönt och brunt. Taken är grå. Exploateringsstalet i villaområdet är knappt 0,2.

Inom området ligger Lövsta idrottsplats. Här finns också Amu, en större 60-talsutbyggnad. Under 1990-talet har tillkommit företagsetableringar inom data-branschen samt den nya SAS-byggnaden.

Gällande detaljplaner är i regel från 1964. Småhusområdet får användas för bostadsändamål, fristående eller sammanbyggda hus i en våning. Området vid SAS och kommunens verkstad får användas för industriändamål och kontor. Den gällande detaljplanen för Amu är från 1994 och tillåter utbildning, kontor och småindustri.

Lövsta idrottsplats är område för idrottsändamål i detaljplan. Området söder om Amu är parkmark. Del av markremsan mellan naturreservatet och fotbollsplanerna är inte planlagd.

Kulturhistoriskt. Inom området finns ingen kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

Grönstrukturen. Området har en grön karaktär med låg bebyggelse, trädgårdar och idrottsplatser. Trefaldighetsparken har via Mjälleparken och Lövsta idrottsplats en viktig grön förbindelse ut mot Ändsjöns naturreservat väster om den stadsplanlagda marken. Reservatet bildades 1965 och syftar till att skydda fågellivet i sjön samt att tillgodose allmänhetens behov av områden för friluftslivet. Inom reservatet gäller bl a förbud mot bebyggelse, täkt och avverkning till skydd för djurliv och natur. Amu-området avvattnas till Mjällebäcken, som är ett viktigt vattendrag för reproduktion av storsjööring och harr.

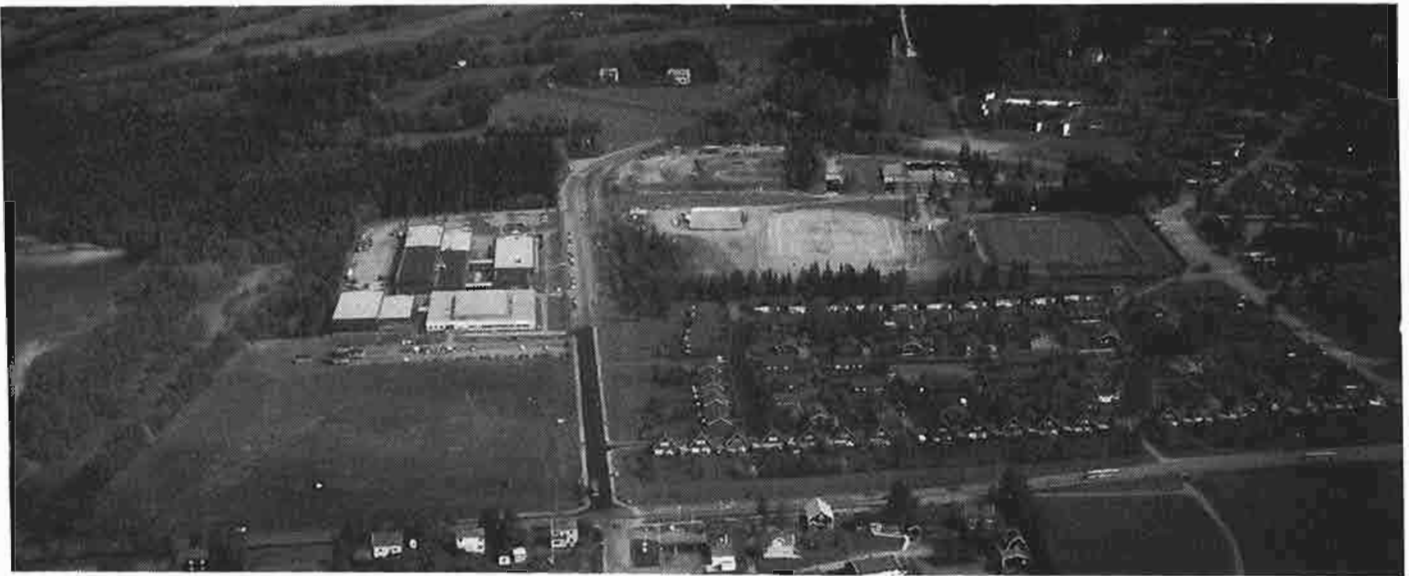
Fotbollsplanerna söder om Amu är flitigt använda.

Rekommendationer Lövsta - Amu. *Mällbyvägen och söderut.*

Bebyggelse • Behåll i huvudsak nuvarande markanvändning.

- Grönt**
- Bevara den planlagda parkmarken.
 - Planlägg hela markremsan som gränsar mot Ändsjöns naturreservat som parkmark.
 - Viktigt att bevara en grön förbindelse mellan Trefaldighetsparken och naturområdet kring Ändsjön.
 - Utred vattenkvaliteten i det dagvatten som går ut i Mjällebäcken.

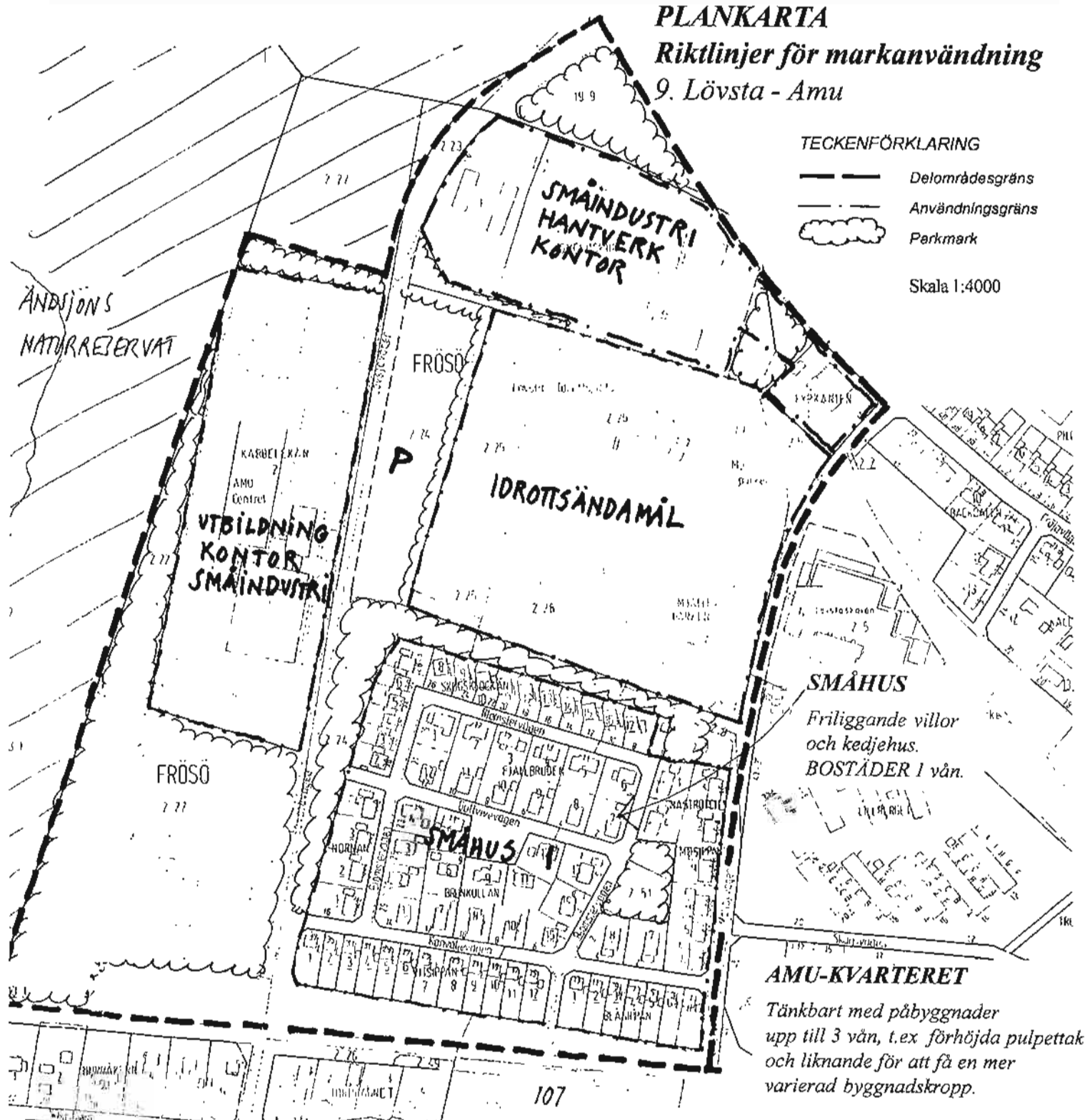

PLANKARTA
Riktlinjer för markanvändning
9. Lövsta - Amu

TECKENFÖRKLARING

- Delområdesgräns
- Användningsgräns
- Parkmark

Skala 1:4000

ANDSJÖNS
 NATURRESERVAT

KARBEJDE
 AMU
 Centret
**UTBILDNING
 KONTOR
 SMÅINDUSTRI**

**SMÅINDUSTRI
 HANTVERK
 KONTOR**

IDROTTSÄNDAMÅL

SMÅHUS
 Friliggande villor
 och kedjehus.
BOSTÄDER 1 vån.

AMU-KVARTERET

Tänkbart med påbyggnader
 upp till 3 vån, t.ex förhöjda pulpettak
 och liknande för att få en mer
 varierad byggnadskropp.

10. Östberget - Lövsta - Kvarnsved

BESKRIVNING

Markägoförhållanden

Kommunen är idag huvudägare till Östberget sedan den norra delen förvärvats från Assi Domän. Det kommunala markinnehavet omfattar nästan 100 ha. Marken strax söder om Frösötornet och de västra delarna av Östberget är privatägda. Se karta.

Gällande översikts- och detaljplaner

Översiktsplan för Östersunds kommun, 1991
Planeringsmål: De delar som inte behövs för skidbackar och eventuella OS-anläggningar detaljplanearbetas antingen som park, eller avsätts som naturreservat. Rekreativintressena och bergets stora betydelse för landskapsbilden är mycket viktiga att beakta.

Detaljplan

Begränsade delar av Östberget, ovanför Byvägen, är detaljplanearbetade för park- och idrottsändamål. Vid Johannestorp är den tidigare detaljplanen, som tillät bebyggelse upphävd. Målsättningen är att bevara marken obebyggd för rekreativändamål.

Tidigare planering o idéer i övrigt

Planeringsdiskussioner har pågått i flera omgångar under hela 1900-talet. Bl a föreslogs i en av STF:s årsböcker på 1940-talet att Östberget borde avsättas för natur och rekreativändamål.

1970-talet

Under 1970-talet hölls planförslag över Östbergets användning utställda för diskussion. 1979 upprättade Länsstyrelsen ett förslag till naturreservat med tillhörande skötselplan. Förslaget till naturreservat genomfördes aldrig, då Länsstyrelsen ville avvakta planläggning.

1980-talet

1984 tog kommunen fram ett planförslag som innebar att den södra delen skulle detaljplane-

läggas för rekreativändamål. Omfattande diskussioner fördes om hotell, OS-anläggningar, markinköp, etc men resulterade inte i något fastställande av detaljplan. Beträffande utförsåkningsen diskuterades en utvidgning av skidbackar, liftar och en ny parkeringsanläggning strax nedanför Ladängen. Av kostnadsskäl stannade detta Östbergsprojekt på papperet. Se skiss.

1990-talet

1995 föreslog Länsarkitekten Östberget lämpligt som nationalstadspark, i ett svar på en remiss från Nationalstadsparkutredningen. Östberget togs dock inte med bland de två förslag som valdes ut.

1996. Länsstyrelsen rekommenderade inte längre naturreservat på Östberget utan förordade istället att kommunen skulle köpa in all mark och upprätta ett kommunalt naturvårdsområde. Motivet var att reservatförordnanden intill tätbebyggelse är svåra att upprätthålla.

1996-01-31 lade Jämtlands/ Härjedalens skidförbund och Idrottens Utvecklingscentrum i Östersund/ Åre fram förslag till åtgärder: Höjning 20 m av Gustavsbergsbacken för att nå internationell status, samt en half-pipe för snowboard. Dessutom föreslogs en projektgrupp för att ta fram visioner för hela Östbergets utveckling, såväl sommar som vinter.

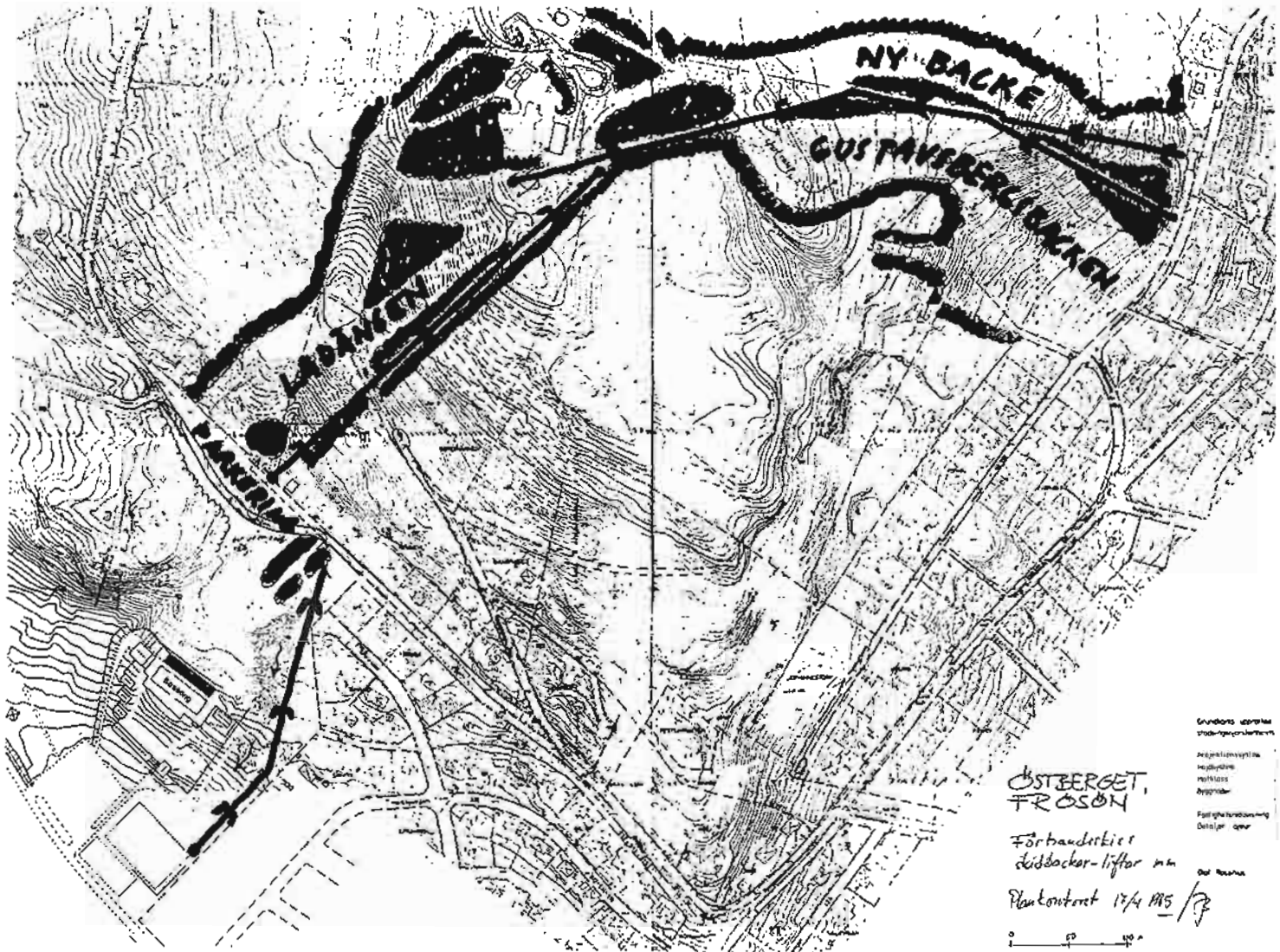
Bebyggelseönskemål

Kring 1990 utreddes förslag till terrasshusbebyggelse på östra bergssidan mot Hornsberg.

Förhandsförfrågningar har kommit in om Lövsta gård och byggnaderna vid Kvarnsved. Önskemålen har gällt förvärv och användning av byggnaderna för bostäder, konstutställningar, hantverk mm. Lövsta gård används nu tillfälligt som Walldorfskola. Förfrågan har också kommit in om att få friköpa kommunens arrendemark vid Fröjävägen, med bostadsbaracker, för att rusta upp till småhusområde, detta har avvisats av kommunen.

ÖSTBERGET
KOMMUNÄGD MARK 1998

Förslag 1985. Skiss över utbyggnad av skidbackar, liftar mm. Parkering nedanför Ladängen.

Natur, landskapsbild

Östbergets siluett och branter är mycket karakteristiska och dominerande i landskapsbilden. Det finns många utsiktsplatser med fantastisk utsikt över staden, Storsjöbygden och fjällvärlden. Östberget ingår i ett grönstråk som västerut hänger samman med marken kring Lövsta gård och Lövstabadet, betesmarken vid Kvarnsved och Ändsjöns naturreservat. Se även Grönstruktur.

Östbergets naturvärden är främst geologiska, med den uppstickande porfyren. I branten norr om Gustavsbergsbacken finns en isgrotta. Biotopskydd, som innebär att hänsyn ska iakttas, gäller allmänt för bergsbranter och ravinskog. Några omfattande inventeringar av flora och fauna finns ännu inte men en florainventering påbörjas under sommaren 1998. Idag är två växter "rödlistade": daggkäpa och kalkbråken. Allmänt kan sägas att syd- och nordberg är artrika, på nordberg finns framförallt rik lav- och mossflora.

Skogsbeståndet är ganska enhetligt. Merparten är gammal granskog, äldre än 100 år, delvis är den rötskadad och behöver förnyngas. Impediment (lågproducerande mark där skogen ej får avverkas) finns framförallt i branterna. På de magrare markerna växer tall, några är uppåt 350 år gamla. Östbergets omisskännliga skogssiluett är mycket viktig att bevara.

För närvarande pågår inom kommunen ett planarbete med att ta fram ett program för skötseln av de stadsnära skogarna. (Grönplan II). De åtgärder som kommer att föreslås i programmet skiljer sig väsentligt från "vanligt" skogsbruk. En övergripande ambition är att skapa en *variationsrik* och *långsiktigt bestående* stadsnära skog som tillgodoser både önskemålen om bra rekreationsområden och den biologiska mångfalden. Allt mellan park och urskog. Detta kan innebära att vissa områden med gammal och skadad skog successivt avverkas för att möjliggöra en förnyring medan andra områden lämnas orörda till fri utveckling. I den stadsnära skogen kan vissa bestånd, t ex med gammal tall renodlas och överhållas flera hundra år, som praktfull storskog.

Successivt vore det också värdefullt att få in mer tall och lövskog. Se karta med preliminärt förslag till skötselåtgärder för Östberget (ber klart under 1998).

På Östberget finns ett mycket rikt nät av stigar. Ingen uppmärkning av stigarna finns dock, förutom elljusspåret och den fina naturstig som Skogsvårdsstyrelsen anlade under 1997, som ett led i arbetet med de stadsnära skogarna.

Fritidsliv, fritids- och idrottsanläggningar, turism

Hela området Östberget, Lövsta, Kvarnsved, Ändsjön är av stort värde för fritid, hälsa idrott och rekreation. Det ligger nära för de boende på centrala Frösön som närströvsområde, för promenader, löpning, skidåkning mm. Skolor och förskolor uppskattar närheten till olika naturtyper och anläggningar, som används för undervisning, lek, utflykter och idrott.

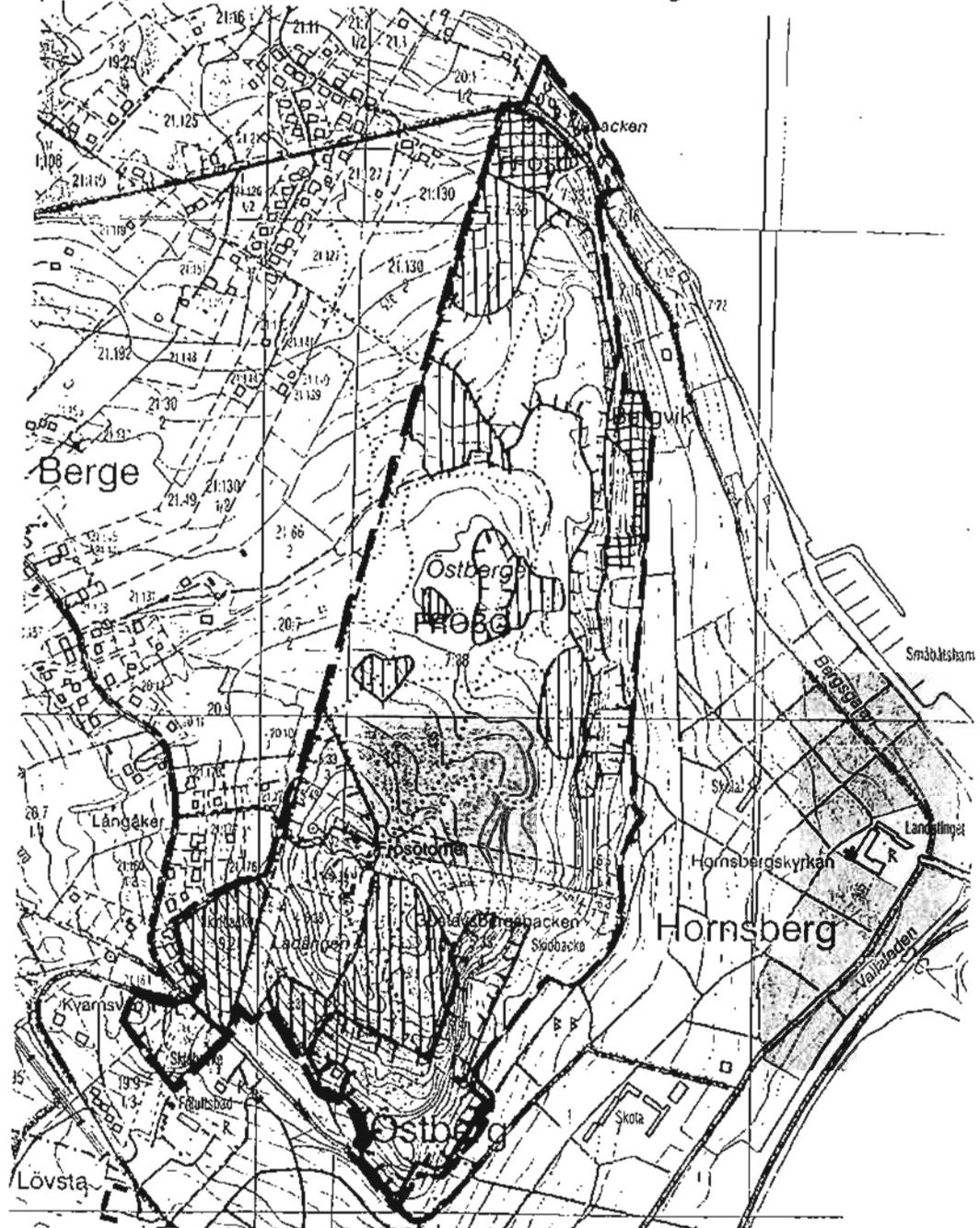
Området är dessutom i hög grad en angelägenhet för alla boende i Östersund, för skidhögskolan och för turister. Frösötornet är ett välbesökt turistmål sommartid.

Gustavsbergsbacken används flitigt både som fritidsanläggning och idrottsanläggning, av allmänheten, skolor och föreningar. Skidhögskolan på Mitthögskolan har sin utförsåkningsträning i huvudsak förlagd till Gustavsbergsbacken. Förutom den alpina åkningen har även freestyle, telemark och snowboard börjat utövas i backen. En half-pipe stod klar att tas i bruk vintersäsongen 96/97.

Frösö skidlek erbjuder vintertid ett rikt utbud av aktiviteter i Hästhagen Lövsta, i anslutning till Lövstabadet, Lövsta gård och på Östberget.

I flera av branterna på Östbergets östsida finns ett stort antal klättrvägar och under vintersäsongen 97/98 har isklättring prövats i branten söder om Gustavsbergsbacken. Enskild ridning förekommer, men inga uppmärkta leder finns. Östersund-Frösö

PROGRAM FÖR STADSNÄRA SKOGAR (klart under 1998)
Förslag till skötselåtgärder för Östberget

TECKENFÖRKLARINGAR

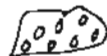
Områden som undantas helt från skogsbruk på mycket lång sikt. Avsikten är att skogen i dessa områden ska utvecklas till naturskog. Viss röjning kan dock vara nödvändig för att bibehålla framkomligheten på betydliga stigar och spår. Inga nya leder och spår bör anläggas.

Gammal skog där någon form av avverkning kan bli aktuell. I första hand betyder detta gallring men också i vissa områden förnyelse av skogen genom luckhuggning, dvs upptagande av öppningar med 20-30 meters diameter som sedan planteras. I mindre omfattning kan även små hyggen bli aktuella i bestånd med svårare rotskador.

Röjning av sly i ungskogsbestånd

Landskapsvårdande åtgärder i närheten av vägar och öppen mark.

Övrig, ej särskilt markerad skogsmark utgörs till stora delar av gammal skog som inte bedöms kräva några större insatser under 10-årsperioden. Skogsbruksåtgärder kan bli aktuella senare

ridklubb har länge framfört önskemål om ridvägar.

Mountainbike förekommer, men inga märkta leder finns.

Östberget har varit aktuellt för OS-anläggningar. I senaste ansökningshandlingarna redovisades hoppbacke söder om Gustavsbergsbacken

Idéer till utvecklingsprojekt för Östberget finns.

Kulturhistoriskt värdefulla byggnader

På Östberget finns inga kulturhistoriska intressen.

I Kvarnsved finns två rödmålade träbyggnader från sekelskiftet 1900 som tidigare inrymt lantmannaskola och hem för utvecklingsstörda. De är kulturhistoriskt värdefulla byggnader, grupp A.

Området med hoppbackarna och Lövstabadet är ett kulturhistoriskt intressant dokument över det intresse för sport och fritidsaktiviteter som vuxit fram under 1900-talet och resulterat i olika sportanläggningar. Lövsta hoppbackar i trä från 1957 och 1962 är kulturhistoriskt värdefulla, grupp A. Lövsta gård från 1920-talet är en kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B.

Fornlämningar

Det finns ett fornlämningsområde med två gravhögar samt flera odlingsrösen (ev gravhögar) i grönstråket strax öster om och ovanför Lövstabadet. Markingrepp inom fornlämningsområdet är tillståndspliktiga (Länsstyrelsen, kulturmiljöenheten).

Försvarsintressen

Området berörs av skydd för försvarsintressen och av utökad bygglovplikt.

Parkering

Östberget nås via branta tillfartsvägar i söder och öster. Från väster är den branta Tornvägen enda allmänna tillfart. Vägen till

parkeringsplatsen vid elljusspåret går över privat mark.

Parkeringsproblemen vid Gustavsbergsbacken vintertid är stora. Se vidare avsnittet om Trafik som redovisar förslag till utökning av parkeringen. Om projektet med en utbyggnad av backar och liftsystem i Ladängen realiserats finns goda möjligheter att ordna en stor parkering nedanför Ladängsbacken i anslutning till Byvägen.

SYNPUNKTER under SAMRÅDS och UTSTÄLLNINGSTIDEN

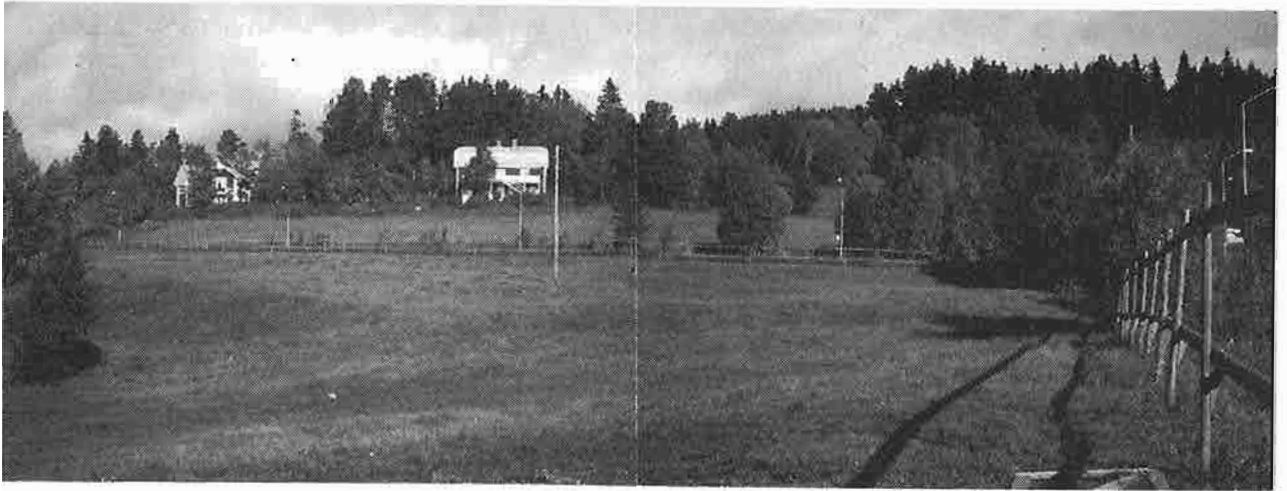
Under samrådet har många föreningar och enskilda personer haft synpunkter på Östberget- Lövsta området. Man har framförallt tyckt att området var otillräckligt utrett och redovisat. Fler idéer kring bergets framtida användning och samordning av olika idéuppslag och intressenter efterlystes. Det är angeläget att enas kring en framtidsplan, en vision, för berget. Goda exempel finns på andra håll i t ex Sundsvall och Luleå. Östberget har stora utvecklingsmöjligheter för både vinter- och sommar aktiviteter. Se även Samrådsredogörelsen sid 121.

Under sommaren och hösten 1997 har Stadsbyggnadskontoret arbetat med en Östbergsgrupp. Politikerna Ann Sofie Andersson(s) och Göte Murén(s) har ingått i ledningsgruppen. Deltagande intressenter har varit representanter för Idrottens utvecklingscentrum, Skidhögskolan, Frösö skidlek, Projekt Frösöberget, Östersund Frösö ridklubb och Jämtlands amatörgeologiska sällskap. Dessutom har berörda förvaltningar som ansvarar för kultur- och fritid, park och fastighetsfrågor medverkat.

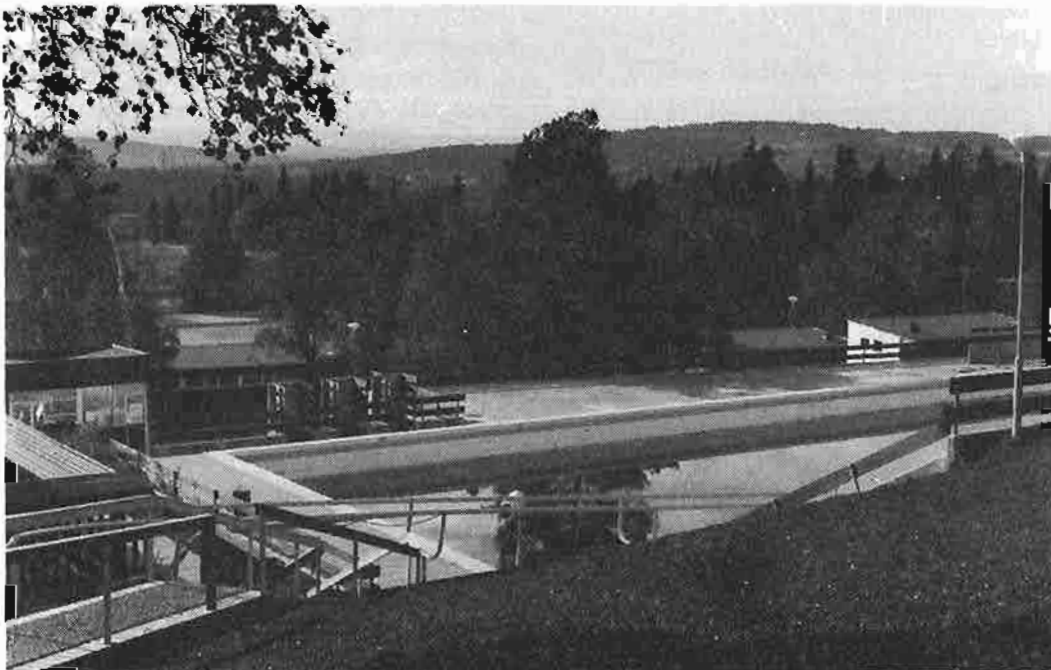
Under utställningstiden har ytterligare synpunkter kommit in. Det kan konstateras att det finns en gemensam önskan att området Östberget - Lövsta - Kvarnsved ska vara ett sammanhängande markområde som används som Naturmark för rekreation och idrottsändamål. Invändningarna och synpunkterna gäller framförallt hur och vilka verksamheter som ska få förekomma på berget. Se vidare Utlåtande med sammanfattning och förslag till ändringar sid 129 f.

Östbergprofilen ger identitet åt Frösön, väl synlig från många håll både i och utanför stan.

Kvarnsved med kulturhistoriskt värdefulla byggnader.

Lövstabadet med fjällutsikt.

HUR GÅ VIDARE ?

Denna översiktsplan föreslås lägga fast markanvändningen *Naturmark för rekreation och idrottsändamål* inom det område som redovisas på den sammanfattande plankartan. Även områden där särskild försiktighet bör iaktas redovisas. Se även kartan över förslag till skötselplan för skogen. Lämpligt område att reservera för utförsåkning, nedfarter och liftar osv är Gustavsbergsbacken, Ladängen, Lövsta, i enlighet med de idéskisser som togs fram 1985.

I Östberggruppen har olika önskemål kring användningen av berget inventerats. Vi re-

dovisar här på illustrationskartor hur önskvärda aktiviteter rent fysiskt skulle kunna samsas under vinter- och sommarsäsong. Förslagen är preliminära och skall bearbetas vidare i projektgruppen för Östberget.

Översiktsplanen ska ses som skede ett i utvecklingen av Östberget. Det skede där *markanvändningen* läggs fast. Kultur och Fritidsnämnden har, som en uppföljning av denna översiktsplan, fått kommunstyrelsens uppdrag att ta fram ett förslag till Östbergets utveckling. I projektgruppen kommer olika intressen att vara representerade. Frågan om t e x ridning på Östberget överlämnas att vidareutredas av projektgruppen.

Rekommendationer och förslag för Östberget - Lövsta - Kvarnsved

Mål: *Behåll området som stadsnära skog/ naturmark.*

Lägg fast markanvändningen Naturmark för rekreation och idrottsändamål Motion, rekreation och idrott för alla.

Mångbruk tillåts på bergets villkor, många aktiviteter ska kunna samsas. Området ska rymma allt från intensivt nyttjande till mer "orörda" lugna områden.

Riktlinjer och förslag

- *Ingen bebyggelse på Östbergets nordöstra sluttning. Östbergets naturvärde är framförallt geologin, den uppstickande porfyren. Bebyggelse bör inte tillåtas alls i branta exponerade sluttningar. Dåliga solförhållanden, utsatt för vindar. Läget extremt exponerat.*
- *Bevara Östbergets omisskännliga skogssiluett. Försiktig avverkning tillämpas och känsliga delar, impediment och biologiskt särskilt intressanta delar undantas helt från avverkning. Sammanhängande områden på bergets södra resp norra del lämnas helt orörda. Se vidare i det kommande programmet för Stadsnära skogar.*
- *Nya byggnader bör endast tillåtas om de kan inrymmas inom föreslagna markanvändning.*
- *Undersök möjligheterna att lösa in fastigheten i Ladängsbacken.*
- *I vidareutvecklingen av projekt Östberget är Kultur och Fritidsnämnden närmast ansvarig på uppdrag av kommunstyrelsen.*
- *I Lövsta- Kvarnsvedsområdet ska badet kunna samsas med skidåkning och andra rekreationsanläggningar.*
- *Större framtida förändringar inom Östberget-Lövsta-Kvarnsvedsområdet, som nya omfattande anläggningar, bör föregås av detaljplan och miljökonsekvensbeskrivning.*

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

10. Östberget - Lövsta - Kvarnsved

ÖSTBERGET, LÖVSTA, KVARNSVED

NATURMARK för REKREATION
och IDROTTSÄNDAMÅL

Skidområdets avgränsning
i Kvarnsved - Lövsta är
ungefärlig. Avsikten är att
behålla ett samman-
hängande område.

Eventuella åtgärder i
skogen som ramar in
Gustavsbergsbacken
ska göras med stor
omsorg och hänsyn till
landskapsbilden. Ev. ny
nedfart studeras noga.
Skogsridå mellan
nedfarter sparas. Stor
hänsyn till landskaps-
bilden gäller även ev nya
nedfarter i Ladängen.

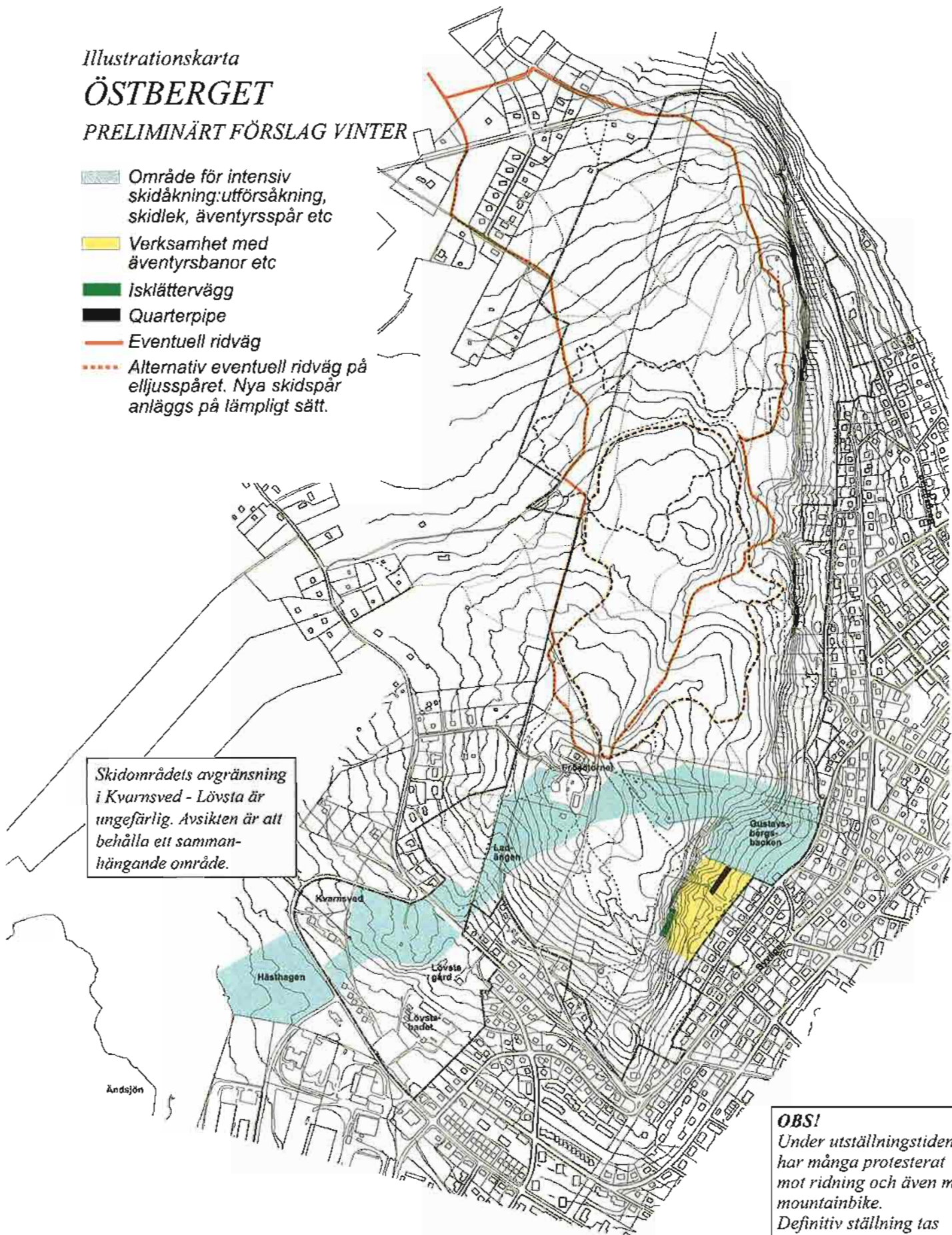
TECKENFÖRKLARING

- Delområdesgräns
- Område för intensiv skidåkning, slalombackar, skidliftar, skidlek etc.
- Område som undantas helt från skogsbruk. Utvecklas till naturskog
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp A
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad, grupp B
- Fornlämningsområde (markingrepp tillståndspliktiga)

Illustrationskarta ÖSTBERGET

PRELIMINÄRT FÖRSLAG VINTER

- Område för intensiv skidåkning: utförsåkning, skidlek, äventyrsspår etc
- Verksamhet med äventyrsbanor etc
- Isklättervägg
- Quarterpipe
- Eventuell ridväg
- Alternativ eventuell ridväg på elljusspåret. Nya skidspår anläggs på lämpligt sätt.

Skidområdets avgränsning i Kvarnsved - Lövsåden är ungefärlig. Avsikten är att behålla ett sammanhängande område.

OBS!
Under utställningstiden har många protesterat mot ridning och även mot mountainbike. Definitiv ställning tas inte i översiktsplanen. Frågan om detaljanvändningen av berget ska vidareutredas i projektgruppen för Östbergets utveckling.

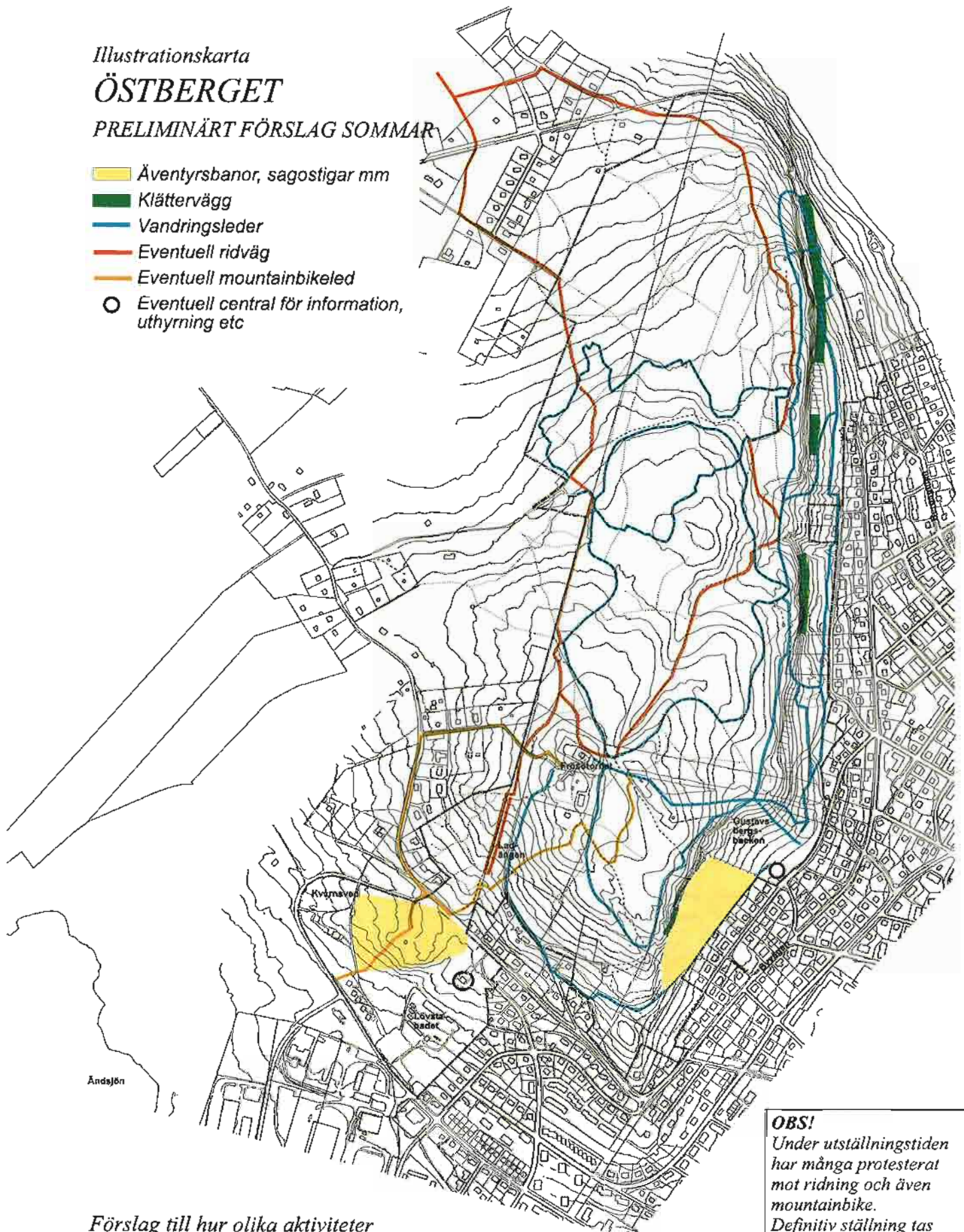
Förslag till hur olika aktiviteter kan samsas på Östberget. Eventuella korsningar av spår ska lösas i samråd mellan de olika intressenterna.

Illustrationskarta

ÖSTBERGET

PRELIMINÄRT FÖRSLAG SOMMAR

- Äventyrsbanor, sagostigar mm
- Klättervägg
- Vandringsleder
- Eventuell ridväg
- Eventuell mountainbikeled
- Eventuell central för information, uthyrning etc

Förslag till hur olika aktiviteter kan samsas på Östberget. Korsningar av spår ska lösas i samråd mellan de olika intressenterna. Eventuella ridvägar går delvis över privatägd mark och förutsätter tillstånd från markägarna.

OBS!
Under utställningstiden har många protesterat mot ridning och även mountainbike. Definitiv ställning tas inte i översiktsplanen. Frågan om detaljanvändningen av berget ska vidareutredas i projektgruppen för Östbergets utveckling.

Illustrationskarta

ÖSTBERGET

PRELIMINÄRT FÖRSLAG

SOMMAR - alternativ

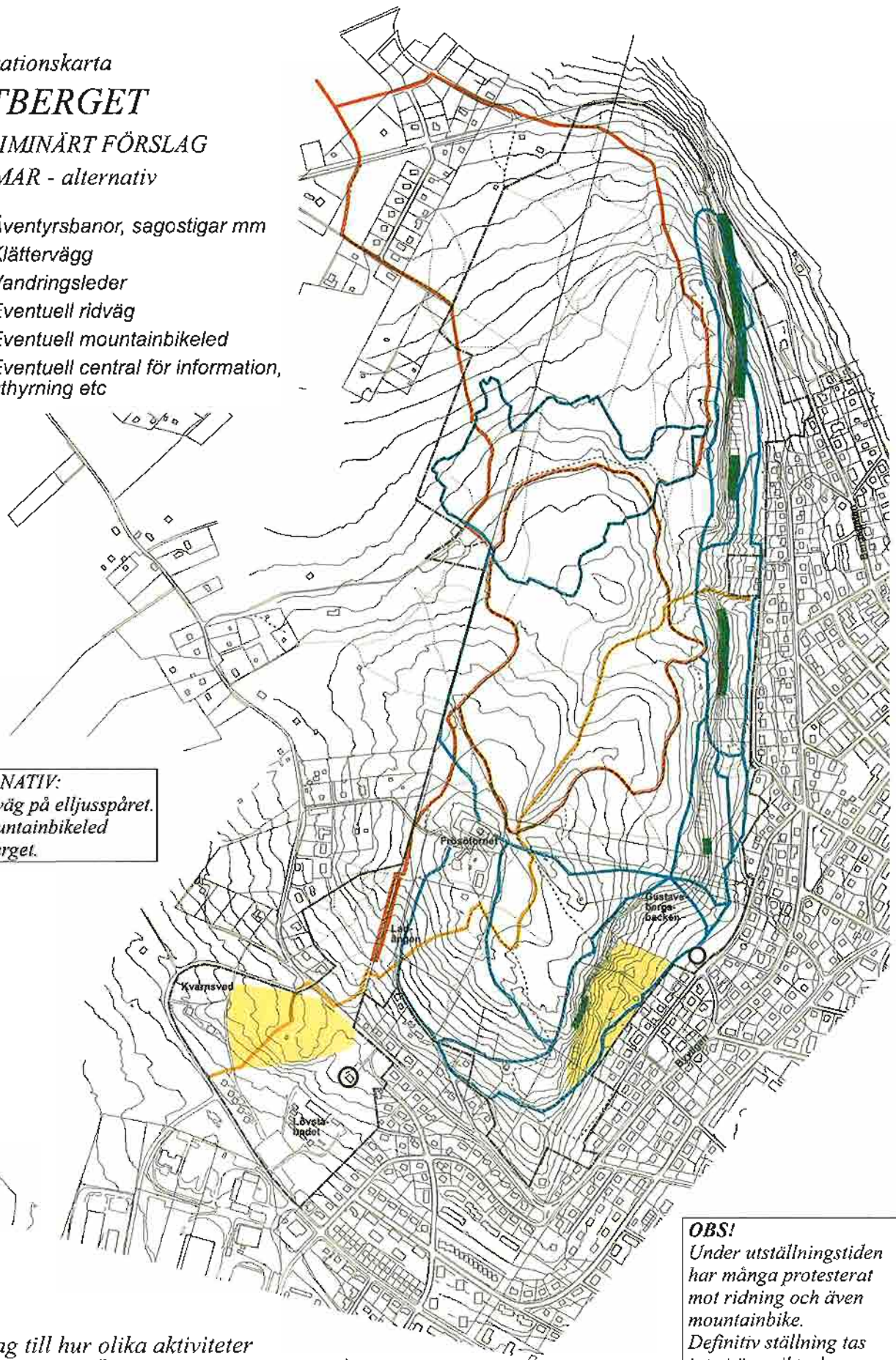
- Äventyrsbanor, sagostigar mm
- Klättrvägg
- Vandringsleder
- Eventuell ridväg
- Eventuell mountainbikeled
- Eventuell central för information, uthyrning etc

ALTERNATIV:
Ev. ridväg på elljusspåret.
Ev. mountainbikeled
över berget.

Ändsjön

Förslag till hur olika aktiviteter kan samsas på Östberget.
Korsningar av spår ska lösas i samråd mellan de olika intressenterna.
Eventuella ridvägar går delvis över privatägd mark och förutsätter tillstånd från markägarna.

OBS!
Under utställningstiden har många protesterat mot ridning och även mountainbike. Definitiv ställning tas inte i översiktsplanen. Frågan om detaljanvändningen av berget ska vidareutredas i projektgruppen för Östbergets utveckling.

4. MEDVERKANDE

Denna översiktsplan för centrala Frösön är utarbetad av

Stadsbyggnadskontorets planavdelning

Cajsa Lindström, arkitekt

tel 063 - 14 42 57

Siv Reuterswärd, planchef/ stadsarkitekt,

tel 063 -14 39 35

Många kommunala förvaltningar har deltagit i arbetet.

Samråd har i huvudsak skett med följande personer:

Fritid Ellen Arnesson Nämndkontoret

Miljö o Hälsa Marie Lewholt Miljö och hälsoskyddskontoret

Hans Lewholt - " -

Irené Karlsson - Berglund - " -

Martin Jakobsson - " -

Park Christer Landenhed, stadsträdgårdsmästare, Nämndkontoret

Service mm Bert-Olof Zachrisson Nämndkontoret

Trafik Jan Asplund Nämndkontoret

Bertil Danielsson - " -

Karlwert Wikström Teknisk service

Göran Lundin - " -

Övriga medverkande:

Carina Westermark, K-konsult Jämtland. Ekologisk planering och byggande.

Foton: Anders Olsén, omslagsbild

Harry Westermark

Robert Fresk

Cajsa Lindström

Kartor: Carina Andersson, Stadsbyggnadskontoret

Robert Fresk - " -

Daniel Nygårds - " -

Teckningar: Siv Karlsson - " -

Översiktsplan för CENTRALA FRÖSÖN Östersunds kommun

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Översiktsplanen har varit utsänd för samråd under tiden 20 december 1996 - 28 februari 1997. Samrådshandlingarna utgjordes av samrådsutgåvan av förslag till översiktsplan för centrala Frösön, daterad november 1996.

Planhandlingarna har sänts till berörda sakägare, myndigheter, organisationer och kommunala förvaltningar. Boende/verksamma inom området har informerats genom att förslaget har varit upphängt på skärmar på Länsbiblioteket, Rådhusets entré och Landstingshusets entré på Frösön. Dessutom har det funnits tillgängligt på Konsum Marknad, Frösön samt ICA Frösöhallen. Ett samrådsmöte hölls den 30 januari 1997 i Landstingssalen vid Hornsbergskyrkan. Totalt har ca 400 ex av förslaget till översiktsplan delats ut.

Aanons om samrådet och samrådsmötet var införd i ortstidningarna den 20 december 1996 och den 29 januari 1997.

SAMRÅDSMÖTE

Vid samrådsmötet deltog ett 50-tal personer. Mötesordförande var Ann-Sofie Andersson (s), Byggnadsnämnden. Föredragande var Cajsa Lindström och Siv Reuterswärd, Stadsbyggnadskontoret. I huvudsak diskuterades följande frågor:

Östberget: Vad händer?

Gudmund Söderin, Östersunds klätterklubb, Jämtlands klättercenter: Hur används berget idag? Vem ska använda Östberget? Planen innehåller ju inga direkta förslag. Ett berg för ungdom och högskola viktigt.

Östersunds Slalomklubb (Rut Jonsson) önskar starttorn och standard för internationella tävlingar. En arbetsgrupp som jobbar med bergets användning behövs. Fritidsgården Östman, Marie Vikström, har lämnat en rad förslag till Östbergets utveckling och sökt pengar från Nämndkontoret, bl a till äventyrlekplatser, mountainbikeleder, klätterrögg, vandringsleder. Visionen är ett Frösöberg för alla åldrar och intressegrupper. Kan genomföras bl a som sysselsättningsprojekt. Bertil Almerud erinrar om att det finns ett tidigt planeringsarbete för aktiviteter på Frösöberget, bl a från 1949, där det kan finnas idéer att hämta. Det gjordes många utredningar under Frösö köpings tid.

Björn Modin, ÖFS. Parkeringsproblemet mycket stort. Det behövs 100 p-platser. Klubben har åkare i världseliten, mycket viktigt att vi har bra förhållanden.

Kommentar, Ann-Sofie Andersson: Översiktsplanen handlar om att göra markanvändning för naturmark, rekreation och idrottsändamål möjlig. I översiktsplanen läggs markanvändningen fast. Vad som ska göras och hur beror sen på olika aktörer. En Östbergsgrupp för utveckling av berget bör komma igång. Ska ta frågan vidare till Göte Murén ordförande i Kultur och fritidsnämnden. Intresseanmälan för att vara med i en Östbergsgrupp togs upp på mötet. Ett 10-tal personer/ företrädare för olika intressegrupper, anmälde sig.

Turistattraktioner:

Rolf Svedberg, Trefaldighetskällan viktig turistattraktion, men hur är det med vattenkvaliteten? Ingemar Östberg, föreningen gamla Hornsberg, Frösö hembyggsförening anser att Runstenen är en mycket viktig turistattraktion, men planeringen är misslyckad, turister ser inte, hittar inte.

Kommentar: Vattenkvaliteten är inte bra idag eftersom källan är ihopkopplad med dagvattnätet. Om den ska återställas måste vattenkvaliteten kollas.

Flyget:

Rune Hedén, enorma bullerproblem i Lövsta, aven avgasproblem, blev värre när flygriktningen ändrades.

Tomas Trång mycket kritisk mot flygbuller, stämmer ej med ambitionen att måna om miljön. Går att ändra flygriktning? Flygplatsen förhindrar utbyggnad av Frösön

Kommentar: Den politiska inställningen är att flygplatsen ska vara kvar. En taxibana kommer att hjälpa till att minska buller. Civilflygbuller beräknas minska. Militärflygbuller ökar, mest avancerade flygövningar som ger bullerproblem. Det går säkert att ta mer hänsyn, kommunen tar med synpunkter till överläggningar med flyget.

Trafiken: Bl a ställdes följande frågor

Varför används inte vägbulor för att minska hastigheter? Varför inte gångtunnel under Frösövägen till Kärrgbacken? Bussförbindelse till centralstationen behövs. Parkeringssituationen utanför posten är kaotisk, blev värre sen posten stängde i Valla och flyttade in i Kärran i centrum, och sen bankomat kom dit. Korsning Frösövägen/ Dalagatan konstig. För dålig sikt, häckar växer för höga på Gullivavägen o Blomstervägen.

Kommentarer, Jan Asplund, Nämndkontoret: Bra med bulor vid skolor och utefter stora stråk där man cyklar och går. Kommer att bli hastighetsbegränsning och vägbulor nedanför Östbergsskolan. En tunnel kostar 1,5 - 2 miljoner att bygga, det skulle bli stora sår i marken på översidan tunneln. Erfarenheten från Valla och Torvalla visar att barmen inte alltid använder tunneln utan hellre går ovanpå. Tittar just nu på möjligheten att lägga ner en busslinje förbi stationen.

Korsningen Dalagatan/ Frösövägen är omgjord så att anslutningen mot Frösövägen blir vinkelrät, vilket anses mer trafiksäkert än tidigare snoda anslutning.

Trycket utanför Posten är för stort idag, bör diskutera med Posten, kommunen föreslår räcke så att bilar inte kan köra upp på gångbanan.

Häckar är fastighetsägarens ansvar, men kommunen försöker informera om gällande regler om bra sikt i höm, regleras i Plan och Bygglagen.

Stränderna:

Tomas Trång beklagar att trafikleder skär av stränderna och att det inte går att nå vattnet p g a de stensatta kanterna. Återskapa en strand, gör sandstrand vid bukten norr om gångbron.

Kommentar: Det är angeläget, men problem och kostnader med att skapa stränder. Vattenståndet varierar flera meter och vindarna är relativt hårda och sanden ligger inte kvar.

Stadsstruktur: Behåll småskaligheten. Är det långsiktigt hållbart att ta bort skolor? Barnantalet ökar.

Kommentar: Skolfrågan kommer att behandlas under våren i budgetdiskussionerna i Barn och Ungdomsnämnden.

Lövstabadet: Lövstabadet är en fantastisk anläggning. Är man intresserad inom kommunen att ha kvar Lövstabadet?

SAMRÅDSYTTRANDEN

33 skriftliga yttranden har kommit in till byggnadsnämnden. Många redovisar en positiv grundinställning till huvuddragen i förslaget. Yttrandena refereras nedan i korthet.

Statliga myndigheter, Landsting

1. **Länsstyrelsen:** Länsstyrelsen finner ingen anledning att varsla om prövning enligt 12 kap PBL i eventuellt kommande detaljplaner som upprättas med stöd av översiktsplanen. Planen bedöms kunna inspirera till utveckling av en god miljö och förändringar av infrastruktur och markanvändning som ger en långsiktigt hållbar utveckling, se bilaga 1.
 2. **Emefit, fastighet:** Har inget att erinra mot översiktsplanen, men framför följande synpunkter: Runstenens status borde höjas, den besöks ofta av bl a skolklasser och turistgrupper, allmän uppsnygning runt runstenen samt bättre skyltning. En konsekvens av att underlätta för sparkåkning vore att anpassa sandning av kommunens gångbanor, så att halva är sandad och resten osandad. Angående Fjällgatan utanför Landstinget föreslås p-ficka på båda sidor gatan, för korttidsparkering, all stoppförbud på den sida Sparbanken ligger.
Kommentar: Åtgärder på Landstingsgården för att höja runstenens status är välkomna med tanke på den attraktion runstenen är. (Genomförandet förutsätts ske i Landstingets regi.)
Beträffande sandning försöker kommunen redan idag att endast sanda halva banan på GC-vägar. Gångbanor utefter gator är i regel för smala för att vara möjliga att dela upp, med hänsyn till kommunens väghållaransvar är det inte möjligt. Parkeringsficka på båda sidor Fjällgatan är tekniskt svårt p g a slänten upp mot Sparbanken. Sparbankens kunder får hänvisas till Sparbankens parkering.
 3. **Försvarsmakten, Jämtlands flygflottilj:** Ingen erinran.
 4. **Länsmuseet:** Har synpunkter på texten betr formmimen samt på bedömningen av vilken bebyggelse som idag kan betraktas som kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.
Kommentar: Länsmuseets synpunkter beaktas i bearbetningen av planförslaget.
 5. **Polismyndigheten i Östersund:** Ingen erinran. Myndigheten ser med tillfredsställelse att trafikmiljön särskilt beaktas vid skolor etc. betr hastighetsbegränsningar, farthinder o dyl.
 6. **Vägverket:** Ingen erinran.
- ### Kommunala förvaltningar/ nämnder och bolag
7. **Jämtkraft:** Enligt förslag och rekommendationer för el i översiktsplanen så föreslås en övergång till 5-ledare. Hela elnätet kommer inte att ha 5-ledare inom planområdet förrän om tidigast 50 år, eftersom vår ombyggnadstakt är 2% per år.

5-ledare kan dock erbjudas fram till respektive leveranspunkt för den kostnad detta medför.

Kommentar:

Det är positivt att det redan idag går att börja en övergång till 5-ledare på fastighetens eller den enskilda beställarens nivå. Det går alltså att få bra elmiljö i den egna bostaden. Förhoppningsvis kommer även hela nätet på sikt att byggas om till 5-ledarsystem.

8. **Nämndkontoret:** Betr allmänt, avgränsning och 16-punkts program: (i övrigt se under respektive nämnd).
Det är viktigt att poängtera att översiktsplanen är långsiktig 10-20 år, eftersom denna plan läggs fram samtidigt som nämnderna är ålagda att genomföra omfattande besparingar under den kommande 3-års perioden.
Även Frösödal, som servicemässigt betjänas av Lovsta -Hornsbergsområdet, bör ingå i översiktsplaneområdet.
I samrådsupplagan är inte områdena Östberg, Lovstabadet, Kvarnsved konsekvent redovisade att de ingår i översiktsplanen.
Kommentar: Planens långsiktighet ska ytterligare påpekas. Meningen med ett samråd är också att testa olika förslag. Förslagen i översiktsplanen bör ges prioriteringsordning och kommenteras ytterligare; vad som går att genomföra nu och vad som är ideer på lång sikt.
Frösödal är relativt nybyggt och där bedöms inte behovet av en översiktlig plan föreligga i dagsläget.
Området Östberg, Lovstabadet, Kvarnsved ska utredas ytterligare och ges en mer konsekvent kartredovisning.
9. **Gatu- och Trafiknämnden/ Nämndkontoret:** Har en rad synpunkter.
Texten om kollektivtrafiken ger ett subjektivt intryck. Vad jämför man med när man skriver om "god turtäthet", "glost mellan turerna" och "långt till busshållplats ? (400 m)
Miljövänligt bränsle till bussar och kommunens bilar är en god ambition, men genomförandet är emellertid beroende av tillgång till ekonomiska resurser. Förslaget ger i dagsläget en merkostnad på knappt 4 miljoner kronor inkl investering- och driftskostnader/år.
Tätare turer kvällstid på de ordinarie busslinjerna är en god ambition, men skulle ge en årlig merkostnad på ca 690 000 kr.
Att komplettera busstrafiken med servicelinje är en målsättning som finns med i kollektivtrafikplanen sedan flera år. Finansieringsfrågan är ej löst, beräknad kostnad 300 000 kr/ år.
De olika förslag som hänförs till gatu- och trafiknämndens ansvarsområde ryms ej inom nämndens nuvarande budgetramar. Åtgärderna måste därför tas upp i nämndens budgetarbete för ev prioritering. Anläggningskostnaden för förslagen som gäller ny- ombyggnad av gator och gc-vagar på centrala Frösön beräknas till totalt 13,5 - 14,5 Mkr.
Kommentar: Texten under kollektivtrafik omarbetas med hänsyn till inkomna synpunkter. Påståendet att 400 meter upplevs som långt till busshållplats bygger på praktiskt prövad erfarenhet, enligt Sune Sandström, Jämtlandsbuss. Åtgärdsförslagen bör åtföljas av kommentarer om kostnader och bedömning av möjligheterna till genomförande, på kort eller på lång sikt. Prioriteringsordning bör anges.
10. **Utredning och projektering:** Har deltagit i arbetet med översiktsplanen och har endast marginella tillägg. Förslaget att stänga Småla Vägen för genomfartstrafik ifrågasätts, den behöver vara öppen bl a för vinterväghållningens framkomlighet.

Kommentar:

Smala vägen bör vara öppen för genomfartstrafik. Förslaget att stänga utgår.

11. *Barn- och ungdomsnämnden/ Nämndkontoret:* Det är viktigt att påpeka att de boende på centrala Frösön kommer att ha tillgång till grundskola i sitt närområde, oavsett beslut om hur många skolor som kommer att finnas kvar i området. Vid ev utvecklingar är det viktigt att kommunen har beredskap att göra förändringar av de fysiska planernas innehåll och användningssätt.

Kommentar:

Texten i översiktsplanen ska ansluta till de beslut som tagits i Barn- och ungdomsnämnden.

12. *Kultur- och fritidsnämnden/ Nämndkontoret:*

Parkeringen vid skidleksområdet bör säkerställas i översiktsplanen.

Hoppbackarna i Lövsta, som anses som kulturhistoriskt värdefulla, har liten användning för sitt ursprungliga syfte. De tekniska och ekonomiska förutsättningarna för att kunna bevara backarna viktigt att utreda.

Östberget är viktigt för fritids- och rekreationsändamål för såväl allmänhet som besökande turister. Det finns visioner och ambitioner att göra Östberget till en nationell idrottsplats för utförsåkning. Investeringar finns ej anvisade men det är viktigt att planen tydligt säkerställer den fysiska markanvändningen till idrottsändamål. Östbergets betydelse för utveckling av Skidhögskolan behöver beläggas i planen samt Frösöbergets utvecklingsgrupps förslag att utveckla berget för alla åldrar. Ansvaret för Östbergets utveckling på kort och på lång sikt bör klargöras i planen. Nämnden vill även peka på det stora behovet som finns av samordning mellan olika idéuppslag och intressenter. Vid Gustavsbergsbacken kan alternativ finansiering av p-platser genom avgifter övervägas.

De olika förslag som hänförs till kultur- och fritidsnämndens ansvarsområde rymms ej inom nämndens nuvarande budgetramar. Åtgärderna måste därför tas upp i nämndens budgetarbete för ev prioritering. Kostnaderna för åtgärdsförslagen uppgår till uppskattningsvis till 2,2 Mkr.

Kommentar:

En Östbergsgrupp bestående av politiker, tjänstemän och intressenter tillsätts för att vidareutveckla och samordna idéer kring framtida nyttjande av berget och sammanhängande grönområden västerut mot Ändsjöns naturreservat.

Åtgärdsförslag i planen bör åtföljas av kommentarer om kostnader och bedömning av möjligheterna till genomförande, på kort eller på lång sikt.

En avgiftsbelagd parkering vid Gustavsbergsbacken bedöms endast ge marginella effekter, på grund av att tiden är för begränsad, och antalet dagar för få.

Hoppbackarna i Lövsta bör få stå kvar, åtminstone så länge de är i bra skick och inte kräver alltför omfattande underhåll, och så länge ingen alternativ användning för området föreslås. De har kulturhistoriskt värde och även om de inte används idag kanske läget är ett annat i framtiden.

13. *Omsorgsnämnden:* För att öka möjligheterna inom planområdet till att bo i livets olika skeden är det viktigt att tillgängligheten förhålls i den äldre bebyggelsen. Lösgrus på t ex gångvägar är inte lämpligt för tillgänglighet och framkomlighet, särskilt för äldre och rörelsehindrade. När det gäller satsningar på mindre enheter för äldreboende är behovet av särskilda boendeformer i området fn täckt.

Kommentar:

Synpunkterna beaktas.

14. *Utbildningsnämnden:* Ingen erinran.

15. *Miljö- och hälsoskyddsgruppen:* Foreslår att de lokala målen för en hållbar stad kompletteras. Som exempel på bra energialternativ, där fjärrvärme inte kan anslutas, bör även anges jordvärme eller andra förnyelsebara energislag. Som sista alternativ bör man rekommendera fastbränsle. Vidare bör Stadsbyggnadskontoret utreda möjligheterna att göra Storsjöns stränder mer lättillgängliga.

Kommentar:

Närrens energialternativ tas med i planförslaget. Tillgängligheten till stränderna utreds ytterligare, angeläget att satsa på. Förbättringar är på gång, se även svar pkt 18 och 21.

16. *Frösöbergets utvecklingsgrupp:* Har lämnat in ansökan till nämndkontoret om utvecklingsmedel för projekt Frösöberget med omgivning. Visionen är att utveckla Frösöbergområdet, både befintliga anläggningar samt nya idéer. Ex isklättersvägg, klättersug, mountainbikeleder, äventyrslekplatser, vandringsleder, naturstigar med rastplatser etc. Visionen är att alla åldrar, alla intressegrupper, året om ska kunna använda Frösöbergområdet som rekreationsområde. Fritidsgården Östman vill i samarbete med olika intressenter utveckla tankar och idéer rörande Frösöbergets möjligheter till friluftsliv, äventyr, naturism, rekreationsområde, informationscentral. Ungdomar ska kunna beredas sommarjobb för att genomföra projektet. Den beräknade kostnaden 1997-1999 är 2,1 miljoner kr.

Kommentar:

En Östbergsgrupp tillsätts, se ovan pkt 12.

Företag och organisationer

17. *DHR:* Har en rad synpunkter i anslutning till delområde 1-10. Fasa av gator vid övergångsställen. GC-väg önskas utefter Bergsgatan. Beträffande plogad isväg mellan Frösön och stan tänk på att även rörelsehindrade ska kunna komma ner på isen. Flytta Posten, det är trafikchaos och liten lokal, det behövs handikapparkeringsplatser. Bänkar önskas utefter Norra Strandvägen samt utefter planerad gångstig upp till Bergsgatan. Gallra väta buskage kring Frösö hühro och gångbro. bättre belisning gångbron. Generellt är tillgänglighet viktigt i alla sammanhang. Generellt gäller att GC-vägar, även utsiktsplatsen Krönet, asfalteras med öppen asfalt eller används plattor och marksten.

Kommentar:

Gator ska alltid försänkas vid övergångsställen.

Det skulle behövas en GC-väg utefter Bergsgatan, men gatan är så smal att en GC-bana inte kan få plats.

Isvägar som kommunen ansvarar för leds endast till tunnar eller där det finns naturlig anslutning.

Posten kontaktas för vidarebefordran av synpunkter. I sommar planeras följande förbättringar: Korttidsparkering införs i parkeringsfickorna på båda sidor gatan. En handikapparkerings anordnas. Eventuellt kommer parkeringsfickorna att förlängas. Om dessa åtgärder visar sig otillräckliga sätts ett räcke eller betonghinder upp som gräns mellan gata och gångbana.

Synpunkterna beaktas där så är tillämpligt i översiktsplanens text. Många synpunkter berör genomförandefrågor och vidarebefordras till de förvaltningar som arbetar med gat-, trafik- och parkanläggning, för kännedom.

18. *Frösö Centerpartiavdelning, Rolf G Swedbergh/ Centerpartiet i Östersund, Sven Hellström framför en rad förslag:*
 Parkeringsituationen vid Posten måste ötgärdas.
 Förlängningen av Fritzhemsgatan till Bergsgatan bör ej komma till stånd eftersom ett vackert hus och många träd då måste tas bort.
 Busshållplatsen på Bergsgatan, närmast brofästet i färdriktningen mot bron, mycket trafikfarlig.
 Högerfilen på Frösövägen nedom Konsum-marknaden trafikfarlig. Avgaser från taxis uppställningsplats efter Frösövägen går rakt in i busskaren bakom.
 Uppfart mot Dalag från Frösöv måste vara felkonstruerad, bör hyggas om.
 Bra att stänga Dalagatan mot Ruuthsvägen.
 Väg runt Östberget bör vara huvudled. Rondell vid brofästet bra ur trafiksäkerhetssynpunkt
 Fräscha upp Landstingshusets innergård, t ex vacker trädgårdsanläggning, rinnande vatten, bänkar. Minska parkeringsplatsen nedanför Landstinget, sätt upp Storsjöodjur som blickfång. Stora skaror av turister frekventerar området, parkeringsmöjligheter måste finnas utefter Fritzhemsgatan för turistbussar o bilar.
 Förstärkt strandlinjen från Parkgatan till Norra Strandy 24, en mjukare strand behövs. Enklare vind- o regnskydd samt omklädningsutrymme behövs vid fotbollsplanen nedom Risslersgatan, ev läpplanteringar.
Kommentar:
 Posten kontaktas för vidarebefordran av synpunkter. Under sommaren -97 genomförs förbättringar: Korttidsparkering i parkeringsfickorna på båda sidor gatan samt en handikapparkering. Eventuellt kommer parkeringsfickorna att förlängas. Om dessa åtgärder visar sig otillräckliga sätts ett räcke eller betonghinderupp som gräns mellan gata och gångbana.
 Förlängning av Fritzhemsgatan ner till Bergsgatan innebär visserligen att ett hus och flera träd måste tas bort, något planens målsättningar annars värnar om. Men det är stadsbyggnadskontorets uppfattning att stora förbättringar i tillgängligheten till centrum skulle kunna nås på så sätt, och kan bidra till att öka Hornsgatans attraktivitet för handel.
 Busshållplatsen behövs eftersom många människor bor i närheten. Enda alternativet är att flytta den tillbaka till närmaste kvarter (Tivolit), något som blir följden om Fritzhemsgatan öppnas. Synpunkten vidarebefordras till ansvariga för trafikfrågor.
 Högerfilen nedanför Konsum är föranledd av trafiksäkerhetsskäl, för gående och cyklister. Inga olyckor har rapporterats. Eventuellt kan utstyrning i korsningen med Fjällgatan övervägas.
 Huvudled runt berget är inte aktuellt, risken är att hastigheten höjs, vilket inte är önskvärt. Huvudledsförordnande läggs normalt inte på denna typ av väg.
 Det finns parkering för bussar sommartid på Fritzhemsgatan utanför Landstinget, skyltarna är övertäckta vintertid.
 Synpunkter på Landstingsgården vidarebefordras till Landstinget.
 Instämmer i synpunkterna beträffande strandsträckan utefter Norra Hornsberg. Det är angeläget att återerövra stränderna. Åtgärder kommer att övervägas i mån av medel. Regnskydd vid fotbollsplanen övervägs.
 Synpunkter som direkt berör genomförandefrågor vidarebefordras till de förvaltningsenheten som arbetar med gatu-, trafik- och parkanläggning, för kännedom.
19. *Frösö Hembygdsförening/ Magnus Albinsson: Föreningen vill understryka att i det fall förtätning av bebyggelsen tillåts, måste detta ske varsamt, vilket av föreningen uppfattas som planens intentioner. Samt att bevarandevärda byggnader verkligen ges ett skydd. Föreningen vill understryka det önskvärda i att området kring Hornsgatan återskapas som ett naturligt centrum, bl a genom att Fritzhems-*

gatan förlängs mot norr. Instämmer i planens förslag beträffande Trefaldighetskällan, runstenen och Krönet. Det är föreningens förhoppning att förslaget till översiktsplan kommer att följas upp med aktiva åtgärder. Hembygdsföreningen vill även peka på behovet av inventering av bevarandevärd bebyggelse för Frösön som helhet.

Kommentar:

Synpunkterna uppfattas överensstämma med planens intentioner.

20. *Jämtland-Härjedalens skidförbund/ Håkan Espmark: Ser med tillfredsställelse att nuvarande områden för idrott och friluftsliv bevaras. Däremot har utvecklingen av idrottsanläggningar i form av skidbackar ej beaktats i erforderlig omfattning. Det förslag som J-H Skidförbund och Idrottens Utvecklingscentrum lämnade 1996-0131 hör i sin helhet aktualiseras och bör framgå av Rekommendationer och förslag för Östberget.*
Kommentar:
 En Östbergsgrupp tillsätts, se ovan pkt 12.
21. *Miljöpartiet de gröna har lämnat en rad synpunkter: Prioritera människors säkerhet och framkomlighet framför bilarnas. Sänk hastigheterna på Frösön för säkerhets skull. Minska trafikbullret genom att sänka hastigheterna. Bilaga Den trafiksäkra staden, Hastighetsgränser i tätort. Minska flygbullret över de befolkningstäta områdena. Bullerskyddade ventilations-systemen såväl ute som inne. En tystare miljö ska eftersträvas. Mildra parkeringstrycket vid stalombacken genom att nyttja Ladingsområdet. Låt inte OS-arr trasa sönder området. Stränderna är bortbyggda, gör ny strand vid Vallaledens rastplats, korsningen Vallaleden - Vallsundsbro påfarten och i vikarna vid gångbron. Skydda natur-skyddsområden. Gör en riktig lekpark (modell badhusparken) vid Käringbacken. Värna gårdssytor. Ordna en ekologiskt viktig experimentyta odlingsyta på Östbergsskolan. Utred om en lokal förlagring till Gräfsåsen är bättre ur resursynpunkt. Tak bör vinklas så att största möjliga energiupptag kan göras. Begränsa nockhöjderna för utblickarnas skull.*
Kommentar:
 Beträffande allmän hastighetssänkning avvaktas regeringens 0-visionutredning. Det är en ambition att flyget i hög grad ska göra in-och utflygning över Storsjöflaket. Den planerade taxibanan förbättrar de möjligheterna. På sikt beräknas civil-flygbuller minska. Miljöflygbuller beräknas öka, det är mest avancerade flygövningar som ger bullerproblem. Kommunen framför synpunkterna vid överläggningar med flyget.
 En Östbergsgrupp tillsätts, se ovan pkt 12.
 Tillgängligheten till vattnet och stränderna är angelägen och förbättringar är på gång. I anslutning till nya Vallsundsbron planeras sandstränder, både på ön och på fastlandet. Förbättringar av den mer långgrundna sandstranden på norra Hornsberg kommer att övervägas, i mån av medel. En ny fast badbrygga byggs 1997 i Hornsbergsparken, vid vithusen. Vid rastplatsen utefter Vallaleden läggs en badbrygga ut varje sommar. På grund av vattendjupet är stränder svåra att anlägga vid Vallaledens rastplats och i vikarna vid gångbron. Som information kan även nämnas att kommunen planerar förbättringar av stranden nedanför Jamtli så att där delvis kommer att bli badbar strand.
 Käringbacken är mångsidigt användbar både sommar och vinter, befintlig lekutrustning byts ut vid behov. Käringbacken fungerar bra idag, som en lite friare lekpark där inte allt är tillrättatlagt för barnens lekar. Det är en väl så viktig funktion. Kommunen bedömer att det inte finns särskilda behov att prioritera ytterligare kostsamma arrangemang.

En tyst miljö är givetvis en god ambition i den långsiktigt hållbara staden. Att skydda naturskyddsområden, värna gårdar, och begränsa nockhöjder överensstämmer med planens målsättningar. Orientering av tak bör i första hand anpassas till stadens struktur och bebyggelsekaraktär. Där solfångare är aktuellt väljs en förmånlig orientering, om valmöjlighet finns. Angående förlagring till Gråfsåsen vidarebefordras synpunkter till Affärsverken. Synpunkter om ekologisk odlingsyta vidarebefordras till Östbergsskolan.

22. *Sveriges Fastighetsägare Jämtlands län / Köpmannaförbundet- Köpmannaföreningen:*

Vi anser det viktigt och tolkar att förslagsställarna lämnat utrymme för viss anpassning till nya yttre omständigheter. Mitthögskolans framtida lokalisering är ett betydande förestående beslut som kommer att påverka Frösön. Delar det övergripande målet mot en hållbar och kretsloppsanpassad inriktning. Föreningarna forespråkar att omställning främst baseras på att skapa incitament för berorda, t ex genom ekonomiska styrmedel såsom differentierade taxor och avgifter mm. I planförslaget noteras en strävan att värna handel och serviceetableringar. Det synes därför finnas anledning för kommunen att aktivt stimulera dylika etableringar och även nyetableringar, t ex överväga att ge kvarter med handel möjlighet till såväl högre byggnader som högre exploateringsgrad. Förslaget att öppna Fritzhemsgatan mot Bergsgatan är gott och bör öka tillgängligheten. För att ytterligare stimulera tillgänglighet samt etablering kan man överväga att göra del av Hornsgatan till "Gårdsgata" med företräde för gående, men med bibehållen parkering. Viss försiktighet torvas vid bedömning av vilka byggnader som skall anses vara kulturhistoriskt värdefulla. Vita husen kring brofästet, tegelvillorna längs Mällbyvägen, vita radhusen på Fjällglinten och kedjehusen längs Fritzhemsvägen ska inte tillerkännas ytterligare skydd mot förändring än gängse byggnader. En förutsättning för nyttjande av berget är god tillgänglighet. Höj attraktionskraften och aktiviteten.

Kommentar:

Åtgärder för att nå ett mer hållbart samhälle bygger på ett samspel mellan många faktorer, bland annat fysisk planering och åtgärder som styrning via taxor och avgifter, och på kunskap mm. Det är kommunens målsättning att verka för ett hållbart samhälle.

Förslaget till markanvändning och exploatering medger, främst på centrala Hornsberg, en högre exploatering än i dag på en del fastigheter. Samtidigt är det nödvändigt att klara kraven på bilplatser och en god utemiljö. Småstadens skala bör vara tongivande, dvs en blandning av hustyper och hushöjder och inte högre hus än tre våningar med souterräng eller vind.

Förslaget till gårdsgata är intressant och kan vara en möjlighet att pröva om intresse finns hos de lokala handlarna.

Den ovan angivna bebyggelsen tas, efter samråd med länsmuseum, inte med som kulturhistoriskt värdefull. Bebyggelsens stadsmiljöhistoriska och arkitektoniska värden bör dock uppmärksammas, och varsamhet iaktas enligt gällande paragrafer i PBL, kap 3.

En Östbergsgrupp tillsätts, se ovan pkt 12.

Enskilda

23. *Magnus Albinsson, Byvägen: Ser planförslaget genomgående positivt, under förutsättning att planen följs upp med de åtgärder som föreslås. Byvägen nr 122 bör utgå ur stadsplanen och tillföras Östberget, kommunen har köpt fastigheten?*

Kommentar:

Fastigheten Tullvaktmästaren 11, Byvägen 122, är privatägd. Det har hittills inte varit aktuellt för kommunens fastighetskontor att köpa in fastigheten. Om Långdängprojektet med nedfarter och liftar ska realiseras vore det dock mycket önskvärt att kommunen löser in denna fastighet.

24. *Mathias Broth, Södra Strandvägen: Det är av största angelägenhet att det byggs ett bullerskydd vid uppfarten från nya bron till Vallaleden. En meterhög betongmur, kamouflerad av törvuxen hack, skulle avsevärt dämpa trafikbullret för boende i Västerviksområdet.*

Kommentar:

Vid den nya broanslutningen är det föreslaget en hastighetsminskning till 50km/h, vilket innebär mindre vägbuller. Kommunen och länsstyrelsen beslutar. En sänkning av hastigheten innebär en bullerminskning med ca 3 dB(A), (från 65 - 68 dB(A) till 62 - 65 dB(A)), vilket kan jämföras med bullret från Frösövägen. För att en bullervall ska ha god effekt behöver den vara ganska hög, min 2 m, vilket också skulle innebära att utsikt skärs av. Växter kan visuellt avskärma men skulle tyvärr inte ge mätbar effekt på bullret.

25. *Ulla-Britta Broth, Södra Strandvägen: För närvarande finns inget fungerande bullerskydd för trafiken på Vallaleden längs Södra Strandvägen. De trädgångar som anlagts bör utökas med barrträd för att fungera som skydd även vintertid. Just vid uppfarten från den nya bron till Vallaleden behövs dessutom en jordvall krönt av lågväxande barrväxter för att i görligaste mån nedbringa olägenheterna med den ständigt bullrande trafiken.*

Kommentar:

Angående buller se pkt 24.

26. *Mats Carlsson, Valla: Har inkommit med tre omfattande dokument angående Frösö skidlek: 1. Frösö skidlek - bakgrund, utveckling, möjligheter, som behandlar hur projektet Frösö skidlek kommit till stånd, hur det utvecklats och vad som är möjligt att göra i fortsättningen. 2. Frösö skidlek - teori, handlar om bl a inlärning. 3. Playful skiing, en dokumentation på engelska, projektet har presenterats i flera internationella sammanhang. Vintern 1994 startades Frösö skidlek med stöd av Skolverket. Något projekt som liknar Frösö skidlek torde inte finnas någon annan stans över huvud taget, varken i Sverige eller i utlandet. 14.000 övningsbesök hittills. Frösö skidlek är ett projekt som visat sig fungera väl. Men det går också att utveckla ännu mer.*

Kommentar:

Frösö skidlek är ett mycket intressant initiativ och området är väl lämpat. Skidleksområdet ska ingå i översiktsplanen och behandlas vidare i Östberggruppen.

27. *Kerstin och Jörgen Danielsson/ Ann och Ove Palmqvist/ Lillemor och Tord Palmqvist, Mälltorpsgatan: Redan idag är trafikbullret från Vallaleden mycket störande, särskilt under våren innan man monterat av de dubblade vinterdäck. Under sommaren används Vallaleden som "central fartsträcka". Under trafikintensiva perioder svårt att göra sig hörd i normal samtalston. Den nya broanslutningen betyder att trafikbullret kommer att öka med inbromsande och startande fordon. Det anlades en vall mot sjön, men den förstärker snarare ljudet mot de bofasta. Åtgärdsförslag: Anlägg mur eller plank ca 70 cm högt över vägbanan. Plantera särväxande huskage som döljer muren/planket. Planteringen gör också att man bättre kan utnyttja de grönytor som finns längs vägen. Föreslår att det grönområde (vid AMU, Lövska) som fotbollsspelarna använder som träningsytor dräneras och iordningsställs för fotbollsändamål. Är det brist på parker i vårt närområde 5. Östberg-Frösödal ?, arbete för mer parker är förstas*

bra ändå. Den omnämnda transformatorbyggnaden har rivits. Västervikssågen låg söder om nuv servicehemmet.

Kommentar:

Angående buller se pkt 24.

Angående det aktuella grönområdet vid Arnu-Lövsta är det önskvärt med en buffert mot naturreservatet med tanke på att konstgödsel används på fotbollsplanerna. Området är dessutom närmast att betrakta som våtmark och svårt att dränera ut. Texten redigeras beträffande sakuppgifter.

28. *Kjell Gjerde m fl, Önebacken, Skogsvägen: Ställer till största delen upp på den målsättning som planen ger uttryck för i sammanfattningen. Framför följande allmänna synpunkter och ändringsförslag. Kvarteret Önebacken som enl planen har "blandad bebyggelse" bör jämföras med angränsande Mjällstra "fristående villor" väster om Skogsvägen. Önebacken innehåller idag små frilliggande äldre villor, 6 av 7 fastigheter är små och några har bra topografi. Trafiksituationen på Skogsvägen är besvärlig vintertid. Att bedriva handel, hantverk i kvarteret rymmer illa med tillgängligheten till fastigheterna och planens uppgifter att bli förebyggare miljöproblem. Vi anser att områdesgränsen som nu följer Skogsvägen flyttas österut och istället följer Jägerstigen. Kvarteret Önebacken samt delar av Mjällsta med sin väl bevarade ursprungsbebyggelse är några av de områden på Frösön som samhället bör ha råd att bevara. Avslutningsvis ifrågasätter vi planens påstående att ingen del av planområdet idag ligger inom flygbullerområdet överstigande 55 dB(A).*

Kommentar:

Kommunen delar uppfattningen att det ska vara villakarakter på bebyggelsen i kvarteret Önebacken. Även mindre flerbostadshus av villakarakter bör vara lämpligt. Beträffande handel, hantverk är detta en möjlighet som gällande detaljplaner ger. Lämpligheten bör givetvis bedömmas för varje enskild fastighet. Det är inte fråga om handel, hantverk i större omfattning, utan ska snarare ses som en möjlighet att i anslutning till det enskilda boendet kunna ha en mindre rörelse, som inte är störande för omgivningen.

Uppgiften att ingen bebyggelse är utsatt för bullernivåer över 55 dB(A), mätt i ekvivalentnivå, dvs medelvärde under en viss given period, är hämtad från Fortifikationsförvaltningens tillståndsansökan för flygplatsen.

29. *Willi Iwald/ K Strømmer, Byvägen: Vi har båda infarter från Smala vägen och är helt beroende av att vägen finns kvar.*

Kommentar:

Smala Vägen bör vara öppen för genomfartstrafik. Förslaget att stränga utgår.

30. *Mats E Nilsson, Byvägen: Av SAMRÅD översiktsplan centrala Frösön framgår att fastigheten Åkermannen no 9, som hittills fått byggas med hyreshus, avses ligga i ett område med enbart fristående villor. Med tanke på att det kan vara synnerligen ekonomiskt fördelaktigt att vid en ombyggnad eller rivning/ nybyggnation göra om huset till hyreshus ställer jag mig frågande till denna förändring av stadsplanen. Vår utsikt störs måttligt av nedanföriggande hyreshus, i andra städer förekommer förtätning av bebyggelse för att taga tillvara befintliga investeringar i gator, etc.*

Vidare anges att "samråd med länsmuséet bör vara regel" vid ändring av exteriören och fastigheten är markerad på kartan sid 46. Vem som avses stå för merkostnaden för uppvärmning om isolering på utsidan ej tillåtes framgår icke av handlingarna!

Kommentar:

Översiktsplanen är rådgivande. Fristående villor föreslås som lämplig stadskarakter på högre nivåer utefter Byvägen. Detta med hänsyn till stadsbild och omgivan-

de bebyggelse, men också till att tomterna är relativt smala och sluttar. Terrängförhållandena gör att det kan vara svårt att på ett bra sätt klara en större byggnad med tillhörande krav på parkering och utemiljö. En översiktsplan kan inte överklagas eftersom den endast är rådgivande.

Den juridiskt gällande detaljplanen för kvarteret Åkermannen är från 1939 och tillåter ett tvåvånings bostadshus med max 4 lägenheter. Detaljplanen kan anses föråldrad och tillkommen före biltrafikens era. Om en ändring av gällande detaljplan blir aktuell ska den genomföras enligt det detaljplaneförfarande som föreskrivs i Plan och Bygglagen. Förslaget ska då gå ut på samråd och utställning före ett eventuellt antagande. Berörda fastighetsägare har yttrande- och överklaganderätt i detaljplaneprocessen.

Enligt gällande Plan och Bygglag 3 kap 10,12,13 får byggnader som är kulturhistoriskt värdefulla inte förvanskas. Av värde att bevara är t ex byggnader som representerar olika tidsepoker, estetiska ideal eller sociala villkor. De ska underhållas så att deras särart bevaras. Förvanskningsskyddet/ varsamhetskravet kan i vissa fall innebära att andra allmänna intressen, t ex de tekniska egenskapskraven inte kan tillgodoses fullt ut. En skälighetsavvägning mellan kulturhistoriska och tekniska krav måste göras i varje enskilt fall. Åtgärder som innebär betydande merkostnader kan bara krävas om byggnaden har särskilda skyddsföreskrifter enligt lag. Länsmuséet kan ställa upp med rådgivning.

31. *Familjen Norén, Aspnäsgratan: Vill fästa uppmärksamheten på att varken genomfartstrafik eller trafik till och från fastigheter fungerar tillfredställande på övre delen av Aspnäsgratan. Aspnäsgratan är för smal för att tillåta parkering av fordon på båda sidor av gatan samtidigt. Vi föreslår att man ser på möjligheterna att enkelrikta övre delen av gatan, mellan Fritzhemsgatan och Örnjansvägen. Annars får man förbjuda parkering på denna sträcka.*

Kommentar:

Parkeringsförbud kommer att införas på övre delen av Aspnäsgratans norra sida.

32. *Arne Ring, Östbergsvägen: Föreslår att flera möjligheter för gående att korsa Vallaleden, över eller under tillskapas, i första hand i höjd med Käringbacken, i andra hand vid Ruthsvägen där många tar en genväg över Vallaleden. Av betydelse för den som bor på Frösön är även möjligheterna att gå eller cykla till Östersund. Kan korsning med Strandgatan vid Västra station förbättras ytterligare med trafikljus? Vidare borde cykeltrafiken smett genom Badhusparken förbi scenen försvåras genom ett räcke eller ålykt.*

Kommentar:

För gång- och cykeltrafikanter utgör Vallaleden givetvis en barriär och minskar möjligheterna att enkelt komma ner till vattnet, eftersom leden är utformad för att vara en väg med relativt höga hastigheter och planskilda korsningar. Tunnelar är dyra att bygga (1,5-2 milj). Praktisk erfarenhet visar också att terrängförhållandena måste vara sådana att det upplevs naturligt att gå genom tunneln, annars går man hellre ovanpå. Tekniskt är det inte möjligt att anlägga en tunnel nedanför Käringbacken eftersom tunneln skulle mynna nära vattennivån. Vid Ruthsvägen finns det en tunnel inom rimligt avstånd.

Eventuellt kommer farthinder att prövas vid korsningen Västra Station, trafikljus anser inte kommunens trafikplanerare vara en bra lösning här.

Ambitionen är att Badhusparken ska ge ett välkommande intryck och inte vara försedd med hinder och förbudsskyltar, om det inte är absolut nödvändigt.

33. *Thomas Trång: Framför en rad förslag:*

Planlägg för nollvisionen - innebär att ingen på sikt skall dödas eller allvarligt skadas inom vägtransportssystemet. Inför omgäende max 30 km/tim där blandtrafik

förekommer i tätort, utvärdera år 2003. Upprätta MKB som omfattar trafiksekvensbeskrivning där framförallt risken för dödsfall och allvarliga skadefall till följd av trafikolyckor tydligt framgår. Utforma vägmiljön utifrån krav på hälsa och god miljö där sänkt hastighet har mycket stor effekt.

Tag bort dubbla körfält vid övergångsställen.

Möjliggör passage av Vallaleden vid NF1 och vid Vallaledens rastplats vid Västervik - Tegebovik.

Sänk hastigheten på Vallaleden för säkerhets skull, för trafikbullrets skull.

Bort med flygbullret, in och utflygning ska göras över Storsjöflaket.

Ett av målen i översiktsplanen ska naturligtvis vara att få bort så mycket buller som möjligt.

Utökad kollektivtrafik

Kvalitetsåkra planområdet genom att kräva att alla verksamhet inom området ska utföras på ett ur ekologiskt och solidariskt korrekt sätt.

Planera för många små dagis, skolor, affärer, arbetsplatser mm i närområdet.

Lågre byggnader - inga fler misstag som nya huset vid Frösöv/Aspnäs. De tre nyare husen vid Käringbacken fina.

Bygg en stor fast brygga vid Vallaledens rastplats.

Kommentar:

I kommunens Agenda 21 finns fullmäktiges målsättningar och visioner om uthållighet och ekologisk anpassning som ska vara vägledande för byggandet och boendet och för transporter.

Beträffande 0-visionen, bl a sänkt hastighet till 30 km/h i tätbebyggt område, avvaktas regeringens utredning.

Dubbla fält har tagits bort vid övergångsstället nedanför Konsum. En klar förbättring införs vid samtliga övergångsställen i och med den nya lag, som gäller från 1 maj 1998, och som innebär obligatorisk väjningsplikt vid övergångsställen.

Beträffande tunnelar se pkt 32.

Utökad kollektivtrafik ingår i översiktsplanens förslag, kostnader gör det osäkert om och när det går att genomföra.

Angående flyget och buller se pkt 21.

Mångfald och nära service ingår också i översiktsplanens mål och visioner. Den fysiska planen föreslås möjliggöra mångfald. Vad som i praktiken kommer till utförande beror av en mängd faktorer bl a olika privata initiativ som etablering av handel etc och på kommunens politiska beslut om servicenivåer inom olika sektorer.

Översiktsplanen föreslår att den måttfulla stadens skala beträffande husvolym och hushöjder ska gälla.

Fördelen med flytbryggan är att den alltid ger möjlighet att komma nära vattennivån. Fasta bryggor är svårare på grund av stora vattennivåskillnader i Storsjön, brukar bara användas om en lös flytbrygga inte är möjlig.

FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR

Med anledning av samrådet föreslås planförslaget ändras enligt följande:

Mål och förslag

- Översiktsplanens långsiktighet ska ytterligare påpekas. Planen läggs fram samtidigt som nämnderna är ålagda att genomföra omfattande besparingar och det är viktigt att inte skapa förväntningar som inte kan uppfyllas inom en nära framtid. Förslagen i översiktsplanen ges tydligare prioriteringsordning; vad som kan göras på kort sikt och vad som är ideer för framtiden.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

- Text och kartor uppdateras beträffande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, läns museets synpunkter beaktas.

Grönstruktur

- Påpekas ytterligare att det är angeläget för många människor på centrala Frösön att stränderna återerövrats och att åtgärder bör övervägas i mån av medel.

Trafik och buller

- Posten kontaktas för vidarebefordran av synpunkter angående dålig parkeringsituation. Se även Hornsbergs centrum.
- Smala vägen behålls öppen för biltrafik.
- Parkeringsförbud införs på övre delen av Aspnäs gatans norra sida.
- Hastighetsminskning till 50 km/h vid nya broanslutningen Vallaleden - Vallundsbron är föreslagen. Kommunen och Länsstyrelsen beslutar.
- Flygbuller upplever en del boende som problem. Textkomplettering: Den politiska inställningen är att flyget är mycket viktigt för Östersund och att flygplatsen ska vara kvar. Östersunds kommun har också ställt sig bakom en utbyggnad av flygplatsen. Taxibanan kommer att hjälpa till att minska buller över tätbebyggda områden. Bullret från civilflyget beräknas minska på nya flygplans typer. Militär flygbuller ökar, det är mest avancerade flygövningar som ger problem. Det går säkert att ta mer hänsyn. Kommunen framför synpunkterna vid överläggningar med flyget. Frågan om flygfotogen har behandlats av Miljö- och hälsoskydds nämnden. Beslutet är att effekterna av lukt från flygfotogen vid F 4 inte behöver begränsas just nu. Tillståndet gäller till år 2004.

Hornsbergs centrum

- Område 2. Hornsbergs centrala delar, sid 91, kompletteras med fler idé- och perspektivskisser som bättre åskådliggör hur det skulle kunna se ut i centrum om bl a Fritzhemsgatan öppnas ner mot Bergsgatan.

Markanvändning Önebacken

- Förtydligande av begreppet Blandad bebyggelse kv Önebacken: Kommunen delar uppfattningen att det ska vara villakarakter på bebyggelsen i kvarteret Önebacken. Även mindre flerbostadshus av villakarakter bör vara lämpligt. Beträffande handel, hantverk är detta en möjlighet som gällande detaljplaner ger. Lämpligheten bör givetvis bedömas för varje enskild fastighet. Det är inte fråga om handel, hantverk i större omfattning, utan ska snarare ses som en möjlighet att i anslutning till det enskilda boendet kunna ha en mindre rörelse, som inte är störande för omgivningen.

Östberget - Lövsta

- Område 10. Östberget - Lövsta - Kvarnsved, sid 116-121 i samrådsupplagan, kompletteras i enlighet med de önskemål och förslag som lagts fram i Östbergsgruppen. Målsättningen bör vara att området ska behållas som en stadsnära skog/ naturmark som tillåter ett mångbruk på bergets vilkor och där rekreationsintresset är starkt vägande. Motion rekreation och idrott för alla är en viktig målsättning. Många aktiviteter ska kunna samsas. Området ska rymma allt från intensivt nyttjande till mer "orörda" lugna områden. Försiktig avverkning tillämpas och känsliga delar, impediment och biologiskt särskilt intressanta delar, undantas helt från avverkning. Nya byggnader bör endast tillåtas om de kan inrymmas inom ändamålet Naturmark- rekreation och idrottsändamål. Östbergets naturvärde är framförallt geologin, den uppstickande porfyren. Därför bör inte bebyggelse tillåtas alls i branta exponerade sluttningar.

Förslag till markanvändning *Naturmark för rekreation och idrottsändamål* redovisas på en plankarta. Särskilt känsliga markområden markeras, liksom lämpligt område för utförsåkning, nedfarter och liftar osv (Gustavsbergsbacken, Ladången, Lövsta) . På illustrationskartor redovisas dessutom hur önskvärda intressen kan samsas under vinter- och sommarsäsong. Tänkbara sträckningar och områden för utförsåkning, skidspår, Frösö skidlek, ridstigar, vandringsleder, projekt Frösöberget, mountainbyke, klättring, lugna områden mm redovisas.

Övriga ändringar

- Komplettering, justering, omarbeting och uppdatering av texten med anledning av påpekanden och information som kommit fram under samrådet och åtgärder och beslut som redan tagits.
- Läsligheten underlättas genom t ex färglagda förslagskartor, ledord i sidhuvud, och tonade papper i olika kulörer för att urskilja de olika huvudavsnitten.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Mot bakgrund av samrådsredogörelsen föreslås kommunstyrelsen besluta att ställa ut det reviderade förslaget till översiktsplan för centrala Frösön.

MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN

Samråd har skett med:

Jan Asplund Nämndkontoret angående trafik
Hans Lewholt och Martin Jakobsson Miljö-och hälsoskyddskontoret angående buller, miljö och natur
Christer Landenhed Nämndkontoret angående park och grönska
Ellen Arnesson Nämndkontoret angående fritid
Bengt Rådman, Fastighetskontoret angående fastighetsfrågor.

Östersund den 12 november 1997

Siv Reuterswärd
Planchef

Cajsa Lindström
Arkitekt

Översiktsplan för CENTRALA FRÖSÖN Östersunds kommun

UTLÅTANDE

Översiktsplanen har varit utställd under tiden 9 februari - 5 maj 1998. Utställningshandlingen utgjordes av utställningsutgåvan av förslag till översiktsplan för centrala Frösön, daterad november 1997.

Förslaget till översiktsplan har sänts till berörda sakägare, myndigheter, organisationer, kommunala förvaltningar och föreningar. Boende/verksamma inom området har informerats genom att förslaget varit utställt på Länsbiblioteket, Rådhusets entré och Landstingshusets entré på Frösön. Totalt har ca 450 ex av förslaget till översiktsplan delats ut.

Annons om utställningen var införd i ortstidningarna den 10 februari 1998. En sida i Vårt Östersund/ april 1998, som går ut till alla hushåll, informerade om innehållet i planen.

YTTRANDEN

Under utställningstiden har 33 skriftliga yttranden kommit in till byggnadsnämnden. Yttrandena refereras nedan i sammandrag.

Statliga myndigheter, landsting mm

1. Länsstyrelsen: Konstaterar att frågan om avgränsningen av riksintresset för friluftslivet, främst kring Östberget, inte definitivt tas upp till behandling i den fördjupning av översiktsplanen som nu föreligger. Kommunen har för avsikt att ta upp frågan om avgränsningen av riksintresset i samband med upprättandet av den kommunomfattande översiktsplanen. Det kan vara en lämplig åtgärd. Planförslaget uppfyller de krav som ställs i lagstiftningen på hänsyn till riksintressen, mellankommunal samordning och planering som ger förutsättningar för att hälsa och säkerhet ska kunna tillgodoses. Länsstyrelsen finner inte att planförslaget motiverar varsel om provning enligt PBL, kap 12 för detaljplaner, som kommer att upprättas med stöd av översiktsplanen.

2. Länsmuseet: Oster om Lovsta friluftsbad finns två gravhogar från järnålder, 1000-1500 år gamla. Invid gravhogarna ligger ett antal odlingsrosen som kan vara av samma ålder. När odlingsrosen ligger i närhet av gravhogar eller i bra gravlage brukar deras funktion vara svår att bestämma. Fornlämningarna bör

uppmärksammas kartmässigt. Jlm anser dessutom att det vore värdefullt om de vita husen kring brofästet, tegelvillorna langs Mallbyvagen, de vita radhusen i kv Fjällglinten, kedjehusen längs Frutzhemsgatan samt bostadshusen kv Domaren 2 och Rosenhull 13 ? kunde få en fördjupad beskrivning i översiktsplanen. Kommentar: Fornlämningarna redovisas på kartan. Texten kompletteras med föreslagna beskrivningar av fornlämningar och byggnader.

3. Mithögskolan, prorektor Alf Gunnmo: Mithögskolan befinner sig i ett expansivt skede med förväntad stor tillströmning av nya studenter. Fler-talet studenter väljer Östersund för närheten till fjällen och möjligheter till ett rikt idrotts- och friluftsliv. Ser mycket positivt på den plan som presenterats över Östberget. Det krävs en bra marknadsföring av alla möjligheter på berget. För Skidhögskolan kommer en utbyggnad att innebära en betydande kvalitetshöjning med mindre resande. En förhoppning från vår sida är att de framförda förbättringsförslagen ska kunna genomföras så fort som möjligt och att den idéskiss som presenterades 1985 ligger till grund för fortsatt utbyggnad.

Kommentar: Synpunkterna vidarebefordras till Kultur och Fritidsnämnden/ Nämndkontoret och den projektgrupp som fått i uppdrag av kommunstyrelsen att ta fram ett förslag om Östbergets utveckling.

4. Polismyndigheten: Ingen erinran.

Kommunala förvaltningar/ nämnder och bolag

5. Jämkraft: Ingen erinran.

Organisationer, föreningar och företag

6. Berge byalag, gm Mats Berkö, Hjelmatorpsvägen: Protesterar mot planerna för ridvägar inom byalagets område. 1. Den planerade ridvägen från ridskolan kommer delvis att ha sträckning genom skogen, på stigar som nyttjas flitigt av de boende i området. Det råder redan idag en viss irritation över att ryttarna inte visat tillräcklig hänsyn vid de tillfällen marken varit vät, vilket har resulterat i sondertrampade stigar. 2. Hastspilling på vägarna genom bostadsområdet kan skapa en olagenhet. 3. Protesterar mot planerna att konvertera ett väl fungerande ellysspår till ridspår. Risk att även ytterligare markområden blir skadade.

Kommentar: Översiktsplanekartorna revideras så att föreslagna rid- och mountainbikeleder anges med eventuell ridväg, eventuell mountainbikeled. Synpunkterna vidarebefordras till Kultur och fritidsnämnden/ Nämndkontoret och den projektgrupp som fått kommunstyrelsens uppdrag att ta fram ett förslag om Östbergets utveckling. I projektgruppen kommer olika intressen att vara representerade. Frågan om ridning på Östberget överlämnas att vidareutredas av projektgruppen.

7. Byalagen i Långåker, Berge, Tanne och Vagled: Protesterar mot planerna på ridning på Östberget. Redan 1989 motsatte sig byarna i området ridning på berget. Hastar på vägarna utgör en trafikfara, orsakar stort slitage på privata vägar och sondertrampning på inägomark. Från markägarehåll gick vi då med

på att upplåta mark till den ridstuga som finns idag, detta har dock inte stoppat ridningen över skogsskiftena. Problemet är framförallt privathastarna. Vi är från markagarhåll beredda att upplåta ytterligare mark i ett område kring dagens ridväg med anslutning till Vagled, för att styra ridningen från den oorganiserade form den har idag och för att skydda Ostberget. Bifogar förslag till ridleder.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

8. LRFs kommungrupp: Ent vår uppfattning bör området även i fortsättningen i stort användas för rekreation och idrottsändamål. Skall området dessutom användas för ridning kommer ett stort antal ridande att behöva passera privata marker och vagar med åtföljande olägenheter som följd. Vi föreslår att ridvägar anläggs i anslutning till ridskolan genom en utbyggnad av befintlig led i området.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning

9. Frösö hembygdsförening: Delområde 1-9: Har i tidigare yttrande konstaterat att planen torde vara positiv vad gäller den framtida utvecklingen av Frösöns centrala delar.

Delområde 10, Ostberget -Lövsta -Kvarnsved. Föreningen vill uttrycka viss kritik mot att planarbetet ej föregåtts av en noggrann inventering vad gäller såväl flora som fauna mot bakgrund av de mycket ingripande åtgärder som föreslås. Forskingsprincipen bör gälla. De olika förslagen till utnyttjande har ej heller resulterat i konsekvensbeskrivningar vad gäller miljö och andra faktorer som markslitage, inverkan på det allmänna friluftslivet, kollisioner och konfliktersrisker mellan olika sårintressen etc. Detta måste anses som en allvarlig brist. Föreningen motsätter sig att Ostberget skall utnyttjas för ridning. Det kommer att resultera i konfliktsituationer mellan det sårintresse som representerar ridning och det allmänintresse som representeras av tillgång till en relativt ostörd miljö för rekreation, promenader, skidåkning, orientering m fl aktiviteter. Planering torde allmänt börja syfta till att förebygga och lösa konfliktsituationer, medan det nu framlagda förslaget tvärtom medför sådana.

Föreningen anser det viktigt att en skotselplan tas fram. Kartan på sid 112 bör kompletteras med skydd för de mindre skogsdungar som omger hoppbacken vid Lövsta samt Kvarnsved.

Ostberget har mycket stor betydelse för invånarna på Frösön som naturrekreationsområde. Under vår-höst, regniga perioder samt vid låga temperaturer vintertid flyttar aktiviteter runt Andsjön upp på Ostbergets elljusspår och stigar, vilka erbjuder bättre betingelser. Sammantaget bör inga åtgärder vidtas som församrar möjligheterna för allmänhetens rekreation, exploatering med vagar och anläggningar måste ske med stor varsamhet och omsorg.

Föreningen vill med skarpa motsätta sig att Ostberget över huvudtaget upplåts för ridning. Elljusspåret byggdes genom frivilliga insatser på 1950-talet. Med ridning uppstår stora mark- och vegetationsslitage och det är risk för att alla befintliga stigar utnyttjas för ridning, dessutom uppstår trafikrisker och konflikter med närboende. Det bör undersökas om inte f.d kronoparken Stocke 4 1 kan utnyttjas för ridning och mountainbikeåkning

En utveckling av Ostbergets elljusspår är onskvärd med anslutningar till Frösö sportstuga och Ladängen

Kommentar: Beträffande inventeringar av flora och fauna hade det självklart varit bra om mer omfattande systematiska dokumentationer hade funnits att tillgå. En florainventering är på gång under sommaren 1998. I arbetet med programmet för de stadsnära skogarna har en översiktlig genomgång av naturvärdena gjorts. Känsliga biotoper på Ostberget föreslås lämnas orörda för fri utveckling. Dessa skyddsvärda biotoper redovisas även i översiktsplaneförslaget. Bedömningen från länsstyrelsens naturvårdsenhet (som upprättade skötselplanen 1979) och kommunens naturvårdare är att det framförallt är geologin, den uppstickande Ostbergsporfyren som är det främsta naturvärdet. Länsstyrelsen anser heller inte längre att Ostberget bör vara naturreservat på grund av att det stadsnära läget medför stor kulturpåverkan. Man kan också konstatera att Ostberget är ett relativt känt berg som naturvärden haft kännedom om under längre tid och där många människor med kunskaper om flora och fauna vistas. Inga uppgifter har kommit in om t ex häckningsplatser för hotade fågelarter osv. Under samråds- och utställningstiden har översiktsplanen för centrala Frösön skickats på remiss till naturvårdsföreningarna. Inga synpunkter har kommit in.

Ostberget har av tradition fyllt en viktig funktion som rekreationsområde. Kommunens inställning är att det intresse som väger tyngst på Ostberget är det stadsnära nyttjandet som rekreationsskog. Målet är att skapa en variationsrik och långsiktigt bestående stadsnära skog som tillgodoser både önskemålen om bra rekreationsområden och den biologiska mångfalden. Ridsporten är en av de verkligt stora sporterna som framförallt intresserar flickor/ kvinnor. Det har varit en ambition att se om det går att tillgodose även detta intresse utan att det uppstår konflikter, bl a utifrån målsättningen att Ostberget skall vara till för alla och ur jämställdhetssynpunkt.

På grund av protester mot ridning på berget tar inte översiktsplanen ställning i frågan. Bergets framtida detaljutveckling, vilka anläggningar, vilka aktiviteter, om ridning ska tillåtas osv överläts till projektgruppen för Ostbergets utveckling. Översiktsplanens huvudsakliga uppgift är att säkerställa den övergripande markanvändningen, dvs naturmark för rekreation och idrottsändamål. I denna uppfattning förefaller kommunen och hembygdsföreningen ha överensstämmande inställning. Större framtida förändringar i området, som nya omfattande anläggningar, bör föregås av miljökonsekvensbeskrivning.

Skötselplanen för de stadsnära skogarna, bl a för Ostberget, är för närvarande ute på samråd. Den beräknas antas av kommunfullmäktige under hösten 1998.

Frågan om skogsdungarna kommer att uppmärksammas i samband med det detaljplaneförslag som ska tas fram för Lövsta- Kvarnsved, enligt byggnadsnämndens beslut 19980526.

Se vidare kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

10. Frösö Centeravdelning och Östersunds kommunkrets av Centerpartiet: Markanvändningen på Hornsbergsskolans fastighet bör inte innehålla område för "vård". Fastigheten lämpar sig inte för detta ändamål på grund av sitt solfattiga läge. Beträffande Ostberget anförts att: Vi anser att ridning inte skall tillåtas på Ostberget. Istället bör den befintliga ridleden från ridanläggningen i Tanne byggas ut så att leden får formen av en slinga

Kommentar: Beträffande Hornsbergsskolans tomt har vi i översiktsplanen försökt se ett brett spektrum av tänkbara framtida användningar av fastigheten. Om användningen ska ändras måste en ny detaljplan tas fram. I detaljplaneprocessen

får en vidare prövning av lämpliga användningar ske. Det är svårt att säga att solvärderna är för dåliga med tanke på att det varit skola och att ett stort antal bostadshus ligger i närmsta omgivningen
Angående ridning se pkt 6 samt sammanfattning

11. Frösö Socialdemokratiska förening: Infor kommunvalet prioriterar man bl a Hornsbergs centrala delar, Östberget och Lövsta, bl a torg-tillgänglighet via Bergsgatan, P-ficka Fjällgatan, servicelägenheter i kvarteret Snickaren. En rad konkreta åtgärder föreslås för att förbättra och höja attraktiviteten på Östberget och Lövsta, bl a p-platser, ny lift vid slalombacken, sommargolf på Östberget, bibehåll badet, stöd inriktningen mot rekreation och fritid/idrott. Säkra tillfarter till Vallsundsbron. Dessutom påpekas att invånarna på Froson behöver arbetsplatser och inte bostäder.

Kommentar: De konkreta förslag till åtgärder som föreslås återfinns bland översiktsplanen förslag eller motverkas inte av översiktsplanens riktlinjer för framtida markanvändning. Förslagets genomförande beror på politiska beslut. Förslag som gäller genomförande på Östberget och Lövsta vidarebefordras till Kultur- och Fritidsnämnden/ Nämndkontoret och till projektgruppen för Östbergets utveckling. Synpunkterna angående trafik överlämnas till Gatü- och Trafiknämnden / Nämndkontoret.

12. Frösö IF: Anser att Östberget ska användas framst för friluftsliv och rekreation. Naturen och vaxtligheten ska bevaras. Framtidens Östberget bör endast användas för Friluftsliv/ naturstig, Vandring, Skidåkning och fritt strövområde. Ridväg och Mountainbike hänvisas till annat område. Med ridväg på Östberget skulle möjligheten till fritt friluftsliv, träning och tävling för Froso IF bli nära nog omöjligt på berget. Detta till följd av det hårda nyttandet av marken, slitage och alla korsningar mellan spår och ridvägar. Istället bör befintlig ridväg vid Tanne utokas och förlängas. Froso IF önskar anlagga ett elupplyst anslutningsspår till Frösö Sportstuga.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

13. Jämtland-Härjedalens Idrottsförbund: Huvuddragen i planen är positiva. Det är ytterst angeläget att en Östbergsgrupp snarast tillskapas för att bearbeta och utveckla idéer om Östbergets framtida användning. Åtgärder vid Gustavsbergsbacken bör få högsta prioritet. Trafiksituationen och parkeringsproblem i backens närhet måste bearbetas, förhållandena kan vara kaotiska. Problemen vid Gustavsbergsbacken skulle elimineras om Ladangen-Lövsta byggdes ut. I anläggningsfrågor besitter vårt kansli kompetens beredd att biträda vid fortsatt hantering av Östbergsprojektet.

En annan problematisk trafikmiljö är den vid Östbergsskolan. Nybovägen utgör sarskilt vintertid ett allvarligt trafiksäkerhetsproblem. Hastighetsbegränsa hela Nybovägen samt korsning med Fritzhemsg till 30 km/tim samt p-förbud på båda sidor Nybo på sträckan Frosöv-Fritzhemsg.

Kommentar: Synpunkterna angående Östberget vidarebefordras till Kultur och Fritidsnämnden/ Nämndkontoret och den projektgrupp som fått i uppdrag av kommunstyrelsen att ta fram ett förslag till Östbergets utveckling.

Angående trafikmiljön föreslås hastighetsänkning till 30 km/h på Nybovägen och i korsningen med Fritzhemsgatan. Parkeringsplatserna är svårare att ta bort

eftersom det är snålt om utrymmet inne på tommark, bl a på Östbergsskolans parkering. Synpunkterna angående trafik överlämnas till Gatü- och Trafiknämnden / Nämndkontoret.

14. Jämtland-Härjedalens Skidförbund: Konstaterar att de propäer som tidigare framförts om utveckling av de alpina anläggningarna i Gustavsbergsbacken fortfarande ej inarbetats i planen. Östbergsgruppens arbete hittills är ett steg i rätt riktning. Viktigt att arbetet påskyndas så att konkreta resultat åstadkoms, de alpina intressena bör vara representerade i det fortsatta arbetet. Utveckla Gustavsbergsbacken. Östberget är en resurs där alla typer av idrotter och friluftsliv bör kunna samordnas. Vi får dock inte åstadkomma en situation där vissa intressen tillgodoses på andras bekostnad. Förslaget om ridväg på nuvarande elljusspår kommer att medföra konflikter. Östberget bör även i framtiden innehålla ett elbelyst terrängspår samt en förbindelse till Frösö sportstuga. Vill även understryka vikten av att områden för skidlek reserveras.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

15. Skidhögskolan och Idrottens Utvecklingscentrum: Ser mycket positivt på den föreslagna översiktsplanen över Östberget. Det förslag för Gustavsbergsbacken och Ladängen som presenterades som idéskiss 1985 bör få högsta prioritet och förverkligas. Svenska Skidförbundet har för avsikt att lägga basen för sin talangutveckling och sin elitträning till Östersund och projekt pågår för att bilda ett Mitnordiskt Elitidrottscentrum. Detta ställer krav på anläggningar som uppfyller internationella mått för att kunna förverkligas. Utbyggnaden av Östberget/ Gustavsbergsbacken bör få högsta prioritet, dvs el- och vattenförsörjning och höjning av backen, skiss med starttorn bifogas. Med nuvarande status på backen bedrivs den mesta alpina träningen för skidhögskolestudenterna på andra orter.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

16. Östersund Frösö Slatomklubb (ÖFS): Positivt att delområde Östberget-Lövsta-Kvarnsved på nytt fått aktualitet och att frågan om Östbergets värde ur fritid, hälsa idrott och rekreation fokuseras. Det är bra att markanvändningen läggs fast som ett första steg i förverkligandet av Östbergsprojektet. Kan konstatera att mycket lite har hänt när det gäller liftsystem och åktyta sedan 1952. Vi saknar hemmaplan för vår tävlings- o klubbverksamhet. De akuta problemen med snöotillverkningen hotar klubbens ställning som framgångsrik alpin klubb. Östberget skulle kunna utvecklas till ett attraktivt ansikte utåt för Östersund. Det kräver att Östbergsprojektet snarast kommer igång, ÖFS ställer naturligtvis upp och medverkar i ett sådant arbete. Beträffande åtgärder för att minska parkeringsproblemen utmed Vintervägen framhåller ÖFS att en förlängning av backen är möjlig att genomföra i det område som angetts för de nya p-platserna, detta måste beaktas innan beslut fattas i parkeringsfrågan.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

17. Östersund Frösö Ridklubb: Har med stor glädje tagit del av förslagen i översiktsplanen. Ridklubben instämmer helt med kommunens förslag till mål för Östberget, Lövsta och Kvarnsved. Ridklubben har under många år haft önskemål om ridvägar på Östberget. Behoven av ridvägar är akuta då ridningen o

hastporten har vuxit mycket på Frösön, för närvarande finns 150-200 hästar. Ridsporten är den stora tjejsporten 83% av medlemmarna är flickor och kvinnor, det är den näst största ungdomssporten mitt i lokalt aktivitetsstöd. Nya ridvagnar behövs bl a för att hästarna ska få allsidig träning, minska ridningen på allman väg, ge fina naturupplevelser, kunna anordna ridlager sommartid, minska den spontana ridningen langs skogsvägar, stigar o allmänna vägar. Vi ser inga konflikter med de förslag till nyttjande som föreslås för Östberget. Det finns många exempel på lyckade satsningar med ridning i tätortsnära områden. Om Östberget öppnas för ridning innebär det inte att det blir ett område för den dagliga träningen utan istället ett attraktivt utflyktsmål och träningsområde på helger och ledigheter.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 och 9 samt sammanfattning

18. Ekoingenjörutbildningen, Mitthögskolan: Överlämnar idéskisser över Lövstabadet, för att kunna ha kvar det som friluftsbad, bl a förslag till vattenrening o energibesparing

19. Jämtlands amatörgeologiska sällskap: Överlämnar geologisk karta över bergarterna på Östberget. Berget består huvudsakligen av Östbergsporfy, porfyrisk ryolit.

Kommentar: Kartan redovisas i översiktsplanen.

20. Magnus Albinsson, Byvägen. Allvarlig brist att inventering av flora o fauna ej gjorts. Detta är nödvändigt för att tillskapa erforderliga skydds zoner, både för intressanta bevarandevärda storbiotoper som motsvarande för faunan. Eventuella nyckelbiotoper måste inventeras innan planarbetet går vidare. Skogsdungarna som omger hoppbacken vid Lovsta samt Kvarnsveds gård bör också erhålla skydd-alternativ tas med i skötselplanen. Även viktigt att det mot bebyggelsen sparas skog. Betr skötsel av skogen på berget är det viktigt att en plan tas fram o verkställs.

Östberget nyttjas flitigt av motionärer vid stark kyla vintertid samt vid regnig vaderlek under övriga årstider. Ridning medför starkt slitage, sondertrampning och nedsmutsning med hästgodsel. Sannolikt skulle de ridande inte endast utnyttja för ridning upplåtna vägar. Det blir även trafikrisker med ridande på allmänna vägar och gator. Ridintresset bör naturligtvis så långt möjligt tillgodoses med lampiga markområden, där ridning kan ske utan konflikt med övrigt rörligt friluftsliv, t ex på fd kronoparken Stocke 4:1, även för mountainbikeåkning. En avsevärd brist i förslaget är att konsekvensanalyser heli saknas betr miljöfaktorer, inverkan på allmänt friluftsliv, markslitage etc. Det föreliggande förslaget kommer, i det fall det genomförs, att medföra avsevärda konflikter och konroverser. Ridning skall ej tillåtas på Östberget. Berget bör bevaras som fritids- och rekreationsområde för idrottsutövare och motionärer till fots eller med skidor.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 och 9 samt sammanfattning.

21. Kjell o Britt-Marie Andersson, Berge: Önskar ett nytt belys spår som sammankopplar elljusspåret- Ladangen och Frosotornet. Vill inte ha hästar på Östberget, absolut inte på elljusspåret. Foreslår en breddning av elljusspåret (led parallellt) som mountainbikeled, intresset för denna sport är mycket stort

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

22. Joan o Mats Bauer, Karin o Jan Westin, Långåker: På det stora hela är det mycket glädjande att man på detta sätt försökt att göra en storre planläggning för Frosöns vidare utveckling. Vill göra några påpekanden:

Vi och många andra nyttjar Frösöberget mycket intensivt under alla årstider. Vi önskar att ridintresset även fortsättningsvis kanaliseras till terrängen kring Tanne Ridhus och väster darom. Vill också påpeka betydelsen av de fria ytorna som möjliggör fri utsikt över tagdorna mot fjällvarlden. Man bör tänka på att fast gatubelysning mm påverkar möjligheterna att njuta av dessa skönhetsvärden. Vill understryka att hansynstagande till flygbullerstormingar måste tas i all framtida planering. Ökning av flyget kan ge annan bullerbelastning reellt än de teoretiska beräkningar som ligger till grund för kartan på sid 60.

Kommentar: Stadsbyggnadskontoret har tagit del av synpunkterna. Beträffande ridning se pkt 6 och 9 samt sammanfattning.

23. Mats Carlsson, Valla: Historik. De tidigt ur rekreationssynpunkt goda intentionerna för Frösön har inte fullföljts. Er beskrivning av planering och idéer rörande Östberget-Lovsta-Kvarnsved visar tydligt att planering för rekreation endast tilldragit sig marginellt intresse.

Synpunkter på förslaget(här i sammandrag)

Jag anser att det för beslutsfattarna borde ha presenterats fler alternativ än det nu redovisade. I länder där planering för rekreation är vanlig brukar anges fyra alternativ, ett stort, ett mellanstort, ett mindre (ungefär som det Ni redovisat har) och ett där man avstår planering.

- A. Stort förslag. Frösön utvecklas till en temapark, framförallt för vinterförhållanden, med kopplingar till asiatid. En kombination av temapark samt erbydande av goda rekreationsförhållanden under viss tid samt billigt boende skulle kunna vara en utmaning för turistnäringen. Satsningen skulle framförallt rikta sig till världens snabbt åldrande befolkningar. Jag är ändå tveksam till detta förslag, framförallt därför att det i vårt land inte finns några kvalificerade utbildningar för fritid och rekreation.
- B. Mellanstort förslag: Ett pedagogiskt centrum för lärande, fostran och utbildning inom fritid och rekreation på Frosön från förskola till universitet. På Frosön finns ett för pedagogisk utveckling mycket intressant område. Dessutom finns Frosö Skidlek som under de fem vintrar den varit i bruk haft omkring 25 000 besök. Frosö skidlek grundas på en vetenskaplig teori. Förutom att introducera skidåkning för barn på ett lekfullt sätt skall man även kunna integrera vanliga skolämnen med vistelse utomhus. En satsningsverksamhet och utvidgning av sådana pedagogiska tankar till andra aktiviteter än skidåkning är väl värd att prova. Mitthögskolan förlades tyvärr inte på Frosön. Mitt förslag är att landstinget ger erbydande till något annat universitet. Varför inte ett utländskt, t ex ett amerikanskt.
- C. Ett förslag. Kommentarer ang "kanalisering". Enligt forskningen kan inte kanalisering ske till 1 alternativ, utan det krävs 6-8 alternativ för att inte utbredning skall ske utanför "kanaliseringen". Överfört till ridvagnar borde det innebära att innan man anger ridväg på Östberget skall ha en garanti för att det finns minst 5-6 andra ridvagnar i närheten av Tanne ridskola. Med hänsyn till forskning rörande mountainbike anser jag att de stigar som finns vid ÖSK-området för "haftig" mountainbikeåkning är tillräckligt inte minst med tanke på slitaget. Östberget kan inte tillföra några kvali-

téer för rekreationscykling, det är för brant.

D. Avstå från planering.

Som torde framgå av det skrivna är jag i viss mån kritisk mot sattet att ta fram översiktsplaner. I min utbildning har jag fått lara mig, att man genom att låta olika intressegrupper, hur små de än är, få yttra sig och komma fram till en enighet tar ifrån det politiska systemet dess ansvar att fatta beslut och tillgodose med resurser.

Kommentar: Se kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

24. Kjell Gjerde, Skogsvägen: Vi anser att vi i hög grad berors av planen och vill harmed åter en gång framföra våra åsikter genom att hänvisa till vårt tidigare detaljerade ändringsförslag som inlämnades våren 1997.

Kommentar: Riktlinjerna för bebyggelsen i kvarteret har modifierats något till förmån för bebyggelse av villakarakter, se tidigare svar i samrådsredogörelsen. Beträffande gränser har planen utgått från de plangränser som kommunala läntmäterimyndigheten (KLM) redovisat. Synpunkterna har överlämnats till KLM så att en översyn kan göras inför eventuell kommande detaljplanläggning. Beträffande trafiksituationen på Skogsvägen föreslås hastighetsnänkning till 30 km/h. Synpunkten överlämnas till Gat- och Trafiknämnden/ Nämndkontoret.

25. Lena Källkvist, Frösö-Berge 20:9: Jag har raknat med att bygga mig själv ett hus på denna underbara tomt och tar för givet att en sådan frihet inte kan undermineras en tomtägare. Jag är mycket kritisk till förslaget.

Kommentar: Fastigheten Frösö-Berge 20:9 utgår ur översiktsplaneområdet.

26. Gerd Lander, Tornvägen, Frösö-Berge 20:7: Vi vill ej att vårt skogsskifte stg 693 (nu Frösö-Berge 20:7) ingår i Er plan för fritidsområde. Varför skall vårt skogsskifte som utgör en kil på kartan vara med i Er plan? Vi protesterar på det bestämdaste. Vi klagar vidare på Er förslag att lagga ridspår på berget, vi har dåliga erfarenheter av ridningen vid Lovtorpsvägen. Låt Östberget vara i befintligt skick med elljusspår garna ihopkopplat med Frösö sportstuga.

Kommentar: Gränsen för översiktsplaneförslaget har följt gränserna i tidigare planer. Det finns dock inga leder eller föreslagna anläggningar inom "kilen" förutom parkeringsplatsen och några meter av naturstigen. För att inte skapa onödiga missförstånd flyttas gränsen för översiktsplanen så att nästan hela fastigheten Frösö-Berge 20:7 utgår.

Se även kommentar pkt 6 samt sammanfattning.

27. Sigvard Persson, Långåker, Frösö-Berge 20:7: Anser att jord och skogsbruksfastigheterna stg 20 7 samt 20 9 icke skall ingå i översiktsplanen. Jag anser att det måste vara vart att varna om befintlig jord och skogsmark. Har i området finns över 100 hastar som behöver både hö och betesmark. Dra gränser efter gamla kraftledningsgatan och lamna jord och skogsbrukarna ifred. Gör bättre åtgärder för turister och gör en riktig väg upp till Frosotornet samt parkeringar. Turistbussar utifrån stannar idag på Byvägen. Gör även plats för en väntkur för dem som åker med Sans buss – det är runt 2000 övernatningar. Skogsinventering och förslag till skotsplan gjordes 1977, men ingenting har gjorts åt skogen eller rötan. Jag anser att en upplysning skall göras, om när var och hur avverkningen skall utföras, innan planen antages. Varför finns ingen

planering för ett hotell på berget, bygg ett mellan tornet och slalombacken. För att rädda människoliv, ta bort hela förslaget om ridstigen på berget. Gör ett naturreservat på den mark kommunen äger, då kan ni reglera ridning på berget. Bifogar karta.

Kommentar: Se kommentar ovan pkt 26.

28. Mats E Nilsson, Byvägen: Staller mig frågande till innehållet i denna översiktsplan ur flera synpunkter. Det angives att översiktsplanen är rådgivande, dvs icke juridiskt bindande och att den heller "icke kan överklagas" (?). Staller mig frågande till det korrekta i detta med tanke på att denna översiktsplan innebar en förberedelse till inskränkning i disposition av tomt och hus som är klart tveksamt med tanke på det utokade skydd som EU:s lagar numera ger för enskild egendom. Fastigheten Åkermannen no 9 har hittills fått bebyggas med hyreshus avses nu ligga i ett område med enbart fristående villor. Att ni hänvisa till biltrafikens utökning efter 1939 för att icke tillåta fler hyreshus förefaller föga saktligt, byggnation i icke oväsentlig omfattning har tillåts längre bort efter Byvägen. Med tanke på att det kan vara ekonomiskt fördelaktigt att göra om huset till hyreshus motsätter jag mig förändring rörande detaljplanen. I andra städer förekommer fortättning av bebyggelse för att taga tillvara befintliga investeringar. Detta hus utnämnes till "kulturhistoriskt värdefull byggnad grupp A". Vem står för kostnaden som stampeln kulturhistoria medför? Som rekommenderad takfärg angives röd eller grå. Har man lagt på grön stäplåt 1983 efter erhållet bygglov. Anhåller att få del av kommunfullmaktens beslut snarast för sannolikt överklagande om planen antages i nuvarande skick.

Kommentar: Kommunens översiktliga planering sker enligt bestämmelserna i Plan och Bygglagen (PBL, SFS 1987:10). Vid en internationell jämförelse skiljer sig den svenska lagstiftningen genom att översiktsplanen inte är bindande. Översiktsplanen skall ge vägledning för framtida beslut om markanvändning i samband med detaljplaner, bygglov och olika tillståndsbeslut. Översiktsplanen kan inte överklagas när det gäller innehållet, dvs kommunens mål och intentioner. Detaljplanen däremot, är juridiskt bindande. Om en detaljplan föreslås ändras ska ändringen ske enligt Plan och Bygglagens bestämmelser. När ett förslag till ny detaljplan upprättas skickas det till berörda fastighetsägare m fl. I detaljplanneprocessen har berörda fastighetsägare yttrande och överklaganderätt. Detaljplanen styr markanvändning och byggnadssätt på varje enskild fastighet. Detaljplanen för kvarteret Åkermannen är från 1939 och tillåter ett tvåvånings bostadshus med max 4 lägenheter. I översiktsplanen föreslås att det bör vara villakarakter på de högre nivåerna utefter Byvägen så som det är idag. Detaljplanerna tillkom under en tid då bilar inte var så vanliga. Idag krävs att man förutom byggnaden på en fastighet också tillgodoser parkeringsplatser för de boende och fryta-trädgård. På de sluttande långsmala tomtarna är detta svårt att ordna om man bygger flerbostadshus. Det är rimligt att detaljplanen från 1939 inte längre är aktuell. Enligt PBL kan kommunen ändra detaljplaner då genomförandetiden har gått ut. Byggnadsnämnden har inte beslutat om planändring för närvarande. Beträffande kulturhistoriskt värdefull bebyggelse föreskriver Plan och Bygglagen att sådan bebyggelse inte får förvanskas. I rimlig grad är det fastighetsägaren som får stå för eventuella merkostnader. Se vidare kommentar 30 i Samrådsredogörelse, översiktsplan för centrala Frösön 1997:112.

134

29. Eivor Nordman, Norra Strandvägen: I rådslaget 1997 fanns skola kvar i forslaget för framtida utnyttjande av Hornsbergs skola och gård. I översiktsplanen har det strukits och ersatts med äldreboende. Det är helt olämpligt med äldreboende eftersom gården är kuperad och ligger i skugga redan tidigt på eftermiddagen. Den föreslagna utsmyckningen i Hornsbergsparken bör utgå till förmån för ett vackert och funktionellt regn och vindskydd. En vindsnurra som samtidigt är konstverk kan komplettera vindskyddet och kanske ge värme i skyddet. Utlys en pristävling. Stranden från Parkgatan – Krokvägen och vidare norrut består inte av sand utan av sprangsten som dumpats för att utgöra vagbank för Strandvägen. Stranden behöver förstärkas och den vassa sprangstenen tackas med jord och planteras. Stranden måste göras mer sluttande för att bli tillgänglig för människor som vill gå ner till vattnet. För att öka kunskapen om affärer och matställen behövs rejala annonspelare vid Bergsgatan-Frösövägen. Uppe på landstingsparkeringen bör ett konstverk placeras, lämpligen en lek-skulptur Storsjoodjur. Taxis parkering och busshållplatsen mitt emot K-marknad byter plats så att avgaserna inte sprutas in i busshållplatsens kur.

Kommentar: I utställningsförslaget till ny översiktsplan för centrala Frösön (daterad nov 1997) står på sid 86 följande "Tänkbar framtida markanvändning på Hornsbergsskolans fastighet är skola, bostäder, vård, kontor, hantverk". Beträffande vård se kommentar pkt 10.

Parkverksamheten bedömer att det under rådande ekonomiska förhållanden är svårt att vidmakthålla ett snyggt och funktionellt regn- och vindskydd. Stranden är problematisk eftersom den är utsatt för erosion. Det behövs rejala investeringar för att göra en bra badstrand och ett kontinuerligt årligt underhåll. Synpunkterna på parkutformningen och stranden överlämnas till Kultur och Fritidsnämnden/ Nämndkontoret som beslutar om och ansvarar för parkerna. Synpunkter om Landstingsgården vidarebefordras till Landstinget. Synpunkter på trafik överlämnas till Gatu- och trafiknämnden/ Nämndkontoret.

30. Ingridh Pettersson, Risslersgatan: Har tankar kring området "gamla Runeborg" och grönområdet daromkring. Använd pengarna till att klippa gräset i området. Ur allergisympunkt är det omöjligt att vistas i området sommartid. Vidare behövs absolut sidonat och avbytarbås med tak och vindskydd på hamnplanen, många fotbollsmatcher spelas där. Kanske det går att rensa upp och göra lite "badvanligt" i hornet vid hamnplan (mot båthamnen) där en trappa går ner mot vattnet. Där är många barn som leker. Bryggan som nyss gjorts är farlig då flera barn gjort sig illa på vassa stenar och det är djupt att trilla i. Det måste bli en gångtunnel under Bergsgatan, våra barn skall ha saker skolväg till Östbergsskolan.

Kommentar: Under rådande ekonomiska förhållande är det svårt att få både och. Om gräset klippas enligt förslagsställaren finns inga pengar kvar att investera för. Det är tänkbart att tippa sand för att göra mer badvanligt, men det är iverksamt om sanden ligger kvar. Se även kommentar pkt 29. Synpunkterna på åtgärder i Hornsbergsparken överlämnas till Kultur och Fritidsnämnden/ Nämndkontoret som ansvarar för parkerna och beslutar om eventuella åtgärder. Sakra skolvägar är viktigt. För att minska hastigheterna på Bergsgatan föreslås farthinder i korsningarna Kaptensgatan och Risslersgatan. Det finns inte plats att göra någon tunnel under Bergsgatan. Dessutom visar erfarenheten från Valla och Torvalla att barnen inte alltid använder tunneln utan hellre går ovanpå. Det finns

en gång- och cykelväg utefter stranden.

31. Arne Ring, Östbergsv: Föreslår ytterligare en lösning på möjligheterna att korsa Vallaleden: Är det möjligt att göra en övergång i form av en mindre gångbro över Vallaleden. Sådana lösningar över starkt trafikerade vägar finns ju på andra håll i landet. För att lättare få gångtrafikanterna att använda en sådan, skulle bron på Frösösidan kunna anslutas en bit upp i Karingbacken eller Rantmästarvägens slutning.

Kommentar: Förslaget är möjligt att genomföra, men skulle troligtvis bli en mycket kostbar anläggning, särskilt med tanke på att den helst skulle göras handikappanpassad. Synpunkterna överlämnas till Gatu- och Trafiknämnden för kännedom.

32. Gunnar Sjöbom, Bergsgatan: Vill att stranden nedanför vithusen ska bli orörd. Med föreslagen upprustning blir det inte lugn och ro i området, speciellt på aftonen och på kvällen. Risk att det blir ett "tillhåll", till mycket stor nackdel för de boende. Jag föreslår att de boende får tillfälle att samlas och diskutera om vi vill ha "vår gård" förändrad.

Kommentar: Huvudsyftet med översiktsplanen är att säkerställa markanvändningen, dvs att det även fortsättningsvis ska vara parkmark på grönområdet nedanför vithusen (Hornsbergsparken). Denna park är en av de viktigare större grönområdena på centrala Frösön och ska vara till för alla. I översiktsplanen har vi i samråd med stadsträdgårdsmästaren presenterat förslag till förbättringar av parken. Vilka anläggningar som slutligen ska utföras beslutas av Kultur och Fritidsnämnden. Synpunkterna vidarebefordras till Kultur och Fritidsnämnden för kännedom.

33. Gunnar Westman, Frösövägen: Jag har under åren mott många turister som inte hittat till vår stora turistattraktion, runstenen. Runstenen bör flyttas närmare Frösöbron. Om rondellbygget blir av där Frösöbron ansluter till Frösövägen och Bergsgatan bör den stå strax norr om denna väl synlig för alla trafikanter och med belysning. Bifogar skisser och beskrivning. Ordna kaffeservering sommartid på terrassen intill. Den nuvarande parkeringsplatsen (på Landstinget) borde grävas ur och sänkas en meter, en parkeringsplats för turistbussar kan också få plats efter Frösövägen.

Kommentar: Det är uppenbart att runstenen är svår att hitta och det är positivt med synpunkter på förbättringar. Den föreslagna platsen skulle vara mycket väl synlig för biltrafikanterna som kommer över bron, men svårare när det gäller angöringen. Det finns risk för att bilar stannar i rondellen vilket inte kan accepteras. Landstingsgården är ur säkerhetssynpunkt ett bra läge. Bättre skyltning är nödvändig för att runstenen ska gå att hitta lättare. Synpunkterna överlämnas till Gatu- och Trafiknämnden och Turistbyrån.

SAMMANFATTNING

Under samrådstiden, 20 december 1996 – 28 februari 1997, inkom 33 skriftliga yttranden. Dessa har tidigare redogjorts för och kommenterats i en *Samrådsredogörelse*, som bifogades utställningsupplagan av översiktsplanen för centrala Frösön.

Under utställningstiden, 9 februari – 5 maj 1998, har ytterligare 33 skriftliga yttranden kommit in.

- 24 av dessa yttranden innehåller huvudsakligen synpunkter på delområde 10 Östberget-Lövsta-Kvarnsved.
- 7 yttranden innehåller synpunkter på delområdena 1-9 (Hornsberg – Lövsta)
- 2 yttranden innebär ingen erinran.

Det är glädjande att många engagerar sig i Östberget. Det kan konstateras att det finns en gemensam önskan att området Östberget - Lövsta - Kvarnsved ska vara ett sammanhängande markområde som används som *Naturmark för rekreation och idrottsändamål*. Att lägga fast denna markanvändning är också huvudsyftet med översiktsplanen. Invandringarna och synpunkterna på Östberget gäller framförallt hur och vilka verksamheter som ska få förekomma på berget. Många protesterar mot förslaget att tillåta ridning och menar att detta leder till konflikter med andra verksamheter, markskitage och trafikproblem. Ridningens förespråkare tycker däremot att ridning på berget är ett glädjande förslag. I flera remissvar påtalas vikten av att utvecklingsarbetet drivs vidare och att det som gjorts hittills inte är tillräckligt. Utförsåkningens intressenter vill att utbyggnaden av Gustavsbergsbacken och Ladängen som bl a presenterades som idéskiss 1985 ges högsta prioritet och förverkligas. Man påpekar också att parkeringens lösning är beroende av hur Gustavsbergsbacken utformas. Några fastighetsägare anser att deras fastigheter med skog väster om kommunens mark på Östberget inte skall ingå i översiktsplanen.

Övriga synpunkter gäller bebyggelse, parker och trafik inom delområde 1-9.

I kort sammandrag Önskemål om ändrade riktlinjer för markanvändning i enstaka kvarter, synpunkter på bevarandevärden, uppgifter om fornlämningar vid Lövstabadet, utrustning i Hornsbergsparken (nedanför vithusen), förslag på tillgängligare stränder, hur det kan bli lättare att hitta t ex till Hornsgatans affärer och till runstenen. Dessutom synpunkter på trafik och gator, bl a förslag om gångtunnel under Bergsgatan, gångbro över Vallaleden, åtgärder för att skapa en trafiksäkrare miljö vid Östbergsskolan bl a hastighetssänkning på Nybovägen och i korsningen Fritzhemsgatan och flyttning av runstenen till nya rondellen vid brofästet.

Sammanfattningsvis kan konstateras att många synpunkter huvudsakligen gäller detaljåtgärder som beslutas om och genomförs av de olika nämnderna. Vad som kan utvecklas på t ex Östberget måste få vara en levande verksamhet som delvis skiftar från tid till annan, med beaktande av vissa värden som inte får gå förlorade. Översiktsplanens huvudsyfte är att ge riktlinjer för markanvändningen, dvs var det ska vara park, naturmark och bebyggelsekvarter och vilken bebyggelsekaraktär som ska rekommenderas. Översiktsplanen skall ange ramarna inom vilka åtgärder får ske.

FÖRSLAG TILL ÄNDRINGAR.

Östberget – Lövsta – Kvarnsved

- Skilj ut Lövstabadet från övriga verksamheter på plan- och illustrationskartorna.
- Skriv på illustrationskartorna att de redovisar *preliminara* förslag. Detaljerna kring användningen av Östberget- Lövsta -Kvarnsved ska utredas vidare i projektgruppen för Östbergets utveckling. Verksamheten är levande och det är naturligt att den delvis skiftar från tid till annan.
- Låt rid- och mountainbikeleder vara kvar på illustrationskartorna men ändra beteckningarna till *eventuell* ridväg och *eventuell* mountainbikeled. Lägg till textruta på kartorna med upplysning om att många protesterat under utställningstiden mot ridning och mountainbike och att frågan skall utredas vidare i projektgruppen för Östbergets utveckling.
- Gör tillägg till texten under rubrik Riktlinjer och förslag: I Lövsta- Kvarnsvedsområdet ska badet kunna samsas med skidåkning och andra rekreationsanläggningar. Större framtida förändringar inom Östberget- Lövsta- Kvarnsvedsområdet, som nya omfattande anläggningar, bör föregås av miljökonsekvensbeskrivning.
- Gränsen för översiktsplaneområdet justeras enligt följande: Fastigheten Frösö-Berge 20:9 utgår, större delen av fastigheten Frösö-Berge 20:7 utgår. Båda fastigheterna ligger på Östbergets västsida

Parker och Trafik

- Angående förslag till utbyggnad av parkeringen vid Gustavsbergsbacken (sid 58) görs ett textförttydligande. Konsekvenserna av en standardhöjning/ förlängning av backen bör klargöras före beslut fattas i parkeringsfrågan.
- Överlämna förslagen angående trafik för kännedom till Gatu- och Trafiknämnden och Nämndkontoret. Justera texter.
- Överlämna förslagen angående genomförande i parker till Kultur- och Fritidsnämnden och Nämndkontoret. Justera texter.

Fornlämningar och Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

- Fornlämningsområdet med de två gravhögar från järnåldern samt ett antal odlingsrösen (ev gravhögar) i grönstråket strax öster och om och ovanför Lövstabadet markeras på kartor.
- Texter som beskriver bebyggelsekaraktären förtydligas enligt länsmuseets förslag.

Övriga ändringar

- Komplettering, justering, omarbetning och uppdatering av texten med anledning av påpekanden och information som kommit fram under samråds- och utställningstiden och åtgärder och beslut som redan tagits.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Mot bakgrund av samrådsredogörelsen och detta utlåtande föreslås kommunstyrelsen och kommunfullmäktige besluta att antaga det reviderade förslaget till Översiktsplan för centrala Frösön.

MEDVERKANDE TJÄNSTEMÄN

Samråd har skett med:

Jan Asplund, Nämndkontoret angående trafik.

Martin Jakobsson Miljö och hälsoskyddskontoret angående naturmiljö.

Ellen Arnesson, Nämndkontoret angående fritid

Christer Landenhed Nämndkontoret angående park och grönska

Östersund den 2 juni 1998

Siv Reuterswärd
Stadsarkitekt

Cajsa Lindström
Arkitekt

7. SAMMANFATTNING *och* KONSEKVENSER

Detta förslag till översiktsplan innebär att vi tar hand om den stadsdel vi har. Det innebär inga drastiska förändringar, men ger utrymme för förnyelse och förbättringar på stadsdelens egna villkor. Utgångspunkten är att vi vill ha en bra stadsmiljö att leva i och en utveckling som går i mer hållbar riktning med bättre kretsloppsanpassning och hushållning med resurser.

På centrala Frösön finns redan många goda kvaliteter som det är viktigt att vara rädd om. Här finns blandning av bostäder, närservice, arbetsplatser. Det finns lika många småhus som flerbostadshus och blandning av hyresrätt och bostadsrätt. Det är nära till strand och vatten, natur och till centrala stan. Grundstrukturen är gynnsam och förslagen lägger fast kvaliteter som är viktiga att behålla och utveckla framöver.

Lokala mål för en hållbar stad

Agenda 21 handlar mycket om att finna de lokalt bästa lösningarna på varje ort, i varje stadsdel. Första steget mot ett mer hållbart samhälle är att vi alla blir mer medvetna om de krav miljön ställer och om resursslöseriet i vårt sätt att leva. En ambition i arbetet med denna översiktsplan är att försöka skärskåda dagens stadsstruktur och levnadsmönster och att ange riktningen mot en mer hållbar utveckling.

Vi föreslår ett antal *lokala mål* som kan anges för stadsdelen utan att vara avhängiga av beslut för kommunen i övrigt. Det handlar mycket om stadens uppbyggnad och struktur. Hur vi ordnar saker i förhållande till varandra. Gångavstånd, blandning, variation, mångfald är viktiga nyckelbegrepp i den hållbara staden. Hållbarhet handlar definitivt inte bara om hur vi hanterar sopor och avlopp.

Vid genomgången av de lokala förhållandena på centrala Frösön utkristalliserar sig även ett antal övergripande frågeställningar som berör kommunen som helhet. Vi har inte bedömt det möjligt att i den begränsade

översiktsplanen för centrala Frösön närmare utreda dessa. I många fall pågår redan övergripande utredningar.

Stadsstruktur och bebyggelse - prioritera blandstaden

Förslaget innebär att även fortsättningsvis ge planmässiga förutsättningar för en blandad stad där det ska kunna finnas plats för boende, service och verksamheter av olika slag som inte är störande för omgivningen. Den traditionellt uppbyggda staden med gator, kvarter och flerbostadshus med lokaler i bottenvåningarna är viktig att ta tillvara. De fristående byggnaderna som klättrar upp för sluttningen blandat med grönska är ett tydligt karaktärsdrag som bör behållas. Den sluttande terrängen, utblickarna, närheten till natur, strand och vatten är också viktiga kännetecken. Grundstrukturen i staden ger bra förutsättningar för en hållbar stad. Nya byggnader och ombyggnader bör utföras med sunda material och system med god kretsloppsanpassning.

Man ska kunna bo i stadsdelen under livets olika skeden. Det innebär att bostadsmiljö

och lägenhetsstorlekar bättre behöver tillgodose barnfamiljers krav och att äldre får bostäder med bättre tillgänglighet. Befintliga hus kan vara svåra att komplettera med hiss och det är angeläget att all ny bebyggelse utformas med god tillgänglighet och att behovet av stora lägenheter beaktas, gäller framförallt Hornsberg. Det ska vara möjligt att kompletteringsbygga så att inte befolkningstalet sjunker allt för mycket.

Bebyggelsestrukturen behålls i stora drag. Den branta terrängen styr i hög grad möjligheterna att utnyttja marken. På de översta nivåerna föreslås *friliggande villor, som idag*, med en exploateringsgrad kring 0,2. På lägre nivåer är det möjligt med kompletteringar. I många kvarter är det lämpligt med en fortsatt *blandad bebyggelse*, dvs där kan rymmas både småhus och flerbostadshus, exploatering ca 0,4 - 0,6. Då går det också att klara både markparkering och nödvändig friyta. Om tomten är långsmal och marken lutar mycket kan exploateringen bli lägre. På de centrala delarna av Hornsberg, är det lämpligt med *flerbostadshusbebyggelse* för att markera den mest centrala delen. Här är också marken relativt plan och ger möjlighet för god tillgänglighet i den yttre miljön. Antalet våningar begränsas till högst tre våningar samt eventuell souterräng eller vindsvåning.

Service och serviceunderlag

Konsekvensen av planen blir att befolkningsunderlaget bör kunna behållas genom viss förtätning och komplettering. Inga stora nya områden föreslås som ger nämnvärd ökad befolkning.

Service och butiker bör i första hand lokaliseras till stråket Hornsgatan- Landstinget-Konsum-marknaden (kv Snickaren) för att förstärka centrum. För att förbättra förutsättningarna att nå Hornsgatan föreslås att Fritzhemsgatan öppnas ner mot Bergsgatan. Det skulle också kunna ge möjlighet för en ny byggnad för service och bostäder. Viktiga är även de små centra som präglar centrala Frösön och ger staden liv, som vid Frösövägen (Tages - Frösö färg, mm), Frösödal - Fröjavägen (Frösö-hallen, Frösö sport mm) och Bergsgatan (Netto-Livs,

Hoggars restaurang - Frösö-hästen) . Här bör det även i fortsättningen finnas möjligheter för butiker och verksamheter av olika slag. Det bör även, som idag, vara möjligt med verksamheter, viss handel, hantverk insprängt bland bostadskvarteren om det är lämpligt och inte innebär störningar för omgivningen.

Grönt

Förslaget bygger på Trädplanen och Grönplanen samt vidareutvecklar synen på den gröna strukturen som helhet. Grönytorna utefter stränderna är viktiga att ta tillvara och möjligheterna att nå vattnet bör förbättras. Hornsbergsparken (nedanför vithusen) norr om bron bör ges ett rikare innehåll. Hamnparken har redan rustats under sommaren 1996. Alla ska ha tillgång till bostadsnära parker, promenad- och strövområden av god kvalitet inom acceptabla gångavstånd. Några nya mindre bostadsnära parker föreslås. Karaktären av grönska blandat med bebyggelse ska bevaras. För varje träd som tas ner , plantera ett nytt. Attraktioner som Krönet och Trefaldighetskällan bör tas tillvara bättre. En ny utsiktsplats vid Krönet föreslås. Östberget och Lövsta grönområden föreslås behållas som naturmark för rekreation och idrottsändamål.

Kulturhistoriskt

Från den tidigaste utbyggnaden på Hornsberg kvarstår bara några hus i välbevarat skick. Från 1940-talet och framåt finns byggnader som väl speglar bebyggelseutvecklingen. Förslaget innebär att kulturhistoriskt värdefulla miljöer och bebyggelse uppmärksammas och tas tillvara. Idag finns inget skydd i detaljplaner eller på annat sätt. Hela Frösön är av riksintresse för kulturminnesvården. Bevarandevärd bebyggelse bör ges skyddsbestämmelser eller varsamhetsbestämmelser. Runstenen är en viktig sevärdhet som bör skyltas bättre, liksom gravhögar vid Krönet.

Trafik och transporter

Biltätheten är högre i Östersund än medeltalet för Sverige. Troligen är det inte realis-

Sammanfattning av lokala mål för en hållbar stad på centrala Frösön

139

HELT LOKALA MÅL

Bevara och utveckla stadsdelens karaktär

Behåll skalan - varsam komplettering
Traditionell stad
Fristående hus blandat med grönska

Prioritera blandstaden, mångfald o variation

Behåll blandning boende, service, o arbetsplatser.
Försök behålla servicefunktioner
Tillåt lokaler i bottenvåningar
Allsidig bostadssammansättning och tillgänglighet.
Blandning småhus /flerbostadshus

Bättre centrum och samband

Öka stadsmässigheten i kvarteren kring Landstinget och förbättra tillgängligheten till Hornsgatan

Utveckla grönstrukturen, mer och bättre grönt

Värna gröna stråk, utveckla stränderna
Fler, grönare o mer användbara parker
Fler träd längs gator
För varje träd som tas ner, plantera ett nytt
Grönare gårdar
Bevara skogen på Östberget
Mindre asfaltytor
Nära odlingslotter
Konstnärliga utsmyckningar

Prioritera hållbara transporter
Förbättra gator

Underlätta gå-cykel-spark
Behåll bra buss förbindelser

Ta tillvara o utveckla attraktioner

Krönet
Östberget
Runstenen
Trefaldighetskällan

Bygg sunt och kretsloppanpassat

Låt avfall bli resurs

Spara energi i uppvärmning

Avlopp

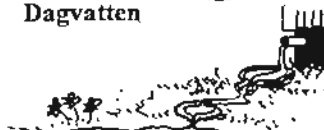
El

Luftkvalité

Dagvatten

Stad - land

Följ Östersunds kommuns program för sunt och kretsloppsanpassat byggande.

Sortera och kompostera mera
Lämna till återvinningsstation eller återbruk
Ta hand om miljöfarligt avfall

Anslut till fjärrvärme där det går.
I övrigt använd förnyelsebar energi

Energiplan för kommunen är på gång.

? ta tillvara näringsresurserna hur?
Urinseparering ?

Minska risk för elkänslighet
Gå över till 5-ledarteknik bl a

?
Sundare drivmedel

Överväg lokalt omhändertagande vid ombyggnad, nybyggnad

Bättre kretslopp i ex
handla lokalt producerade varor, krav-odiat
Urin som gödselmedel istället för konstgödsel, mm

MÅL SOM BÖR FORMULERAS KOMMUNÖVERGRIPANDE OCH KRÄVER UTREDNING PÅ KOMMUNAL ÖVERJÄNTLIG NIVÅ

tiskt att tro att vi inom en snar framtid avsevärt kommer att minska innehavet av bilar. Gällande parkeringsnormer bör kvarstå och efterföljas så att inte kompletteringsbebyggelse resulterar i parkeringsproblem på gator. Sådana tendenser finns redan. Parkering helt eller delvis under mark är nödvändigt vid exploateringsgrad högre än 0,5-0,6. Trafikplaneringen bör inriktas på trafiksäkerhet, att förbättra gator med uppenbara problem. T ex föreslås rondell vid Frösöbrons möte med Bergsgatan. Dessutom är det angeläget att gång-cykel- och sparkstaden främjas. Det innebär t ex en gång- och cykelbana utefter Frösövägen och farthinder på de mest trafikerade gatorna Bergsgatan, Frösövägen och Fröjavägen. Bilarna finns, men planeringen bör inte alltid prioritera bilens framkomlighet i första hand. Närhet till service, lokal matproduktion mm minskar transportarbetet med bil. Miljövänliga och förnyelsebara bränslen och energisnåla fordon är andra viktiga mål i den hållbara staden.

Teknisk struktur

Vatten och avlopp, avfall och energiförsörjning ingår i en större kommunövergripande struktur. Vattnet i Storsjön är av mycket god kvalitet och bör skyddas från orena utsläpp. Dagvatten bör tas om hand så nära källan som möjligt, kan dock vara svårt i befintlig bebyggelse och dagvattennätet bör vara kvar. I spillvattnet finns näringsresurser, framförallt urin som är ett utmärkt gödselmedel och skulle kunna ersätta

konstgödsel. Hur detta kan lösas i Östersunds kommun bör utredas övergripande. Med det nya avfallshanteringsystemet i Östersund ska avfall tas om hand, sorteras och återvinnas. Avfall bli resurs. Återvinningsstationer finns men det kan vara svårt för den enskilde att ta sig till återvinningsstationen. Fastighetsägare bör underlätta för boende att sortera sitt avfall. Information till fastighetsägare och invånare är viktig för att få ett bra resultat, dvs minskat sopberg och återvinning istället.

Genomförande

Översiktsplanen innehåller ett stort antal idéer och uppslag till förändringar och förbättringar. När det gäller den övergripande fysiska stadsstrukturen ligger ansvaret för genomförandet framförallt på kommunen. Annat kan främst fastighetsägare, affärsinnehavare, företag eller de enskilda människorna påverka och genomföra. Översiktsplanen pekar på åtgärder som går i rätt riktning vad gäller hållbarhet och kretslopp och förhoppningsvis kan den ge utvecklingen en puff i rätt riktning, även om många beslut som måste fattas ligger i enskilda händer.

För närvarande är de kommunala nämnderna ålagda omfattande besparingar. De föreslagna åtgärderna på kommunal nivå är i regel ännu inte finansierade. Prioritering och finansiering får tas upp i nämndernas budgetarbetet på vanligt sätt under de närmaste 5 - 10 åren.

AMU-KVARTERET

Tänkbart med påbyggnader upp till 3 vån, t ex förhöjda pulpettak och liknande för att få en mer varierad byggnadskropp.

SMÅHUS

Friliggande villor och kedjehus. BOSTÄDER 1 vån.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Fristående byggnader BOSTÄDER. Max 2 vån.

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Företrädesvis småhus men även mindre flerbostadshus av villakarakter. BOSTÄDER. Max 2 vån.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Flervåningshus företrädesvis nära Frösödals torg och längs Fröjavägen. BOSTÄDER samt i närheten av Frösödals torg är det lämpligt med handel och verksamheter av olika slag. Max 3 vån ev med inredd vind och souterräng.

SMÅHUS

Friliggande villor/radhus/kedjehus. BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + vind eller souterräng.

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. BOSTÄDER. Max 1 vån + souterräng.

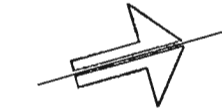
FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån+vind eller souterräng.

ÖSTBERGET, LÖVSTA

NATURMARK för REKREATION och IDROTTSÄNDAMÅL. Se även sid 116.

0 100 200 300 400 m

FRISTÅENDE VILLOR

BOSTÄDER. Max 2 vån eller 1 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Fristående byggnader BOSTÄDER. Max 2 vån eller 2 vån + vind eller souterräng.

FLERVÅNINGSHUS

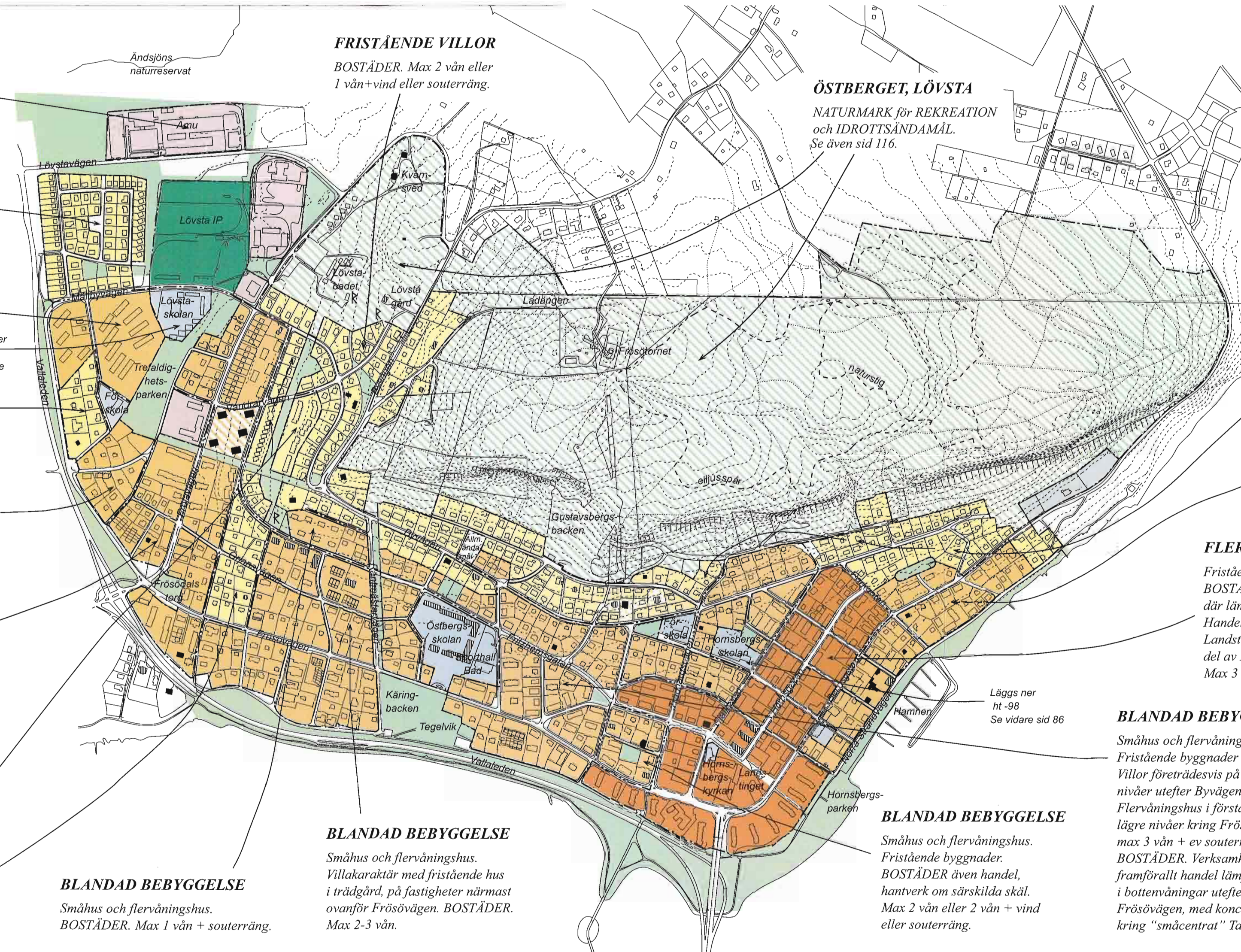
Fristående byggnader. BOSTÄDER, även VERKSAMHETER där lämpligt i husens bottenvåningar. Handel / kontor främst längs Hornsgatan - Landstinget - kv Snickaren och del av Bergsgatan. Max 3 vån + souterräng.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Fristående byggnader i regel. Villor företrädesvis på högre nivåer utefter Byvägen, 1-2 vån. Flervåningshus i första hand på lägre nivåer kring Frösövägen, max 3 vån + ev souterräng. BOSTÄDER. Verksamheter framförallt handel lämpligt i bottenvåningar utefter Frösövägen, med koncentration kring "småcentrat" Tages-Frösö färg.

BLANDAD BEBYGGELSE

Småhus och flervåningshus. Fristående byggnader. BOSTÄDER även handel, hantverk om särskilda skäl. Max 2 vån eller 2 vån + vind eller souterräng.

PLANKARTA

Riktlinjer för markanvändning

GENERELLT gäller att:

- Många av de gällande detaljplanerna ger förutom bostadsändamål viss möjlighet till handel, hantverk om det finns särskilda skäl här till. En av översiktsplanens målsättningar är att prioritera blandstaden. Viss möjlighet till verksamheter blandat med boende bör finnas även fortsättningsvis, om det inte är störande eller på annat sätt olämpligt. Bedömningar får ske i varje enskilt fall.
- Enskilda fastigheter kan vara för små för att kunna bebyggas med flervåningshus enligt gällande detaljplan. Definitiv bedömning får göras då byggprojekt blir aktuellt.

TECKENFÖRKLARING

- Användningsgräns
- Småhus, fristående villor
- Blandad bebyggelse
- Flervåningshus
- Kontor, småindustri mm
- Skola, kyrka
- Idrott
- Parkmark
- Naturmark för rekreation och idrottsändamål
- Kulturhistoriskt värdefull miljö
- Byggnad med kulturhistoriskt värde, grupp A
- Byggnad med kulturhistoriskt värde, grupp B

Centrala Frösön

ÖVERSIKTSPLAN

Stadsbyggnadskontoret Östersunds kommun

ANTAGANDEHANDLING

Juni 1998

Skala 1:8000

Utdrag ur

Plan och bygglagen (1987:10)

Gällande lydelse från den 1 juli 1998 samt 1 januari 1999

1 kap. Inledande bestämmelser

3 § Varje kommun skall ha en aktuell översiktsplan, som omfattar hela kommunen. Översiktsplanen skall ge vägledning för beslut om användningen av mark- och vattenområden samt om hur den byggda miljön skall utvecklas och bevaras. Översiktsplanen är inte bindande för myndigheter och enskilda.

Regleringen av markens användning och av bebyggelsen inom kommunen sker genom detaljplaner.

Lag (1998:839)

3 kap. Krav på byggnader m. m.

10 § Ändringar av en byggnad skall utföras varsamt så att byggnadens karaktärsdrag beaktas och dess byggnadstekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas till vara.

Lag (1998:805).

12 § Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär, får inte förvanskas.

13 § Byggnaders yttre skall hållas i vårdat skick. Underhållet skall anpassas till byggnadens värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt samt till omgivningens karaktär.

Byggnader som avses i 12 § skall underhållas så att deras särart bevaras.

Lag (1994:852).

Östersund i juni 1998

Siv Reuterswärd

Siv Reuterswärd
Planchef / stadsarkitekt

Cajsa Lindström

Cajsa Lindström
Arkitekt

Stadsbyggnadskontoret

